

EZİDİ KÜRTLERİN ÖLÜMSÜZ AZİZESİ BEGÊ
Yaşar Batman

'Bîndestê Bîndestan' *

Veli Lök'e

* Ortadoğu'daki tüm Kürt halkının -Sünni Kürtlerin, Alevi Kürtlerin, Hıristiyan Kürtlerin, Yahudi Kürtlerin ve Ezidi Kürtlerin kendilerinin- Ezidi Kürtler için kullandığı Kürtçe bir deyim. El altındakilerin el altındakileri, kölelerin köleleri anlamında kullanılmaktadır. Yani ezilenlerin ezilenleri, ötekilerin ötekileri, azınlığın azınlığı, Kürtlerin Kürtleri.

Urfa-Suruç ilçesi, Begê efsanesi ile ilgili görüşmelerden.

Yaşar Batman

1968, Antakya doğumlu. 2005 yılında Marmara Üniversitesi Sağlık Eğitim Fakültesi'nden mezun oldu. Halen Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji bölümünde eğitimini sürdürmektedir.

Batman'ın, esas ilgi alanları, 'Dinsel, etnik ve cinsel azınlıklara yapılan negatif ayırıcılık', 'Kent Sosyolojisi' ve 'Sözlü Edebiyat ve Sözlü Tarih Araştırmaları'. Serbest gazeteci olarak yaptığı sosyolojik haberler Radikal gazetesi, Agos gazetesi ve Taraf gazetesi'nde yayınlandı. 'Kentin Kimliksizleştirilmesi', 'Kırıkhan'ın Son Ermeni'si', 'Yaşam Boyu Mozaik Bekçisi Köylüler', 'Şileki Tatlısının Çiğnenen Onuru', 'Masalsı Bir Ermeni Festivali', 'Bir Kadın, Bin Anı, Bir Göç', üzerine yazıları var. En son çalışması olan 'Bir Kadın, Bin Anı, Bir Göç' Öykü-Haberi senaryolaştırılarak belgeselleştirmek üzeredir. 2008'den itibaren projelendirdiği Urfa ve kırsalındaki Sözlü Edebiyat ve Sözlü Tarih çalışmalarını bitirebilmeyi düşünüyor.

Bu araştırma Ankara Düşünceye Özgürlük Platformunun, 24-25.Nisan.2010 tarihinde Ankara'da düzenlediği uluslar arası '1915 öncesi ve sonrasıyla inkar ve yüzleşme' adlı sempozyumda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

1. Önsöz	6
2. Giriş	8
3. Efsane	11
4. Birinci Bölüm	12
A. Toplumsal Hafızanın Daveti	12
B. Toplumsal Hafızanın İzleri-1	13
C. Begê Mitosu (Toplumsal Hafızanın İzleri-2)	14
D. Köylü Tanıklıkları (Toplumsal Hafızanın İzleri-3)	25
E. 1.Bölümün Değerlendirilmesi ve Tartışma	46
5. İkinci Bölüm	46
A.İslamlaştırma Sürecinde Ezidi Kürt Halkı	46
6. Üçüncü Bölüm	69
A. Osmanlı-Kürt Birlikleri İlişkileri İçin Ön Bilgi	69
B. Berazan Kürt Federasyonunun (BKF)Kuruluşu	71
C. Berazan'ın ilk dağılışı Belirtileri	82
D. Berazan'ın çözülüş ve yıkılışı	87
7. Dına aşiretinden olanların günümüzde Devlet tarafından algılanışı	90
8. Günümüzde Urfalı Ezidiler	91
9. Günümüz Urfa'sında sosyal yaşamdaki Ezidi Ritüelleri	96
10. Bulgular	98
11. Öneriler	100
12. Değerlendirme ve Tartışma	101
13. Kaynaklar	106
14. Arşiv Listesi	108
15. Ek:1	109

KISALTMALAR

B.K.F: Berazan Kürt Federasyonu

S.K: Süleymani Konfederasyonu

BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Lit. Brockhaus: Literatur Brockhaus

Kl.Lit.Lex: Kleines Literarisches Lexikon

Swb.d. Lit: Sachwörterbuch der Literatur

Metzler Lit Lex: Metzler Literatur Lexikon

Wb.Litwiss: Wörterbuch der Literaturwissenschaft

İTP: İttihat ve Terakki Partisi

DP: Demokrat Parti

KIRIK MOZAIK

Kör bir kuyuda yitirdim suretimi
belki
bir
Ezidiyim
Bir ceylanın gözlerine akşam çökünce
Sanki yağlı kementler dolanıyor boynuma
Düşlerimde kanlı çocuk kundakları
Delik deşik ağıtlar bin yıllık çıban
Eski bir yalan oluyor Babil söylenceleri
Toprağa ateşe su ve rüzgara
Kan damlıyor Avesta'nın sayfalarından

Her coğrafyaya bir renk işledim
belki
bir
çingeneyim
Kırlarda unuttum desem de düşlerimi
Sönmedi o ateş hep yandı bedenimde
Kondular beni kendine benzetemedi
Her toprakta ölümlerim var
Atlaslar parçalar yüreğimi bu yüzden
Ateşten bir ordudur bütün sınırlar

Ertelenmiş bir acıyım
belki
bir
Ermeniyim
Ziyaretçisi olmayan bir mezar taşı gibi
Hep تنها oldum nasibimi bilirim
Bütün replikler yanlış şifrelenmiştir
Yüzümün çizgilerinde durur rivayet
Her gün yeniden çarmıha gerilirim

Bir sığıntıyım sanki bu dünyada
belki
bir
Süryaniyim
Silmeye çalışmayın anıların izini
İçinde yarım kalmış günlüklerimle
Gümüş işlemeli bir sandık gibi kalayım öyle
Varsın hüzün sözcüğü eşanlamlı tutulsun ömrümüzle
Ben yine her gece kulağına fısıldarım taşların
Yüzümü serin sularında yıkarım
Dicle kirvem olur milâttan beri

A. Hicri İzgören

1. Önsöz

'Eğer nereden geldiği bilinmiyorsa, nereye gidildiği de bilinmez'
Afrika atasözü.

Binlerce yıldır azınlığın azınlığı, ötekilerin ötekileri, Kürtlerin Kürtleri olarak yaşamak zorunda kalan, hiçbir zaman sistemle işbirliği yapan Kürtlerden olmayan Ezidi Kürtler için 19yy ve 20 yüzyıl, aynı yüzyıllar içinde soykırımı uğramış ya da sürgüne yollanmış bir çok halk gibi tarihlerinde karşılaştıkları vahşetlerin en büyüklerini yaşadıkları yüzyıllar oldu. Ezilen tüm bu halkların benliklerini korumak ve ayakta kalmak için geliştirdikleri en güçlü savunma mekanizmalarından biri – bir tür meydan okuma da- olan, ortak toplumsal bilinçte olayları estetise ederek, sözlü halk edebiyatı aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarma eyleminin, Ezidi Kürtler tarafından hangi formatlarda kullanıldığının saptanması amacıyla yapılan araştırmaların sonucunda rastlantısal olarak ortaya çıkmış bir çalışma, bu. Soykırımı uğrayan, zorunlu göçe tabi tutulan bir çok halk gibi, Ezidi Kürtler de, hiçbir yerde kaydı bulunmayan tarihlerini gelecek kuşaklara sözlü halk edebiyatı ile aktarma yolunu seçmiştir. – Bu çalışmada Ezidi Kürt halkının kullandığı bir çok halk edebiyatı türü içinde sadece efsaneleştirme-mitoslaştırma- olgusu incelenmiştir. – Efsaneleştirme sürecinin incelenmesinde sözlü tarih çalışması teknikleri kullanılmıştır. Aynı zamanda bir sözlü tarih çalışması da olan bu araştırma, bu niteliğiyle, dünyada bu güne değin yapılmış sözlü tarih çalışmaları içinde bir ilktir.

Ezidi Kürtlerin, günümüz Türkiye'sinde yaşadıkları coğrafyalardan olan Urfa merkez, Urfa'nın Suruç ve Viranşehir ilçeleri ile bu ilçelerin kırsalında yapılan alan taramalarında, 1894-1958 tarihleri arasında söz konusu coğrafyada yaşamış olan, Dina aşiretine mensub Ezidi bir Kürt kadını olan Begê Samur'un, günümüz Türkiye'sinde yine aynı coğrafyada halen yaşamakta olan yarı Ezidi-yarı Sünni Müslüman olan Kürt halkı tarafından efsaneleştirildiği belirlenmiştir. **Bu nedenle bu araştırmada, Begê Samur'un sözü edilen Kürt coğrafyasında yaşayan yarı Ezidi-yarı Müslüman olan Kürt halkının toplumsal hafızasındaki hatırlanma biçiminin araştırılması amaçlanmıştır.** Ölümü üzerinden yaklaşık 50 yıl geçmiş olmasına rağmen, bu Ezidi Kürt kadının bu çalışmanın öznesi olmasının en önemli nedeni, alan çalışması olarak yer alan coğrafyada halen yaşamakta olan Kürt halkının Begê Samur'u toplumsal hafızalarında bir mit olarak hatırlıyor olmasıdır.

Bu nedenle bu çalışma bir yanıyla sözlü tarih çalışması, diğer yanıyla da toplumun kendi ortak benliğini koruma mekanizmalarından olan efsaneleştirme olgusunun dinamiklerini araştırma niteliğindedir. Bu olguda sözlü tarih çalışması ile mitoslaştırma eylemi dinamikleri aynı zamanda birbirlerini de içerdiklerinden, sözlü tarih çalışması ile mitoslaştırma süreci eşzamanlı araştırılmak zorunda kalınmıştır. Bu açıdan da bu çalışma hem Türkiye'de hem de dünyada yapılmış olan tüm sözlü tarih çalışmaları içinde bir ilktir. Sosyolojik mitoslaştırma sürecinin hiçbir zaman bitmeyeceğini, mitosun kuşaktan kuşağa aktarılırken de yeniden üretileceğini, biçim değiştireceğini, yeni özellikler kazanacağını altının çizilmesinden sonra, bu olguda da mitoslaştırmının halen halkın ortak belleğindeki sürecinin tamamlanmamış olduğunun belirtilmesi zorunlu olmuştur. Bu çalışma bu niteliğiyle de dünyada türünün ilk örneğidir. Bu araştırma bir sözlü tarih çalışması olmasına rağmen, aynı zamanda bir sözlü edebiyat çalışmasıdır da. Yazar, mitoslaştırmının oluşmasının

bilimsel temellerini de araştırıp ortaya çıkarmayı amaçladığından, bu araştırma aynı zamanda bir ekonomi-politik tez niteliği de içermektedir. Begê mitosunun bilimsel temelleri araştırılırken diyalektik materyalist yöntem kullanılmış, Marx'ın 'alt kültür üst kültürü oluşturur', yani bir toplumun manevi kültürünü o toplumun üretim ilişkileri belirler teorisinden yola çıkılmıştır. **Yazar ağızdan ağza anlatılan Begê mitosunu diyalektik bir imge olarak ele almış, bu imge üst kültürü -üst yapıyı- oluştururken, Begê'nin yaşadığı tarihlerde, yaşadığı coğrafyadaki ekonomi-politik süreçle birlikte, siyasi gelişmeler*** (Siyasi gelişmeler alt yapı olmaz ki) de (üretim ilişkileri olabilir mi?) alt kültürü – alt yapıyı- oluşturmuştur.** Burada 'alt yapı', klasik Marksist algılayışta olduğu gibi bir nesne olarak değerlendirilmemiş, maddi üretim kendi özgül tarihi içerisinde ele alınmıştır. **Bu incelemenin sonucunda Begê mitosunu gerçeğe bürünmüş, bu mitosun doğmasına yol açan nesnel gerçeklikler gün yüzüne çıkarılmıştır. Yani mitos gerçeklik olmuş, bu gerçeklik de bu mitosunu yaratmıştır.** Gerçeklik ile mitos arasındaki bu diyalektik ilişki üzerinde yoğunlaşan yazar, Marx'ın anısı karşısında saygıyla eğilmeyi bir borç bilmektedir. Begê mitosunu oluşturan bilimsel gerçeklikleri araştırma isteği yazarı Kürt sorunuyla daha nesnel olarak yüzleşmek zorunda bırakmıştır.

Kürt sorunuyla ilgili yaşamım boyunca resmi tarih anlayışıyla karşılaştım. Bu araştırma aynı zaman da Kürt sorununa resmi bakışın yanlı, nesnel olmayan yaklaşımını bütün çıplaklığıyla görmemi sağladığı için, Kürt sorunu ile ilgili bilgilerimin ezberini de bozmuştur. İşte tam bu noktada İngiliz tarihçisi Martin Bernal'in "Tarih tarihçilere, akademik statünün gardiyanlarına bırakılmayacak kadar önemlidir." deyişinin ne kadar yaşamsal bir saptama olduğunu da anlamış oldum.

Çalışmanın en ciddi açmazlarından biri, görüşme yapılan kişilerin zaman zaman kimliklerinin gizlenmesi zorunluluğuydu. Ama bu, yürekli ve alabildiğine dürüst insanlara saygı ve minnettarlığımı belirtmem de bir sakınca oluşturmuyor. Görüştüğüm tüm insanlara gösterdikleri içtenlik ve sıcaklıkları için binlerce kez teşekkür ederim.

Yaşamımı borçlu olduğum Mahmut Tali Öngören olmasaydı evrensel bir insan olamayacağım gibi, hiçbir bilimsel çalışma da yapamazdım. Bu çalışma aynı zamanda onun anısına da yapılmıştır. Yaşamımın en zor dönemeçlerinde bana yardımlarını esirgemeyen Gül Erdost ve Ümit Biçer'e de burada şükranlarımı sunmayı bir görev bilmekteyim. Harran Büyükminare köyünde yaşayan, bir melek kadar doğal bir insan olan çoban dostum Mansur Ardan olmasaydı bu araştırmada cesaretimi çok kolay kaybede bilirdim. Ona da saygı ve sevgileri iletmem benim için bir onurdur. Araştırmanın gerçek yaratıcıları, bu çalışmanın önemini anlayarak bana bıkmadan usanmadan yardımcı olan Ezidi Kürt halkının gerçek dostlarıdır. Ezidilerin gerçek dostları olan bu yürekli insanlar olmasaydı, bu çalışma da olmazdı. Çalışmanın ortaya çıkmasında emekleri olan başta sosyolog İsmail Beşikçi ve Hikmet Evin'e, değerli Kürt yazarları Halil Güçlü ve Ali Oruç'a, Kürt ressam, yazar ve karikatürist Zülfikar Tak'a, Ömer Kutlucan ve Aziz Kaplan'a, modern dengbej Kadir Ceylan'a, Tarihçi Edip Gölbaşı'na, sıcak insan Muhsin Ceylan'a, Edebiyatçı Rifat Oymak'a, Fatih Bağış'a, görüşme yapacağım insanlara ulaşabilmemi kolaylaştıran Suruç Belediye Başkanı Dr. Ethem Şahin'e, Mehmet Şakir, Mehmet Işık ve tabii ki Nureddin Polat'a ve emeği geçen diğer tüm dostlara sonsuz teşekkür ederim.

Araştırmanın olası tüm hataları doğal olarak bana aittir.

Yaşar BATMAN

2. GİRİŞ

“Gerçekten **korkak** olan, kendi hatıralarından korkandır” Elias Canetti.

Bu çalışmanın temel amaçlarından ilki, halk arasında ‘Begê’ olarak anılan , 1894-1958 tarihleri arasında Urfa ili Suruç ilçesi Mishacerk köyü ile Viranşehir ilçesi Oğlakçı köyünde yaşamış olan Dina aşiretinden Begê Samur adlı Ezidi Kürt bir kadının, başta kendi aşireti ve diğer yarı Ezidi- yarı Müslüman ve Sünni Müslüman aşiretler tarafından efsaneleştirilmesini, toplumsal hafızanın politikaları üzerinden ve sosyolojik olarak yeniden ele almaktır.

Begê Samur’la ilgili ortaya çıkan somuta en yakın hikaye şudur, Ortadoğu’da yaşayan Ezidi Kürtler yüzlerce yıldır süregelen Ezidi Kürtlerin İslamlaştırılması politikalarına 20yy’ın hemen başlarından itibaren daha da şiddetlenerek maruz kalır. Tarih boyunca süregelen bu politikalar sonucunda Ezidiler katledilmiş, katledilmeyenler de köle olarak kullanılmıştır. (36), (37), (42), (Tarihi Belge 5 (BOA., HAT.367/20475B)), (Başbakanlık Arşivi İrade Koleksiyonu’nun Meclis-i Vâla bölümünde 2961 nolu dosyada kayıtlı bulunan yazışmalar.) Kişisel görüşme. (Haydar Cengiz, 2009, 2010), Kişisel Görüşme (Halil Güçlü, 2009)

Kişisel Görüşme (Zülfikar Tak, 2010) Yaşanılan bu katliam ve vahşetlerin ardından bir çok Ezidi Kürt ailesi Urfa Suruç merkezli Berazan Kürt Federasyonuna, bu fedarasyonun tasfiyesinin ardından da Berazanlara sığınır. 1824 yılında Cizre’deki Ezidi katliamından kaçarak bu coğrafyaya gelen bir çok Ezidi Kürt ailesi olduğu gibi Kuzey Irak Şengal bölgesinde ittihatçıların yaptıkları Ezidi soykırımından kaçan bir çok Ezidi ailesi de bu bölgeye sığınır. Ortadoğunun başka coğrafyalarında yaşadıkları zulümlerden kaçıp bu Kürt federasyonun var olduğu coğrafyaya yerleşen bir çok Ezidi Kürt ailesi de olmuştur. (Kişisel Görüşmeler, Haydar Cengiz, Halil Güçlü, Zülfikar Tak, 2009, 2010) Urfa’nın Suruç ilçesi ve kırsalındaki aslen Ezidi olan Dina aşireti de, bu süreçte diğer bölgelerden gelen Ezidilerin yaşadıkları yoğunlukta ve sertlikte olmasa da türlü psikolojik baskılara maruz kalır ve şiddetli sarsıntılar yaşar. Ardından özellikle 1.Dünya savaşı öncesinde doruk noktasına çıkan Müslümanlaştırma sürecinde Urfa’lı yerli ve daha sonra gelen tüm Ezidi Kürt halkı inanılmaz acılar yaşar. Osmanlıdaki bir çok azınlığın ulusallaşma sürecini yaşadığı bu dönemde 2.Abdülhamit, Kürt halkını da potansiyel tehlike olarak görmeye başlar. Ardından bir çok Feodal Kürt beyliğini ortadan kaldırmayı amaçlar ve bu doğrultuda politikalar oluşturur. (39), (40), (41) Kahramanımız Begê’nin aşiretinin bağlı olduğu Berazan Kürt Federasyonu (BKF), Osmanlı’nın Kürt beyliklerini yok etme politikalarından nasibini çok önceleri almış, bu Kürt birliği 1840 yılında Abdülmecit döneminde tamamen tasfiye edilip ortadan kaldırılmıştır. BKF’nin tasfiye süreci 18. yy sonlarına doğru başlamıştır. (Güçlü, H. Kişisel Görüşme 2008) Osmanlı, bu Kürt beyliklerini tasfiye etme sürecinde ve hemen sonrasında ortaya çıkan Ermeni uluslaşması ile Mısır devletinin Osmanlı topraklarını ele geçirmesi ve Kürtleri etkilemesi ve ardından Rusya’nın bölgede etkisini arttırmasıyla birlikte Kürtleri yeniden örgütleme ihtiyacı duyar. Bölgede hızla yapılanmak için yerel güçler ve kestirmeden aşiretlerden yararlanmak zorunda kalır. Ardından tüm Kürt coğrafyasında bu arada da Urfa Suruç’ta Hamidiye birlikleri oluşturmaya gidilir. Bu

noktaya kadar Suruç merkezli Berazan Federasyonu Osmanlı eli ile iyice dağıtılmış ve dejenere edilmiştir. Böylece Kürt aşiretleri yaşadıkları büyük travmaların sonrasında ve çok parçalıyken tekrar Osmanlı'nın yönlendirmesi ile bütünleştirilir ve Hamidiyeler kurulur ve eskisi gibi üst düzeyde bir federasyon veya birlik oluşmasına fırsat vermemek için olan durumu daha parçalayıcı bir oluşuma gidilir. Bu gelişmelerin ardından söz konusu coğrafyada bir çok Ezidi Kürt Sünni Müslüman olmak zorunda bırakılır. **Bütün bu gelişmelere rağmen kahramanımız Begê, bu asimilasyon politikalarına bireysel bir başkaldırıda bulunma cesaretini gösterir. Ve Müslüman olmayı ret eder.** Yaşamının ilk 55 yılını geçirdiği Suruç'un Mishacerk (Türkleştirilmiş adı Gölen) köyünde, başta 1. dereceden akrabaları ve diğer Ezidi Kürt köylülerinin sünnileşmesine rağmen kendisi Ezidi kalmakta direnir. Bu direnişinin bedelini, akrabaları ve köylüleri tarafından aşağılanma, dışlanma, dalga geçilme ve hatta köy çocukları tarafından taşlanmaya kadar değişen biçimlerde yaptırımlarla karşılaşmakla öder. Yine de dininden dönmez. Mishacerk köylüleri, Suruç'un tüm köyleri ve Suruç'taki tüm Kürt halkı tarafından Suruç'un son Ezidisi olarak tanınmaya başlanır. Gerek Müslümanlaşmış kendi aşireti ve gerekse yeni Müslümanlaşan diğer Ezidi aşiretlerinin önde gelenleri son çare olarak Begê'ye bir servet değerinde kilolarca altın sunmayı planlar. Bunun için Suruç'un en zengin aşiret reislerinden biri olan Hacnebi, Begê'yi bir gün evine davet eder. Begê eve geldiğinde 'Bak bu kızım Ayşan. İki kolu bileklerinden omuzlarına kadar altın dolu. Boynunda da kilolarca altın kolye var. Eğer Müslüman olur ve şahadet getirirsen bu altınların hepsi senindir' der. **Bu kesit (altın olayı) mitoslaştırmada yer almamaktadır. Mitosu bize anlatan köylüler özellikle de Ömer Kutlucan bu gelişimden habersiz olabilir.** 1929 tarihli kapitalizmin ilk küresel krizinin söz konusu coğrafyada etkisinin insafsızca hissettirdiği bir döneme denk gelen bu süreçte Begê, önerilen serveti ret eder. **(Bu olayla beraber dönmeyen kendini gizliyen Ezidilerin Bege'nin her türlü direnişine sevinmeleri ve ona içten içe saygı duymalarının da tam bu noktada ifade et. Sonra Bege halk kahramanı ilan edilsin)** Ertesi gün bu olay 1930'lu yılların Suruç ve Viranşehir ilçelerinde, Urfa'nın merkezinde ve daha sonralarıysa Suriye ile Irak'ta yaşayan Ezidilerin yaşadığı yörelerde duyulur. Anılan bu Kürt coğrafyasında Begê, birden bire bir halk kahramanı ilan edilir. Söz konusu coğrafyadaki Ezidiler, görünüşte İslamlaşmış olsalar da içten içe Begê'ye büyük bir saygı beslemeye başlarlar. Begê'nin kahraman ilan edilmesinin ardından Dına aşiretinden bir çok erkek Begê'ye evlenme teklifinde bulunur. Begê, kendisine talip olan aşiretin erkeklerine, 'Sizler Müslüman oldunuz. Ezidilikte Müslümanlarla evlenmek günahtır. Ezidi bir kadın sadece kendi aşiretinden erkeklerle evlenir. Benim Ezidi aşiretim olan Dına aşireti ne yazık ki Müslümanlaştı. Bu durumda ölene kadar evlenmeyeceğim' der. Ve gerçekten kız oğlan kız ölür. Begê'nin bakire olarak ölmesi söz edilen coğrafyada azizelik makamına yükseltilmesine yol açar. Ardından da günümüze kadar gelecek olan, ağızdan ağza anlatmalarla Begê efsaneleştirilir.

Bugün Begê Samur'un efsaneleştirildiği Kürt coğrafyasındaki Kürtler, çarşamba ve cuma günleri Begê'nin mezarına gökten ışık (nur) indiğini gördüklerini söylemektedirler. Hasta olan Ezidi ve Sünni Kürtler Begê'nin mezarındaki toprağı tewerik -Kürtçede şeyhlerin tedavi etme reçetesi- niyetine alarak onu suda eritmekte ve bu suyu içerek iyileşeceklerine inanmaktadırlar. Herhangi bir konuda söylediklerine inanılmayan yarı Ezidi- yarı Müslüman bir Kürt 'Bı seré tırba Begê be. Rasti dı bejim' (yani Begê'nin mezarı üzerine yemin ederim ki doğru söylüyorum) şeklinde yemin ettiğinde akan sular durmakta ve herkes onun doğru söylediğine inanmaktadır.

Bu çalışmada şu sorulara yanıtlar oluşturuldu,

- Begê mitosunun dinamikleri toplumun hafızasında nasıl bir süreç içerisindedir?
- Begê mitosunun arka planı nedir? Ezidi köylüler, Müslümanlaşmış Dına aşiretinin diğer üyeleri ve eskiden Ezidi olan diğer Sünni Kürt aşiret mensupları Begê'yi nasıl hatırlayıp, nasıl nakletmektedir ve bunun toplumsal hafızalarındaki yeri nedir?
- Begê mitosunun oluşum sürecinde gerçekte sosyo-politik olarak neler olmuştur?
- Spesifik olarak Begê'nin mensup olduğu Dına aşiretinin 1840'a kadar dahil olduğu Kürt Berazan Federasyonu'nun, Osmanlı tarafından parçalanmasında ve sonrasında Dına aşiretindeki Ezidiler ne tür zorlanmalarla karşı karşıya kalmışlardır ?

İnsan olabilmek bir bakıma kendi dışımızdaki insanların acılarını anlamaya çalışmaktır da. Ezidi Kürtlere empati ile yaklaşınca yazar, yıllar boyu Kürt halkını hiç anlamamış olduğunun da bilincine varmıştır. Bunun üzerine yazar kendisiyle bir iç hesaplaşmaya girmiş, yaptığı özeleştiri sonunda kendini suçlu bulmuş ve yaptığı bu çalışmayla suçluluğunu bir nebze azaltmayı da amaçlamıştır. Çünkü Jaspers'in dediği gibi her insan yaşadığı devlette, onun(devletin) kıyıcı bir devlet olarak, açıkça yaptığı her eyleme katılmış sayılır. (Bu yüzden) bu eylemlerin her sonucuna (etik olarak) katlanmak zorundadır. Siyasal sorumluluk bu demektir.(1)

'Adorno, sorumluluğu hem yüzleşmeyi hem de üstesinden gelmeyi içeren 'vergangenheitsbewältigung' kavramıyla açıklar. Buna göre, geçmişin işlenmesi, geçmiş üzerinde ciddi bir çalışma, geçmişle ciddi bir hesaplaşmayı içerir ve bu anlamda (aufarbeitung) geçmiştekilerin değilmesi ve (verarbeitung) geçmişle hesaplaşmanın şimdiyle olan ilişki içinde işlenmesi, olayların işleme süreci kavramlarından kesinlikle ayrıdır. ' der. (2)

'Geçmişe bir oldu bitti çizgisi çekip konuyu kapatmak, elden gelse belleğin silinmesini istemektir. Aslında, haksızlığa uğramış olanlara yaraşan, her şeyin unutulup bağışlanmış olması tavrı, o haksızlığı işleyenlerin yandaşlarıncaya ortaya konmaktadır' (3) Fikret Başkaya'ya göre ; 'bellek [hafıza] kaybı yaratmaktan amaç bununla da sınırlı değildir. Böylece iktidar sahipleri [büyük gaspçılar ve şürekâsı], sadece ayrıcalıklı konumlarını güvence altına almış olmazlar, işledikleri insanlık suçlarının, katliamların, kıyıcılığın ve zulmün hesabının sorulmasını da engellemeyi amaçlarlar. Hafıza kaybı yaratma amacı gerçekleştiğinde egemen sınıflar masumiyetlerini de kanıtlamış olurlar... Dolayısıyla resmi tarih zalimlerin zulmünün cezasız kalmasını sağlar, bir tür berat ettiricidir, Ermeni sorununa dair bağnaz 'resmi refleks' İttihatçıların işlediği insanlık suçunun hatırlanmasını engellemek içindir. Eğer bu vesileyle yalanlardan biri deşifre edilir, açığa çıkarsa, başka yalanların da çorap söküğü gibi ortalığa dökülme riski vardır ki, böyle bir şey büyük gaspçıların ve ideolojik uşaklarının korkulu rüyasıdır.'

Bu açıklamalar sonunda yazar, Begê Samur'un efsaneleştirilmesi olayı üzerinde çalışılmasının aynı zamanda insani bir zorunluluk olduğunu düşünmüştür. Bu çalışmada Begê Samur'un efsaneleştiği Mishacerk, Müzeybil (Aybastı) ve Oğlakçı köyleri, Aliğör kasabası, Suruç ve Viranşehir ilçeleri ile, Urfa, G.Antep ve Ankara'da derinlemesine mülakat ve görsel antropoloji teknikleriyle bilgi toplanmış, çeşitli tarihi belgeler, resmi belgeler incelenmiştir. Bu çalışma yukarıda sayılan köy, kasaba ve şehir insanların geçmişte yaşanan Begê Samur'un bireysel direnişinin izlerini incelemek ve bu yerlerdeki insanların Ezidilerin asimilasyonuna

şimdiki zamanda nasıl yaklaştıklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Saatler süren görüşmeler, tüm konuşmalar görsel kayda alındı ve çözümlendi .

*Bu çalışma Urfa İli Suruç ilçesine bağlı Mishacerk***** (Türkçe adı Gölen) köyü ile Viranşehir ilçesine bağlı oğlakçı köylerinde yaşamış Begê Samur'un efsaneleştirilmesi olayının izlerini sürmek ve bu efsaneleştirilmenin şimdiki zamanla ilişkisini belirlemek amacını taşımaktadır. (***** Mükemmel)*

Bu araştırma aynı zamanda yaşananları tarihe not düşmek eylemidir de. 'Geçmişin gerçek yüzü hızla kayıp gider. Geçmiş, ancak göze görüldüğü o an, bir daha asla gelmemek üzere, bir an için parıldadığında, bir görüntü olarak yakalanabilir... Geçmiş tarihsele dile getirmek, o geçmiş 'gerçekte nasıl olduysa öyle' bilmek değildir. Buna karşılık, bir tehlike anında parlayıverdiği konumuyla, bir anıyı ele geçirmek demektir.' (4) Ben de Begê Samur'un anısını ele geçirme şansını yakaladığım an, geçmiş bütünü büyüyle yakaladığım farkındaydım. 'Kuşkusuz tarih yazılı belgelerle yapılır. Ama yazılı belgeler yoksa, onlarsız da yapılabilir ve yapılmalıdır. Balı alınacak her zamanki çiçeklerin yokluğunda, tarihçinin zengin buluşları içinde ne varsa hepsi kullanılarak yapılmalıdır. Sözlerle de tarih yapılabilir, resimlerle de. Toprak parçasıyla da, çatı kiremitleriyle de. Tarla biçimleri ve baban otlarıyla da, Ay tutulmasıyla da, at yularlarıyla da. Jeologların uzmanca taş kanıtlarıyla da, kimyacıların kılıçların madeni üzerine yaptığı araştırmalarla da. Bir sözcükle, insandan kalma olan, insanla bağlı olan, insana yarayan, insanın dile getirdiği ve onun varlığını, uğraşlarını, zevklerini ve yaşam biçimlerini anlatan ne varsa, bunların hepsiyle tarih yapılabilir.' Lucien Febvre. (5)

Febvre'nin bu saptamalarına bütün içtenliğimle katılıyordum. Ben de Begê Samur'un görkemli anısından tarih yazacaktım. Yazdım. 'Tarih krallar, kraliçeler, antlaşmalar, görüşmeler, büyük savaşlar ve Sezar, Napolyon, Pontius Pilate, Kolomb gibi önemli zevattan oluştuğunu sanıyoruz, ama bu sadece yüzeysel tarihtir ve büyük ölçüde yanlıştır. Sözlü tarihle, tarihi aşağılara indirecek, yukarılarda inşa edilen tarih yerine kısa gömleklilerin yani halkın işleri, aşkları, üzüntüleri, yaşam deneyimleri hakkında söylediklerini, bu merasimsiz tarihi koyacağım.' (6)

*Bu açıklamalardan sonra Sözlü Tarihin, bizi taraflı ve dolayısıyla nesnel olmayan, olamayan resmi tarihin boğuculuğundan kurtararak, halktan bir insanın tarihinden tüm insanlığın tarihine geçebilme gücünü **kendi** içinde barındırdığını daha açık görebiliriz. Tam bu noktada Begê Samur'un bireysel tarihinde, öncelikle Ezidi Kürt halkının, daha genel anlamda da tüm Kürt halkının tarihini görme şansımızın olduğunu kolayca kestirebiliriz. Bell, Hafıza'yı tarihin söylemsel tasavvuru olarak adlandırırken, hatırlamanın tarihi tamamen ikame etmesi olasılığını şöyle açıklıyor, (bu durum), 'sadece anlambilimsel bir karmaşaya yol açmıyor, ayrıca önemli bir politik fenomeni gizlemeye yarıyor- yani kolektif hatırlamanın, ulusun 'yöneten miti' olarak adlandırılana karşı meydan okumada oynadığı rolü'(7).*

*Bu araştırma Ezidi Kürt halkının, kendilerini binlerce yıldır 'yöneten mit' lere karşı kolektif bilinçlerinde geliştirdikleri **bir tür meydan okuma da olan** savunma mekanizmalarından sadece bir tanesi olan efsaneleştirme olgusunu ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.*

3. Efsane

Mitoslaşacak bireyler üstlendikleri tarihsel görev ve işlevin asla bilincinde olamazlar . Aslında kaderleri bellidir.

Orhan Hançerlioğlu, efsaneyi, ağızdan ağza anlatılarak sürüp gelmiş bulunan olağanüstü nitelikli öykü şeklinde tanımlarken gerçekte masal anlamını dile getirdiğinin altını çizer. Batı dillerindeki karşılığı myht sözcüğü, Yunanca söz ve öykü (hikaye) anlamlarını dile getiren mythos sözcüğünden türetilmiştir. Efsane deyimi genelde gerçek bir olayın olağanüstü anlatılışı için kullanılır demektedir. (8)

Efsaneler kısa olmakla beraber olayları derinlenmesine ve çok yönlü aktarmaya çalışırlar. Bazı efsaneler -Begê efsanesinde olduğu gibi- tarihsel gerçekleri olabildiğine kendi içinde taşır. İçinde abartı yer olsa da, bazı efsanelerden yola çıkarak, o tarihsel gerçeğin bulguları elde edilmiştir. Efsaneler oluştukları dönemlerdeki ekonomi-politik gerçekleri yansıtmak istemişlerdir. Daha doğrusu, o dönemin düşünüş biçimini, değer yargılarını yansıtmaktadırlar. (9) Efsaneler, bir inancın ürünü olarak görüldüklerinden olacak anlatıldığı topluluklarda "gerçek" ve "kutsal" olarak kabul görürler. Efsaneler (anlattıkları olayın) 'nasıl' olduğuna anlam bulurken, bazen de "niçin" sorusuna yanıt ararlar. Efsaneler inanca seslenmelerinden dolayı toplumların özelemlerini, korkularını, umutlarını, dünya görüşlerini kısaca doğalarını öteki halk edebiyatı türlerinden daha keskin anlatır.(9) Ayrıca efsanelerin o dönemdeki halkın inançlarını yansıtırken dinsel-tarihsel ve toplum-tarihsel bilgi değeri taşıdığını, belli bir konudaki inancı (örneğin dinsel inancı) kuvvetlendirmek ve olabilecek tehlikelere karşı uyarmak istenildiğinde anlatıldığını belirtilmektedir. (9)

Hamza Seyfettin adlı yazarın, Özgür Halk dergisinin Kasım 2009 tarihli 2. sayısında Mitos (Efsane) hakkında görüşleri ise şöyledir: "Toplum ulaştığı doğrularını mitolojik tarzda ifade edebilir. Mitolojik simgelerle ifadelendirilen, gerçek yolunda ulaşılan anlam derinliğidir. Anlatımın seküler olup olmaması işin özünü değiştirmemektedir. Dönemin temel düşünce kalıpları buna göre ortaya çıkmaktadır. Önemli olan özün içerdiği anlamdır. "insan zihnini ütopyasız, mitolojisiz (efsanesiz, destansız) bırakmak bedeni susuz bırakmaya benzer...(bu yüzden) insan zihninin zenginliği sadece matematik-analitik zihniyete indirgenemez. Bu yaşama aykırılıktır.." Mitolojik yaratımın bir özelliği de sezgisel olmasıdır. Sezgisel düşünce bugün çağımızın bilimi olan kuantum biliminin düşünce biçimi olmaktadır. Belirsizlik ilkesi sezgisel düşüncenin temelinde yer almaktadır. Hem doğa hem de toplum sezgilerle bilinebilir. Bugün bilimin temel bir doğrusu olan bu bilgi, döneminde mitolojik düşüncenin ortaya çıkardığı temel bir bilgidir. Sezgisellik, canlılığın en temel özelliğidir. Sezgi gerçeği dolaysız olarak içten kavraya bilme yetisidir. Doğrudan aracısız gerçekleşen anlama, bilme biçimidir. Sanat insanın asli düşünce biçimidir. Aracısızdır. Mitolojilerde böyledir. " Canlı -toplum- sezileri küçümsenemez. Ne varsa yaşam adına o SEZİLER de gizlidir. Bu sezilerin makro ve mikro evrenlerden bağımsız oldukları söylenemez. Anlayışa yakın olan bu seziler dünyası, evrenin

temel bir özelliğidir. **Mitolojik yöntem -yani mitoslar- bu nedenle de evreni (toplumu) kavramamızda en az bilimsel yöntem kadar katkıda bulunabilirler.** *Hamza Seyfettin kadın merkezli bazı spesifik mitosların değerlendirilmesini de şöyle yapmaktadır.* ‘ Bazı anaerkil kültüre sahip toplumlarda simgeleştirmeler kadın merkezlidir. Bu durum kadının ay ve güneş gibi hem doğasal hem toplumsal yaşam için vazgeçilmez unsurlarla özdeş kılınmasını getirmiştir. **Burada kadın o doğasal varlık üzerinde, onun dışında ve ona hakim olan pozisyonda değildir. Onunla beraberdir, özdeştir ve ona içkindir. Bunun toplumsal alandaki ifadesi kadının toplumun kimliği olması, toplumla beraber ve birlikte olmasıdır. Bundan dolayı bu tür mitolojiler toplumu ve doğayı açıklamada önemli bir yere sahiptir.** *Hamza Seyfettin adlı yazarın bu açıklamalarından sonra Begê Samur’un bireyselliğinin, Urfa ve kırsalında tarih boyunca yaşayagelen Ezidi Kürt halkının toplumsal kimliği, toplumsal benliği olduğunu çok kolay söyleye biliriz. Buradan araştırmanın ileriki aşamalarında kahramanımız Begê Samur için yapılacak çözümlerlerin aynı zamanda Urfa Ezidi Kürt halkının varoluşu için de yapılmış sayılabileceğini okuyuca şimdiden söylemeliyim.*

4. BİRİNCİ BÖLÜM

A. Toplumsal Hafızanın Daveti

Tarih: 22.10. 2007

Yer: Urfa Merkez Gümrük Hanı Çay bahçesi. Öğleden Sonra, saat 14.20

Urfa'ya 2. gelişimdi. Urfa gümrük hana çay içmek için bir Kürt arkadaşım ile giriyoruz. Bütün masalar dolu, oturacak yer bulamıyoruz. Garson 3 yaşlı Kürt köylüsünden izin alarak masalarına 2 sandalye koyarak oturmamızı sağlıyor. Köylülere teşekkür ediyorum. Kürtçe bir şeyler söylüyorlar, anlamıyorum. Arkadaşım nasılsınız dediklerini söylüyor. Gülümsüyorum. Ardından yaşlı Kürt köylüleri birbirlerine dönerek konuşmaya başlıyorlar. Dakikalar boyunca kısa boylu yaşlı Kürt köylüsü konuşuyor. Doğal olarak ne anlattığını anlamıyorum. Kendisini dinleyen arkadaşlarının beden dillerine bakarak, kendisini parçalayarak anlattıklarına inanmalarını sağlamaya çalışan bu köylünün pek de ciddiye alınmadığını kavriyorum. Heyecanlı bir şekilde anlattıklarının doğruluğunu arkadaşlarına anlatmaya çalışan Kürt köylüsü bir türlü inandırıcı olmayı başaramıyor, arkadaşları zaman zaman ona gülüyorlardı. Neredeyse bir saate yakın konuşan bu köylü son bir çare olarak Kürtçe bir cümle söylüyor. Kahkahalar ve dalga geçmeler birden kesiliyor. Ciddiye alınmayı sonunda başaran köylü bir solukta aynı cümleyi 2.kez tekrarlıyor. Bir kaç saniye ölüm sessizliği yaşanıyor ve arkadaşları kısa boylu köylünün sırtını sıvazlayarak ve bu kez Türkçe olarak ‘tamam söylediklerine inandık’ diyorlar. Şaşkındım. Arkadaşıma dönerek ‘bu yaşlı Kürt köylüsü bir saat kendini yedi bitirdi ve arkadaşlarını ikna edemedi, şimdi ne dedi de arkadaşları ona inandı’ diyerek soruyorum. Arkadaşım ‘Bı serê tırba Begê be. Rasti dı bejim’ (yani Begê'nin mezarı üzerine yemin ederim ki doğru söylüyorum) şeklinde yemin ettiğini söylüyor.

Şaşkınlığım kat be kat artıyor. 'Begê de kim? Bir peygamber mi? Nasıl oluyor da Kürt köylüleri üzerinde bu kadar büyük bir etki bıraka bilmişti. Begê'yi görme şansım var mı?' Sorularımı sessizce dinleyen arkadaşım köylülere sorularımı Kürtçe soruyor. Dina aşiretinden olanlarla, kökenleri Ezidilikten gelen diğer Kürt aşiretlerinden olan 60 yaş üstü insanların doğru söylediklerini karşısındakilere inandırmak için bu şekilde yemin ettiklerini öğreniyoruz. **Bu yaşlı köylüler hastalandıklarında Begê'nin mezarındaki toprakta bir parça alarak suda eritip içtiklerini de ekliyorlar.** Heyecandan yerimde duramıyordum. Begê'yi çok merak etmiştim. ('Geçmişin gerçek yüzü hızla kayıp gider. Geçmiş, ancak göze görüldüğü o an, bir daha asla gelmemek üzere, bir an için parıldadığında, bir görüntü olarak yakalanabilir...' (3)) Onunla ilgili her şeyi öğrenmeyi o kadar çok istiyordum ki, o anda tayinimi İstanbul'dan Urfa'ya almaya karar verdim. 'Geçmiş tarihsele dile getirmek, o geçmiş 'gerçekte nasıl olduysa öyle' bilmek değildir. Buna karşılık, bir tehlike anında parlayıverdiği konumuyla, bir anıyı ele geçirmek demektir.' (4) Begê'nin kim olduğunu mutlaka öğrenmeliydim. Toplumsa Hafıza gerçekten konuşa bilir mi? Spivak ' Belki, ama anlayamadığımız bir sesi izlememiz gerek bunun için' der. (10) Ben de Begê'nin sesini dinlemeye karar verdim. Onunla ilgili her şeyi öğrenmeyi o kadar çok istiyordum ki, tayininin İstanbul'dan Urfa'ya gelmesini sabırsızlıkla bekledim.

Gümrükhan'daki Çay Bahçesi olayından 3 ay sonra

İstanbul'dan tayinimi 2-3 ay içinde Urfa'ya çıkardım. Bu arada arkadaşım Begê ile ilgili küçük bir araştırma yapmış, Begê'nin yaşadığı köyü ve mensup olduğu aşireti bulmuştu. Urfa'ya yerleşip yerleşmez Begê'nin köyüne gidecektim.

B. Toplumsal Hafızanın İzleri 1

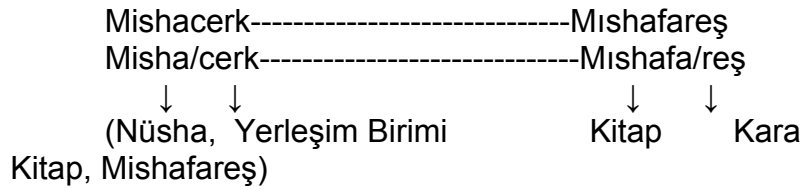
"Zulme sessiz kalan zulmü işleyen gibidir." Hz.Ali

Begê Samur Efsanesinin Doğduğu Coğrafya

Çünkü bu efendiler-yani dünya egemenleri-, yalnızca masum katletmezler, hafızayı da maktul ederler.
John Berger

Begê Samur'un yaşam öyküsünün sosyolojik olarak izini sürebilmenin yolu öncelikle, Begê'nin yaşamını geçirdiği köy ve kasabaların adlarındaki değişimlerin açıklanmasından geçer. Çünkü yer ve mekan adları, toplumsal hafızanın dönüşme biçimlerinin ilk örnekleridir. Mishacerk (Gölen) neresidir? Suruç neresidir? Öncelikle

resmi kayıtlarda Gölen köyü olarak geçen yerleşimin, Begê Samurun yaşamının ilk 55 yılını geçirdiği ve 60 yaş üstü insanların ve aynı zamanda toplu taşıma şoförlerinin de Mishacerk köyü olarak hatırladıkları köy olduğunu söylemeliyim. Peki toplumun hafızasında Mishacerk olarak var olan ad neden Gölen olarak değiştirilmiştir? Bu sorunun yanıtı bizi devletin Kürt yerleşim adlarını Türkleştirme eylemine götürse de bu açıklama yeterli değildir. Evet , 1940'lerden itibaren Türkiye'deki yer adları düzenli olarak değiştirilmeye başlanmıştır. Yer adlarının Türkleştirilmesi politikaları İttihat ve Terakki dönemine kadar gitmektedir. (11) İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Ad değiştirme İhtisas Komisyonları ve/veya Yabancı Adları değiştirme Komisyonu'nun hummalı çalışmaları sonucunda Türkiye'de 1950'lerden 1970'lere kadar toplam 12 bin köyün ismi değiştirildi, yani 12 bin yerleşim yeri tarihlerinden koparıldı. (11) Tarihinden koparılan köylerden bir tanesi de Mishacerk'ti. Mishacerk kelimesinin önemi sadece Kürtçe bir kelime olmasından gelmiyordu. Bu kelimenin kelime anlamı, kelimenin Kürtçe bir kelime olmasından daha da büyük bir öneme sahip. Mishacerk kelimesi birleşik bir kelimedir. Kelime Misha ve cerc köklerinden oluşur. Misha bazı Kürt lehçelerinde kitap, nüsha anlamına gelmektedir. Cerc ise yerleşim birimi demektir. Ezidi dininin en önemli 2 kitabından biri Mishafareş'tir. 'Mishafa' kitap anlamında 'reş' ise kara anlamındadır. Yani kara kitap. Şimdi Begê'nin yaşamının ilk 55 yılını geçirdiği Mishacerk köyünün yazılışına geri dönelim.

Bu köy adındaki Misha Ezidilerin kutsal kitaplarından olan Mishafareş'ten gelmektedir. Yani Mishacerk köyünün kelime anlamı, Ezidilerin kutsal kitabı olan kara kitabın yerleşim yeri anlamına gelmektedir. Mishacerk Ezidi dinini çağrıştırdığı gibi, bu köyün Ezidi köyü olduğu anlamını da vermektedir. Devlet bu köyün adını Gölen yapmakla toplumun ortak hafızasında yer alan ve Ezidiliği çağrıştıran Mishacerk adının unutulmasını sağlamak amacını gütmüştür. Bu eylem kahramanımız Begê'nin kendi öz Ezidi vatanından da koparılması anlamına gelmektedir. Begê, Gölen adlı köyde yaşamış kabul edilmekle kendisinin Ezidi olarak ev sahibi değil misafir olduğu vurgulanmıştır. Daha da kötüsü devlet, Begê'nin toplumun ortak hafızasında Gölen adlı bir köy'de yaşadığı yanlısamasını yerleştirmeye çalışmıştır. Ama yörenin Kürt halkı hala söz konusu köyü Mishacerk olarak hatırlamaktadır. Ulusal devletin kurulmasıyla yerleşimlerin Türkçe olmayan adları 1960'tan itibaren değiştirilmiştir.(12) Bu isim değişikliklerin esasları her dönemin siyasi amaç ve hedefleri doğrultusunda da farklılaşmıştır. (13)

Bu köyün bağlı olduğu ilçenin resmi adı Suruç'tur. Oysa Suruç'un bundan önceki Kürtçe adı, Seruç'tur. Seruç adı Suruç olarak değiştirilmiştir. Seruç özel bir isim olup, Kürtçe bir erkek adıdır. Hz.İbrahim'in erkek kardeşlerinden birinin adı Seruç'tur. Yahudi sayılmak istenen İbrahim için, Kuran'ın Ali İmran suresi 68'de 'Ma kane İbrahiman Yehuda' (İbrahim Yahudi değildir.) şeklinde açıklama yapılmaktadır. Belirtildiği gibi İbrahim Yahudi olmayıp, aslen Hz. Nuh'un soyundan ve **Kürt'tür**.(14) İbrahim'in annesinin adı ise Uşa, Hint tanrıçalarından , sabah beyazlığı tanrıçasına

denirdi ve güneş ışığı sayılırdı. Zerdüşlüğün kutsal kitabı olan Avesta'da ' ... Her şeyden önce ey Uşa isterim kiHoman ve Uşa ile....' İsimleri geçmektedir.(15) Bir başka kaynaktan ise 'Adı Seruğ diye geçen bu şehrin İbrahim Peygamberle ile çok yakın ilişkisi vardır denmektedir. İbrahim Peygamberin babası Azer, dedesi Nahor'un babası Seruğ' dur. Tarihte adı Seruğ olan bu ilçemiz ile İbrahim Peygamberin atası Seruğ aynı adı taşımaktadır. Seruç, bu ilçenin asıl adıdır.' (15) açıklaması yapılmaktadır. Burada yöredeki Kürt halkının toplumsal hafızasının hatırlama biçimlerinde hemen her dönemde, yerleşim yerlerinin orijinal adlarıyla hatırladıkları saptanmıştır. Yukardaki tüm bu belirlemelerin ardından Suruç halkının öz be öz Kürt olduğunu, bu yerleşim yerine adını veren Seruç'un annesinin adının da Ezildiğin öncülü olan Zerdüşlük dininde telaffuz edilmesi sonucunda buradaki Kürt'lerin kökenlerinde Zerdüşliliğin (Ezidiliğin) olduğu varsayılabilir. **Tam bu noktada yazar, Hz.Halil İbrahim'in annesinin, babasının, dedesinin, dedesini babasının ve kardeşi Seruç'un adlarının dil bilimsel olarak Kürtçe olması, tek istisnanın Hz.İbrahim'in adının Arapça olmasının üzerinde durulması gerektiğini düşünmektedir. Yazarın bu konudaki kişisel yorumu sudur: Hz. İbrahim'in adının gerçekte Hz.İbrahim olmadığı, bu peygamberin gerçek adının dil bilimsel olarak Kürtçe olması gerektiğidir. Bu durum, islami felsefenin toplumsal olarak güçlü olmaya başlamasının ardından halkın hafızasında yer alan İslam öncesi dinsel öğeleri – Şeyhlerin, peygamberlerin, söylencelerin- İslamlaştırılmasına bağlanabilir. Yazar, Hz.İbrahim'in büyük olasılıkla Zerdüşli bir peygamber olduğu varsayımını göz ardı etmemektedir. Hz.Halil İbrahim söylencesinde yer alan devasa ateşin bu peygambere zarar vermemesi, Zerdüşli dininde ateşin kutsal oluşu yazarın yukardaki varsayımını destekler niteliktedir. Yeri gelmişken Suruç ilçesinin tarihdeki diğer 2 isminden de söz edelim. Bunlar Pirsus ve Ordi'dir. Her ikisi de Kürtçe olan bu isimlerin anlamları şöyledir, Pirsus birleşik iki kelimedendir kardeşi Seruç'oluşturmuştur. Sus ve Pir. Sus Kürtçede meyam otu demektir. Pir ise yine Kürtçe çok demektir. Yani Pirsus meyam otunun çok fazla bulunduğu yer anlamına gelir. Ordi de Kürtçe bir kelimedir ve Kürtçe panayır yeri anlamına gelir. Eski dönemlerde bir çok Kürt aşireti bu coğrafyada toplanıp panayır yaparlarmış. Bunun anısına buraya Ordi denmiştir. Ulus devletin kuruluşunda yerleşim yerlerinin adlarının değiştirilmesinin politik olduğu açıktır. Bizi ilgilendiren Begê Samur'un yaşadığı yerlerin adlarının da egemen güçler tarafından değiştirilmesi ve buraların Ezidi Kürt kimliklerinden koparılmaya çalışılmasıdır.**

C. Begê Mitosu (Toplumsal Hafıza'nın İzleri-2)

Aşağıda parça parça verilecek olan mitos, Ezidi Kürt halkının toplumsal hafızasının imgesel olarak dışa vurulmuş halidir. **Toplumsal hafıza ????? (bastırılmış zihin)**, mitoslaşma biçiminde de konuşabilir/yakalanabilir. Yazar söz konusu bu mitosun toplumsal hafızanın bir izi olarak da ele almaktadır.

Yarı Müslüman yarı Ezidi olan bu Kürt halkı, bu mitosun Mishacerk köyü ve Viranşehir oğlakçı köyü olmak üzere 2 farklı yerleşim yerinde üretmiştir/üretmektedir. Begê mitosunun başlangıcı Mishacerk köylülerinin ortak **bilinç altlarında** anonim olarak oluşturulmuştur/oluşturulmaktadır. Mitosun sonu ise oğlakçı köylülerinin toplumsal hafızasında anonim olarak yazılmıştır/yazılmaktadır. Yani mitosun her bir kısmı farklı bir coğrafik bölgedeki Kürt halkı tarafından var edilmiştir.

Yazar Mishacerk köylülerinin toplumsal hafızalarının bu mitostaki görüntüsünü Ömer Kutlucan adlı köylünün anlatımlarında bulmuştur. Anlatılan bu

bölüm anonim olarak üretilmiştir. Yazara Ömer Kutlucan haricinde Mishacerk köylülerinden bir başkası da aynı bölümü anlata bilirdi. Çünkü mitosun bu parçası, söz konusu bu köyün Ezidilikten gelen yarı Müslümanlaşmış her bireyinin hafızasında aynı şekilde yer almaktadır. Ve tüm bu köylülerin bastırılmış hafızaları- bastırılmış benlikleri- bu şekilde kendini ifade etmektedir.

Bir yazar olarak, Ömer Kutlucan'ın aktardığı Begê'nin efsanesi- yaşam öyküsü- ndeki biçime dokunmaya kesinlikle hakkım yoktu. Efsane anlatımındaki kullanılan Türkçe'ye hiçbir müdahalem olmamıştır. Efsane anlatımındaki Türkçe'nin saflığı dikkatli okuyucuların gözünden kaçmayacaktır. Anlatımın ilk paragrafının son cümlesinde ve ikinci paragrafın 6 ve 7. satırında anlatım bozukları vardır. Anlatıcıdan sözel olarak bize aktardığı bu mitosunu yazıya geçirmesini istediğimizde kendisi bu şekilde yazmıştır. Olay örgüsü de tamamen anonim haliyle verilmiştir. Benim burada söylemem gereken tek şey, aktarılan bu efsanenin dinamiklerinin devam ettiğidir. 10-15 yıl sonra Ömer'in çocuklarının anlatacakları Begê efsanesi daha zengin ve daha farklı olacaktır kuşkusuz. Son olarak Ömer'in aktardığı efsanenin kısalığı ve yalınlığı okuyucuyu yanıltmamalıdır. Bu durum sözlü edebiyat türlerinden olan Efsane'nin doğası gereği böyledir. Buna rağmen anlatılan bu efsane Begê Samur'un yaşadığı dönemdeki toplumsal-siyasi-ekonomik gerçekleri olabildiğine içermektedir. Bu açıdan anlatılan bu efsane Begê Samur'un yaşadığı dönemdeki Kürt halkının –Suruç, Aligör ve Mishacerk'in - tarihini oldukça nesnel haliyle günümüze aktarmaktadır. Begê Samur'la ilgili Mishacerk'te anlatılan/anlatılmakta olan – efsaneleştirme süreci canlı ve devam etmektedir- efsanenin büyük bir bölümü aşağıdadır.

Anlatan: Ömer Kutlucan

Yer: Mishacerk Köyü

Yaş: 28 Erkek

Tarih: 2008

'Begê, Yezidi bir kadındır. Hiç evlenmedi. Begê abisinin çocuklarının geçimini sağlamak için dilencilik yapar, çocuklara sahiplik edermiş. Abisi sağ ama mağdur durumdaymış. Begê genellikle belli başlı ailelerden dilenir, utancından akşam karanlığında köye dönermiş. Begê yalma yapar, harman devşirmiş. Begê'nin kendine özel bir odası varmış. Hiç kimseyi kolay kolay odaya almazmış. Yaşlı bir kadının söylediğine göre odada nakışlı palaslar * varmış. O palaslarda^{ki} nakışları kendisi dokumuş. Kimsenin o nakışlardan örnek almasını istemiyormuş, nedeni bilinmiyor. Ama bu nakışlara çok çok önem verirmiş. Begê'yi Müslümanlar gördüğü zaman alay eder, etrafına yuvarlak çizgi çizer, Begê de nedense o çizginin içinden hiç ama hiç çıkmazmış. Saatlerce ağlar durur, birisinin o çizgiyi eliyle ya da ayağıyla bozduğu zaman çıkarmış. Köyde Yezidi olanlar psikolojik baskılara dayanamayıp yavaş yavaş Müslüman olurlar. Örneğin Yezidiler hububatlarını ya da yaz döneminde üzümlelerini şehirdeki hala götürdüklerinde kimse almaya yanaşmazmış, alanlar da yarı fiyatına o malları ellerinden alırlarmış. Bu durum onların zarar etmesine yol açar, onları zor durumda bırakırmış. Sonra yavaş yavaş Müslüman olurlar. Mesala Müslümanlara kendilerini kabul ettirebilmek için çocuklarının isimlerine Müslüman isimlerini koyar, toplumda yer edinebilmek için.

Begê önceleri giyimine önem verirmiş. Özellikle siyah şal severmiş. Giyimine biraz önem veren bir Kürt kadın görüldüğünde kendisine 'Begê gibi olmuşsun' denirmiş. Begê özellikle yatın** dört köşesine pirozan*** takarmış. Çok tertipli

birisiymiş. Begê birine kızdığı zaman Alemlî Reş'e (köyümüzün kuzey-doğusunda bulunan bir tepedir) dönerek ve o ismi**** söyleyerek beddua edermiş. Rivayetlere göre Akmi Reş ziyaretmiş. Ayakta kalıntı yok. Ama dört sene önce orda yer altında beyaz taşlar bulundu. Üzerinde yazı ve bir taşın üstünde her bir köşesine pirozana benzer nakışlar vardı. Eserleri kendim gördüm. Taşlardaki pirozanlarla Begê'nin yorganına süs olarak taktıkları arasında çok benzerlikler var. Bu pirozonlar artık bir sembol mü yoksa kutsal şekiller mi? Tam olarak bilinmiyor. Yezidiler yavaş yavaş Müslüman olurlar, Begê bu duruma tahammül edemezmiş, sıkıntı çekermiş. Sonrada evine, giyimine ve şahsiyetine artık önem vermez olmuş. Niye bu duruma düştüğünü sorduklarında Begê, 'artık benim için hayatın bir önemi yok' dermiş, kendini kaybeder duruma düşermiş. Bir gün dilenmekten dönerken köyün girişinde topladığı 15 lirayı kaybeder. Orta yaşlıdır. Köydeki Yezidilerin büyük kısmı Müslümanlaşınca, Begê dayanamıyor ve buradan Viranşehir'e gitmeye karar verir. Ama gidecek parası yok, götürecek kimse yok. Aligör (Onbir Nisan) köyünde Düna aşiret reisi Salih Beye gider ve yalvarır. Salih Bey bir miktar para verir, tanıdık bir dostuyla onu Viranşehir'e gönderir. Mezarı orda, Viranşehir Oğlakçı köyünde. Orda nasıl yaşamış, nasıl ölmüş araştırmak lazım. '

* Çul, bir tür kilim.

** Yorgan.

*** Nakış, nakış sembollerinin tümü, takı, süs ya da altın büyüklüğünde mavi boncuk.

****Azazel ya da Şeyho Şems

Ömer Kutlucan Begê Mitosunu bu kadar anlattı. Okuyucu tam bu noktada büyük bir hayal kırıklılığı yaşayabilir. Bu kadar kısa ve görünürde fazla gizemli olmayan bu anlatım için midir bütün koparılan bu/nca fırtına. Okuyucunun bilmediği efsanenin devamının konuşulan diğer köylülerin söyleşilerinden derlenecek oluşudur.

Söylence kısa bir anlatıdır. (16),(17),(18).

Kaldı ki, Ömer Kutlucan'ın Begê efsanesinin bu kadar anlatması olayın öneminden en küçük bir eksiltme de yaratmamaktadır. Çünkü Begê efsanesi tamamlanmış bir efsane değildir. Oluşmakta olan bir efsanedir. Efsanenin oluşum ve gelişim sürecini köylülerle yapılan söyleşilerde daha rahat görecektir, okuyucu. Ve bu efsane yarı Müslüman-yarı Ezidi Kürt halkının toplumsal hafızasında yazılmaya hala devam etmektedir. Buna rağmen Ömer'in aktardığı kesit bir çok önemli gerçekliği de gelecek kuşaklara aktarmaktadır. Bu gerçeklik Ezidi Kürt halkının türlü baskılar sonucunda Müslümanlaştığı ya da Müslümanlaşmış gibi gözüktüğüdür. Bunun ötesinde Müslümanlaşma sürecinin, Ezidi Kürt halkına yapılan ekonomik yaptırımlarla daha da belirginleştirildiğinin aktarılmasının, dönemim ekonomi-politik görüntüsünün toplumsal hafızadaki izlerini oluşturduğudur. Ayrıca Ömer'in anlatımında yer verdiği Ezidilerin Müslümanlara kendilerini kabul ettirebilmek için çocuklarına Müslüman isimleri vermeye başlamaları olayının, egemen güçler tarafından Ezidi Kürtlerin önce İslamlaştırıldıkları zamanla da Türkleştirileceklerinin uyarısı olmasıdır. Ezidi Kürtlerin çocuklarına Müslüman ismi vermelerinden kasıt, çocuklarına Arap-Türk isimlerini vermeleri yani kültürel bir asimilasyona sürüklendiklerinin anlatılmak istenmesidir -Günümüzde hala devlet çocuklarına

Kürtçe isim vermek isteyen kişilere zorluk çıkarmaktadır.- Son olarak Akmi Reş'ten çıkarılan tarihi eserler üzerindeki pirozanların, Begê'nin yorganındaki nakış ve sembollere benzediğinin Ömer Kutlucan tarafından ifade edilmesi olayıdır. Ömer Kutlucan ısrarla böyle bir benzerliğin olduğunu vurgulamasının toplumsal hafızadaki anlamı şudur: Ezidi dinini sözlü edebiyat dışında elle tutulur bir nesneliği bulunmamaktadır. Anlatıcı bu durumu bilinç altında yadsıyarak bu benzerliği iddia etmekte ve Ezidi dinin er veya geç elle tutulur, gözle görülür parçalarının ortaya çıkacağı umudunu/inancını koruduğunu göstermektedir. Bu davranış Ezidi Kürt halkını ortak beklentisidir aynı zamanda. Çünkü yüzlerce yıldır bir kitaplarının olmaması nedeni ile eleştirilmişlerdir.

- Oysa Ezidilerin dini kitapları vardı/var. Bu kitapların yakıldıkları ya da kayboldukları iddia edilmektedir.- Bu noktada Ömer'den Begê efsanesini bu kadarıyla dinleyen dikkatli bir araştırmacı, Begê Samur'un yaşadığı dönemim politik olarak çok hassas bir dönem olduğunu hemen anlayacaktır. Ömer'in aktarımından Begê Samur'a doğa üstü özellikler yüklendiği görülmemektedir. Yalnız aynı efsane başka köylüler ve özellikle Viranşehir oğlakçı köyü sakinlerinden dinlendiğinde Begê'ye doğa üstü güçler yüklendiği gözlenecektir. Anlatılmak istenen bu efsanenin anonim bir şekilde yazılmakta olduğudur. Zamanla Ömer Kutlucan - ya da Ezidi Kürt halkından herhangi biri ya da birilerinin - Ömer Kutlucan'ın bu aktarımında olmayan fakat diğer Begê Samur efsanesi formatlarında olan öğeleri (daha açık söylersek Begê efsanesinin finalini) kendi hafızasındaki Begê Samur efsanesine ekleyeceğidir. Ömer anlatımının sonunda zaten bu duruma dikkat çekmekte, 'Begê'nin mezarı orda Oğlakçı köyündeymiş. Orda nasıl yaşamış, nasıl ölmüş, araştırmak gerek.' Demektedir. Yani Begê efsanesinin finalinin orda Oğlakçı köyünde yazıldığını, yazılacağını söylemek istemektedir.

Ömer Kutlucan'ın anlatımının dil ve biçim yönünden sade olduğu oldukça açıktır. Anlatı tek olay üzerine kuruludur. Ve lehçe özellikleri (Pirozan, Palas, Akmi Reş gibi kimi Kürtçe kelimelerin kullanımı) söz konusudur.

Die meist mündlich überlieferte Sage ist sprachlich und stilistisch anspruchslos, meist einepisodisch und mundartlich gefasst. (16)

Genelde sözlü olarak aktarılan söylence (mitos) , dil ve biçim yönünden sadedir, çoğunlukla tek olay üzerine kuruludur ve lehçe özelliklerini taşırlar. (16)

Ömer Kutlucan'ın aktardığı mitos parçasında sözcük dağarcığı yoksul, herkesin bildiği ifadeler ve basit cümle kuruluşu gibi dil özellikleri taşımaktadır. Ancak bu, anlatılan mitosun değerini düşürmez. Burada kaynak kişinin anlatımının 'ben' ve 'o' anlatımlı olduğunu, üçüncü kişi adlığının söz konusu olmadığını da belirtmem gerek. Anlatıcı, Aligör (Onbir Nisan) köyü, Viranşehir ve oğlakçı köyü gibi mekan yani yerleşim yerlerinin adlarını telaffuz etmektedir.

Merkmale der Sage sind ihre Datierung und Lokalisierung (...) (18)

Tarih ve mekan belirtilmesi efsanenin özelliklerindedir(...) (18) (Buraya ben ve o anlatımlı olur mitos saptamasının Almancasını yaz)

Ömer Kutlucan'ın aktardığı mitos sanatsal olarak biçimlenmiş anlatımdan ziyade duyurma niteliği taşımaktadır. Röhlich de mitoslardaki dilin sanatsal bir kaygı içermediğini sadece olayı duyurma amacı taşıdığı söyler. (17)

Elimizdeki Mitos anlatımının kahramanı olan Begê, anlatıcının köyünün (Mishacerk köyünün) bireyidir. Bu köyde yaşamış ve tüm köylülerle toplumsal

ilişkiler geliştirmiştir. Bu köyde büyümüştür. Üzüntüleri, kaygıları vardır. Kahramanımızın geçmişle bir bağlantısı vardır ve mitosun sonunda yaşanır.

Efsane kahramanı bir köyün bireyidir. Bu köyde büyümüş ve bu köyün halkıyla ilişkileri mevcuttur. Efsane kişisi dünyanın bilincindedir. Korkuları, sevinçleri vardır. Bir diğer özelliği ise, geçmişle bağlantısının olması ve yaşanmasıdır.(18)

Tartıştığımız bu efsanede kahraman, yaşadığı toplumun bazı değerleri ile çatışma halindedir. Ve bu konuda neredeyse toplumun tümüyle mücadeleye içindedir. Yine bir çok tarihsel efsanede olduğu gibi burada da kahramanın bireyselliği dinleyicileri büyüler. İçten içe her dinleyici efsane kahramanının bireysel direnişini saygı ve heyecanla karşılar. Ezidi olmadığı halde kahramanımız Begé'nin bireysel direnişi karşısında bir çok Müslüman ve Hristiyan dinleyici 'tüylerim diken diken oldu, çok heyecanlı' ifadesini kullanmışlardır. Özetle efsane kahramanlarının bireysel mücadeleleri dinleyicileri heyecanlandırmakla kalmaz, biraz da kahramanın bu yanılla özdeşim kurmalarına da yol açar.

Mitos, Begé Yezidi bir kadındır. Hiç evlenmedi. Cümleleri ile başlamaktadır. Bu ilk iki cümlenin sosyolojik anlamı çok büyük. Ezidi Kürt halkı anlatmak istediğini ancak bu kadar yalın anlata bilirdi. İlk cümlede suratımıza bir kırbaç gibi Begé'nin Ezidi olduğu çarpılmaktadır. Ezidi toplumu, dinleyicileri ilk cümlede şaşkınlığa uğratmakta, bu şaşkınlığın içinde dinleyici merakı sürüklenmektedir. Ezidi olan bir insan dinleyicinin/okuyucunun ilgisine sunulmaktadır. Hemen ikinci cümlede bu kadının hiç evlenmediği belirtilmekte ve okuyucunun ilgisi ve merakı bir kez daha anlatıcı Ezidi toplum tarafından sarsılmaktadır. Söz konusu Mitos kahramanı olan kadın Yezididir ve hiç evlenmemiştir. Peki neden? Mitos anlatıcısı Ezidi Kürt halkı okuyucudan/dinleyiciden işin başında bu soruyu sormasını ve bu konuda düşünmesini istemektedir. (Yanıtını ben sayfa 9 da verdim. Oradaki ifadeler, Begé'nin kahraman ilan edilmesinin ardından Dına aşiretinden bir çok erkek Begé'ye evlenme teklifinde bulunur. Begé, kendisine talip olan aşiretin erkeklerine, 'Sizler Müslüman oldunuz. Ezidilikte Müslümanlarla evlenmek günahdır. Ezidi bir kadın sadece kendi aşiretinden erkeklerle evlenir. Benim Ezidi aşiretim olan Dına aşireti ne yazık ki Müslümanlaştı. Bu durumda ölene kadar evlenmeyeceğim' der. Ve gerçekten kız oğlan kız ölür. Begé'nin bakire olarak ölmesi söz edilen coğrafyada azizlik makamına yükseltilmesine yol açar. Ardından da günümüze kadar gelecek olan, ağızdan ağza anlatmalarla Begé efsaneleştirilir.)

Begé mitosunda kahramanımızın dini inançlarını, her ne pahasına olursa olsun sonsuza değin koruma isteği ve inancının güçlülüğü, bu mitosta geçen/geçecek olan tüm olayların çekirdeğini oluşturmaktadır. Begé Samur'un yaşadığı yıllar olan 1894-1958 yılları düşünüldüğünde, bu tarihsel süreçte Türkiye'li Ezidilerin hem devlet hem de toplum tarafından inanılmaz baskılarla karşılaştıkları görülecektir. Osmanlı'nın 1.dünya savaşı öncesi ve sonrasında Panislamist politikaları ve TC'nin devir aldığı bu politikaların mirası sonucunda, Ezidilerde karşı bir refleks oluşmuş, Begé Samur'un kimliğinde kendi dinlerine -dolayısıyla etnik kimliklerine- sıkı sıkıya bağlanmışlardır. Burada bu bağlılığın görünürde fark edilmediğinin altının çizilmesi gerekmektedir. Ama buna rağmen Ezidi Kürtler tarih boyunca getirdikleri mücadeleyi ve dirençli yanlarını bu sefer estetiksel olarak ortaya koymakta ve bu savaşta yenilmeye hiç de niyetlerinin olmadığını göstermektedirler. Sistemin kendisine dayattığı her zorluk karşısında Ezidi kürt halkı, kuşkusuz bu mitosa yeni eklentiler yapacaktır. Varoluşunu savunan bir halkla, bu halkı kimliksizleştirmeye çalışan devlet arasında oynanan ölümcül ve o denli gizemli bir

satranç oyunudur aslında bu. Devletin Ezidi Kürt kimliğini yok etmeye yönelik her hamlesine karşılık, Ezidi Kürt halkının var olup olamama sorununa vereceği yanıtı, ortak toplumsal hafızasında yapacağı büyümlü hamle.

Urfa'lı Ezidi Kürt halkının endemik olarak geliştirdiği bir savunma mekanizmasıdır, bu mitos. Bu mitosla Urfa'lı Ezidi Kürt halkının 1890-1960 arasındaki tarihinin gelecek nesillere aktarma eylemi amaçlanmıştır. Çünkü söz konusu halkın elinde başka olanak yoktur. Bu halkın resmi ideolojinin gizlediği gerçekleri deşifre edebilmesi için kullanabileceği belki de tek araçtır sözlü edebiyat.- özellikle de mitoslaştırma- Yaşamın her alanı devletin kontrolindedir. Halkın sahip olduğu tek şey kendi ortak hafızasıdır. Devletin elinde gelse halkın bu toplumsal hafızasına da müdahale kaçınılmaz olur. Oysa her bir efsaneleştirme süreci, egemen güçlere karşı oluşturulmuş bir cephe'dir. Her efsane politik bir muhalafet biçimidir. Ve halk, egemen güçlere karşı amansız savaşında oluşturduğu bu mücadele biçimi ile kendi benliğini korumaya çalışır. Urfa'lı Ezidi Kürt halkı da hem Ezidi hem de Kürt kimliklerini bu şekilde koruma yoluna başvurmuşlardır. Çünkü varolan koşullarda yapılabilecek en korunaklı mücadele biçimidir efsaneleştirme. Devletin baskıları yanı sıra Sünni Kürtlerin mahalle baskılarına karşı, korunmasız ve oldukça güçsüz durumda bulunan Ezidi Kürtlerin, bu koşullarda başvuracakları belki de tek ve en korunaklı davranıştır aslında mitoslaştırma. Çünkü sayıca oldukça az oldukları gibi siyasi olarakta oldukça güçsüzdür. Hiç abartısız en az diğer gayrimüslim azınlıklar kadar belki de onlardan daha fazla çaresiz ve yalnızdırlar.

Efsaneler zorunluluk sunucunda ortaya çıkmıştır. Sanat dalları da sınıfsaldır. Efsaneler daha çok köylü halkın, köylülerin sanatıdır. Efsane Feodal toplumun spesifik sanat dalıdır. Feodal toplumlarda halkın ekonomik/dinsel/etnik/politik olarak ezilen kısmının geliştirdiği bir sanat dalıdır efsane. Köylü halkın karşılaştığı sorunlara karşı geliştirdiği bir çözümdür efsaneleştirme olgusu. Çünkü sömürü nedeni ile yüzyıllar boyunca halkın doğası entelektüelleşmemiştir. Bu yüzden halkın kullanabileceği fazla da sanat dalı yoktur aslında. Doğal, spontal, sade hatta biraz çocukça yani saflıkla oluşturulmuş bir sanattır efsane. Özetle efsaneler toplumun elit tabakası tarafından üretilmediği, aydın sayılmayan sıradan halk tarafından imece yoluyla üretildiği bilinmektedir. (Mine Yıldırım) Spesifik olarak Begê Samur efsanesinin oluşum süreci Osmanlı'nın Panislamizm politikalarına ve TC'nin Ezidi dinini yok saymasına yönelik uygulamalarına koşut gelişmiştir. Bu efsane Urfa'lı Ezidi Kürt halkının kendi öz benliğini koruma içgüdüsünden doğmuştur. Tam bu noktada bazı efsanelerin ideolojik kaynaklı olduklarını, siyasi bir tavır olarak geliştiklerinin altını yeniden çizmek gerekmektedir.

Efsaneler yüzyıllar içerisinde tarihsel bilginin yayılma aracına dönüşmüşlerdir. Bu yüzden, efsane, halkların tarihine ve sanatına ilişkin tarihsel ve ulusal özdeşlikle ilgili tartışmalar, her gündeme geldiğinde, önemli bir kaynak olmuştur. (17)

Araştırmada ele alınan efsane tarihsel bir efsanedir. Tarihsel efsaneler gayri resmi olan bilimsel tarihi bilgilerin yayılmasına katkıda bulunurlar. Ömer Kutlucan bu mitosla Ezidi Dina aşiret bireylerinin İslamlaştırma sürecinde psikolojik baskılara maruz kaldıklarını anlatıyor. Çoğunun bu mahalle baskılarına dayanamamaya Müslümanlaştıklarını söylüyor.

Dina aşireti ve bu aşiretin varoluşunun temeli olan Kürt Feodalizmi incelendiğinde bu mitos daha net anlaşılacaktır. Bu anlatımda Dina Kürt aşireti adı geçmektedir. Kahramanımız Dina aşiretinden Begê Samur'un yaşadığı dönemde Dina aşiretinin ekono-mi-politik sürecinin araştırılması, tartışılan mitoslaştırma

sürecinin nesnel boyutunu anlamamızı sağlayacağından, ileriki bölümlerde Dına aşiretinin söz konusu tarihlerdeki ekonomi-politik ortamını da gün yüzüne çıkarmayı planlıyorum.

Konuşan: Şehmus Yüksel

Yaş:60

D.Y: Urfa-Viranşehir-Oğlakçı köyü.

Meslek: Çiftçi

Tarih: 05.08.2009

Aşağıda Şehmus Yüksel'in anlatımıyla aktarılan Begê mitosunun finali, Viranşehir Oğlakçı köyündeki Ezidi Kürt halkı tarafından anonim olarak üretilmiştir.

'Babam Şarkuyan aşiretinin reisi Temir Yüksel'dir. Babam Begê'nin yaşadığı yere misafirlığe gidiyor, dönerken de onu getiriyor. Begê öleceği gün uyanmış ve ben bugün öleceğim demiş. Ardından banyosunu yapmış ve beyaz renkli olan en güzel elbisesini yıkayarak giymiş. Sonra yatağına uzanarak uykuya dalmış ve uykudayken de ölmüş. Çarşamba geceleri Begê'nin mezarına gökyüzünden ışıklar iner.'

Bu görüşmede ortaya çıkan en belirgin sonuçlar, Ezidi Kürt köylülerinin Begê'nin ölümüyle yüzleşme ve başa çıkma biçimleridir. Özellikle Begê'nin beklenenden çok erken ölmesi bu kaybın acısını kat be kat arttırmaktadır. Bu öyküleme de iki odak vardır. İlk odak günahsızlık- ki beyaz elbise ile ifade edilmektedir- ve ikinci odak bu günahsızlık sonucu artan acıyla başa çıkma çabaları. Bu acıyla başa çıkma gizemleştirerek yüceltmeye (mystifikasyon) başvurmayla gerçekleşmektedir. Acı ve çaresizlikle başa çıkmanın yolu, Begê'nin ölümünün tinsel olarak yüceltilmesi ve kutsallaştırılmasıdır. Begê'nin günahsızlığından kastın aynı zamanda bu coğrafyada yaşayan Ezidi Kürtlerin günahsız ve masum olduklarının da kast edildiğini okuyucuya hatırlatmam gerek.

Aslında Şehmus Yüksel'le yapılan bu görüşmenin sözü edilen bu iki odak kadar, belki de bu iki odaktan daha önemli sonucu, Ömer Kutlucan'ın ilk görüşmede anlattığı Begê mitosunun son cümlesinde altını çizdiği 'mezarı orda, Viranşehir Oğlakçı köyünde, orda nasıl yaşamış, nasıl ölmüş araştırmak lazım' ifadelerinin yerini bulmuş olmasıdır. Mitosun sonu Ömer'in belirttiği gibi Viranşehir Oğlakçı köyünde yazılmıştır. **Mitosun finalinin belli olması, bu mitosun hiç bir zaman tamamlanmış olduğu sonucunu doğurmaz.** Yaptığım bir çok görüşmede de görülebileceği gibi, artık başı ve sonu belli olan bu mitosa yeni eklemeler hala yapılmaktadır/yapılacaktır.

Bugün Ömer Kutlucan'la birlikte birkaç Mishacerk köylüsü ile de görüştüm. Bunlardan birisi de Hansi Binici adlı 75 yaşında yaşlı bir Kürt kadını idi. Ömer'le bugün yaptığım görüşmeyi aktarmadan Hansi Hanım'ın söylediklerine kulak vermemiz Mitoslaşma süresinin dinamiklerini anlayabilmemiz için gerekli olmuştur.

Konuşan: Hansi Binici (Kadın)

Yaş: 75

Tarih: 08.11.2009

Yer: Mishacerk Köyü

'Bundan yaklaşık 20 yıl önce Viranşehir Oğlakçı köyünden bize misafirler gelmişti. İçlerinden biri Begê'nin ölümünü 'Begê öleceği gün uyanmış ve ben bugün öleceğim demiş. Ardından banyosunu yapmış ve beyaz renkli en güzel elbisesini yıkayarak giymiş. Sonra yatağına uzanarak uykuya dalmış ve uykudayken de ölmüş. Çarşamba geceleri Begê'nin mezarına gökyüzünden ışıklar iner' şeklinde anlatmıştı,' demektedir.

Hansi Binici ile Şehmus Yüksel'in anlatımlarının, Ömer Kutlucan'ın Begê mitosundaki anlatımında olduğu gibi dil ve biçim yönünden sade ve tek olay üzerine kurulu olduğu görülmektedir. Bu anlatımların sözcük dağarcığı bakımından da yoksul olduğu, oldukça kısa ve basit cümlelerden kurulma gibi dil özellikleri taşıdıkları açıkça görülmektedir. Hansi Binici ile Şehmus Yüksel'in anlatımları neredeyse tıpa tıp aynıdır. Bu iki kişinin aktarımları da 'ben' ve 'o' anlatımlıdır. Üçüncü kişi adlığı bulunmamaktadır. Belirtilen tüm bu özellikler Ömer Kutlucan'ın ilk anlatımındaki özelliklerle örtüşmektedir.

Aslında Begê mitosunun finali bundan 20 yıl önce Ömer Kutlucan'ın yaşadığı köye gelmişti. Mitosun oluşum dinamiklerinin doğası gereği bu final belli bir zaman dilimi sonrasında Ömer Kutlucan'a ulaşacaktı ya da hiç ulaşmayacaktı. Bu zaman dilimi araştırmamızda olduğu gibi 20 yıl olabileceği gibi 5 yıl da olabilirdi. Begê mitosunun finali Mishacerk halkının toplumsal hafızasına Hansi Binici aracılığıyla 20 yıl önce aktarılmıştı. Üzücü olan bu aktarımın gerçekleştiğinin bilincine gecikmeli olarak, 20 yıl sonra benim köyelerine gelip kendi hafızalarında yer alan Begê ile ilgili anılarını canlandırmam sonucunda varıyor olmalarıdır. Ben, bu aktarımın bilincine varmalarının çok daha uzun yıllar sonra gerçekleşmesinin önüne geçtiğim gibi, Hansi Binici'nin olası bir vefatında bu aktarımın hiç gerçekleşmeme olasılığını da önlemiş oldum. Bir sosyal araştırmacı olarak mitoslaşma sürecinin tam bu noktada katalizör görevi üstlenmiş, bu sosyal oluşumun hızını artırma misyonu yüklenmiş olmaktayım. Söylemek istediğim mitoslaşmanın doğal gelişimini beklememiş, bu gelişime dışarıdan müdahale ederek süreci hızlandırdığımdır. Sosyoloji Biliminin bir çok olgusunda, beraberinde sözlü edebiyatın bir çok türünde bir başka araştırmacı benim yaptığım gibi katalizör görevi üstlenebilir. Tabii burda etik bir duruşta gösterilmek zorundadır. Ne ben ne de başka bir sosyolog söz konusu mitoslaşmanın içeriğine müdahale etme hakkına sahibiz. Her toplum kendi geleceğini kendisi belirleme hakkına sahip olduğu gibi, yine her toplum kendi öz iradesi ile kendi ulusal mitoslarını özgür iradeleri ile oluşturma haklarına da sahiptirler. Sosyal araştırmacılara sadece bu süreci yazıya dökmek, dökerken de bu masalsi oluşumun büyüsunü sonsuz bir saygıyla izlemek düşmektedir.

Hansi Binici ayrıca, "Eski Muhtar olan kardeşim Kuran okumaya başladığı zaman Begê, eğer bizim evdeyse 'lanet olsun der' çeker giderdi. Suruç'un ilerisinde iki köy var, bunlardan birisinin adı Begê, diğerinin adı namet (nimet). Eski dönemlerde aşiret resileri devlet yanlısıydı. O zamanlar aşiret reisi 'yaşar bana bir koyun gönder' dediği zaman göndermek zorundaydın. Göndermezsen seni vurur. **Bütün aşiret reisleri Müslüman'dı.** Şimdi herkes Müslüman oldu. Nerde müslümanlık. Herkes müslümanım diyor ama her türlü kötülüğü yapıyor, faiz de yiyor, hiyanette yapıyor. Ezidilikte bunlar yoktu.' *Burada araya girmek zorunda hissediyorum kendimi. Hansi Hanım keşke hep Ezidi kalsaydık demek istiyor. Köyelerinin Ezidi olduğu dönemde daha mutlu olduğunu ifade etmeye çalışıyor. İslamlaşmayı gönüllü yaşamadıkları ortada. Sözü tekrar Hansi Hanıma bırakıyorum. 'Ha Ha Ho Ho Gelin Beni Kurtarın.' 'Begê çember içinde kaldığında böyle bağırırdı.' **Çok trajik bir sahne. Begê kimlerden yardım istiyor. Kendisine ihanet eden, Ezidi Kürt kültürüne sırtına dönen soydaşlarından yardım bekliyor. Bu yaşadığı acının katmerlenmesi olmalı.***

'Köylerden çuvallarla dolu bulgurla döndüğünde ve yükü ağır olduğunda köyün girişinde köy çocuklarını çağırır onlardan yardım isterdi." Şeklinde sözlerine devam etti. (Buraya Hansi Hanımın bunları anlatırkenki ciddiyetini ve sağduyulu mutluluğunu da eklemiyim. Toplumsal bir görevi yerine getirirmiş gibi ciddi, mutlu ve kararlı ruh hali çok önemli. Begê'den söz etmesi geç kalmış bir sorumluluğu yerine getirme ödünleme işlevini yapmanın huzuru içinde.)

Tartışmaya geri dönersek, hem Hansi Binici, hem mitosun finalini Hansi Binici'ye anlatan Oğlakçı köyü sakini hem de Şehmus Yüksel mitosun girişini, başlangıcını Ömer'den dinlememişlerdir. Mitosun ilk bölümü Ömer Kutlucan'ın 6-7 yaşlarındayken köy odasında yaşlı köylülerden dinlediği köylülerin Begê ile ilgili anılarından oluşmuştur. Bu açıklamayı Ömer Kutlucan bugünkü konuşmasında söylemiştir. İlginç olan Ömer Kutlucan'ın da bu 3 köylünün anlattıkları finalden haberinin olmamasıdır. Bizleri büyüyecek olan Ömer Kutlucan'ın ya da başka bir mishacerkli köylünün, bu girişle bu finali nasıl anlatacağıdır. Başka şekilde söyleyecek olursak hangi köylü, bu girişle finali birleştirip fazılı tamamlayacaktır. Aşağıda Ömer'le yaptığım ikinci görüşme yer almaktadır. Bu görüşmeyi okuduktan sonra bir çok okur, bu fazılın bir çok kısmının daha sonra tamamlanacağını görecektir. Elimizde başı ve sonu belli olan, başıyla sonu arasındaki boşluğun henüz yazılmadığı/yazılmakta olduğu bir mitos bulunmaktadır. Ömer'in aşağıdaki anlatımı bu boşluğun bir kısmını doldurmaktadır.

Anlatan: Ömer Kutlucan

Yer: Mishacerk Köyü

Yaş: 28 Erkek

Tarih: 08.11.2009

'Seninle yaklaşık 2,5 yıl önce konuştuğumuzun hemen sonrasında Suruç'ta bir akrabamın düğünü oldu. Düğünde Perihan yengemin yanına oturmuştum. Yengem 60 yaşındadır. Yanımızda yengemin çocukluk arkadaşları vardı. Onlara senden ve senin Begê ile ilgili bir çalışmandan söz ettim. Bana hep bir ağızdan Begê ile ilgili ortak bir anılarını anlattılar.'

Anlatanlar: Perihan Ercan ve çocukluk arkadaşları

Yer: Suruç

Yaşları:60-65 civarı

'7-8 yaşlarındaydık. Yazdı. Güneş yeni batmış olmasın rağmen hava oldukça bunaltıcıydı, bu yüzden bütün gün evlerden dışarı çıkamamış, hiç oyun oynayamamıştık. Can sıkıntısından patlıyorduk. Köyün girişinde Begê'nin Ezidi Kürt köyü olan Zeki köyünden dilencilik yapmaktan döndüğünü gördük. İşte o an çılgılık çılgılığa koşarak Begê'nin yanına geldik. Begê'yi çok severdik. Ellerimiz havada onun etrafında dönerek dans etmeye başladık. Ho ha ho ha Begê gelmiş diyerek bağıryorduk. Eğlence kaynağımızdı. Bütün sıkıntımız gitmişti. Ona gösterdiğimiz bu sıcaklık onu çok mutlu ederd. Biraz da dalga geçiyorduk onunla aslında. Buna rağmen bizim coşkumuza sevecenlikle yaklaşır, güya bize beddua edencesine 'abinizin önünde de böyle oynayasınız' derdi. Begê oğlakçı köyüne gitmek için topladığı 15 lirayı kaybetmişti. Köyü terk edip oğlakçı köyüne gitmesinin üzerinden 5-6 gün sonra, köyümüzün tek su kuyusunu hemen yanibaşında kaybettiği parayı 15 yaşında bir genç buldu.'

Ömer Kutlucan 'abinizin önünde de oynayasınız' cümlesini açıklıyor bana: 'O zamanlar gelin ve damat atlara bindirilir. Damatın küçük kardeşleri de damatın atının önünde oynarlarmış. Begê bu geleneği hatırlatıp küçük çocuklara en kötü gününüz ağabeyinizin düğünün de oynayacağını gün gibi olsun demek istermiş. Begê çocukları çok severmiş. Çocuklar da onu. Çocuklara hiç kıyamazmış.' *Bu yaşlı kadınlar Ömer'e Begê'nin sadece Ezidi kökenli yeni Müslümanlaşmış köylerden dilencilik yaptıklarını anlatmışlar. Begê kökenleri Sünni Müslüman olan Kürt köylülerinden dilenmezmiş.*

Ömer Kutlucan'ın aktardığı ilk mitos'a;

1. Begê'nin Mishacerk köyünü terk ettiği gün kaybettiği 15 liranın sonradan bulunduğu,

2. Begê'nin çocuklara olan duygusal paylaşımları,

3. Begê'nin sadece Ezidi kökenli Kürtlerden dilendiği,

bir şekilde eklenecektir. Bunu büyük olasılıkla da Ömer Kutlucan yapacaktır. Yaptığım bu ikinci görüşmede Ömer, ' 6-7 yaşlarından itibaren sürekli köyün yaşlılarıyla zaman geçirirdim. Çoğu akşam köy odasında yaşlıların tarihimize hakkında anlattıkları hikayeleri dinlerdim. Sık sık Begê'nin yaşamı da hikayeler şeklinde anlatılırdı. Her yaşlı Begê'nin yaşamının bir başka yanını aktarırdı. Begê ile ilgili anlatılan her hikaye bir yapının tek bir tuğlası gibiydi. Daha sonra bu tuğlalardan bir bütün oluşturduğum' şeklinde bir açıklama yapmıştır. 'Birkaç yıl önce bizim köye oldukça yakın bir yerde oturan bir çiftçi su kanalı açınca birkaç tane taş bulmuş. Annem de görmüş bu taşları. Ve bu taşlar üzerindeki motiflerin Begê'nin işlediği motiflere çok benzediğini söylemişti'. Altı çizilen bölüm mitoslaştırmanın dinamiklerini anlamamız için oldukça önemlidir. Ömer Kutlucan'ın anlattığı mitosta bu tarihi eserlerden söz edilen bir bölümde mevcuttu. Anlatıcı annesinin gördüğü bu tarihi taşlara kendi bilincinde oluşturduğu mitosta yer vermişti. Görüldüğü gibi Begê Samur'la ilgili her anlatı Ömer Kutlucan tarafından gerçekten bir yapının tuğlaları gibi algılanmakta ve bina inşa edilmektedir. Her tuğla farklı bir birey tarafından getiriliyor, Ömer Kutlucan da bu tuğlalardan binayı oluşturuyor. Mitos anonim yazılıyor. Wb.d.Litwiss.'ta halk mitoslarının yazarının bilinmemesi konusuna farklı bir yaklaşım bulunmaktadır. Burada Hegel'in bu konudaki görüşlerine yer verilmektedir.

Mitosun -masal ve halk şarkılarında olduğu gibi- bir yazarı vardır. Ancak, bu yazarın -Hegel'in belirttiği gibi- 'ulusatan ve ulusun varlığından , ulusun ilgilendiklerinden bağımsız olarak, şahsına özel, içsel bir düşüncesi ve duygusu yoktur' (estetik anlayış). Mitosun yazarı, halkın (bir soyun, bir bölgenin) dünya görüşünü ve gerçek olayları kullanarak, bir merkez noktasından hareket eder, bireysel bir davranışı konu edip halkın bir organı olarak görev yapar ve tekrar o noktaya döner. Bu yüzden, mitos, kendi tarihsel çıkış alanında (benzer-sosyo ekonomik şartlarda ya onu aşan durumlarda), genel duyumsamanın sanatsal ifadesi olarak herkesin sayılabilir. (19)

Hiç kuşkusuz Begê mitosu anonim yazılmıştır/yazılmaktadır. Ama yinede bu anonim oluşumu bir bütün haline getiren belirli kişilerdir. Bu kişilerden biri de Ömer Kutlucan'dır. Yukardaki üç madde, Begê konusu bir toplulukta açıldığında orada bulunan insanların kendi geçmişlerinde Begê ile ilgili anılarını hatırlamaları ve bu anılarını anlatmaları sonucunda ortaya çıkmıştır. Ömer Kutlucan'ın bu konudaki toplumsal işlevi yeni bilgileri ve anımsamaları mitos'a eklemektir. Ömer öldükten sonra bu mitosa yapılacak eklemeler de başka köylüler tarafından gerçekleştirilecektir. Yine Begê'nin yaşamıyla ilgili anımsamalar gerçekleşecek bunu dinleyen yarı-Ezidi yarı Müslüman bu köylüler bu yeni anımsamaları Ömer'in anlatımlarına ekleyeceklerdir. Bu süreçte Ömer'in oluşturduğu formatın bir kısmı belki de yeniden yazılacak ve böylece mitosun kimler tarafından yazılmış olacağı hiçbir zaman bilinmeyecektir.

Ömerle bugünkü görüşme'ye tekrar dönelim:

Ömer ilk görüşmemizin üzerinden 3-4 gün geçtikten sonra köylerinde bir düğün olduğunu ve bu düğüne bir çok arkadaşıyla katıldığını söylüyor. Düğün günü hava sıcak olduğu için bir evin damına yemek masaları kurulmuş. Bu düğüne Antep'te yaşayan İlhan Samur da katılmış. Ömer İlhan'a benden söz etmiş. Ve benim Begê Samur'un hayatını araştırdığımı söylemiş. Bunun üzerine İlhan Samur yaklaşık on yıl önce Begê'nin öldüğü Oğlakçı köyünde başından geçen aşağıdaki olayı anlatmış.

Konuşan: İlhan Samur

Yaş:35

Yer: Mishacerk

'10 yıl önce yazın pamuk toplamaya Begê'nin mezarının olduğu köye gitmiştik. Köyün çobanı Sünni bir Kürt'tü. Bir baktım ki bir çok koyunu Begê'nin mezarının üzerine yollamış. Koyunlar da Begê'nin mezarının üzerindeki otları yiyor. Çobana koyunları bu mezarın üzerine getirme dedim. Çoban da 'neden önemsiyorsun zaten bu mezarda yatan kadın Ezidi' dedi. Ben de ona 'yapma o kadın Ezidi bir şeyh' dedim. Ardından kızarak eve geldim. Ertesi gün öğleden sonra çoban kanter içinde soluk soluğa kaldığım evin kapısının önüne geldi. Kapıyı hemen açtım. Korku ve telaşla aptallaşmış halde çoban karşımdaydı. 'İlhan sen bana dün o mezardaki kadın Ezidi şeyhi' dedin ya ama ben seni ciddiye almadım. O mezarın üzerindeki otları koyunların yemesine izin verdim. Sen gittikten sonra mezarlığın hemen aşağısından akan dereye bir koyunum gitti. Ardından bir koyun, ardından bir çok koyun. Hiçbir koyun derenin ortasında hareket edemiyordu. Ayakları derenin zeminindeki çamurluğa batmıştı. Bu çamur onları toprağın içine doğru çekiyordu. Hepsini boğulmak üzereydi. Telaşla ben de dereye girdim. Ben de bataklığa saplandım. Neredeyse boğulacaktım. 5-6 koyun öldü. Ben zor kurtuldum. Oysa bu dere hiç'te derin bir dere değildir. İlhan senden özür dilerim.' Dedi. Ben de 'sen benden değil git Begê'nin mezarından özür dile' dedim. Bir baktım ki çoban Begê'nin mezarının başında hazır ol şeklinde bekliyor.'

*İlhan Samur'un anlatımının **bastırılmış belleğin** açıklanması açısından değerlendirelim şimdi de; Begê, Müslümanlardan (sistem'den) öcünü alıyor. İlahi adalet gerçekleşiyor. Köylülerin vicdanlarında Begê suçsuz ve masumdur. Buna rağmen haksızlığa uğramıştır. Toplum Begê konusunda adil bir adalet sağlayamamıştır. Bunun telafisi yoluna gidilmektedir. Ahıska, Vezetti'nin toplumsal hafızayla ilgili iki boyutunu 'Deneyim alanı ve beklenti ufku' olarak tesbit ettiğini belirtiyor. 'Deneyim, toplumun beklenti ufkunda bir anlam kazandığında politik bir önem taşımaya başlar ve toplumsal hafızada bir yer edinir.' (24) Burada deneyim alanında beklenti ufkunun anlamı iki kısımda toplanmaktadır. Begê'nin masum olduğu ve bu masumiyete rağmen ona yapılan haksızlıkların cezasız kalmamasının istenmesidir. **Yarı Ezidi-Yarı Müslüman Kürt halkı gerçek adalet istemektedir.***

Ömer Kutlucan bugünkü anlatımlarıyla Begê mitosunun boşluklarının bir kısmını daha doldurmuş oldu. Öncelikle ilk anlatımında yer almayan mistifikasyona bu anlatımında yer verdi. Bir çok koyunun özellikle de pekte derin olmayan bir dereye boğulmalarına yer vermesi, mitosa doğa üstü öğeleri ekleme girişimleridir. Bu girişimler zamanla artacak ve bu mitos yeni görüntüler alacaktır. Tam da burada, Ömer'in ilk anlatımları, Hansi Binici'nin mitosun finalini aktarması, Ömer'in annesinin Begê'nin nakışlarla süslediği palaslardaki motiflerle, bir köylünün bulunduğu tarihi

eserler üzerindeki motiflerin benzerliklerini anlatması, İlhan Samur'un da bütün bunlara bu anlatımlarıyla katkıda bulunması, mitosu zenginleştirdiği gibi anonim yazılımı da gözler önüne sermektedir. Yarı Müslüman-yarı Ezidi bu Kürt insanlar ortak hafızalarında bu mitos hala yazılmaktadır. Belli bir süre sonra bu halktan biri çıkacak tüm bu anlatımları birleştirerek Mitosa son şeklini verecektir.

Ömer yaşamında sadece bir kez o da gece geç saatlerde Oğlakçı köyüne gittiğini, çevreyi karanlıkta doğru dürüst görmediğinden söz ediyor. Eğer Ömer yıllar önce birkaç günlüğüne Oğlakçı köyüne gitseydi ve Şehmus Yüksel'le karşılaşmış olsaydı, mitosun sonunu çoktan öğrenmiş olurdu. Wb.d.Litwiss.'ta halk mitoslarının yazarının bilinmemesi konusuna farklı bir yaklaşım bulunmaktadır. Burada Hegel'in bu konudaki görüşlerine yer verilmektedir.

Mitosun -masal ve halk şarkılarında olduğu gibi- bir yazarı vardır. Ancak, bu yazarın – Hegel'in belirttiği gibi- 'ulusatan ve ulusun varlığından , ulusun ilgilendiklerinden bağımsız olarak, şahsına özel, içsel bir düşüncesi ve duygusu yoktur' (estetik anlayış). Mitosun yazarı, halkın (bir soyun, bir bölgenin) dünya görüşünü ve gerçek olayları kullanarak, bir merkez noktasından hareket eder, bireysel bir davranışı konu edip halkın bir organı olarak görev yapar ve tekrar o noktaya döner. Bu yüzden, mitos, kendi tarihsel çıkış alanında (benzer-sosyo ekonomik şartlarda ya onu aşan durumlarda), genel duyumsamanın sanatsal ifadesi olarak herkesin sayılanılır. (19)

Bu mitos için şu yorumu da eklemliyiz: Ezidi Kürt köylüleri Begê Samur'un ölmesinin ardından ona yaptıkları ve ona Müslümanlarca yapılanlara karşı çaresiz bazen de duyarsız kalmalarının vicdan azabını duymuşlardır. Bunun sonucunda oğlakçı köylüleri ve diğer Ezidi Kürt halkı, ortak toplumsal hafızalarında Begê Samur'u gizemleştirerek (mystification) bir tür günah çıkarma eylemine geçmişlerdir. Bu sosyolojik olguda mistifikasyon günah çıkarma aracı olarak kullanılmıştır. Bu saptamadan dünyadaki bazı efsanelerin, bu efsaneleri üreten toplumun ortaklaşa günah çıkarma eylemi olabileceği savı ortaya atılabilir. Özetle köylüler ortak bilinç altında Begê'nin trajedisini engelleyememenin verdiği acıyı ödünleme biçimi olarak efsaneleştirmeye baş vurmuşlardır. Böyle bir saptamayla halkın gönüllü olarak, kendi iradesi ile İslam'a yönelmediği sonucu da varsayıla bilinir. Burada bu mitosun aynı zamanda ideolojik olarak toplumu yöneten mitlere karşı geliştirilmiş bir refleks de olduğunu tekrar hatırlatmalıyım. Daha açık söylemek gerekirse toplumun Begê Samur trajedisine gösterdiği vicdani refleks, aynı zamanda egemen ideolojiye karşı bir tepki niteliğindedir. İlk bakışta çelişki gibi görünecek olsa da yazar, Ezidilikten İslama dönen/ dönmek zorunda bırakılan Ezidi Kürt köylülerinin tamamının bu paragrafta belirtilen günah çıkartma eyleminde bulunduğunu düşünmemektedir. Bu köylülerin belli bir kısmı din değiştirmeyi gerçekten belli bir oranda içselleştirmiş, bunun sonucunda eski dindaşlarından nefret eder duruma gelmişlerdir. Çalışmanın başlarında Ezidilikten dönmediği için Begê Samuru aşağılayan, onu zaman zaman çember içine alan kendi aşiretinden olan eski dindaşlarından söz etmiştim. Bu kişiler kahramanımız Begê Samura olmadık işkeceleri yapmaktan çekinmemişlerdir. Begê'nin Ezidi Kürt kimliğini bedeli her ne olursa olsun ölümüne savunma kararlılığı bu insanların kendi aşağılanmışlıklarının, dönemliklerinin suratlarına çarpılması anlamına gelmektedir. Bu durum bu köylülerin bilinç altında kendilerine yabancılaştırmalarına hem kendilerinden hem de Begê Samur'dan nefret etmelerine yol açmıştır. Peki bu paragrafta anlatılan günah çıkartma eylemini gerçekleştiren kimlerdir? Bu köylüler yarı Müslüman- yarı Ezidi olarak yaşayan, baskılara dayanamayıp Ezidi kimliklerini bastıran eski Ezidi Kürt köylüleridir. Gerçek benlikleri olan Ezidi Kürt kimliğini bastıran kendine dayatılan Türk-İslam kimliğini benimsemek zorunda kalan/ benimsemiş gibi görünen eski Ezidi Kürt köylüleridir. Bu günah çıkarma eylemini gerçekleştiren bu köylüler Begê Samurun Müslüman Hacnebinin kendisine sunduğu kilolarca altını ret ettiğinde Begê'yi bir halk kahramanı ilan eden

köylülerdir. Bu köylüler ne kadar Begê'yi halk kahramanı ilan etseler de onun trajedisini önleme cesaretini de gösterememişlerdir. Bu yüzden suçluluk içindedirler. Begê'yi mitoslaştırmakla bu suçluluklarının telafisine de gitmek istemişlerdir.

Okuyucu, ileriki köylü tanıklıklarında Begê mitosunun şu ana kadar anlatılan bölümlerinin bazı pasajlarının tekrarıyla birkaç kez karşılaşacaktır. Çünkü tüm Kürt köylülerinin bireysel hafızalarında mitosun aynı formatı bulunmaktadır. Bu saptama mitosun anonim yazılmasının bir sonucu aynı zamanda.

Konuşan: A.A

Yer: Harran Üniversitesi Osmanbey kampüsü

Yaş: 40

'Akrabalarım içinde Ezidilikten gelenler var. Çoğunun 'Bé seré Begê' yani Begê'nin başına olsun ki şeklinde yemin ettiklerini çok duydum.'

Konuşan: Yusuf Yüksel

Yer: Viranşehir Oğlakçı Köyü

Yaş: 40

'Begê öldüğü gün tüm köylülere 'Ben bugün öleceğim gidip incir ağacının –ki bu ağaç Begê'nin ağacı olarak bilinirmiş- altındaki kaynaktan su getirip ısıtayım ve banyo yapayım' demiş. Banyo yaptıktan sonra en güzel en temiz beyaz renkli kıyafetini giymiş. Ardından yatağına uzanıp uyumuş ve bir daha gözlerini açmamış. Yezidiler 'kalbi o kadar temizmiş ki öleceği günü bile bilmiş' diyorlar. Altından su aldığı ve bakımını üstlendiği incir ağacının meyvelerindeki sütü, yeni doğum yapmış ama sütü olmayan genç anneler içer, böylece sütleri gelir ve çoğalmış. Begê'nin öldüğü gün şiddetli bir yağmur yağmış ve ardından da bu incir ağacına şimşek isabet etmiş ve bu ağaç yok olmuş'. *Antep'te yapacağım ileriki görüşmelerimde Dına aşiretinden yarı asimile olmuş bir çok Ezidi Kürt kadınından hala sütü gelmeye kadınların incirlerin sütünü içtiklerini söylediklerine tanık olacağım.*

Yusuf Yüksel'in bu anlatımı ile Şehmus Yüksel'in anlatımı neredeyse aynı. Tek fark Yusuf Yüksel'in mitosa İncir ağacı ögesini eklemiş olmasıdır. Bu öge aynı zamanda doğaüstü güçlerin mitosa eklenmesi eylemidir. Buradan ileride bu mitosa farklı doğaüstü güçlerin eklenmesi olasılığının da olduğunu düşünebiliriz. Yusuf Yüksel'in bu anlatımındaki Begê'nin incir ağacının meyvesinin sütünün, yeni annelerin sütlerinin gelmesine yol açması da çok önemli bir ögeyi gözler önüne sermektedir; Hamza Seyfettin adlı yazar, kadın merkezli mitoslar için mitoslaştırılan kadınların hem doğasal hem toplumsal yaşam için vazgeçilmez unsurlarla özdeş kılındıklarını söylemişti. Begê mitosunda incirin sütü, hem doğa hem de toplum için vazgeçilmez olan üreme ve neslin sürdürülmesi için gerekli olan emzirilecek sütü varetmektedir. Bu nedenle kahramanımız Begê Samur hem doğa hem de toplum için vazgeçilmez unsurlar olan üreme ve çoğalma eylemleriyle özdeş kılınmıştır. Hamza Seyfettin Ardından da 'Burada kadın o doğasal varlık üzerinde, onun dışında ve ona hakim olan pozisyonda değildir. Onunla beraberdir, özdeştir ve

ona içkindir. Bunun toplumsal alandaki ifadesi kadının toplumun kimliği olması, toplumla beraber ve birlikte olmasıdır.’ Şeklinde bir açıklama yapmıştı. Yusuf Yüksel’in bu anlatımlarını bu açıklama bağlamında ele aldığımızda mitoslaştırılan Begê Samur’un asimilasyona uğrayan Ezidi Kürt halkının kimliği olduğunu çok kolay algılaya biliriz. Ayrıca üreme olayından kast edilenin Ezidi Kürt halkının çoğalacağı aslimile olmaya niyetinin olmadığı anlamı da içermektedir. Asıl büyü ve dehşet olan bu halkın egemen güçlerin suratına bir tokat gibi ‘siz Begê’nin evlenmesini engellediniz çünkü tüm Ezidileri asimile ettiniz ama bu halk onun değer verdiği incir meyvesinin sütünün içerek çoğalmayarak volmaya devam etmektedir’ demekte ve bu sahta yenilmediklerinin haykırmakta ve meydan okumaktadırlar. İşte tam bu noktada Okuyucuya mitosun ‘Begê Yezidi bir kadındır . Hiç evlenmedi. Cümlesi ile başladığı anımsatmam gerek. Mitos anlatıcısı siz değerli Kürt insanlardan işin en başından Ezidi bir Kürt kadını olan bir kadının neden evlenmediğini düşünmenizi istediğini anımsatmalıyım. Bu sorunu yanıtı bu halkın incir sütüne verdiği değerle Begê ‘nin evlenip saf Ezidi Kürt soyunun çoğalmasını engelleyen sisteme bunu asla başaramayacağını ve Ezidi Kürt halkı olarak sonuna kadar savaşacaklarını sizlere söylemeye çalışmaktadır. Ben burada duyarlı insanlar olarak bizlerinden bir şeyler yapmamaız gerektiğini düşünüyorum. Ezidi Kürt halkı tam bu noktada bizlere bu sorumluluğumuzu hatırlatır olmasın.

Konuşan: Adle Samur

Yaş:65

Yer:Mishacerk Köyü

‘Begê bir gün abisine, Hacnebi adlı çok zengin bir aşiret reisinin kendisine ‘Müslüman olursan abin Mehmet’i, Mehmet’in çocuklarını ve seni ölene kadar beslerim. Dilencilik yapmana da gerek kalmaz. Üstelik kızımın üzerindeki tüm altınları da sana veririm.’ Dediğini anlatmış. Begê bu olayı Cindi ve karısına da anlatmış.’

Konuşan Kişi: Kadir İrkek

Tarih: 02.03.2009

Yer: G.Antep

Doğum Tarihi: 1936

‘Yörenin en zengin ağalarından olan Hacnebi’nin yine çok zengin olan kızı Ayşan, Begê’ye ‘ boynumdaki ve kollarımdaki tüm altınları al, ama yeter ki Müslüman ol’ demiş. Bir servet değerindeki bu altınları, büyük yoksulluk içindeki Begê almamış.’

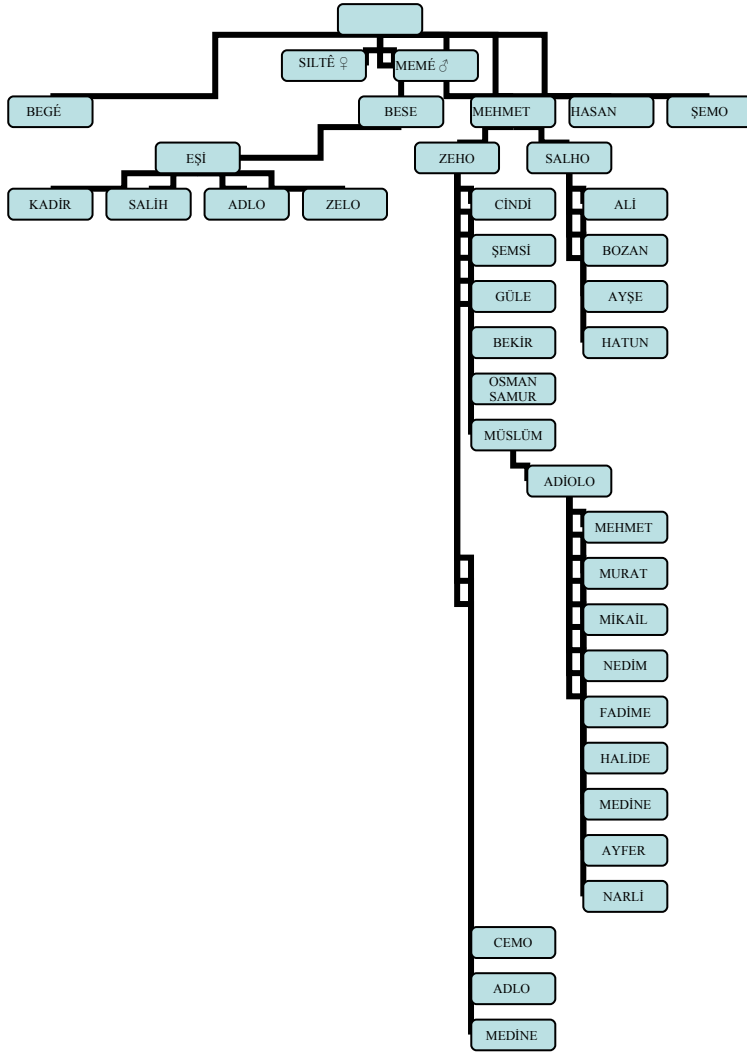
Bu bölümde yer alan son iki köylünün (Kadir İrkek ve Adle Samur) anlatımlarını mitoslaşmanın dinamikleri bağlamında tartışmak gereğini de duymaktayım. Zengin Müslüman Kürt aşiret reisi Hacnebi ve kızı Ayşan’ın Begê Samura Müslüman olması koşuluyla büyük bir servet değerindeki kilolarca altını sunması ve Begê Samurun bu serveti ret etmesi öyküsü Ömer Kutlucan’ın anlatımında bulunmamaktadır. Ömer Kutlucan büyük olasılıkla bu anlatımdan habersizdir. Buna rağmen mitosun parçaları bir araya getirildiğinde bu anlatımda mitosun içindeki yerini alacaktır. Yalnız Kadir İrkek ve Adle Samur anlatımlarındaki bir özelliğin daha önceki köylü anlatımları içinde sadece İlhan Samurun anlatımında

bulduğunu söylemeliyim. Kadir İrkek, Adle Samur ve İlhan Samurun anlatımlarında 3. kişi adlığı bulunmaktadır. Yani anlatım 'ben' ve 'o' anlatımlı değildir. Oysa bu bölümde yer alan önemli köylü tanıklıklarında örneğin Ömer Kutlucan, Hansi Binici, Şehmuz Yüksel ve Yusuf Yüksel'in anlatımlarında 3. kişi adlığı bulunmamaktaydı. Anlatımlar 'ben' ve 'o' şeklindeydi. Mitosun Bütün parçalar bir araya getirildiğinde bu iki farklı anlatım Ezidi Kürt halkının bilinç altında nasıl sentezlenecektir? Bir araştırmacı yazar olarak süreç içerisinde yarı Müslüman-yarı Ezidi kürt köylülerinin Kadir İrkek, Adle Samur ve İlham Samurun anlatımlarını 'ben' ve 'o' anlatım biçimine sokacaklarını düşünmekteyim. Eğer bu varsayımım gerçekleşirse bir halkın, halk edebiyatında farklı bir mucizeyi gerçekleştirdiği söz konusu olacaktır. Bu konuda farklı bir yorumu da okuyucuyla paylaşmalıyım. Söz konusu mitosun halkın toplumsal hafızasında yazılırken farklı 2 dinamiğin varlığının söz konusu olduğunu da varsayabileceğimizeyizdir. Bu dinamikler Söz konusu halkın bu mitosunu yazarken 'ben' ve 'o' anlatımını tercih ederken, belli bir kısmını da aynı mitosunu 3. kişi adlığı kullanarak oluşturmayı tercih ettiğidir.

D. Köylü Tanıklıkları (Toplumsal Hafızanın İzleri 3)

'Bir insanı öldürmek tüm insanlığı öldürmektir. Her insan kendi içinde tüm insanlık tarihini taşır.'

Begê mitosunu artık tamamen karşımızda durmaktadır. Bu noktadan itibaren Mishacerk ve Oğlakçı köylülerinin kahramanımız Begê Samur'u nasıl anımsayıp nasıl naklettikleri okuyucu ile paylaşılacaktır. Mishacerk köyünün yaşlılarından Begê'nin soy kütüğünü de öğrendim. Doğal olarak Begê'nin tüm kardeşleri ölmüştü. Ama kardeşlerinin çocuklarından yaşayanlar vardı ve ben de bunlardan bazısına ulaştım. Begê ile kan bağı bulunan bu insanlarla birlikte bir çok köylüyle de saatler süren görüşmeler yapılmıştır. Aşağıdaki sayfada Begê'nin soy kütüğü bulunmaktadır.

(Bese Bege'nin kız kardeşi. Evlenmiş. Sadece bir kızı olmuş. Adı Hano. Bese kimle evlendi? Hano kimle evlendi. Hano'nun resmi varmış. Hano'nun da 4 çocuğu olmuş. Kadir, Salih, Adlo, Zelo.) Grafik bu bilgiye göre düzeltilmelidir.

Konuşan Kişi: Kadir İrkek
Tarih: 02.03.2009
Yer: G.Antep
Doğum Tarihi: 1936
1. Görüşme

'Begê 1896 doğumlu. Samur soyadını almış ailesi. Annesinin adı Sultan, babasının adı Mami, dedesi, Mamo'dur. Begê Dına aşiretindedir. Begê'nin yeğeni Hatun Urfa merkezde yaşıyor. Hatunun annesi Saliha. Ben 20 yaşındayken Begê

Mishaceki terk etti.' *Kadir Bey, 1956 yılındayken 20 yaşındadır.* 'Bütün yezidi akrabaları müslüman olunca hiç kimseyle evlenmedi. Çünkü sadece yezidi erkeklerle evlenmeyi düşünürdü. Kız oğlan kızdı. Müslüman olmadı ve yerleştiği Viranşehir'deki yezidi köyünde ermiş kabul edildi. Abisi Beko Yemen harbine katıldı ve orda öldü. Begê'nin diğer abisi Mehmet evlendi. Mehmet'in çocukları yaşıyor. Mehmet'in çocukları sırasıyla, Cindi, Bekir, Osman, Şehmuz ve Şemsettin. Begê'nin dedesi, Mani Ammo dur. Begê esmer ve ela gözlüydü. Yezidiler için zurna sesi günah olduğundan, Müslümanların düğününe Begê katılmazdı, bu düğünlerde zurna çalınırdı. Yezidiler marul da yemez. Begê 1.70 boyunda ve çok güzeldi. Mishacek köyünün resmi adı, Gölen'dir. Ezidilerin mahsullerine tecavüzde ederlerdi. 'Siz yezidisiniz sizin malınız Müslümanlara helal' derlerdi. Ezidilerin fıstıkları çalınır, mahsullerine inek yollanırdı.'

Kadir Bey'den Begê'nin soyadının Samur olduğunu, 1896 doğumlu olup, Dına aşiretinden geldiğini ve yeğenlerinin hala Mishacerk köyünde yaşadığını öğreniyorum. Bunlar çalışmam için çok önemli bilgiler. Begê'nin doğum tarihini öğrenmiş olmam çok değerliydi. Özellikle Begê'nin Mishacerk'i terk ettiği tarihin 1956 yılına denk gelmesinin siyasi bakımdan anlamı çok büyüktü. DP iktidardır. İrticacıları cesaretlendirecek bir çok uygulamanın yaşama geçirildiği bir dönemdir, bu dönem. Din derslerinin zorunlu hale getirilmesi (1948-49 öğretim yılında program dışı okutulmak üzere ilkokullara seçmeli din dersi konulmuşken, DP iktidarında bu programa dahil edilmiştir.)(20) (Menderes'in 'İstanbul'u ikinci bir Mekke, Eyüp Sultan'ı da ikinci kabe yapacağız' şeklinde vaatlerde bulunması. Propagandasında 7 yılda 15 bin cami yapıldığını vurgulaması)(21) bu döneme denk gelen gelişmelerdir.

Begê'nin soy kütüğünü aldığım yaşlı köylü S.S, Begê'nin annesinin adını Silt olduğunu söylemişti, oysa Kadir Bey, Begê 'nin annesinin adının Sultan olduğunu söylüyor. Suruç Nüfus dairesinin kayıtlarına Begê'nin annesinin adı Sultan olarak geçirilmiştir. Devlet burada insanların Kürtçe adlarını değiştirerek toplumsal hafızalarını yok etmeye çalışıyor. Kürtçe Silt ya da Silt, Türkçe Sultan isminin Kürtçe kısaltılışdır . Devlet Silt adını Sultan olarak Türkçeleştirmiştir. Zurna sesinin Ezidiler için günah olduğu savına sadece Kadir İrkek'in anlatımlarında tanık oldum. Araştırdığım bir çok kaynakta bu bilgiyle karşılaşmadım.

Tarih: 23.08.2009

Yer: Urfa-Suruç Merkez

Konuşan Kişi: Şevket Binici

Doğum Tarihi:1939 Yaş:70

Mesleği: Edebiyatçı

Doğum Yeri: Mıdép (Büyük Sergen) Köyü.

1.Görüşme

'Begê Dına aşiretindedir. Dına kelimesinin sözlük anlamı, sulu alanda olan ya da sulu olan anlamına gelir. Ben 7-8 yaşlarındayken Begê'yi görmüştüm. Begê bizim köye gidip gelirdi. Akrabalarını ziyaret etmeyi çok severdi. Bazen bütün çocuklar etrafında toplanır onu kızdırırdık. Ben de Begê gibi Dına aşiretindenim. Begê, çevredeki tüm köyleri dolaşırdı. Hepsi akrabaydı çünkü. Begê'nin sosyal yanı çok gelişkindi. Aşiretindeki tüm aileleri dolaşır çoğu kez o evde yatıya da kalırdı. Aşiretsel olarak gider ve orda kalırdı. Sanki gittiği her köy, her ev, kendisininmiş gibi.' *Begê, yaşadığı bu Kürt coğrafyasını ve burada yaşayan tüm Kürt halkını bir bütün olarak algılamaktadır.* 'Küçükken ben de çevresine birkaç kez çember çizdim. Bu

durumlarda biz çocuklara Kürtçe küfür ederdi. Ayrıca 'Gelin bir kapı açında çıkayım' derdi, biz de çok eğlenirdik. 'Gelin beni kurtarın' derdi. Ama herkes ona bunu yapardı. Kendisine bu şekilde işkence yapanlara, Gu rî Bavı Wekıro (Babanızın sakalina bok süreyim), Kırrer Keré (Eşek oğlu eşek) şeklinde küfür ederdi. Kürtlerde anaya küfür etmek çok onur kırıcı olduğundan çocukların analarına küfür etmezdi. Sonra çemberde bir kapı açardık. Büyüklerimiz onu çok sever ve sayardı. Sanki bir tapınak gibi olmuştu, **kutsaldı**. 1.70 boylarındaydı ama yaşlanınca boyu kısaldı. Beyaz tenli siyah saçlıydı. Gençliğinde çok güzelmiş. Bir ara bizim köyü uzun süre uğramaz olduğunu fark ettik. Duyduk ki, Viranşehir Oğlakçı köyüne gitmiş. Küçükken Viranşehir'deki Ezidi akrabalarımızı ziyarete giderdik. Orada da hor görülürlerdi. Üzerilerine gidilirdi. Toplum içinde bunlar eziliyorlardı. Bu baskılar sonucunda Viranşehir'deki Ezidi Kürtler '**Bra mızgevk jî a we bé der jî Awebé**' derlerdi. Yani 'Camilerde sizin olsun, kilise de sizin olsun, yalnız bize dokunmayın.' Derlerdi.'

1980 sonrası Viranşehir'deki bir çok Ezidi Avrupa'ya gitti. Özellikle PKK hareketi etkinleşince Ezidiler Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldılar. Çünkü 12 Eylül askeri darbesinden önce halkın yoğun baskısına bu sefer de devletin baskısı eklenmişti. Devletin kendilerini PKK'ye karşı korucu olmaya zorlaması sonunda bir çok Ezidi, çözümünü Avrupa'ya sığınmakta buldular.

'Şimdi bu yörede yaşayan cahil halk din hocalarının propagandasından çok etkilendi. Bir taziyede İmam cenneti cehennemi anlattığında insanlar çok korkardı. Ezidilerin bazıları bu propagandalardan çok etkilendiler. Sen Vahit Akgün Bey'le de görüş, bu konuda o da ciddi bilgiler verebilir.'

*PKK'nin ortaya çıkması ile Ezidi Kürtler politik olarak salınımlı refleksler göstermeye başladılar. Viranşehirdeki birkaç Ezidi köyde muhtar AKP'den seçilmiş. Yani Ezidiler zorunlu olarak en güçlünün yanına yanaşmayı çözüm olarak görüyorlar. Her ne kadar 1980 sonraları PKK'ye yanaşmalar yoğun olsa da , devletin buna refleksi çok sert olunca Ezidi Kürtler Avrupa'ya yerleşmeye yönelmişler. Kalanlarsa AKP ile DTP arasında git geller yaşamaktalar. Bazı Ezidiler DTP'de yer alırken, devletin baskısının eski yıllardaki gibi şiddetli olduğu yerlerde de AKP'ye yaklaşımlar gözüküyor. BKF'nun çözülmesi sonucunda BKF'nun ardılları bir kimlik bunalımı yaşar. Bu bunalım Dina aşireti içindeki Ezidilerde daha şiddetlidir. Ezidi kimliğinden koparılan bu insanlar yeni kimlik bulma çabasına girerler. Doğa boşluğu sevmez. Bu boşluğu iyi saptayan Marksist Kürt solu ve Kürt Hizbullahı burada hızla örgütlenme çabalarına girerler. Her iki marjinal yapı da yoğun bir ajitasyona girer. Yani Suruç'taki Marksist kimlik de Hizbullah kimliği de ithaldir. Halkın gerçek kimliği olan Ezidi kimliği neredeyse yok edilmiştir. Ana damar olan Ezidi kimliği gizli olarak yaşatılmaya çalışılmaktadır. Ezidiliğin bıraktığı toplumsal alana hızla sızan Marksist sol ve Hizbullah benliğini yitiren Ezidi Kürtlerin kimlik sorununu 2 karşıt kutupta çözmeye çalışmışlardır. Ezidilerin devlete olan kızgınlığı da bu iki illegal yapılanmanın, Dina aşireti içindeki Ezidilerin benliklerinde yeşermesine olanak yaratmıştır. Dina aşireti Ezidileri devlete olan kızgınlıklarını Marksist Kürt yapılanmalarına ve Hizbullah'a yakalaşarak tatmin etme duygusuna girmişlerdir. Zamanla bu bireylerde kendi öz Ezidi kimliklerine yabancılaşmada baş göstermiştir. **Bu iki karşıt ideolojinin Dina aşiretinin yarı Ezidi-yarı islam bireylerinin üzerine palazlanmalarıyla Ezidilik neredeyse tarihe karışmıştır. 1980 sonra bazı Ezidilerin Avrupa'ya iltica etmeleri, Ezidi dinin neredeyse tarih sayfasından tamamen silinmesinin önüne geçmiştir. BKF'un külleri içinde Ezidi kimliğinin cılız da olsa***

varlığını sürdürme girişimleri, Marksist Kürt yapılarının ve radikal Kürt İslamcılarının ajitasyonlarıyla daha yeşermeden yok olmaya yüz tutmak üzeredir. İşin ilginç yanı bu her iki kökten ideolojinin Suruç'un büyük bölümünde başarı sağlamış olmasıdır. Hizbullah bir iki kurtarılmış köy elde etse de büyük payı Marksist Kürt oluşumları kapar. Yazarı burada ilgilendirense Suruç ve kırsalında nerdeyse son nefeslerini alan Ezidi Kürt kimliğinin kendini var etme girişimleri ve bu girişimlere yazar olarak nasıl bir katkıda bulunabileceğidir. Tam burada 1840 yılında Osmanlı tarafından hukuki varlığına son verilen Berazan Kürt Federasyonu içindeki Ezidi Kürtlerin, dinsel kimliklerinin yok edilmesine yönelik programlı saldırılara maruz kalmadıklarını belirtmem gerek. Yalnızca BKF'un Osmanlı tarafından bilinçli ve sistemli olarak bertaraf edilmesi sürecinde Ezidilerin dinsel kimliklerine sistematik saldırıların başladığının altını çizmeliyim. Söylemek istediğim Ezidilerin BKF'un daki yaşam koşullarının Osmanlı müdahalesi öncesi ve sonrası olarak ele alınmasıdır. Kürtleri Kürtlere kırdırma anlayışı Osmanlı aracılığıyla bu süreçte kullanılacak ve Sünni Kürtler Ezidi Kürtlerin dinsel kimliklerine baskılarını artıracaklardır.)

Yer: Mishacek Köyü

Tarih: 07.03.2009

Konuşan kişi: Bekir Samur ve Mishacerk'li birkaç köylü.

Bekir'in babasının adı Mehmet, Mehmet Begê'nin abisi.

'Begê öleli 50 yıl oldu. Ara **sıra mezarında günlerce süren ışık oluşur.** Begê 'Ben namaz kılmam, Müslüman olmam, sizler Müslüman oldunuz. Ben Viranşehir'e Yezidilerinin yanına gideceğim' derdi. Köyün çocukları ondan dalga geçirdi. Bu çocuklarda biri şu an karşında oturuyor. 70 yaşlarında. Yaptıklarından utanıyor. Bu yüzden çocukken yaptıklarını her zaman inkara yönelir.' *Begê'nin yeğeni Ali'yi kastediyor.*

'Begê çok saftı. Ve çok doğaldı. Abim Şemsi bir gün eve Elif-Be getirmişti. Begê 'ben size bu tür İslami eserleri eve getirmeyin demedim mi' diye ona kızdı. Bunun üzerine diğer abim Ali Begê'yi taşıdı, ardından da dövdü. Çocuklumuzda çok çok fakirdik. Yiyecek, elbise ve ekmek yoktu. Babamın her mevsim giydiği tek çulu vardı. Annem bu çulu yıkarken babam mahrem yerlerini evdeki kilimle örterdi. Annem Zahide de giyebileceği tek çulu yıkanırken, çıplak kalmak zorunda kalırdı. Ve cinsel organını örtüyle örterdi. Begê dilencilik yaparak 20 kişinin geçimini sağladı. Un ve ekmek toplardı.'

Bir diğer köylü olan **Salih Bey** 'o zamanlar Müslümanlarla kız alıp verme olayı olmazdı.' Diyor. **Kadir Durmuş** da 'baskı vardı etraf sıkıntı verirdi' diyerek sohbe eşlik ediyor. Kadir Bey devam ediyor, 'Filo lakaplı Mehmet adlı bir çoban vardı. Bekir Samur'un(**? Acaba Mehmet Samur mu demek istedi) arazisine inekleri yollardı. İnekler de tüm mahsulü verdi. Begê köylüleri sevmez, köylüler de Begê'yi sevmezdi. Begê tavuk, ördek besler, kilim dokurdu. Gözleri mavi, saçları siyahtı. Begê köyü terk ettiğinde 30 hane vardı köyde.' *Kadir Bey'in konuşmasının bu noktasında Hatun Durmuş söze karışıyor. 85 yaşında. 'Bunları konuşmanın cezası var mı?' diye soruyor bana. Ağlamamak için kendimi zor tutuyorum. Hatun Durmuş 'Bunları konuşmanın cezası var mı?' diyerek 'öteki' olduğunun*

ayırımında olduğunu, ötekileştirilmiş olmanın bedellerinin de olabileceği kaygısını dışarıya vuruyor.

Kadir İrkek, 'yörenin en zengin ağalarından olan Hacnebi'nin yine çok zengin olan kızı Aşan, Begê'ye ' boynumdaki ve kollarımdaki tüm altınları al, ama yeter ki Müslüman ol' demiş. Bir servet değerindeki bu altınları, büyük yoksulluk içindeki Begê almamış. **Hasta olan bir çok yezidi ve az sayıdaki Müslümanlar, Begê'nin mezarından toprak alıp suda erittikten sonra içerler**'. Diyerek sohbete eşlik ediyor.

Sözü tekrar Bekir Bey alıyor 'yıllar önce köyümüzdeki akri meş adlı tepede bir ziyaret vardı ve bizler yılın birkaç gününde o ziyarete gider, orda pilav yedik. Sonra da ellerimizi orda ki taşlara sürerdik' diyor.

Konuşan: F.H

Tarih: 14.03. 2009

Yer: Amed

Yaş: 30

'Mishacek köyünde bildiğim son birkaç (Y)ezidi vardı. Fakat korkularından Müslümanmış gibi görünürlerdi. Öldüklerinde Müslüman inancına göre gömüldüler. Düşüne biliyormusunuz Müslüman olmadığınız halde, cenazeniz camiden kaldırılıyor. Ne büyük acı değil mi?' *Diyerek konuşuyor. F.H'nin söylediği bu tek cümle bu çalışmada belirlenen en önemli realitelerden birisidir. Özellikle adının gizli tutulmasını istemiştir. F.H'nin 30 yaşında olduğu göz önüne alındığında bugün bile bir çok Ezidinin Urfa'da ve Suruç'ta Müslüman görünerek yaşadığı ortaya atıla bilir. Okuyucu F.H'nin bu değerlendirmesine ileriki bölümlerde yer alan bazı köylü tanıklıklarında da rastlayacaktır. Özellikle Muhsin Ceylan'ın bazı konuşmaları F.H'yi tamamen onaylar niteliktedir. F.H konuşmasını bir başka önemli konuyla sürdürüyor. 'Ezidilerin Ezidi inancına uygun gömüldüğü yerlerde Misyoner Sünni imamlar, bu mezarlarda yatanların yarı Ezidi-yarı Müslüman akrabalarına, büyüklerinin mezarlarına İslami inancına göre gömülmediğini, bu mezarların açılarak İslam inancına göre düzeltilmeleri gerektiği konusunda telkinde bulunuyorlar.'* *Diyor. F.H'nin anlatmak istediği Müslümanların cenazelerini kibleye doğru, Ezidilerin ise sırt üstü gömdükleri, bazı kişilerin bu durumdan oldukça fazla rahatsız olduklarıdır. Sistem Ezidilere mezarda bile tahammül edemiyor. Sistem yaşarken Müslümanlaştıramadığı Ezidleri, öldükten sonra mezarda yatış biçimlerini İslami kurallara göre düzelterek Müslümanlaştırmayı planlamaktadır. Begê, yaşamı boyunca Müslümanlığa karşı direndi. Ama şimdi mezarı Müslüman İmamların telkinleri sonun da tehlike altında. Mezarların Müslüman inanacına göre düzeltilmesi ileride burada Ezidilerin yaşamadığı inanacının oluşmasına da yol açabilir. Unutulmamalıdır ki, Mezarlar tarihin en canlı tanıklarıdır aynı zamanda. Begê'in panislamizmle savaşı hala devam etmektedir. Yaşam boyunca İslamlaşmamak için savaşan kahramanımız bakalım ölmüş haliyle de bu baskılara karşı direne bilecek ve Mezarında kibleye dönük olmayan şekilde yatmaya devam edebilecek mi? Yeri gelmişken Ezidi mezarlarının dışarıdan görünmeyen iç bölümlerinin mimari açıdan Müslüman mezarlarından oldukça farklı olduğunu da belirtmeliyim. Konuştuğum bazı köylüler Ezidi mezarlarının iç kısımlarında ölen kişinin yattığı bölüm dışında küçük bir bölümün de bulunduğunu söylemektedir. Anlatmak istediğim, bu mimarı özelliklerin değiştirilmesi Ezidi Kürt halkının toplumsal hafızasını silme girişimleri olabileceğidir. Ayrıca Ezidlerin dini inanaçları gereği mezar içine koydukları bazı eşyaların varlıkları da bu*

mezarların Ezidi mezarları olduklarını gösterebilir. Müslüman imamların mezarları düzeltme bahanesi ile bu eşyaları ortadan kaldırılmayı da amaçladıkları ileri sürülebilir.

Konuşan: Sabri Bilgin
Doğum Tarihi: 1937
Doğum Yeri: Mishacerk
Meslek: Almanyadan İşçi Emeklisi

'11 yaşındayken onu (Begê'yi) gördüm. 40-45 yaşlarındaydı. Şeytan kelimesinin söylenmesine çok kızardı. Bunu hakaret kabul ederdi. **Ben Kürt'üm ama devlete bağlıyım.' Öteki olmadan kaçmaya çalışıyor.** 'Köyümüzde İnönü zamanında da Kuran kursları vardı. Jandarmalar geldiğinde Kuranları kilimlerin altına saklardık. **1954-1955** yıllarında Begê Mishacerk'ten gitti. Menderes dönemi idi. Bu dönemde bu köyde Kuran Kursları çoğaldı. İşte tam bu nokta da Begê'ye olan tepkiler oldukça şiddetlendi. **Menderesin başbakanlığında tamamen yalnız kaldı. Tamamen. 1957-1958'de öldü.** Menderes döneminde ortalık Şeyh'ten geçilmezdi. Halk çok saftı o zamanlar. Bütün herkes 'ben rüyamda Hz. Muhammedi gördüm, ben de şeyh'im' derdi. **Halk saftı ama Begê de saftı.** Sorunları burada aşamadı. Boyu 1.70, kilosu 70, saçları siyahtı. **Bazen Kofi kullanırdı.** Gitmesine yakın çocukların onu taşlaması ve çembere alması daha şiddetlenmişti. **Bu yüzden çocuklardan çok korkar olmuştum. Çocukların yaptıklarından çok etkileniyordum. Bu süreçte toplumdan tamamen dışlandı. Bunlardan daha kötüsü yaşamı boyunca az çok iletişim içinde olduğu amca çocukları ve abisiyle de iletişim kuramayordu artık. Onlar da Müslüman olmuşlardı.** O zamanlar televizyon yok. Akşamları tüm köylü bir araya gelir, sohbet edip öyküler anlatırlardı. **Bu toplantılarda sadece onun söz hakkı yoktu. Eskiden öyleydi...(!) Artık o hep dinler olmuştum. Kim ne anlatırsa anlatsın ona sadece dinlemek düşerdi. Oysa bu toplantılarda Begê Ezidlikten konuşmayı çok isterdi. Kürt köylülerine eski gelenek ve göreneklerini anlatmak isterdi. Sosyal ilişkisi sıfırdı. Kimseyle hiç bir sosyal iletişime girme hakkı yoktu.'** *Anlatıcı tam noktada çok can alıcı bir Kürtçe deyim kullanıyor. Bu deyim ortaya çıkmasının Begê'nin yaşadığı toplumsal dışlanmanın en üst noktaya çıktığı sürece denk geldiğini de belirtiyor. Bu deyim anlatıcının ifadesi ile okumanız için sözü Sabri Bey'e tekrar bırakıyorum. ' O zamanlar halk arasında 'Tu be Şeyh yaşamış nabi' deyimini vardı. Yani 'Şeyhsiz insan yaşayamaz'. Herkes İslami tarikatlara giriyor, kendine arkasından gideceği bir Şeyh seçiyordu. Köylüler tarikatlara girince cennete girceklerine inanıyorlardı.'* **Bu deyim Begê'nin trajedisinin belirleyicilerindendi aynı zamanda. Sözü tekrar anlatıcıya bırakıyorum. ' Ezidiler ölümlerini sırt üstü, Müslümanlar ise sağa yan kibleye doğru gömerler. Ezidi bir birey gömüldüğünde mezarına biraz ekmek, bir tas su, bir değnek ve bir miktar da para bırakılırdı.**

Bunları anlamı şuydu,

Misafir gelince ekmek ver,

Borçlu gelince para ver,

Seni dövmeye biri gelirse sopa var kendini müdafa et.

O zamanlar Ezidi Küretlerin evlerine misafirlığe gidilmezdi. Çok istisnai durumlarda Ezidi köylülerinin evine gidilecek olduğunda da Ezidilerin evinde çay içilmez ve ekmek yenmezdi. **Buralarda İslam olmayan 7 kişiyi öldüren cennete gider fetvası halk arasında yaygınlaştırılmıştı. Bu söylenti Begê zamanında da vardı.** Ezidilerle tokalaşmak günah sayılırdı. Kız alıp vermede yoktu. Çok sık gezerdi.

Yolculukları daha çok çevre köylere olurdu. Yolda hiçbir Müslümanla karşılaşmak istemezdi. **Bir Müslümana denk gelince sert konuşmalara, azarlayıcı bakışlara maruz kalırdı. Tehdit aldığı da olurdu. Siz Ezidiler kitapsızsınız, dinsizsiniz suçlamalarıyla da karşılaşırđı. Yolda vasıta yok. Her gittiği köye varana kadar mutlaka birkaç Müslüman Kürt köylüsü ile karşılaşırđı. Bu baskılara maruz kalmadığı gün olmazdı bu yüzden.**

Bazen Sünni Müslüman Kürt ailelerin evine Ezidi komşuları misfirliğe gelirdi. Ezidlere ikram edilen yemeklerin tabakları ve kaşıkları ayrı konurdu. Bir daha ki gelişlerine kadar ev ahalisi bu kap kacakları kullanamazdı. Misafirliğin tekrarında özel yerde saklanan bu kap kacaklar yerlerinden çıkarılır, Ezidi Kürt köylüleri için yeniden kullanılırdı.

Köyde düğün olduğunda Begê'yi çağırılmazlardı. Hayır için fakirlere dağıtılan yemeklerde ona vermezlerdi. Köyde bir eve gittiğinde ev sahibine 'Begê hangi eşyalara dokunduysa onu yıkamadan sakın kullanma derlerdi.' Begê köyden çıkar çıkmaz ona gören herkes eliyle onu göstererek '**bakın bu Ezidi'dir**' deyip onu deşifre ederlerdi. Bu yüzden hiç kimseye görünmeden köyden çıkmaya çalışırđı. Son zamanlarda ise köyden çıkmaya bile korkar olmuştu. Köyden çıkmak istemezdi. Köyünde gördüğü eziyete rağmen burada kendini güvencede hisseder, yapılanlara ses etmeden katlanırdı. Dünya sadece bu köyün sınırlarıydı onu için. Köyün sınırlarına çıkınca başına gelecekleri çok iyi biliyordu. İçine kapanmıştı. Yaşadıklarını bir başkasına anlatmaya cesareti yoktu. Zaten anlatsa da kimsenin onu dinlemeyeceğini biliyordu. Gerçekten de kimse onu dinlemezdi.' *Burada anlatıcı ile okuyucu arasına girmekten kendimi alamıyorum. Toplum Begê Samur'u Mishacerk köyüne hapis etmiştir. Yaşam alanını bu köyün sınırları ile sınırlamıştır. Kendisiyle az çok iletişime giren eski Ezidi akrabalarının köylere artık gidememekte, kendi köyünde de varlığı yok sayılmakta, hiç kimse kendisi ile konuşmamaktadır. Bir bireyin varoluşuna karşı yapılabilecek en büyük saldırıdır bu aslında. Günümüzde de Kürtlerin mahalle baskıları yaşadıklarını biliyoruz. Toplumdan dışlanan ya da farklı yaptırımlarla karşılaşan günümüz Kürt bireyi, kendisiyle aynı sorunu yaşayan başka bir Kürt bireyini çok kolay bulabilmektedir. Böylelikle birbirlerine destek olabilmektedirler. Günümüzde hiçbir Kürt, Begê Samur gibi yalnızlığa mahkum değildir Buradan Kürt olmanın hafife alındığı sonucu çıkarılmamalıdır. Günümüzde bir çok Kürt'ün sadece Kürt oldukları için can güvenlikleri olmadığı bilinmektedir. Yazarın söylemek istediği bireysel yalnızlık anlamında Begê Samur'un daha ağır yaptırımlarla karşılaşmışının ifade edilmesidir. Sözü tekrar Sabri Bey'e veriyorum. 'Suruç'un son Ezidisiydi. Viranşehir gittikten sonra birkaç kişi Begê gibi 'ben de Ezidim' dedi. Ama toplum onların Ezidi kimliğini sadece ekonomik beklenti nedeni ile söylediklerini bildiğinde onları ciddiye almadı.' *Ekonomik beklentiden kasıt, sızı ya da romatizma gibi hasatlıklarda Müslümanların Ezidi Kürtlere ağrıyan yerlerini ovalatarak iyileşeceklerine inanmaları ve bunu için onlara para vermeleridir.* 'Bu yüzden Begê'ye yaptıklarını bu kişilere yapmadılar. Bunların Ezidiliği, içten samimi ve inandırıcı değildi. Yüzyıllardır buralarda romatizma ve sızı, yel gibi rahatsızlıkları olduğunda Müslüman Kürt halkı, bir Ezidi Kürt'ü bulur sızlayan ağrıyan yerini ona öfeletirdi. Yel ve sızı musimeti idi. Ezidiler de müsimetti. Çivi çiviye söker misali. Kötülüğü kötülükle yok edeceğini inanırdı buradaki halk. Üstelik sızı ve romatizması olan bir insanı bir başkası öfeler ve ona masaj yaparsa bu romatizma ve sızı ona geçer derdi köylüler. Yani buranın Müslüman Kürtleri bir taşla iki kuş vurmuş oluyorlardı. Sırtlarını bir Ezidiye masaj yaptırarak romatizmadan kurtuluyorlar, bu kötü rahatsızlıkları da hiç sevmedikleri Ezidlere bulaştırıyorlardı. Burada büyük bir Ezidi Şeyhi mezarı vardır. Şeyh Cindi. 2002 yılında köyümüze 2 minibüs dolusu insan geldi. Kim oldukları*

bilmiyorduk. Bizlerden şeyh cindinin mezarını sordular. Ben şeyh cindinin mezarını biliyordum. Ama onlara farklı birinin mezarını gösterdim. Hep birlikte birkaç tur mezarın etrafında dolaştılar. Mezarından avuçlarıyla toprak alıp bunu suda eritip içtiler. Sonrada gittiler.

Begê'nin abisi Mehmet Ezidiliğe sahip çıkmadı. Şimdi köyümüzde cami de var, kuran kursu da var. Ama Suruç'un 50 yaş üstü insanların büyük bir kısmı Begê'nin namını bildiklerinden köyümüz hala Ezidi köyü olarak anılmakta. **Hayatında Begê'yi hiç görmemiş olmasına rağmen zaman zaman köyümüze gelip, 'Begê nerde onu göre bilirmiyim' diye soranlar oluyor.** Begê öleli 50 yıl olmasına rağmen köyümüzün imajını hala o belirliyor.' Anlatıcı bu son cümleyi söyler söylemez *anlatıcıyla ben (yazar) farkına varmadan aynı anda kahkahayla gülmeye başlıyoruz. Görüntü çekimlerini yapan kameramanımızın da bizimle birlikte dakikalarca güldüğünü sonradan fark ediyoruz. Saatlerin nasıl geçtiğini anlamıyoruz. Hem anlatıcı hem ben hem de meraklı birkaç köylü bu görüşmeden o kadar mutluyuz ki, görüşmenin birkaç saattir sürdüğünün ayırımında bile değiliz. İş bir görüşme olmaktan çıkmış, karşılıklı sohbe dönmüştü çoktan. Herkes Begê'nin anısını tazelemenin mistik havasına bürünmüştü. Sabri Bey anlatımına devam ediyor, '5-6 ay önce köyümüzün yakınındaki bir köyden Müslüman bir Kürt yanıma geldi. Bana 'Sen Begê'nin köylüsüsün, elin belki iyi gelir bana masaj yap'dedi. Ben de **bismillah** dedim. Ben Begê değilim. Dedim. *****Begê'den sonra ne yapsak yapalım Ezidiyiz. Namaz da kılsak Ezidiyiz.***** Masıcark'tan bir hoca gelmişti bir gün yanıma. Ona şu öyküyü anlatmıştım. Hz. Muhammetin (Allahın rahmeti onun üzerine olsun) Yahudi olan bir komşusu bir gün ölmüş. Hz. Muhammette onun cenaze namazını kıldırılmış, herkes şaşkın. 'Ey Muhammet o Yahudi ama' demişler. Hz.Muhammette 'Son nefesini verdiğinde yanındamıydınız? Ölmeden birkaç saniye önce şahadet getirmediğinden emin misiniz?' diye de eklemiş. Bence Allaha inananların hepsi Müslüman sayılır.' **Altı çizilen anlatımlar toplumun bastırılmış belleğini anlamamız için çok ciddi ip uçları vermektedir. Anlatıcı burada özenle 'öteki olmaktan' kaçmaktadır. Tüm bu anlatılanlar 'Ben de sizdenim, ben de Müslümanım' çığığıdır aslında. Bu açıdan anlatıcının bu söylemi son 100 yıl içinde Suruç'un Ezidi Kürtlerinin yaşadıklarını anlamamız için ciddi ip uçları da vermektedir. Sözü Sabri Bey'e tekrar veriyorum. 'Yanıbaşımızda Müslümanlığa en son dönmüş son 2 Ezidi köyünden biri olan Masıcark var. Kürt Hizbullahı daha çok 15-30 yaş arasındaki Ezidi kökenli bu yarı Müslüman insanları ideolojik olarak etkilemektedirler. Özellikle Üniversiteyi yeni kazanmış maddi durumu kötü olan Masıcarklı Kürt gençleri onların hedefi olmaktadır. Neyse bu konuları konuşmayalım. Abisi Mehmet son zamanlarda Begê'yi çok döver olmuştü. Bu dayaklardan sonra da Begê buraları terk etti'***

Menderes'in, cumhuriyetin ilk dönemlerine göre Kürtlere olan farklı politikası, özellikle ümmetçiliği hortlatma girişimleri Begê'nin kaderini de belirliyordu. Kahramanımız yaşamının ilk yıllarında 2.Abdülhamitin panislamist politikaları, son yıllarda da Menderesin İslamı siyasi bir silah olarak kullanamamasının karşısında hiç abartısız Ezidi Kürt kimliğini savunan tek ve son bireydi bu coğrafyada. Binlerce yıllık Ezidi-Kürt kimliğinin yaşatılması sorumluluğunu bilinçsizce yüklenmiş olan Begê Samur, aslında tüm Kürt halkı için bir onur savaşı vermekteydi. Kahramandı, cesurdu en önemlisi ölümüne değin inandıkların dönmeyecek kadar inançlarına bağlıydı. Bedeli ne olursa bu savaşı son nefesine kadar sürdürecekti. Öldükten sonra bile mezarında sırt üstü yatarak devletin İslamlaştırma politikalarıyla savaşacaktı. Onun mezardaki yatış biçimiyle inançlarını koruyor olması ve sisteme teslim olmama dikbaşlılığı, yazarın onun anısına yerlere kadar eğilmesini sağlamaktadır. Kürt

sorununun o dönemlerdeki yaşanış biçiminin farklı bir versiyonu olması nedeni ile Begê Samur'un yaşamı, tarihi bir belge niteliğindedir. Ezidlerin ölüleri için mezarlarına bir tane de değnek bırakmalarını, toplumsal hafızanın politikaları üzerinden ve sosyolojik olarak değerlendirelim şimdi de. Bir çok anlatıcı Sünni Kürtlerin zaman zaman Ezidi Kürtleri dövdüklerinden söz etmişlerdi. Bu durum bu coğrafyadaki Ezidi Kürtlerde savunma iç güdüsünün sürekli tetikte olmasına yol açmıştır. Yaşarken Ezidi Kürtler birbirlerine bir şekilde destek olabilecekken, öldükten sonra mezarda Ezidi köylüleri koruya bilecek hiçbir Ezidi olmayacaktır. Bu yüzden Ezidiler ölülerinin mezarlarına değnek koyma geleneğini geliştirmişlerdir. Bu geleneği Ezidi Kürtlere olan siyasi ve mahalle baskılarının artması süreci içinde gelişmiş olması da oldukça dikkat çekicidir. Buralarda 'İslam olmayan 7 kişiyi öldüren cennete gider' fetvasını Ezidi Kürt kmlğine bir saldırı olarakta alabiliriz. Daha farklı söylemek istersek, Ezidi kimliğinin inkarının göstergeleridir bunlar. Son olarak anlatıcının görüşmenin hemen başında 'Ben Kürt'üm ama devlete bağlıyım' vurgusunu okuyucuya hatırlamakta fayda vardır. Bir çok köylü Begê ile ilgili bir şeyler anlatırken 'öteki' olmaktan kaçınmanın yollarını aramıştır. Bununla birlikte devlet karşıtı olmadıklarını anlatmaya da kalkmışlardır. Begê Samur'la ilgili konuşmak sistem karşıtı damgası yenmesi riskini taşıyormuş bir algılanması da mevcut.

Konuşan: Mira Aykıl
Yaş:70
Yer:Mishacerk Köyü

'Gençler buğday döverken Begê köyden ayrıldı. Aziz yola götürdü. Zamanla ağabeyleri Begê'ye bakmaz olmuşlar. Köylüler de Begê'ye ekmek vermemeye başlamışlar. Küsüp gitti. Mehmet ona 'evlen' dedi o da evlenmedi. Kimseye yüz vermedi. Çok namusluydu.'

Konuşan: Osman Binici
Doğum Tarihi: 1938
Yer:Mishacerk

'Dedem bu köye gelip yerleşti. Viranşehir Oğlakçı köyü ile akrabayız. Köyün adındaki 'Mis' Müslüman, 'cerk' ise yeni anlamındadır.' Osman Bey'in köy adını anlamdırma eylemi tartıştığımız konuya ilginç bir bakış açısı da getirmektedir. Osman Bey ısrarla Müslüman ama yeni Müslüman olduklarını söylüyor. Aslında bu anlamdırma da bir tür 'öteki' olmadan kaçış ve 'ben de sizdenim' çığıdır. Sözü tekrar Osman Bey'e bırakıyorum. 'Ben 13 yaşındayken Begê 50'nin üzerindediydi. Ben 13-14 yaşlarındayken buradan gitti. Köyün hepsi Müslüman olunca Şengal'e gitmeyi düşündü önce. Ardından da Viranşehir oğlakçı köyüne gitti. Begê etrafındaki çemberden çıksaydı üzerine 200 kiloluk bir ağırlık düşerdi.'

Görüşmede ortaya çıkan 2 önemli bulgu daha bulunmaktadır. 1938-39-40 doğumlu olan Mishacerkli bir çok köylünün kendileri 12-13 yaşındayken Begê'nin köyü terk ettiğini söylemeleridir. Buradan kahramanımız Begê Samur'un büyük bir ihtimalle 1952-54 tarihleri arasında Mishacerkli terk ettiğini çıkara biliriz.

Konuşan: Hazal Akyan
Yaş: 74
Yer:Karaköy

Tarih: 10.04.2010

' O zamanlar gelinimiz Mishacerk'te otururdu. O anlattı. Begê Mishacerk'te birilerinin evine geldiğinde ev sahibi çok çekinmiş. Begê'nin kendilerini azarlayacağından korkarlarmış. Çünkü Begê namaz kılanları hiç sevmezmiş. Birileri abdes almak için bidonu eline aldığında Begê'nin kendisini görmesinde çok korkarmış. Çünkü çok kınarmış Begê, abdest alanları, namaz kılanları. Çiğ köfteden de nefret edermiş. Çünkü insanlar çiğ köfteyi marulla yerlermiş. Begê marul yiyenleri de kınarmış. Çiğ köfte marulla yendiği için çiğ köfte yapanları da kınarmış. İnsanlar çiğ köfte yaptıklarında Begê evlerine gelip göreceksin diye çok korkarlarmış. Ev sahipleri o geldiğinde evlerine çeki düzen vermeye de çekinirlermiş. Begê evin görünür yerinde tarak varsa ev sahibine yapmadığını bırakmazmış. İnsanlar o geldiğinde bu yüzden çok korkarlarmış.'

Görüşmeden çıkan sonuçlar: Begê bir anne bir baba gibi halkını azarlıyarak kendi öz kimlikleri olan Ezidi kimliklerine bağlı olmalarını sağlamaya çalışmaktadır. Marul Ezidi inanacına göre yenmesi yasak yiyeceklerdendir. Bu yüzden çiğ köfte yapan akrabalarını azarlarmış Begê. Tarağa olan tepkisi ise bu eşyanın telafuzunun Sünni Kürtler tarafından Şe olarak yapılmasıdır. Ezidiler Ş ve E sesinin yan yana geldiği kelimeleri söylemezler. Bu yüzden Ezidi Kürtler tarağa 'Şe' değil 'Dorke Seriya' derler.

Kadir Durmuş: 70 yaş

'Ezidilere gerçekten baskı vardı. Esnaf çok sıkıntı verirdi.'

Kadir İrkek

Yer: G.Antep

Tarih: 05.05.2009

3. görüşme

'Yezidilerin mahsullerine tecavüz olurdu. Müslümanlar 'siz yezidisiniz sizlerin malınız helal' derlerdi. Yezidilerin mahsullerine inek yollama ve fıstıkların çalma olayları yaşanırdı. Aslında Begê'nin de tarlaları vardı. Flo tüm çocukları toplar, Begê'nin tarlasını talan ettirirdi. Çocuklar Begê'nin çevresini çemberle kapatır. Begê de saatlerce ağlardı. Bekir daha sonra gider çemberi eliyle bozardı. Ezidi dinine inanmış bir insanın çevresine bir çember çizerek bu kişi çember içine alınırsa, Ezidi kişi bu çemberi bir başkası silmeden kesinlikle bu çemberin dışına çıkmaz. Çıkarsa dininden de dönmüş sayılır. Köy sakinleri çocukları kışkırtarak Begê'nin bağlarını talan etmelerine yol açarlardı. Begê bunlara dayanamayarak köyü terk etti.' (Ezidiler, sonradan Müslümanlığı kabul eden eski Ezidiler ile Sünni Kürtlerin desteğini alan Arapların saldırılarına defalarca uğramışlar, evleri yakılıp yıkılmış, tarlaları talan edilmiş, binlercesi öldürülmüştü. (22))

Tarih: 17.06.2009

Konuşan Kişi: Müslim Samur

Yaş: 71

Doğum Yeri: Mishacerk

Baba Adı: Mehmet Anne Adı: Zahide

Begê'nin Abisinin Oğlu,

'Ben çocuktum. Bir gün tüm köylüler kaysı yiyorlardı. Herkes yedikleri kaysıların çekirdekleri sağa sola atıyordu. O zaman Begê geldi ve atılan bu tüm kaysı çekirdeklerini yerden topladı. Bir çok kişi Begê'nin bu çekirdekleri ne yapacağını çok merak etti. Begê bu çekirdekleri ateşte pişirip hem kendi hem de kardeşlerim için akşam yemeği yaptı. Ali samur ağabeyimdi. Annesi farklı. O sürekli Begê'yi dverdi. Begê ile benim annem de sık sık kavga ederlerdi. Begê annem Mslmanlaştığı için ona vururdu. Annem de ona çok sert vururdu. Begê bir gün çmelmifş kilim dokuyordu. Annem arkasından sessizce geldi ve onun boynundan tutarak sırt üstü düşürmeye çalıştı. Begê dengesini kaybedip geriye doğru düşerken yerdeki ucu sivri odun parçası sırtına girdi. Begê ve annem sık sık farklı dinden oldukları için çok kavga ederlerdi. Begê çok namusluydu. Hiç evlenmedi. Birkaç yıl sonra Begê oğlakçı köyüne yerleşti. Babam onu ziyarete gitmişti bir akşam. Begê 'ye ' Seni Mishacerk'e götürmeye geldim' demiş. Begê'nin sığındığı Yezidi akrabaları babama yn hediye vermişler. Babam yönleri kabul etmemiş. Babamı o akşam yatılı olarak misafir ettiler. Babam için koyun da kesmişler. Sabah kahvaltısından sonra Babam ve Halam Begê köyden yürüyerek beraber çıkmışlar. Babam bakmış ki Begê sürekli geride kalıyor. Begê gelmek istemiyormuş. Her ikisi de artık birlikte aynı ortamda yaşayamayacaklarını anlamışlar. Babam Müslüman Mishacerk'e dönerken Begê, Yezidi oğlakçı köyünde yaşayacaktı bundan sonra. Her ikisi de bu gerçeği anladıklarından ağlamaya başlamışlar. Dilencilikle topladığı 15 lira varmış. Bir akşam bu parayı kaybetmiş. Köye geldiği yoldan geçtiği her yerde 1 hafta boyunca bu parayı aradı. Oğlakçı Köyüne giderken sadece yere serdiği, kendi işlediği bir çulu alıp gitmiş. Herkes söylüyor her gece mezarına nur iniyor.'

Konuşan: Müslim Samur

Yer: Mishacerk Köyü

İkinci Görüşme

Begê'ye yakınlık derecesi: Begê'nin Abisinin Oğlu

'İslamlaşma daha çok Müslüman hocaların teşviki ile gerçekleşti.'

Müslim Samur İslamlaşmanın Müslüman misyonerlerinin etkisi ile olduğunu ileri sürüyor. Averianov, 'Türk Molların eliyle Kürt çocuklarını daha çok dini içerikli bir eğitime tabi tutmanın nedeni hiç de dostça bir amaçla değildi. Kürt çocuklarına İslamı ve Türkçeyi oğretmekteki temel amaç, onlara Krtlklerini unutturmaya çalışmaktı' diyor.(23)

Konuşan: şemo Samur

Yer: Suruç-Kızılhyk Köyü

Yaş: 64

Begê'ye yakınlık derecesi: Begê'nin Abisinin Oğlu

'Begê ile babam 2 kardeş. Ben Müslüman bir hocanın yanında Kuran oğreniyorum. Bu yüzden Begê bana çok kızardı. Köyümüzde herkes Müslüman olmuştu. Sık sık 'Burada herkes Müslüman oldu, ben memleketime,Viranşehir' gideceğim' derdi. Köyümüzde yaz sıcaklarında çok fazla akrep, yılan ve sinek olurdu. Tüm köylü köyün dışında çadır kurardı. Geceyi çadırdaki geirilerdi. Ona sen de gel derdik. O

gelmezdi. Yılandan ve akreplerden hiç korkmazdı. Amcamın adı Şemo idi. Halam Begê ' Benim kardeşim Şemo sen de Şemo'sun. Seni çok seviyorum. Ama ne yazık ki sen Müslüman bir hoca olacaksın' derdi. Çok üzüldü buna. Benim annem Zeho babamın ikinci karısı idi. İlk karısı Ezidi idi. Ama annem Müslümandı. Annem halam Begê'ye çok baskı yapardı. 'Sen de bizim gibi ol, Müslüman ol.' Derdi.' *Konuşma sırasında sık sık gözleri doluyor ve ağlıyor.* 'Sonunda Begê köyü terk etti ve Viranşehir'e gitti. Babam eve geldiğinde halamın gittiğini öğrendi. Öğrenir öğrenmez 'Ey vah kardeşim gitmiş, bizi terk etmiş' diyerek hüngür hüngür ağladı. Köyü terk etmezden önce halam çevresine çember çizildiğinde çemberden çıkmazdı. Bizler çok utanırdık. Çocuktuk. Aramızda şakalaşır gülerdik. Halam Begê gelip bizi döverdi, kendisine güldüğümüzü zannedirdi.'

Konuşan: Şemse Samur

Yer: Mishacerk Köyü

Yaş: 65

Begê'ye yakınlık derecesi: Begê'nin Abisinin Oğlunun karısı. (Şemo Samur'un karısı)

'**Begê'nin mezarına hiç evlenmediği için bazı geceler nur yağıyormuş.** Bu köyün hepsini verseler yine Müslüman olmazdı. Ezidi inançları için bizi, köyü bıraktı, Viranşehir'e gitti.'

Konuşan: Osman Samur

Yer: Mishacerk Köyü

Yaş: 55

Tarih: 08.09.2009

Begê'ye yakınlık derecesi: Begê'nin Abisinin Oğlu.

'Begê çok iyi bir insandı. 12 yaşında babamı kaybettim. Eskiye konuşmak istemiyorum. Eskiden yaşadığımız hayat hayat mıydı? Hep fakirlik. Demek Begê'nin yaşamı filme alınacak.'

Konuşan: Cemile Aykıl (Samur), Begê'nin abisinin kızı.

Yaş:70

Yer:Mishacerk Köyü

1.Görüşme

'Köyümüz Ezidi idi. Begê hep Ezidi kaldı. Anamızdan daha çok o, bizlere bakardı. Un bulgur toplardı, biz aç kalırsak ağlardı, biz doymayınca yatmazdı. Aynı gün hem Karaköy hem de Masıcark köylerinden kendisini istemeye gelmişler. Kendisi de 'hayatımdan vazgeçerim, bu memleketi terk ederim yine de Ezidilikte İslama dönmüş sizlerle evlenmem' dedi. Kendisini istemeye gelenlerin eşek ve atlarının iplerini çözüp onları yolladı. O sadece Ezidi dinine aşıktı. Siyah Saçlı Uzun Boyluydu. Saçları kalçasına kadar gelirdi. Dev gibiydi. Kumraldı. Gözleri kırmızıya yakın kahverengiydi. Kardeşim Müslim bir gün evdeki buğdayların üzerine sıçradı. Oyun oynuyor. Müslim buğdayların üzerine atlayınca Halam Begê onu bir iyice dövdü. Çocukluğumda, genç kızlığımda tüm köylüler, çevre köyler 'Begê senin hala sizde Ezidsiniz' deyip bizleri aşağılardı. Babam annemin zoruyla Begê'ye baskı yapar onu evlendirmek isterdi. Çok yoğun baskı yapardı. Annemin etkisi çok yüksekti. Begê'nin Viranşehir'e gitmesinin en büyük nedenlerinden biri de buydu. Annem Begê'den kurtulmak isterdi. Annem Müslüman'dı. Begê Aziz adlı bir Akrabasına 'Ben kızım tek başıma

Viranşehir'e nasıl gide bilirim' demiş. Çünkü babam Begê 'yi evlendirmeyi aklına koymuştu. Halam Begê 'Memet ben evlenmem, evlenerek senin gibi dinimi terk etmem' demiş. Bir gece annem ve babamdan kurtulmak için, onların elinden kaçmak için, gece yarısı uyanıyor. Aziz'le anlaşmış. 'Aziz beni yola çıkar' diyor. Annem babamın 2. karısı. Annem de Begê 'yi evlendirmeyi aklına koymuş. Bu yüzden Begê de gitmek zorunda kalmış.'

'Filo'yu Müslüman Kürtler kışkırtmış. Kardeşim Şemso asker kaçağı idi. Filo kardeşimi jandarmaya ihbar etti. Müslüman Kürtler filo'yu kandırıyorlar. Bizim üzüm bahçelerimiz var. Sığırlarını üzüm bahçemize getirsin diye. Üzümlerimizi filonun sığırları yedi.'

'Begê gittiğinde ben 11 yaşındaydım.' *Cemile Hanım 29.02.1944 doğumlu. Bu durumda Begê 1955 de buradan gitmiş oluyor. Onlara Suruç nüfus dairesinden aldığım Begê'nin nüfus cüzdan örneğini gösteriyor ve burada ölüm 1950 yazıyor diyorum. Neden böyle bir durum var? Bu soruma ileriki görüşmelerimde hem Haydar Cengiz hem de yaşlı bir başka kadın 'Begê gittikten sonra onun kendinin köy merasına yakın tarlası vardı. Begê'nin yakın akrabaları ve müslüman Kürtler, 'ya Begê gittiği yerde evlenir, çocukları olursa, o zaman bu çocuklar bu topraklar üzerinde hak idda edebilirler. Bu yüzden biz Begê'yi nüfustan öldü diye düşürelim demişler.'* Diye yanıt vermişlerdi. Diğer bazı köylüler de 'abisinin karısı bunu yaptı tarlalar kendisine kalsın diye' dedi.

'Begê'nin gizlice gittiğinin sabahı babam uyandığında Begê'nin gittiğini anlamış. Yakın bütün köyleri aramış. Sonra da 'Ben ona çok zulüm yaptım' diyerek ağlamış. Suruç ya da Aligör kasabasına gittiğimde halam Begê'yi tanıyan yaşlı Dına aşireti üyesi kadın ve erkekler 'Sen Begê'nin yeğenisin, Begê senin halandı. Begê çok temizdi. Evlenmedi. Bizim omzumuzu ov, sıvazla geçsin' derler. Sünni ya da Ezidi tüm yaşlılar eğer hasta iseler mutlaka benim elimle kendilerine dokunmamı isterler.'

'Halam çok namusluymuştu.' *Gözleri doluyor. Ardından oğluna Kürtçe bir şeyler soruyor. Nedenini anlayamadığım bir tedirginlik yaşıyor. Bunun üzerine benimle konuşmak istemiyor. Üzülüyorum. Bu noktadan itibaren benim evlerinden ayrılmam için özel çaba harcıyor. Kalkıyorum. Küçük oğlu beni arabayla ana yola çıkarıyor. Mishacerk'in yerlisi dına aşiretinden bir çok ailenin buraları çoktan terk ettiğini, Adana'ya Mersin'e taşındıklarını söylüyor.*

Konuşan: Kadir Samur

Yaş:30

Yer:Mishacerk Köyü

Begê'ye yakınlık derecesi: Begê'nin abisinin Oğlu'nun oğlu

'Zahide benim nenem. Dedem Mehmet'in ikinci karısı. Begê'nin bu köyden gitmesinin en büyük nedenidir, benim nenem Zahide. Begê'nin dilenerek getirdiği ekmek ve yemekleri yer sonrada inkar edermiş. Begê'ye her konuda iftira atar, kocasına da Begê'yi her fırsatta kesermiş. Yazık ki dedem karısının bu iki yüzlülüğünü çok ciddi cezalandıramamış.'

Konuşan: Cindi Samur

Yaş:73

Yer:Mishacerk köyü

Begê'ye yakınlık derecesi: Begê'nin abisinin oğlu

'Babam çok fakirdi. Halam Begê dilencilik yaparak bizim geçimimizi sağlardı.' *Bulduğumuz odada Cindi beyin silahlı bir çatışmada ölen oğlu'nun fotoğrafı asılmış.*

Konuşan: Adle Samur

Yaş:65

Yer:Mishacerk Köyü

'Çoğu kez etrafına çizilen çemberden akşamın karanlığına kadar çıkmadığı olurmuş. Onu tanıyan biri olurda çemberi kırarsa o zaman çemberden çıkarmış. Begê abisine sürekli 'Zahideyi alma o Müslüman' dermiş. Zahideye de 'Sen nasıl benim kardeşimin karısı olursun, senin babanın sakalına sırım' dermiş. Köye hocalar gelipte kuran kursu açtıklarında kocamla beraber diğer kardeşleri çocukluklarında bu kursa gidip gelmeye başlamışlar. Begê de onlara çok kızarmış, kuran kursuna gittikleri için. Begê ineklere yem verdikten sonra köy köy gezermiş. Çok yaman ve erkeksi imiş. Kız olduğu için akşamları kendi köyüne mutlaka dönermiş. Herkes Aligör'ün tüm köyleri, hatta Suruç'un tüm köyleri onu tanımış. Karaköy Mishacerk'e 20 km uzaklıkta. Bu mesafeyi yürüyerek gidip gelirmiş. Selüh, Begê'nin abisinin ilk karısıydı. Selüh Begê'nin amcasının kızıydı. Selüh Ezidi idi. Begê'nin kız kardeşi Bese'nin bir kızı oldu. Adı Hanım. Ama öldü. Hanımın bir oğlu var. Adı Kadir Ağış. Begê'nin abisinin ikinci karısı Zahide, Begê'nin abisi ile evlendiğinde 12 yaşındaymış.' Söze *Kadir Samur karışıyor*, 'Dedemi etkilemek için ona cilve yapmış. Dedemin o zaman tek erkek çocuğu varmış. Fazla erkek çocuğu olmasını istediğinden bu evliliğe sıcak bakmış. Zahide ile evlendikten sonra Müslüman olmuş.' ***Tam bu noktada biraz durup soluklanalım. Adle Samur'un dedesinin ikinci evlilik yapmak istemesinin nedenini açıklaması üzerinde biraz düşünelim. Kürtler belki de binlerce yıldır erkek evlatları olmasını çok önemsemişlerdir. Çünkü yaşamaları için savaşmak zorunda kalmışlardır sürekli. Kürt halkında erkek çocuk bu yüzden kutsaldır. 'Berxwe nêr ji kêrênaye' şeklinde söylenen Kürtçe bir atasözünün Türkçesi,' Erkek kuzu bıçak içindir.' Yazar bu atasözünü 2009 yılında Urfa merkezde Kadir Ceylan adlı 50 yaşındaki Kürt bir bireyden derlemiştir. Bu atasözünde anlatılmak istenen Kürtler için savaşın bir kader olduğu ve bu uğurda sürekli erkek çocuğa gereksinim duydukları bu çocuklarında kaderlerinin ailesi yada aşireti için ölmek olduğudur. Yazarın bu açıklamaları uzun uzadıya yapmasındaki en büyük nedeni, Begê mitosunun oluş nedenlerinden birisinin de bu kültürel algılayış olduğudur. Yani bir mitosun ekonomi-politik temel nedenlerinin yanısıra daha dolaylı kültürel nedenlerinin de olduğu okuyucuyla paylaşılmak istenmektedir. Doğal olarak mitosun asıl varoluş nedeni ekonoimi-politik nedenlerdir. Kültürel nedenler 2.cil hatta 3.cül nedenler olarak düşünüle bilinir. Kürt toplumunun binlerce yıllık doğasında erkek çocuğa verilen bu önem olmasaydı, Adle Samur'un dedesi ikinci evliliği yapmak zorunda kalmaya bilir, belki de Begê Samur mitosuna var olmaya bilirdi.***

Ezidilerin Müslümanlaşmalarının yollarından biri olmuştur, Müslüman bir eşle evlilik yapmalarını sağlamak. Günümüzde de internette Yezidi kelimesi için arama motorlarından arama yapıldığında açılan bir çok sayfada İslami evlilik reklamları mevcut. Örneğin, <http://www.bydigi.net/zerdustluk-samanizm-budizm-vb/330087-ezidilerin-yezidilerin-yezit-ile-iliskisi-var.html> sitesinde İslami evlilik reklamı var. Bu sitede **'İslami Evlilik Sitesi'** üye olun tanışıp islami sohbet edin evlilik için ilk adımı bizle atın! İbaresini var. Sitede www.GonuldenSevenler.com/İslami_Es reklamı bulunmaktadır. Ayrıca <http://www.uslanmam.com/diger-dinler/235762-yezidilik->

dini.html adlı site açıldığında da 'Gönülden sevenler.com adlı İslami evlilik sitesinin reklamı var. Türbanlı ama oldukça güzel ve masum görünümlü kızların fotoğrafları bulunmakta sitede. Böylece Ezidiliği araştıran Ezidi gençler etkilenmeye çalışılmaktadır.

'Begê'nin kız kardeşi Bese evlenip Viranşehir oğlakçı köyüne gitti. Orada öldü. Begê'nin saçları kalçasına kadar uzundu. Çok çok güzeldi. Yılan ısırmasını, akrep ısırmasını iyileştirirdi. Kocamın eli de iyileştirir. Begê buğday tenliydi. Kendisine gelen bir çok görücüyü kovmuş. 'Ben Müslümanlarla evlenmem' demiş. Görücülerin atlarını bağladıkları ipleri çözer, atların kaybolmasına yol açarmış. Begê bir gün abisine, Hacnebi adlı çok zengin bir aşiret reisinin kendisine 'Müslüman olursan abin Mehmet'i, Mehmet'in çocuklarını ve seni ölene kadar beslerim. Dilencilik yapmana da gerek kalmaz. Üstelik kızımın üzerindeki tüm altınları da sana veririm.' Dediğini anlatmış. Begê bu olayı Cindi ve karısına da anlatmış. Mishacerk'te artık dayanamayacağını anlayan Begê, Aziz adlı bir kişiye 'beni Suruç'taki sığır pazarına götür' demiş. Orada Temur ağa varmış. Temur ağa, Begê'yi alarak Viranşehir oğlakçı köyündeki çiftliğine getirmiş. Ve Begê ölene kadar orada yaşamış. Begê sürekli 'Siz Müslüman oldunuz, ben artık Mishacerk köyünde kalamam dermiş.'

Konuşan: K.Ş

Yaş: 80

Yer: Viranşehir-Oğlakçı Köyü

Erkek

'Hasta olan bir çok yezidi ve az sayıdaki Müslüman, iyileşmek için Begê'nin mezarından toprak alıp suda erittikten sonra içer.'

Tarih: 12.06.2009

Konuşan: Halit Yıldıztekin

Yaş: 43

Yer:Urfa Merkez

'Yaşlı yezidiler bugün bile 'Bı Seré tırba Begê be. Restidıbejim.' Şeklinde yemin ederler. Türkçesi Begê'nin Mezarı için yemin ederim ki, doğru söylüyorum demektir. Söylediklerinin doğruluğuna inanılmadığında Suruçlu Yezidiler böyle yemin ederler.'

Konuşan: İbrahim Halil Akkuş

Yaş: 60

Yer: Müzeybil (Aybastı) Köyü Suruc Urfa.

1.Görüşme

'Çoğu Ezidi doğru söylediğine kesinlikle inanılmasını istediği zaman 'Bı tırba Begê be ez doğru dıbijime', şeklinde dua ederler. Türkçe anlamı Begê'nin ölüsüne, mezarına yemin ederim ki doğru söylüyordumdur. Begê ' Evlendiğimde çocuklarım olur ve bu toplum çocuklarımı da Müslüman yapar. Ben orijinal kalayım. Asimile olmayayım. Evlenmeyeyim ki benim zürriyetim orijinal niteliğini kaybetmek zorunda kalmasın.' Diye düşünmüştü.' Müzeybil köyüne geldiğimden saat 16.00 olmasına rağmen oldukça sıcaktı hava. 5 dakika bile dayanamadım. Lütfen bir bardak su diyorum. Ardından 3-4 bardak su içiyorum. Halil Bey, ' Bak 5 dakikada kaç bardak su

içtin. Begê buraya sabah saat 09.00 gibi gelirdi. Gelir gelmez çoğu kez hemen etrafını çemberle çevirirlerdi. Düşün sabahın 9'dan akşamın 7'ne kadar dışarıda güneşin öldürücü sıcağında saatlerce aç susuz beklemek zorunda kalmış. Ama yinede çemberin dışına çıkmazmış. Buradaki Müslümanlar saatlerce onun bu çemberin dışına çıkmasını büyük bir sabırsızlıkla beklerlermiş. İşkenceyi görüyor musun? İnanmış bir Ezidi çevresine çizilmiş bir çemberi silip dışarı çıkarsa dininden dönmüş sayılacağını çok iyi bilir.' *Konuşmasının burasında Halil Bey hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ona sarılıp ağlayarak acısına eşlik ettiğimi çok sonra fark ediyorum. Ne kadar zaman böyle geçti bilmiyorum.*

Halil Bey kendine geldiğinde 'Begê'nin İnancındaki bu kararlılık herkesi şaşırtmış. Özellikle Müslümanlar bu tutumu karşısında çileden çıkarılmış.' Diyerek konuşmaya devam etti. 'Begê yaşlandığında Mishacerk'e gömülmek istemedi. Bir kadın olmasına rağmen o tarihlerde Müslümanlaşan aşiretinin karşısına geçip ' siz Kürtler Zerdüşî idiniz. Müslüman oldunuz, (bakın) şimdi neler yapıyorsunuz. Dininizden dönünce gasp, hırsılık yapıyor, eski mertliğinizi yitiriyorsunuz, oysa Zerdüşî iken böyle kötü işler yapmıyordunuz ' dermiş. O zamanlar Müslümanlaşan Ezidiler İbriğin içindeki suyu kullanarak abdest alırlarmış. Begê de 'İbriğin kulpundan tutunuzda ne yapıyorsunuz, öldürüyorsunuz ' dermiş.' Şeklinde açıklama yaptı. Tartışmasız nesnel olmayan bir saptamadır bu. Buna rağmen önemli bir tarihsel gerçekliği üstü kapalı bir şekilde ifade ettiği için de çok önemlidir. Bu açıklamadan anlamamız gereken şey Ezidilerin din değiştirme sürecinin, Kürt Feodalizminin yıkılıp kapitalist bir topluma giriş sürecine denk düştüğüdür. İnsanların ahlakını bozan İslamlaşma değil kapitalistleşmedir aslında. İlginç olan bir çok yarı Ezidi Kürt köylüsünün bu ahlaki çöküntünün nedeni İslamlaşma olarak ifade edecek olmalarıdır. Halil beyin yaptığı bu değerlendirmenin aynısını Hansi Binici adlı yaşlı Kürt kadının konuşmasında da görmüştük. Kürt toplumundaki yozlaşmanın İslamlaşma ile başladığı düşüncesi bu insanların bilinçlerini bir şekilde yerleşmiştir. Oysa yozlaşma kapitalist toplumla birlikte gelmiştir. Feodal toplumdaki insani ilişkilerin kapitalist topluma göre daha hümanist olduğu burada anımsanabilir. YarıEzidi-yarı Müslüman Kürt köylülerinin yozlaşmayı İslamlaşmayla ilişkilendirmelerini Ezidi bireyin Müslüman bir bireyden daha erdemli olduğunu belirtme çabası olarak da değerlendirebiliriz.

*Halil Bey Begê'nin neden evlenmediğini yeniden açıklama gereksinimi duyuyor. "Evlenirsem çocuklarımda benim yaşadığım işkenceleri yaşarlar." diye düşünmüş. Ayrıca Ezidilikte bir şeyh kadın şeyh bir erkekle evlenmek zorundadır. Begê şeyhti. Aşiretindeki kendisiyle aynı kuşaktan olan bir çok erkek şeyhte Müslüman olmuştu. Onlarla evlenemezdi. Kendi yaşıtı dönmemiş erkek Şeyh yoktu. Dönmeyen erkek şeyhler de çok yaşlı, üstelik evliydi. Ezidilikte tek eşlilik esastır. Kendisi de dönen hiçbir kimseyle evlenmek istemedi. Yani Begê'ye uygun erkek Ezidi bir şeyh yoktu. Dönmemiş erkek Ezidiler varsa da onlar da şeyh değillerdi. Yani Begê evlenmeye karşı değildi. Ayrıca Begê, Ezidi Kürt ırkının orjinelliğini de bozmak istemediğinden de Müslümanlaşmış Kürt erkeleri ile evlenmedi. Begê'nin ataları, Urfa ve kırsalına Kerkük vilayeti, Sincar ilçesi, Sunnı nahiyesine bağlı Guhubel köyü ve Şiğân köylerinden geldiler. **Günümüzden yaklaşık 300-400 yıl önce. Kerkük ve kırsallarındaki Ezidleri Müslümanlaştırma politikaları çok ağırdı.** Ezidiler ya Kerkük'te kalıp Müslüman olacaklar ya da burayı terk edeceklerdi. Kalanlar Müslümanlaştı, Ezidi kalmak isteyenler Kerkük'ü terk ettiler. Begê'nin soyu Meleke Tavus'a dayanır. Begê Şeyhti. Bu yüzden mezarını kimseye göstermezler.'*

Konuşan: Ahmet Binici
Yer: Mishacerk Köyü
Yaş:33

'Begê bir kadına göre uzun boyluymuş. Parmakları da uzunmuş. Birkaç yıl önceydi Mishacerk'e Konya'dan Müslüman bir biçerci geldi. Tarlalarını sürdürdü köylülerden alacaklarını bir borç defterine yazıyormuş. Bir gün bu defterini Begê'nin evinin yakınlarında kaybetmiş. Köylülerden ne kadar para alması gerektiğini belirleyememiş. Köylülerin bu durumda kendisine 'sana şu kadar borcumuz var' diyerek gerçek borçlarının altında bir miktar söyleme olasılıkları varmış. Bu biçerci Bilecik'teki bir Müslüman hocaya gidiyor yardım istiyor. Hoca kendisine 'O köy boş değil, cinler periler var' demiş.' *Begê Müslümanlardan öcünü alıyor. İlahi adalet gerçekleşiyor. Köylülerin vicdanlarında Begê suçsuz ve masumdur. Buna rağmen haksızlığa uğramıştır. Toplum Begê konusunda adil bir adalet sağlayamamıştır. Bunu telafi yoluna gidilmektedir. Ahıska, Vezetti'nin toplumsal hafızayla ilgili iki boyutunu 'Deneyim alanı ve beklenti ufku' olarak tesbit ettiğini belirtiyor. 'Deneyim, toplumun beklenti ufkunda bir anlam kazandığında politik bir önem taşımaya başlar ve toplumsal hafızada bir yer edinir.'* (24) *Burada deneyim alanında beklenti ufkunun anlamı iki kısımda toplanmaktadır. Begê'nin masum olduğu ve bu masumiyete rağmen ona yapılan haksızlıkların cezasız kalmamasının istenmesi. Ahmet Binicinin anlatımlarından, yeni Müslüman eski Ezidilerin ortak hafızalarında ilahi adaletin hala arandığını görmekteyiz. Bu adalet isteğinin görüşmeyi yaptığı 2008 yılından sadece birkaç yıl öncesinde ifade edildiğine dikkat çekmem gerek. Yani Begê'nin ölümünün üzerinden 50 yıl geçmiş olmasına rağmen Mishacerkli köylüler Begê için adalet istemektedirler. Bu istek İslamlaşmanın özgür irade ile gerçekleşmediği sonucunu çok rahat düşündüre bilir.*

Konuşan:Gazal Şahin, Kadın.
Yaş: 77
Yer:Suruç

'Biz Karaköy'deydik. Bütün köylüde bir heyecan bir telaş. Herkes bağıyor 'koşun Begê geliyor' diyor. Herkes çok mutlu ve heyecanlıydı. Sanırsınız ki bir milletvekili, bir kaymakam geliyor. Yani Begê o kadar önemseniyordu.'

Konuşan: Bozan Şahin
Yaş: 83
Yer: Suruç

'Dünya evine girmedi. Delirmişti. Çocuklar etrafına çember çizerdi. O da akşama kadar çemberin içinde kalmak zorunda kalırdı. Biri kendisini çıkarsın diye ağlardı. Ölene kadar Ezidilikten vazgeçmedi. İşkencesi çoktu. Çok işkence gördü. Çoğu kez sabahtan akşama kadar çemberin içinde kalmak zorunda kalırdı. Akrabalarını ziyaret etmeyi çok severdi. Bizim köye de gelirdi. Burada da akrabaları vardı. Sünni Kürtlerle Ezid Kürtler arasında sorun yoktu. Devlet bizi birbirimize düşürdü.'

Gazal Şahin ile Bozan Şahin evliler. Gazal Hanım Begê'nin çok saygın olduğundan söz ederken kocası Bozan Bey Begê'nin delirdiğini söylüyor. Diğer

köylü görüşmelerimde Begê'nin delirdiğini birkaç kez daha duyacaktım. Bazı köylüler bu delirmeyi ermişlik olarak tanımlıyorlardı.

Konuşan: Abdullah Kaplan
Yaş:60
Yer:Suruç

'Begê yaşamı boyunca Ezidi kaldı.'

Konuşan: Nazlı Kaplan
Yaş:53

'Begê hiç evlenmedi.'

Tarih: 09.05.2009
Yer: Urfa-Suruc
Konuşan Kişi: Ali Çelik
Yaş:80
Doğum Yeri: Suruç-Karaköy

'Ben de Dına aşiretindenim. Begê'nin etrafına çember çizerlerdi. O da ağlar çemberden çıkamazdı. Sonra da biri gelir çemberi bozar, o da çıkardı.'

Konuşan: Ayhan Aslan
Yaş: 47
Yer: Osmanbey kampusü/Şanlıurfa

'40 yıl önceydi. Büyük keşişlik köyünde yaşıyordum. Köyün yaşlı adamları kendilerine inanılmadığında 'Bı sere begê be' yani begê'nin başı hakkı için olsun derlerdi. Bu şekilde yemin ettiklerinde herkes onlara inanmaktaydı.'

Konuşan: Şeyho Binici
Yaş: 80
D.Y:Mishacerk Köyü
Yer: Mishacerk Köyü
Meslek: Eski Köy Muhtarı
Tarih: 07.08.2009

'Ben 11 yaşlarında Begê 45-50'li yaşlardaydı. Saçları yaşamı boyunca açıktı. Hiçbir zaman eşarp, baş örtüsü vb kullanmadı. Bir gün 15 tl parasını kaybetmiş. O zamanlar 15TL bir servet, çok iyi bir para. Bu olay sonunda aklını yitirir gibi olmuş. **Ondan başka Yezdiliği bu kadar açık yaşayan kalmamıştı.** Yaşlanınca boyu biraz kısalmıştı. 1.60 falan vardı. Dolgun yüzlü, hafif esmerdi. Kızamık hastalığını bıraktığı izler vardı yüzünde. **Suruç'ta Dına kökenli 70 Yezdi köy vardı. Tamamı Yezitti bu köylerin. Hepsi İslam'a döndü. İslam'a dönemeyen son 3 köy, Mishacerk, Masıcarık ve Karaköy idi. Karaköy'deki Şeyhanlar dönmemişti. Zaten bu 3 köy Yezidiler Şeyh ailelerinden gelmekteydiler.** Bu 3 Şeyh ailesi Şeyho Bekri, Sıracettinler ve Şemsiler idi. Begê Şeymsilerdendi. **'Bu boş bir dindir, cehennemde yanarsınız' diye diye herkesi Müslüman yaptılar.** Zamanla etrafta Yezidi kalmadı. **Dedem Yezidi idi.**

Babam Müslüman Hacı oldu. Müslümanlar Yezidilere sözlü tacizde bulunurlardı. 'Siz pissiniz.' Aşağılama da vardı. 'Yezidilerin çaylarını içmeyin, yemeklerini yemeyin çünkü haramdır' derlerdi. Özellikle bunların kitapları yok söylentisi çok etkili oldu. Ayrıca Yezidilerden kız almayın, kız vermeyin derlerdi. Aklıma gelmişken sana Adle Kulek'in efsanesini anlatayım. Kulek Kürtçe sakat demektir. Yani sakat Adle. Ayağı aksadığı için ona kulek demişler. Biz Adle Kulek öldükten sonra onun evini ahır olarak kullanıyorduk. Onun evini ahır yapıp koyun ve kuzulara oraya yerleştirdikten sonra bütün koyun ve kuzular kör oldu. Kulek Adle'nin ruhu buna izin vermedi. Adle'de Begê gibi Yezid idi. Ve İslam'a dönmeye şiddetle karşı çıkardı. Adle Kulek Ezidi bir Azize idi. Begê gibi Şeyh'ti. Dini inancı nedeni ile Begê gibi hiç evlenmemişti. Yıllar önce 2 yaşında Selvi adında küçük bir kızım vardı. Soğuk bir kış günü beni uyandırdı. 'Baba kakam geldi' dedi. Onu Adle'nin evinin önüne götürüp orada kakasını yaptırdım. Bana 'büyük kadın bana vurdu.' Dedi. Adle'nin ruhu oraya kaka yapmasına izin vermedi. Selvi kızım bu olayın ardından kısa bir süre sonra öldü. Müslümanlaşmış Yezidiler hastalandıklarında Adle'nin evinin önünden toprak alır, suda eritir ve ağrıyan yerlerine sürerler. Adle dedem zamanında yaşamış. 1913'de ölmüş. *Begê 20 yaşlarındayken ölmüş bir kadın. Adle mitosu Begê mitosundan daha eskidir. Adle mitosunda cinler periler söz konusu iken –yaşlı kadın bana vurdu- Begê mitosunda bu yoktur. Begê mitosuna zamanla bu tür figürler de eklenebilir. Buradan mitoslaştırma sürecinde doğaüstü varlıkların efsaneye katılması belli bir zamanı gerekli kılıyor, şeklinde bir varsayım ortaya atılabilir. Yani efsaneleştirme sürecinde toplumsal hafıza bu olaya hemen doğaüstü varlıkları katmıyor. Bastırılmış zihin anlatılan bu öykülemelerde kendini ifade etme olanağını yakalamıştır. Spivak bastırılmış zihin konusuna bilir mi? Diye soruyor ve bu soruya da evet yanıtını veriyordu. Evet bastırılmış zihin konusuna bilir. Benim altını çizmek istediğim bu konuşmaların çok farklı formatlarda olabileceğidir. Tartıştığımız bu olguda bastırılan değerlerin maddi görüntüleriyle karşılaştığında bu değerleri bastırılmış bireylerin, yaşadıklarına anlam yükleme eyleminde bastırılmış zihnin konuştuğudur. Bastırılmış zihnin maddi görüntüsü burada Adle Kulek'in evi olmaktadır. Şeyho Binici sakat Adle'nin eski evini koyunları için ahır olarak kullandığında koyunları kör olmuştur. Bastırılmış zihnin maddi bir görüntüsü ile herhengi bir yaşamsal etkileşim olduğunda bireylerin zarar görmeleri, üzülmeleri vb olumsuz yaşantılar aracılığıyla bastırılmış zihin kendini ifade etmektedir. 2 yaşındayken ölen Selvi adlı kızının ölümünü, kızına Adle Kulek'in evinin önünde kaka yaptırmasına bağlaması da bu bağlamda değerlendirilebilir.*

'Birde Cindi Bro var. Bro Kürtçe İbrahim demektir. Bro'nun oğlu Cindi. Eskiden herkes hayvanlarını otlatmak için yaz aylarında Akçakale meralarına gidermiş. Mishacerk'ten Akçakale'ye giderlerken küçük ev eşyalarını bro cindo'nun evine bırakırlarmış. Bro Cindo Yezidi bir Şeyh'tir. Bir yılan ordusu bu evi bekler. Kimse hırsızlık yapamazmış.'

'Suruç'un en zenginlerinden biri de Hacnebi idi. Büyük oğlu babamın yaşındaydı. İkinci oğlu Kavvas'tı. Bence şeyhanlıdırlar. Kızı Ayşan Hacı Osman'la evlendi. Hacı Osman da Suruç'un en zenginlerindendi. [Suruç'un şeyhleri Kadiri tarikatının şeyhleri idi. Bu kadiri şeyhleri telkin ve zorlama ile insanları İslamlaştırıyorlardı. Dövme yoktu ama. 'Eğer Müslüman olmazsanız, sizi öldürürüz, size kötülük yaparız' şeklinde korkutmalar olurdu. İnsanlar cahil. Daha sonraları Nakşibendi şeyhleri geldi. Diyarbakır, Siirt ve Mardin'den geliyordu Nakşibendi tarikatındaki Şeyhler. Bu şeyhler de ise tehdit yoktu. Kandırma yolunu seçiyorlardı. 'Bir dinin bir kitabı olmalıdır, oysa sizin dininizin kitabı yok' derlerdi. Kadiri hocaları](#)

insanları İslam'a çağırarak için tefler çalar, zikirler yaparlardı. Bir köye gittiklerinde bütün köylüler o eve toplanırdı. Onlarda tüm köye propaganda yapma olanağını bulurlardı. Zamanla Yezidilikte erime oldu. Yezidilik bitti. Mishacerk köyüne ilk cami 1975 yılında yapıldı. O zamanlar Yezidi Şeyhi cindi vardı. Hiç namaz kılmadı, oruç tuttuğunu kimse görmedi. Sürekli ben Yezidiyim derdi. Öldüğünde cenazesini camiye getirdiler. Adam Yezidiliği hiç bırakmamıştı. Şimdi bu yaptıkları adama haksızlık değil mi? Şeyh Cindinin ölmesine yakın Bozova'nın saf/sof köyünden Ali adlı bir genci benim evime getirdiler. Çocuk yürüyemiyor. Her iki koltuğuna iki kişi girmiş onu öyle yürütüyorlar. Hemen Şeyh Cindi'yi çağırdık. Çocuğun ayaklarını kerametli elleriyle ovaladı. Çocuk 'Şeyh Cindi bacağımdan ayak parmaklarıma doğru ovaladıkça ayak uçlarımdan alevler dışarı fıskırıyordu' dedi. Ardından çocuk hepimizin gözleri önünde yürümeye başladı. Bak 3 km uzaklıkta Mishacerk'e yakın Merax Ermeni köyü var.' *Aklımdan Begê'nin en yakın komşularının Ermeniler olduğunu geçiriyorum. Eskiden Ezidi köyü olan Mishacerk köyünün en yakın komşusu Merax Ermeni köyü imiş. Mishacerk kelimesinin anlamını soruyorum. 'Arapça Nıs yarım demektir. Cerk ise taş demektir. Nishacerk yarısı taşlık demektir. Mishacerk buradan türetilmiştir'* diyor. 1915 yılında yaşanan Ermeni trajedisinin Ezidi Kürtleri çok olumsuz etkilediği de ortaya atıla bilir. Ermenilerin panislamist politikaları karşısında yaşadıkları Ezidilerin içe kapanma nedenlerinden en önemlilerinden olduğu çok rahat düşünülebilir.

Konuşan: Ahmet Binici
Yer: Mishacerk Köyü
Yaş:33

'Şeyh Baba adlı Ezidi bir ermişin mezarı (ziyareti) var. 200 yıldır bu söylenti varmış. Çocuğu olmayan onun mezarında dua edermiş. 40 yıl önce her Cuma orada yemek yapılır ve dağıtılmış. Yemeği yapıp dağıtan kişinin tuttuğu dileklerinin gerçekleşeceğine inanılırdı. Bundan 200 yıl önce yine Begê gibi Müslüman olmaya yanaşmayan ve hiç evlenmemiş Ezidi sakat Adle adında bir kadın Mishacerk köyünde yaşamış. Dayım yıllar yıllar önce ölen bu kadının evini kendi evinin bir odası haline getirmiş. Dayım olan Halil Binici ne zaman bu sakat Adle'nin evinde ya da evinin önünde namaz kılıp secdeye varırsa el parmaklarının arasından alevler çıkmakta ve ışıklar yukarıya yükselmekteymiş.'

Konuşan: Halil Binici (Ahmet Binici'nin dayısı)
Yaş: 50
D.Y: Mishacerk köyü

'Evim Adle Külek'in evinin bitişiğidir. Namaz kıldığımda parmaklarımin arasından alevler yükselir. Çünkü Adle Külek Ezidi idi ve buraya hiçbir Müslümanı kabul etmiyor.' *Ezidi şeyhi bir kadının kutsal evi ile İslam dininin ibadeti olan kutsal namaz kılma yan yana geldiğinde deforme olan namaz kılma eylemi olmaktadır. Politik olarak toplumsal hafızadan yok edilmek istenen herhangi bir değer - dini inanış, politik görüş, etnik kimlik vb- 'in herhangi bir sembolü, söz konusu değerın yerine ikame edilen benzer işlevsellikteki değerın herhangi bir sembolü ile yan yana geldiğinde/getirildiğinde bireyin bilinçaltı duygulanımı, karşı karşıya gelen bu 2 değerden hangisinin birey için daha önemli olduğunu gösterir. Ve toplumsal hafıza bu noktada kendini ifade etme olanağını bulur. Yazar bu saptamayı yukarıda anlatılan öykülendirme sonucunda yapmıştır. Halil Binici'nin kişiliğinde kendini gösteren toplumsal hafıza, Ezidiliğin kendisini gizleyerek korumaya devam ettiğini,*

koşullar uygun olduğunda daha belirgin bir şekilde ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Kürt açılımının tartışıldığı bu dönemde Ezidiler üzerindeki toplumsal ve devletsel baskıların kaldırılması durumunda Mishacerk köylülerinin Ezidi inanacına ne ölçüde ve ne miktarda dönecekleri konusu Sosyoloji bilimi için binyılda bir gelebilecek bir fırsat içermektedir.

Konuşan: İslim Binici

Yaş: 50

D.Y: Mishacerk köyü

'Sıcak yaz günlerinde Adle Külek'in evinin önünde uyuruz. Onun evine yakın uyuduğumuz geceler kulaklarıma köpek yavrusu sesleri, kalabalık insan sesleri gelir. Adle Külek'in evine yakın namaz kıldığımında el parmakları arasından 2-3 m ışık ve ateş yükselir. Bir gün damadım bize yatıya kalmıştı. Onu Adle Külek'in evine yakın yatırdım. Sabah damadım 'Neden beni burada yatırdınız, sabaha kadar bir köpek yatağı çektim, ben çektim.' Dedi.' Bu öykülendirmelerde yöre halkının toplumsal hafızasının bilinç altının yansıması görülmektedir. Mishacerk halkı bilinç altında hala Adle Külek'e saygı beslemekte, Adle Külek'in kimliğinde Ezidiliğe saygısızlık yapmaları durumunda cezalandırılacakları korkusunu hala benliklerinin derinliklerinde yaşamaktadırlar. Bastırılmış zihin ancak bir çiğlikle konuşabilir. (25) Toplumlar bu olguda olduğu gibi bir tür mistifikasyonlu halisinasyonlarla da hafızaları korumaya kalkarlar. Yani toplumlar halisinasyonlar aracılığıyla da gayri resmi tarihlerini anımsarlar ve korumaya kalkarlar. Suruç'lu Ezidiler önce Osmanlı ve yerel erkler ardından Cumhuriyet tarafından kültürel sömürüye uğramışlardır. Bu olguda olduğu gibi kültürel sömürülerde de toplum bastırılmış (ve şizofrenik) bir zihinle her türlü sömürgeciliğe karşı koyar.(26) **İslim Binici binlerce yıllık Zerdüşi/Ezidi Kürt kimliğini ile resmi ideoloji tarafından kendisine dayatılan kimliğe karşı direniyor, bu direnişinde bastırılmış toplumsal bellek kendi sesini şizofrenik halüsinasyonlarla duyurmaktadır. Kendi hafızasında oluşturulmak istenen yanlış bilinç (Türk-İslam kimliği) ile kendi öz kimliği (Kürt-Ezidi) karşılıklı olarak İslim Hanımın bilincinde ölümüne bir varoluş kavgasına girmeleri, bu köylü kadınının bastırılmış toplumsal belleğinden reel dünyaya halüsinasyon anlatımıyla ortaya çıkmaktadır. Sistem bu köylülerin toplumsal hafızalarına saldırıdan vazgeçmeyecektir. Yarı ezidi-yarı müslüman bu Kürt köylülerinin yaşadığı/yaşamakta olduğu kültürel şizofreni, kültürel yabancılaşma, bugünlerde tartışılan Kürt sorununun öznesidir aslında. Efsanenin nesnesi diğer dünyayla tartışmadır.(27) Toplumsal bilinç efsaneleştirme olgusuyla dinsel bir tartışma sürecini taze tutmaktadır. Birey/toplum kültürel sömürü karşısında dinsel değerlerini bu tartışma aracılığıyla gelecek nesillere miras olarak bırakmaktadır. 1913 yılında ölen Adle Külek (Sakat Adle)'in de efsaneleştirilmesi de oldukça dikkat çekicidir. Begê 19 yaşındayken Sakat Adle ölmüştür. Öldüğü tarih dikkate alındığında bu coğrafyada yaşayan Ezidilerin içlerine kapanma refleksinin 1800'lü yıllara kadar uzandığı düşünüle bilinir.**

Tarih: 09.05.2009

Konuşan Kişi: Ayşe Kurt

Yer: Suruç

Yaş: 77

'Karaköy'de ona çok saygı gösterilirdi. Yaşlılığında. Ama bu saygı artık Yezidlikle ilgili değildi. Sadece misafir olduğu için değer verilmeye başlandı.'

Tarih: 18.09.2009

Yer:Suruç'a bağlı Ömerik köyü

Konuşan: N.İ

Yaş:39

Meslek: Çiftçi

'Begê bizim için Şehittir. Burada herkes Begê 'yi çok severdi. O kadar çok severlermiş ki, kalıp gideceği zaman çevresine çember çizerlermiş ki kalıp gitmesin. Günlerden bir gün Begê yine bizim köye ziyarete gelmiş. Ramazanmış. Bakmış ki, eski yezidi akrabalarının tümü Müslümanlaşmış ve oruç tutmaya başlamış, o an ayağa kalkmış, 'Remrütik-çıplak ramazan- sizin olsun, Yezidhan –Viranşehir- benim olsun' demiş ve Viranşehir'e gitmiş. Özellikle Müslümanların omuzları tutulduğunda ya da bir yerlerinde sızı olduğunda söz konusu bedenlerinin bölgesini Begê'ye ovdururlarmış. 'Begê yel alır' diye söylerlermiş. 1910-1912 yıllarında Urfa'nın yerlileri Karaköy'ün topraklarını kendi üzerlerine tapulandırmışlar. O zamanlar Karaköy'de oturanlar yezidi imişler. Urfa'nın yeni toprak sahipleri Karaköy'e gelirken yanlarında sünni Müslüman hocaları da getirirlermiş.' Bu hocalar buralarda İslam misyonerliğini yaparlarmış. Ayrıca Karaköy'ün yerlisi olup Türkçe bilenler de tapu alabilirlermiş. Çoğu Yezidi toprak sahibi olup, çiftçilik yapmak istemezmiş. Yerleşik yaşama geçtiklerinde 16 yaş üstü erkek çocuklarının yıllarca askere alınıp gelmeme olasılığı varmış. Askerlik 15 yıl bazen 8 yılmış.' *Moltke Kürtlerin askere alınmaları konusunda ' Kürdistanda askerliğin 15 yıl olduğunu söylemek, askerliğin bir ömür boyu olduğunun farklı bir ifadesidir. Bu yüzden Kürtler erken evlenirler, karılarından, çocuklarından ve yurtlarından ebedi olarak ayrılmak, onların kaçma, ya da silahla karşı koyma suretiyle kurtulmaya çalıştıkları bir kara alın yazısı olmaktadır. ... Çok asker kaybetmiştik. Bu kayıpların yerini doldurmak için Kürdistan'dan yeni askerler toplamak zorundaydık. Kürt köylüler dağlara kaçıyordu, peşlerinden köpekler saldırtarak kovalanıyorlardı; tutulanlar çoğu zaman çocuklar ve sakatlar, uzun iplerle sıralama bağlanmış ve elleri bağlı olarak getiriliyorlardı. Subayların dillerini bile anlamayan sözde askerler daimi olarak esir muamelesi görmek zorunda idiler. (28) şeklinde bir açıklama yapmıştır. N.İ konuşmaya devam ediyor. 'Şems-i Xamhano toprak istemedi. 1891 yılında Begê 'in köyündeydi. 1922 de bizim köye geldi. Buradan da askere gitmemek için kaçtı. Maliye Memurları eşeklerle köy köye dolaşp, gördükleri köylülere gelin bu köy sizin olsun, tapunuzu da verelim. Derlermiş. Ama hiç kimse buna pek yanaşmazmış önceleri. Çünkü vergileri çok ağırmış.'* B.Nikitin Kürdistan'da tarımın gelişimini engelleyen en önemli faktörün çok ağır vergi sistemi olduğunun altını çizer. Nikitin arkadaşı Bedger'e yazdığı bir mektupta Kürtlerin askerliğe bakışını ”Kürtler şöyle cevap veriyorlardı. 'Ne yapalım? Ovaya yerleşip köy kursak, bağ diksek, buğday eksek, kıraç toprağı sürmeye koyulsak, üzerimize o kadar ağır vergiler yükleniyor ki zahmetimize karşılık elimize hiçbir şey geçmiyor. Geriye yapılacak ne kalır? İstemeye istemeye evimizi terk edip dağlarda, herhangi bir baskı altında ezilmeyen kardeşlerimizin yanına sığınıyoruz....'” (29). Şeklinde açıklıyordu.

Tarih: 18.09.2009
Yer: Suruc-Karaköy
Konuşan kişi: Salih Yağmurlu
Yaş:81
Doğum yeri:Ömerik (At yolu mezarası)
1. Görüşme

'16-17 yaşlarındaydım. Begê 60 yıl önce buraya gelirdi. Buradaki akrabalarını görmek isterdi. Begê öldüğünde **Celal Bayar cumhurbaşkanı, Mendereste Başbakandı**. 55 yaşından sonra oğlakçıya yerleşmeye gitti. Boyu 1.67 idi. Zayıf değil şişman değildi. Eskiden şişman insan yoktu zaten. Çünkü kadın erkek herkes çok çalışırdı tarlalarda. Siyah gözlü, siyah saçlıydı. Beyaz tenliydi. Çok güzeldi. Sabah 10 gibi köyde olurdu. Yezidilerin erkekleri çok yakışıklı, kadınları çok güzeldi. Ruslardan bile yakışıklı ve güzellerdi. Müslümanlıkla beraber melezleşme başladı, Yezidilerin saf ırkı bozulmaya başladı. Yezidi olmayan diğer aşiretlerle evlilik arttı. Begê saf yezidi ırkından geliyordu. Çok güzeldi. Begê'nin köyünden Suriye'ye gidip oraya yerleşenler oldu. Ben bunları anlatıyorum diye jandarmalar buraya gelir mi? Eyvah jandarmalar beni alacak.' *Gerçekten korkuyor. Ve elleri ile başını korumaya çalışıyor.* 'Benim amcam Çanakkale'de şehit oldu. Amcam Müslimoğullarından Reşit idi. Babam gazi oldu. 1914 de 8. orduyla Trablusgarba gitti. Sen gazetecisin. Bu anlattıklarına taş koyar olayları öyle anlata bilirsin.' *Olayları çarpıta bileceğimi söylemeye çalışıyor. Ardından, 'ben devletten yanayım' diyor. Salih Yağmurlu böyle konuşarak öteki olmaktan kaçmaya ve daha eski bir hafızayı canlandırma telaşına giriyor. Bu eski hafıza atalarının şehit olması olayıdır. Atalarının şehit olduklarının ifadesi ise 'ben de sizdenim' çılgılığıdır.*

Zizek'in, kolektif suçluluk duygusunun gerçekte bağdaştığı noktada yaşanan keskin sarsılmayı, 'öznenin tam kalbindeki, simgeleştirilemeyen , her türlü anlamlandırma işleminin bir artığı, kalıntısı olarak üretilen bir gerçek noktası' olarak yorumlamaktadır. Bu noktayı bir ideolojik sistem, bir söylem çerçevesi Kapitone Noktası olarak adlandıran Zizek, 'Gösterenin gösterilenler kümesine bire bir tekabül etmediğini, gösterenin daima yüzergezer olduğunu' belirtmektedir. 'Oysa anlaşılabilmek için belli söylemler" içinde gösterilenleri , tabiri caizse, raptiyelemek gerekir... belirli çöküntü noktaları, sabitlik alanları oluşturur ki, anlam dediğimiz şey ancak bu noktaları referans olarak ortaya çıkara bilir... Bu noktaya points de capiton, kapitone noktaları adı verilir. Kapitone noktaları, dilin yüzeylelerinde yarattıkları örüntüyle bir ideolojik sistem, bir söylem çerçevesi oluştururlar.'(30)

Hemen burada okuyucuya Salih Yağmurlu'nun, Cemile Aykıl'ın (Samur), -Begê'nin abisinin kızı- ve köylü tanıklıklarının hemen başında yer verdiğim 85 yaşındaki Hatun Durmuş'un Begê ile Ezidi dini ile ilgili konuştuklarında egemen güçlerin kendilerini cezalandırmalarından korktukları ve 'öteki olmaktan' kaçınma refleksi gösterdiklerini anımsatmalıyım. Belirttiğim bu durum görüşülen bir çok köylü de gözlenmiştir. Begê'nin ölümü üzerinden yaklaşık 50 yıl geçmiş olmasına rağmen bu yarı Ezidi-yarı Müslüamn Kürt köylüleri hala Begê ile ilgili bir konu açıldığında paniklemede, korkmakta ve konuyu kapatma davranışı göstermektedirler. Tüm bu gözlemler sonucunda Begê'nin yaşadığı dönemlerde Ezidi olmanın ne kadar zor, acı verici ve toplumdaki soyutlanmaya yol açan bir durum olduğunu çok kolay ileri süre biliriz. Bu köylülerin Ezidi kimliklerini gizlemekten başka seçenekleri olmadığı ortadadır. Ya Ezidi kimliği Begê gibi açıkça yaşayacak ve onun yaşadığı trajedinin

ortağı olacaklar ya da Ezidi kimliklerine yabancılaşarak kültürel asimilasyona teslim olacaklar. (İki ucu keskin bıçak)

Tarih: 19.06.2009

Yer: Urfa Merkez

Konuşan: İsmet Şimşek

'Begê'nin abisi çok zengindi. Çünkü o Müslüman olmuştu. Ama yine de Begê 'nin abisi idi. Onu kumara düşürdüler. Ve tarlaları ellerinden gitti. Fakirleştiler. Ekmeğe muhtaç oldular. Topraklarını emekleri ve malları karşılarında kazandılar. Begê Çok şerefli bir kadınmiş. Bence herkesin dediği gibi Begê Mishacerk'e küsüp Viranşehir ilçesi oğlakçı köyüne gidip orda ölmedi. Bence o Mishacerk te öldü.'

Tarih: 19.06.2009

Konuşan Kişi: Mehmet Durusoy

Yaş:51

Doğum yeri: Suruç ilçesi Yoğurtlu köyü.

'Bence de Begê Mishacerk'te öldü. Ama sonra Kemiklerini buradan alıp Oğlakçı köyüne götürdüler.'

Konuşan: Abdurrahman Yıldızoğlu

Tarih: 06.08.2009

Yer: Urfa

D.Y: Ömerik Köyü

Yaş:66

'Bence Begê Mishacerk'te öldü. Sonra onu Viranşehir oğlakçı köyüne götürdüler. Orada gömdüler.'

Konuşan: Mehmet Çiftçi

Yaş: 75

Yer: Müzeybil Köyü.

'Begê' Mishacerk'te öldü. Daha sonra mezarını açtılar, kemiklerini alıp Oğlakçı köyüne götürdüler.

Begê efsanesinde öldüğü yer konusunda farklılığın oluşması söz konusu. Herkes kendi köyünde öldüğünü iddia ediyor. '... bu durum anlatıcının olayı kendi memleketi ile ilintilemeye çalışmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü yöre halkı söylencede geçen kahramanın kendi yöresine ait olmasını arzular...' (16) İslamlaştırılmış eski Ezidi Kürtlerin, bu tanıklıklarda görüldüğü gibi Begê'yi sahiplenmeleri siyasi bir anlam da içermektedir.

Konuşan: Haydar Cengiz

Yaş:60

D.Y: Mishacerk

Aşiret:Dına

Tarih: 20.09.2009

'Etrafına çember çizerlerdi.' *Ağlamaya başlıyor. Görüşüğümün bir çok insan Begê'nin adını duyar duymaz ağlamaya başladı. Kimisi de göğsünü dövdi.* 'Zulümdür. İnsafli bir insan gelirden çemberi açarsa kurtulurdu. Hiçbir zaman kendisi çemberi kırarak dışarı çıkmazdı. Kendi kırsaydı dininden de çıkmış olurdu. Begê ayakbısız ve başı açık dolaşırdı. Başını örtecek bir örtüsü yoktu. Ayakkabısı da yoktu. Çevre köylere gideceği zaman ayağının altına ot bağlardı. Sırtı ve bedeni yaz aylarında sıcaktan kızarıp yanardı. Üzerindekiler yırtık pırtıktı. Sırtının büyük bölümü giyselerinin yırtıklığı nedeni ile güneşle temas halindeydi. O da Pirsus'a adını veren sus (meyan) otlarını yolar sırtını örtecek şekilde bağlamaya çalışırdı. Sıcaktan sırtını böyle korumaya çalışırdı. Mishacerk'in son Ezidleri **Begê, Begê'nin amcasının oğlu laloy-ki her ikisi Şeyhşemsi mezhebindedir- bir de Şeyh Bekri mezhebinden olan Şeyh Cindi idi.** Begê'nin abisi çok saftı. Begê'nin maddi durumu o kadar kötüydü ki, sonunda aklını oynattı. *Babam bu görüşe hiç katılmazdı. 'Begê deli değildi, akrabaları Müslüman olduktan sonra delirdi' derdi.* Begê'nin bir keçi bir de oğlağı vardı. Keçisinin adını Kürtçe bayram anlamına gelen İydi koymuştu. Begê 60 yıl yaşadı. Ezidiler K.İraktan Viranşehir oradan da Suruç- Aligör- Mishacerk'e geldiler. Mishacerk Ermeni köyü idi. Ezidiler burayı parayla satın aldılar. Hacerk Arapça taş demektir. Adı buradan geliyor. Begê çok namuslu idi. **100 yılın kahramanıdır.** 15 lirası vardı. O zamanlar büyük para. Zalimler parasını çalmış olabilir. Bu olaydan sonra dengesini biraz daha kaybetti. Ama dinini kaybetmedi.'

'Buradaki herkes Müslüman olmuştu. Zalim Müslüman çobanlar vardı. Hava sıcak mı sıcak. Kimsenin göremeyeceği kuytu bir yer geldiğinde Begê'yi çember içine alırlardı. Begê çok namuslu çok şerefliydi. Ona ya dilendiğin paraların yarısını bize verirsin ya da seni bu çemberden çıkarmayız' derlerdi.'

'Begê'nin giydiği dergî 'nin- bir tür pijama- gerçek deseni hiçbir zaman belli olmazdı. O kadar yama olurdu ki üzerinde dergî'nin, uzun zaman bu şekilde kullanırdı onu Begê. Ve o kadar eskirdi ki bu dergî, Begê onu ipini boynuna takarak kullanırdı. Yoksa dergî aşağıya kayabilirdi.'

'Begê'nin abisi Mehmet bir sabah uyanır ve Begê'nin evde olmadığını görür. Begê'nin kaybolduğunu düşünür. Oysa Begê sabah doğmadan yola çıkmış, ilk gelen kervanla Viranşehir'e gitmiştir. O zamanlar Viranşehirde çok Ezidi vardı. Şimdi çoğu Almanya'da. Ali Yüksel'in babası var Abdi ağa. Abdi Ağa'nın babası Bişar Ağa'dır. Bişar Ağa 'oooooooooooo Şeyh Begê gelmiş.'" Demiş. Begê de 'Bizim Dina aşireti İslam oldu, ben dinimi terk etmedim, ölüm var dönmek yok, buraya kaçtım geldim,'" demiş. Bişar ağa Mishacerk'e haber yolluyor. 'Merak etmeyin Begê burada' diyor. Laloy- Begê'nin amcasının oğlu- da Begê'den birkaç yıl sonra Mishacerk'ten kaçarak Viranşehir'e geliyor. Şeyh Musto benim amcamdır. Teyzemle evlenmek istedi. Müslümanlığa dönmediği için vermediler.'

'Begê deli değildi. Toplum ona deli muamelesi yaptı. Deli Ezidi dinini bilir mi? Deli Viranşehir'i bilir mi? Begê uzun boyluydu. Sarışın değildi esmer değildi. Kumri idi. -Kumral demek istiyor- Baba yiğitti.'

'Bir Ezidi eşekle değirmene birkaç çuval buğday getirdiğinde ona hemen sorarlardı, nerelisin? Mishacerk'li dediğinde; 'Sen Ezidisin, neden Müslüman olmuyorsun' der sonra da çuvalı yere dökerlerdi. Eşek kaçır yakala yakala bilersen, bunu yapan Müslümanların gözü keserse bu Ezidiyi döverlerdi de. Ezidi ailesinin karnını doyuracağı buğdaydan olmakla kalmaz, eşeğini de kaybeder, arkasından da dayak verdi. Sünni Kürt Müslümanlar geceleri Ezidilerin evlerine hırsız gönderirlerdi. 'Gayrimüslimin malı Müslümana helaldir' diye düşünürlerdi. 'Ezidilerin koyunlarını, mallarını çalın' derlerdi. Bu hırsızlıklar nedeni ile Mishacerk'te eskiden Ezidi evleri

birbirine yakın inşa edilirdi. Evine hırsız gelen Ezidi bağırdığında çevrede uyuyan Ezidi komşuları bu yardım çığlığını duysun diye.'

Konuşan: Abdullah Kaplan
Yaş:60
Yer: Suruç

'Begê yaşamı boyunca Ezidi kaldı.'

Konuşan: Nazlı Kaplan
Yaş:53
Yer: Suruç

'Begê hiç evlenmedi.'

Konuşan: Sadık Kutlucan
Yaş:67
Yer: Mishacerk

'Begê'nin mezarını türbe şeklinde yapmışlar. Türbesinde Cuma günleri mum yakıyorlar.'

Konuşan: Meyri Yüksel
Yaş:70
Yer:Urfa- Viranşehir- Oğlakçı Köyü
Tarih: 05.08.2009
Doğum Yeri: Oğlakçı Köyü

'Halisin babası Timur Yüksel bir gün Viranşehir'den Suruç'a Ezidi akrabalarını ziyarete gider. Orada kendisine Begê Samur'dan söz etmişler. 'Ezidi bir kadındır, Müslüman köylüler kendisine çok zulüm yapıyorlar. Çevresine çember çiziyorlar onun saatlerce çemberin içinde beklemesini zevkle izliyorlar, saatlerce çemberi açmayıp onun aç susuz akşama kadar orada bekletiyorlar. İstersen beraberinde onu da götür ' demişler. Timur Bey' de 'Ben çok zenginim. Ölene kadar ona bakabilirim, isterse onu kendi çiftliğime götürür, ölene kadar orada yaşamasını sağlarım' demiş. Begê'yi atla Viranşehir ilçesi oğlakçı köyüne getirmişler. Burada en fazla 2 yıl yaşamış. Çok rahat bir insanmış. Oğlakçıya geldiğinde ' Bana sadece kuru bir ekmek verin yeter' demiş. Buradakiler de ' Sen ye iç, başka bir şey yapma' demişler. Begê çok sakin ve çok utangaç bir insanmış. Çok zavallı, çok sakin bir yapısı varmış. Burada kendini insanlardan ve olaylardan soyutlayarak yaşamış. Hiçbir şeye müdahale etmezmiş. Geldiğinde 50-55 yaşlarında olmasına rağmen çok çok güzel bir kadıymış. Çok temizmiş. Bu yaşına rağmen yaşlı gözükmemekteymiş. Ailesi Ezidi Şeyh kökenliymiş.'

Konuşan: Zeliha Yüksel

Yaş: 80
Yer: Urfa-Viranşehir-Oğlakçı Köyü
D.Y: Kaburga Köyü
Tarih: 05.08.2009

Begê için geldik dediğimizde gözleri yaşıyor ve sağ elini yumruk yaparak göğsüne defalarca vuruyor. Yüzünde acıma, merhamet ve saygı ifadeleri aynı anda beliriyor. Begê 'yi yaşarken görmüş olduğundan söz ediyor torunu. 'Begê çok iyi bir insandı. Evin bir elemanı gibiydi. Yorgan yastık yapardı. Sürekli ağlardı. Bu yorganları abim Mehmet'e götüreceğim' derdi. Ama götüremedi. Burada çok yaşamadı. 2 yıl içinde öldü. Abisine olan bu sıcaklığı kendisini sürekli yaşama bağlardı. Uzun boylu, yiğit, güçlüydü. Şeyhti'. Kendi elini öperek defalarca 'Begê şeyh'ti.' Diyor. 'Buradaki insanlardan farkı yoktu. Kendisini herkes burada çok severdi. Çok kıymet verirlerdi kendisine.' 'Hemedo Bıra'-Abim Hemedo- diyerek ağlardı.' Birden ciddileşip torununun kulağına Kürtçe bir şeyler söylüyor. Torununa 'sana ne dedi' diyorum. 'Bunları anlatıyorum sonradan kötü bir şey olmaz değil mi?' diye sorduğunu söylüyor torunu. Zeliha Hanıma sarılıyorum. Elini öpüyorum. O kadar kısa boylu ki. Yaşlılık nedeni ile kamburu çıkmış, boyu bir hayli kısalmış. Ama gözleri hala yaşam dolu. Begê'den söz ettikçe gözlerinden şefkat fıskırıyor. Islak gözleri sevgi dolu. Ardından elindeki ve yüzündeki dövmelemlerin fotoğraflarını çekiyorum. Arabaya binip uzaklaşırken bana el sallıyor, o kadar mutlu oluyorum ki. O kadar mutlu, o kadar mutlu... Begê'ye bana bu güzellikleri yaşattığı için minnettarlık duyuyorum.

Tarih: 09.05.2009
Yer. Urfa-Suruç
Konuşan Kişi: Şeyh Müslim Durmuş
Yaş: 87
Doğum Yeri: Mozık köyü

'Yezidi Kürtlere 1971 yılından itibaren ayırım farklı bir boyut kazandı. Begê'yi gördüm. Biz Kurandan süreler okurken o kulağını kapatırdı. Duymamak için. Musto'nun yanında öldü. Onu Mozık köyünde gördüm.'

Konuşan: İzzet Aygün
Yaş:53
Doğum Yeri: Suruç

'Begê'nin Kürtçe kelime anlamı Hanım Ağa, demektir. Soylu bir aileden geliyor. Begê yediren içiren, delikanlı gibi anlamına gelir.'

Adı Soyadı : Abdullah Bozkuş
Baba Adı: Abdülkadir
Ana Adı: Şemse
TC Kimlik No: 19574775702
Doğum Yeri: Suruç
Doğum Tarihi: 1955

Meslek:Şoför
Görüşme tarihi: 05.12.2010

At Ölür Meydan Kalır, Yiğit Ölür Şan Kalır.
Türk Atasözü.

'1998 yılında yanımda 9 Urfa'lı şoför arkadaşla Kuzey Irak'a Amerikan ordusuna benzin götürüyorduk. Kamyonlarımız Kuzey Irak'a gireli 6-7 saat falan olmuştu. Yolumuzu elleri silahlı Arap milisleri kesti. 'Amerikalılar bizleri öldürüyor, sizler onlara benzin getiriyorsunuz. Biz de sizleri öldüreceğiz' dediler. Hepimizi bir korku sarmıştı. Bizlerin Kürt olduğunu biliyorlardı. İçlerinden biri bana Kürtçe ' sen nerelisin' dedi. Ben de Urfa Suruç'luyum dedim. Sonra da ' sen Suruç'lu Begê'yi tanıyor musun?' Diye sordu. Ben de 'ben Begê'nin köylüsüyüm, ben Mishacerk köyündenim' dedim. Meğerse bu kişi Ezidi bir Kürtmüş. Araplarla birlikte Amerikan ordusuna yardım getirenlere karşı savaşıyormuş. Arkadaşlarına dönerek 'öldürmekten vazgeçelim' bunları dedi. Begê'nin köylüsü olmam nedeni ile hem kendim hem de arkadaşlarım ölümden kurtuldu. Ardından bu Ezidi Kürt milisi bizi evine davet etti. Hepimize sofralar kurdu, karnımızı doyurdu. Ayrılırken 'bu bölgede başınıza kötü bir şey gelirse bana haber verin' dedi.

Bu görüşme 1998 yılında yani kahramanımız Begê'nin, ölümünden yaklaşık 40 yıl sonra bile kuzey Irak'taki Ezidi Kürt halkının benliğinde çok canlı bir şekilde anımsandığını göstermektedir. Kuzey Irak Ezidilerinin Begê'yi nasıl hatırlayıp nasıl naklettikleri ve bunun toplumsal hafızalarındaki yerinin ne olduğu ayrıca araştırılması gereken bir noktadır.

Konuşan: Emin Kak
Yaş: 56
D.Y: Urfa-Siverek
Meslek: Emekli İşçi

'1980 sonrası Viranşehirde Ezidi sayısı çok ciddi azama oldu. Verimli topraklara sahip Ezidiler gidince Sünni Kürt aşiretleri buraları sahiplendi. Devletin Ezidilere baskılarını bu yüzden Sünni Kürt aşiretleri desteklemişlerdir büyük olasılıkla. 1977'de 25 yaşındaydım. 12 yaşında Ezidi bir çocuk vardı. Etrafına çember çizdik. Ardından çocuğunun üzerine traktör sürdük. 'Kaç oğlum ezileceksin, traktör üzerine geliyor.' Diye bağırдық. Çocuk irkildi, ezildi, büzüldü ama çemberden çıkmadı. Çizgiyi silince bir güvercin kafesten çıkmış gibi oldu. Müslümanların tümüne kirve derlerdi. Bunlar hiç kötülük yapmadı, hep bunlara kötülük yapıldı. Bir Ezidi arkadaşım vardı. Onun yanında Meleke Tavus'a küfür edince Kürtçe 'Lî parsiye me mexi' derdi. (Türkçesi kaburgama vurma) Tebessümle söylerdi, çok tatlı bir tebessümle tepkisini ortaya koyardı. İyi hoş insanlardı. Bunlarda fitne, fesat yoktu. Yaşamla barışıklılar. Çalışkan, çok temizlerdi. Yemek kültürleri zengindi. Bu yüzden kıskanırlardı. Köyleri gelişmiş, dürüst-samimi bir halk, insani yönleri ağır basardı. Peynir ve yağlarını pazarda satamazlardı. Hiçbir mallarını satmazlardı. Peynir ve yağları katıksız ve hilesiz olmasına rağmen satın alınmazdı. Buğdaylarını da ofise satarlardı.

E. 1.Bölümün Değerlendirilmesi ve Tartışma

Bu bölümde Toplumsal hafızanın izleri orataya konulmaya çalışılmıştır. Kahramanımız Begê Samur'un efsaneleştirilmesi süreci okuyucuyla paylaşılmıştır. Bu mitos diyalektik bir imgedir. Yazar bu diyalektik imgenin ekonomi-politik alt yapısını da ayrıntılı bir şekilde okuyucuyla paylaşma isteğindedir. Begê Samur yaşamının ilk 30 yılını (1893-1923) Osmanlı vatandaşı olarak geri kalan kısmını da Türkiye vatandaşı olarak yaşamıştır. Kahramanımızın yaşadığı Kürt coğrafyasındaki 1893-1923 yılları arasındaki siyasi gelişmelerin ayrıntılı tartışılması bu mitosun maddi temelini anlaşılması için bir zorunluluktur. Ayrıca 1923 yılından kahramanımızın ölümüne kadar TC'nin Ezidi politikalarının değerlendirilmesi de bu maddi temelin bir parçasıdır. Bu siyasi gelişmeler yazar tarafından sözlü tarih teknikleri ile derlenmiş, bazı resmi belgelerle de bu derleme desteklenmiştir. Yazar bu konuda en büyük destek ve kaynağı Halil Güçlü'nün pirsus yayınlarından çıkan 'Bin yıllık çığlık' kitabında ve Halil Güçlü ile yaptığı görüşmelerde bulmuştur. Mitosun maddi temelleri 3. bölümde ayrıntılarıyla tartışılacaktır.

5. İKİNCİ BÖLÜM

A. İslamlaştırılma Sürecinde Ezidi Kürt Halkı

Başlığın 'İslamlaştırılma Sürecinde Ezidi Kürt Halkı' olması okuyucuyu büyük bir beklentiye sürüklememelidir. Bir sözlü tarih çalışması olan bu araştırma bu kadar geniş bir başlığı derinlemesine açıklama iddasında değildir. Araştırmanın amaçlarından da değildir zaten bu konu. Yazarın yapmaya çalıştığı okuyucuya 'İslamlaştırılma sürecinde Ezidi Kürt halkı' nın yaşamış olduklarını sözlü anlatımlarla köylü tanıklıklarıyla vermektir.

Tarih: 18.06.2009

Yer: Suruç merkez

Konuşan: Muhsin Ceylan

Yaş: ?

'Hz Ömerle Kürtler İslamla tanışır. Hz Ömer büyük bir vahşetle her km başına bir Zerdüşi Kürt'ün kellesini mızrağa geçirerek katliamını yörenin bütün halklarına ve yaşayan diğer Kürt bireylerine gösterir. Günümüz de bile Kürt'lerin bir çoğu Hz Ömer'in adaleti deyimini kullanır.' (BKF'un Son Prensi bütün Kürtler yezidi kalsalardı İslama geçmeselerdi, şu an bağımsız bir devletleri olurdu diyor. 1980 sonrası bir çok Müslüman Kürt, Yezidi Kürtlere daha sıcak davranmaya başlamıştır. Demektedir.)

'Hz Ömer'in vahşetinde o kadar insanın kanı sokakalara akmış ki, günümüze kadar Kürt halkının bu görüntüyü ifade etmek için kullandığı 'sorka alem' (kırmızı/veya kızıl alem) deyimini ortaya çıkmıştır. Bu vahşet o gün bugün sorka alem değişimiyle anılmış.' '..... M.Ö 637 yıllarına doğru Kürdistan, güney batısından gelen İslami Arap istilasına ve katliamlarına uğradı. Bizzat Hz.Ömer'in verdiği emirle Kürdistan bölgelerinde var olan yazılı yazısız her türlü tarihi, kültürel ve dini belgeler yakıp yıkıldı....tarihi, kültürel katliamla beraber bölge halkının Kürtçe konuşması yasaklandı. Arap dilini ve dinini benimsetmeye çalıştıkları Kürdistan halkından, Kürtçe konuşanların dilleri acımasızca kesilerek cezalandırıldı..... İslami Araplar

Kürdistan halkını asimile edebilmek için vahşice çok büyük katliamlar ve baskılar uyguladılar. Süleymaniye’de deri üzerine yazılmış olarak bulunan bir şiir, İslami Arapların işgalleri sırasında yaptıkları katliam ve zulmü açık olarak anlatırken, İslamiyet öncesi bölge Kürt halkının Zerdüş’tü dini inancına mesup, yani ‘Ari’ olduklarını da belirtmektedir.’ (31)

Şiir Kürtçe yazılmıştır. Ben buraya Türkçesini alıyorum.

Hürmüzgahlar viran oldu, ateşler söndü,
Büyük, büyükler saklandılar.
Sitemkar Araplar her tarafı harap ettiler,
Hatta Şehri Zora yerleştiler.
Kadınları, kızları esir götürdüler,
Azad erkekleri kana boyadılar.
Zerdüş’tün ayini sahipsiz kaldı,
Hürmüz kimseye yardım etmedi.....’ (31)

Konuşan: Halil İbrahim Akkuş

Yaş: 60

Yer: Müzeybil (Aybastı) Köyü Suruc Urfa.

1.Görüşme

‘Mishacerkli Ezidileri görünce Sünni Müslümanlar sözlü sataşmalarda bulunurlardı. Onların duyabileceği şekilde İblis’e küfür ederlerdi.’

Söyler misim Mishacerk köyü nasıl Müslümanlaştı? ‘Çok kalabalık bir şekilde Mishacerk köyüne gelirler ve misafir oldukları ev sakinleri ‘evet Müslüman olduk, kelimeyi şahadet getireceğiz’ demeden evi terk etmezlerdi. O kadar kalabalık gelirlerdi ki, ev sahibi doğal olarak korkardı. Aba altından sopa göstermekti bu bir bakıma. Gövde göstergesiydi. Zaten oldukça azdı Ezidiler. Bir göz dağı vermektir aynı zamanda. İlk geldiklerinde ev sahibini ikna edemediklerinde periyodik olarak gelirlerdi. Grup grup ziyaretleri olurmuş bu Müslüman Misyonerlerin. Üstelik çevrede Müslüman. Müslümanlar Ezidilerin çocuklarına sünnetlerinde kirve de olurlarmış. Bu da bir tür akrabalık duygusu yaratmış. Ezidilikte kirve olan kişinin kızlarıyla sünnet olan Ezidi çocuk evlenemezmiş. Bu yüzden Ezidiler de oldukça az olduklarından, Müslümanlardan kirve seçme yoluna gittiler. Bu uygulamanın Ezidi nüfusun evlenecek insan bulmasını kolaylaştıracağını düşündüler.’

Müslümanların Ezidi çocukların sünnet kirveleri olmaları çoğaldıkça, Ezidilerle Müslümanlar arasında olumlu duygular gelişmiş bu da Ezidilerin Müslümanlara yakınlaşmalarını kolaylaştırmıştır. Toplumdan dışlanma ve aşağılanma duygularının kirvelik olayı ile şiddetini azaltması Ezidilerin Müslüman olmakla kazanacakları çok şey olabileceği düşüncesini geliştirmelerine yol açmıştır.

Halil İbrahim Bey anlatımına devam ediyor. ‘Daha sonra ‘Müslüman olursak çevredeki esnaf ve köylülerle daha rahat alış-veriş yaparız, Ekonomik ve siyasi kimliğimiz olur, Müslüman Kürtlerle daha rahat kız alıp veririz şeklinde düşünmeye başlamışlar. Çevreye göre Ezidilik kötü bir şeydi. Bu yüzden Ezidilerle ticaret yapılmaz, onlardan kız alıp verilmezdi. Ayrıca Urfa merkezden Müslüman misyoner şeyhler de gelirmiş. Onların propagandaları da çok etkili olmuş. Bu gelişmelerden önce Müslüman Kürtler Ezidi Kürtlerin meyve ve sebzelerini almaz, alanlarsa oldukça

düşük fiyatla almış. Çoğu kez Ezidilerin Mallarını kimse almasın, onlarla kimse ticaret yapmasın şeklinde propaganda yaparlarmış.’ Ömer Kutlucan’ın anlattığı mitos formatında bu duruma yer verilmiştir. ‘Müslümanlaşarak pazarda yer alabileceklerini algılamaları onları Müslümanlığa daha da yaklaştırdı. Ekonomik pazarda üretici olarak yer edinebildilerdi, Müslüman olmakla. Bu durum onların toplumsallaşmalarını da beraberinde getirdi. **Adam Müslüman olunca tüccar olabiliyordu.** Sünni Kürtlerde mallarını getirip kendisinde bu malları pazarlamalarını isteye biliyordu. Müslümanlaşmada çok önemli bir etki oluşturmuştur bu durum.’

Konuşmasının bu noktasında çok önemli bir şeyler söyleyecekmış gibi doğrudur. ‘İslam’ı kabul etmeden önce bu Ezidi Kürtler de ihanet yoktu, olduğu gibi görünürlerdi, doğruluk çok önemliydi ve tek evlilik yaparlardı. İslamiyet’e dönünce ekolojileri bozuldu, yozlaşma yaşadılar. Benim dayımın oğlu Müslüman olduktan sonra karı satmaya başladı, çocukları da faizcilik yapar oldu.’ Bu anlatılanlardan Urfa’da Ezidilerin İslamlaşmalarının, Kürt Feodal yapısının dağılması ve kapitalist ilişkilerin yavaş yavaş gelişmesine koşut geliştiğini çıkara biliriz. Halil beyin İslamlaşarak ahlaklarının bozulmasını söylemesi bilimsel değildir. Bir araştırmacı olarak burada anlamamız gereken kapitalistleşmenin insanın doğasını bozduğudur. Bu olguda kapitalistleşme ile din değiştirme eşzamanlı gerçekleşmiştir. Sözü tekrar Halil Bey’e bırakıyorum. ‘Bu noktadan itibaren Ezidiler Müslüman oldukça aşiretler arası kavgalarda ‘Şu kişiler de Müslüman oldu, onlar da gelsin ortalığı sakinleştirsin’ denirdi. Böyle adam yerine konmada başlamıştı. İslamlaşmayla birlikte Ezidiler toplumsal saygınlıkta kazanıyorlardı.’

Günümüzde devlet Ezidilerin nüfus cüzdanlarındaki dini bölümüne ‘bilinmeyen din’ yazmaktadır. Resmiyette devlet Ezidi dinini kabul etmemektedir. 3-5 yıl önce Ezidi dini ibaresi kullanılırdı. Bunun üzerine birkaç gün sonra Urfa ili Suruç ilçesi Nüfus dairesine gidip, Begê Samur’un Nüfus cüzdanı örneğini alıyorum. Begê Samur’un medeni hali ve dini bölümlerinde bekar ve İslam yazmaktadır. T.C kimlik no ise 20207754636 olarak yazılmış. Baba adı Mamo ana adı ise Sultan olarak yazılmıştır. Oysa ben Mishacerkli yaşlılarla konuştuğumda Begê ’nin annesinin adının Silt olduğunu söylemişlerdi. Sultan isminin Kürtçe kısaltılmışıdır Silt. Begê Panislamist ideoloji ile Müslümanlaştırıldığı gibi, annesi de Kürtçe adı Pantürkizm ideolojisi ile değiştirilerek Türkleştirilmiştir. Doğum tarihi 01.17.1894, ölüm tarihi ise 06.01.1950 olarak kaydedilmiştir. Bilgilerin tescil tarihi de 27.11.1913 olarak yazılmıştır. Nüfus Dairesindeki yetkili 1310’dan 584’ü çıkararak doğum tarihini 1894 olarak yazdıklarını da ekliyor. Begê Samur’un Kızılhöyük köyü kayıtlarına işlenmiş olmasının nedenini anlayamadım. Kayıtlarda 1950’de öldüğü belirtilse de bu kayıt kesinlikle yanlıştır. Suruç Nüfus dairesinden Begê Samur’un Nüfus Cüzdan Örneğini aldığım da Begê’nin ölümünün yaklaşık 8-10 yıl erken kayıtlara geçirildiğini gördüm. Köylü anlatımlarına göre 1958-1960 yıllarında ölmüş olması gerekirken, kayıtlara 1950’li yılların sonu olarak geçirilmiş. Peki bu yanlışlık neden yapılmıştır. Bu değerlendirmeyi yüksek sesle düşünürken söze Ali Erkan giriyor.

Konuşan: Ali Erkan

Yaş:27

‘1950-1960 yıllarında nüfus kayıtlarının bazılarını köylerde jandarma karakolları tutarmış. Bu kayıtların bazıları kaybolmuş. Dedemin kayıtları değişmiş. Dedemin ölümü Begê’nin ölüm yılına çok yakın.’

Büyük olasılıkla Ali ERKAN'ın dedesinin kayıtlarında olduğu gibi jandarma karakolunda yapılan kayıtların yanlışlığı söz konusudur. 2 ay sonra yaptığım görüşmelerde Begê'nin Mishacerkteki 1. dereceden akrabalarının, Begê köyü terk eder etmez onu kayıtlarda ölü olarak göstermiş olabilecekleri olasılığını öğrendim. Çünkü Begê'nin üzerine bir çok tarla ve meyve bahçesi varmış. Eğer kahramanımız gittiği yerde evlenir ve çocukları olursa, çocukları bu tarlalar üzerinde hak iddia edebilirlermiş.

Konuşan: T.K

Yaş: 45

Meslek: Çiftçi

Yer: Viranşehir Merkez

Tarih: 12.06.2008

'Derwiş ve Adüle masalını duymuşsundur. Bu masalda Osmanlı tarafından kullanılan İbrahim Paşa (Milli Aşiretinin reisi) kendinden sonra en güçlü Kürt yapılanması olan Ezidi Kürt'leri yok etmek için genç ve güzel Sünni Kürt kızlarını kullanır. Sünni Kürt olan İbrahim Paşa aşiretindeki kızlara aşık olan Ezidi yiğitlerine, aşiretinin Arap ve Türkmenlerle yapacağı savaşlarda en ön safta yer almaları koşulunu öne sürer. Ezidi delikanlıların savaşa katıldığını gören diğer Ezidilerin de savaşa katılacaklarını hesaplar İbrahim Paşa. Böylece savaşlarda en önde savaşan Ezidi delikanlıların ölmesine zemin hazırlarken, bu savaşçı Ezidilerin akrabalarının da savaşa katılmalarının ortamını da sağlamış olur. Sayısı kendilerinden kat be kat fazla olan düşmanla savaşan bu yiğit Ezidi erkekleri çok başarılı gerilla savaşları vermelerine rağmen koca ordular karşısında yenilmekte kurtulamazlar. Osmanlı'nın Kürdü Kürde kırdırma politikası. Günümüzde koruculukta da Kürt'ü Kürt'e kırdırma politikası vardır.'

T.K'nin anlattığı Derwiş ve Adüle masalı Kürt yazar Bawer Ferat (Ali Oruç) tarafından öyküleştirilerek Yurt yayınlarından yayınlanmıştır.

Konuşan: Halis Yüksel

Yer: Urfa-Viranşehir-Oğlakçı Köyü

Aşireti:Şerkiya

'Milli Konfederasyonu bir çok aşiretten oluşmuştu. Benim hatırladıklarım: Dodka Aşireti (Sünni Kürt), bizim Ezidi aşireti Şerkiya aşireti, Mendan aşireti (Sünni Kürt), Nasıra aşireti (Sünni Kürt), Avdan Aşiret (Arap-Sünni) ve yine Sünni Kürt olan Hıdrekan ve Kümmeneğşan aşiretleri. Tabii hatırlayamadıklarım da var. Ünlü Kürt efsanesi Dewriş ve Adule'deki, Dewriş bizim aşirettendir. Kürt yazarı Halil Güçlü Derwiş'in dina aşiretinden olduğunu söylemişti.) Benden itibaren 5. kuşaktan akrabamızdır Derwiş. Ben (Halis Yüksel)→Babası (Temir Ağa)→Dedesi (Halef)→Bişar Ağ → Mustafa↓→ Dedesi (Mıhlım Abdi) →Abdi

Dedesi Mıhlım'ın kardeşi Derwişi Abdi

Derwiş'in mezarı Kürtçe adı Adşan olan köydedir. Viranşehir'e çok yakındır bu köy. '

Konuşan: Halis Yüksel

Tarih: 05.08.2009

Yaş:44

Meslek: Çiftçi

Yer: Viranşehir-Oğlakçı Köyü

Dini: Yezidi

'Begê, babam onu bizim eve getirdiği günden ölene kadar burada misafir olarak görülmüş. Ben doğmadan önce ölmüş. Onu göremedim. Kendisine saygı gösterilmiş, kıymeti bilinmiş, ne ev işlerinde ne de tarla işlerinde çalıştırılmıştır. Duvara asılmış büyük bir fotoğraf gösteriyor. Fotoğrafta yaklaşık 2000 atının Halep çıkışının görüntüsü var. En önde Milli aşiretinin reisi İbrahim paşa, yanında dedesinin babası Şerkiya aşiretinin reisi Bişar Ağa onun yanında da dına aşiretinin reisi Hüseyin-i Kanco var. Hamidiye ordularının Halep dönüşü diye açıklama yapıyor. İbrahim paşa çok güçlüydü. Bişar Ağa ile arası çok iyi. Zaman zaman Beşir Ağa İbrahim paşa'nın bazı tutumlarını çok şiddetli eleştirilmiş. Beşir ağa'nın gücünden korkulduğu için Sünni Kürt aşiretleri bizim Yezidi aşiretin üzerine gelememişler. Bu açıdan bakıldığında o çağdaki Viranşehir Yezidilerinin Suruç Yezdilerine göre daha şanslı oldukları görülmektedir. Viranşehir'i Yezidi aşiretleri kurmuştur. Çok kısa zamanda 365 köy oluşmuş. Bizim Yezidi şeyhlerimiz bu köyleri ancak 365 günde dolaşabilirlermiş. Gerek Viranşehir gerekse Suruç'taki Ezidiler öncelikle telkinle, daha sonraları ise psikolojik baskılarla Müslümanlaştılar. Viranşehir'de 1. Dünya savaşı öncesinde Şerkiya aşireti çok güçlü olduğundan Müslümanlaşma kitlesel olmamıştır. Tek tük Müslümanlaşmalar yaşanmıştır. Bunlar bir kısmı Müslüman kadınlarla evlenme sonucu gelişmiştir. – Burada ünlü Derwişi Abdi ve Adüle efsanesinden söz ediyor- ' *Bişar Ağa, Begê Samur'un evine gelerek sığındığı kişidir. Hamidiye Alayları Suruç'ta Ezidilerin üzerinde korkunç baskılar yaratırken, Viranşehir'deki İbrahim Paşa komutasındaki Hamidiye alayları Ezidilere dış geçirememektedir. Bunun bir nedeni de Viranşehir'deki Ezidilerin sayı ve güç olarak Sünni Kürtlere yakın bir güce sahip olmalarıdır.*

Konuşan: İsmail Beşikçi

Yer: Ankara/Kızılay

Tarih: 2009

Meslek: Sosyolog

Yaş: 71

'Ezidilere Yezidi demek sistemin kasıtlı yaptığı bir davranıştır. Bu Kürt halkına 'Ezidi' denilmesi gerekmektedir. Ezidilerin günümüzde ibadet ederken kullandıkları Kürtçe belki de en eski Kürtçedir. Bu yüzden günümüzde Kürt dili ve kültürünün incelenmesini konusunda Ezidilerin ibadetlerinde kullandıkları Kürtçe büyük bir hazinedir.'

Konuşan: Salih Yağmurlu

Yer: Ömerik Köyü (2. Görüşme)

Tarih: 19.09.2009

Yaş:81

'Begê yaşasaydı bugün 110-115 yaşında olurdu. Ben 1951 yılında askerden geldim, Begê ölmemişti. 1955 yılında buradan gitti. Ben askerden geldiğimde Celal Bayar tahta çıktı.' *Cumhurbaşkanı oldu demek istiyor.* 'Adnan Menderes 1950 yılının 5. ayında göreve başladı. 1960'a kadar görevde kaldı. 1950'lerde Menderes Ezidileri Avrupa'ya yolladı. Zorla değil ama. Yani Avrupa'ya yollanacak kişiler arasında onlara öncelik verdi. Ezidilerin sayısını azaltmaktı amacı. Ezidilerin sayısını azaltma amacı nedeniyle ayırım yapmıştır. Menderes döneminde tarikatlar serbest hale getirildi.' *(İmam-Hatiplerin açılması, Yeni cami yapımlarının hızlanması)* 'Menderes askeri sevmezdi. Bizim buralarda Kadiriler ve Nakşiler vardı. O zamanlar çok kişi tarikatlara katıldı. 1950'lerde daha çok Kadiriler vardı.' 3.Aralık.1950'de Arap Harfleriyle tedrisat yapmak için gizli ya da aleni dersane açanlar hakkında 23.Eylül.1931 gün ve 12073 sayılı kararname ile konmuş olan yasağın kaldırılışı ile kaçak kuran kurslarına kapı aralanıyor.(32)) *Devletin Menderesle beraber Kürt sorunu karşısında tutunduğu tavırda farklı bir boyut yeniden ön plana çıkıyor. Ümmetçilik kisvesi altında Kürtleri sistemle bütünleşme çabaları. Bu nedenle Menderes tek parti dönemine nazaran Kürtlere sanki daha sempatik davranıyormuş yanılması oluşmaktadır.*

'1400 yıl önceydi Türkler Ezidileri vurdu. Süleymani Horasani vardı. Devleti Abbasilerin oğullarına verdi. Abbasiler halef oldular. Daha sonra Osmanlılar Abbasileri yedi. 1891 yılında Hamidiye alaylarının 24. Alayı Dına ve Pijanlara verildi. Tam 18 yıl. 24. Alayda hem Sünni hem de Ezidi Kürtler vardı. Ama Ezidiler azdı. 1908 de 2. Meşrutiyet ilan edildi.1909 da da 5. Mehmet inkılap yaptı. Askerlik 5-6 sene olduğu gibi 9-10 yılda olabiliyordu. Devlet kimi severse ona Ağa derdi. 1891 yılında Haçlıdır Suruçta 1. Kaymakam oldu. Hamidi ordularından da yetkiliydi. Suruç ve kırsalından asker toplar tümünü İbrahim Paşa'ya yollardı. İbrahim Paşa'da tümünü Erzincan'a yollardı. Haçlıdır Türkmen'di. Dına'ların aşiet reisi de oldu. Dınalarla kız alıp vererek onlarla akrabalık ilişkilerini geliştirdi. Konumunu kullanarak 20 köyü ele geçirdi.' Bruinessen, 'İbrahim Paşanın Mardin ve Urfa yöresinde, çekirdeğini Milli aşiretinin oluşturduğu bir aşiretler konfederasyonu reisiydi. Bu birlik içinde Sünni Kürtler başta olmak üzere Araplar ve Ezidi Kürtler bulunmaktaydı' demektedir. (33) Lazarev ise İbrahim paşa'nın talan ve soygunları sonucu Urfa ve Mardin'deki tarlaların ekilmez olduğunu, İbrahim Paşanın çevredeki Müslüman, Ezidi ve Hıristiyan köylerini de talan ettiğini belirtmektedir. (34) *Salih Bey anlatmaya devam ediyor:* 'Bu alaylarda olanlar yağmalanan ürünlerden paylarını alıyordu. Her ikisi de Ezidi kökeninden gelmelerine rağmen Ketikanlar Dınaların tarlalarını ve hayvanlarını talan ederdi. Dınalar mecburiyetten ve güçsüz olmaları nedeni ile köylerini Haşlıdır'a sattılar. Araplar da Dınaları talan ederdi.' *Salih Bey'in anlattığı bu yağmalama olaylarının geçtiği dönemde Dına aşiretinin nerdeyse %60'nın Ezidi olduğunu söyleyen bir çok köylü tanıklıkları mevcuttur. Bu alaylarda yer almak birey olarakta aşiret olarakta karlıydı. Ketikanların yaptığı gibi gözlerine kestirdikleri zayıf Kürt aşiretlerinin özellikle de Ezidi Kürtlerin malları çok kolay yağmalana biliyordu. Sözü tekrar Salih Bey'e bırakıyorum. 'Bu baskılar sonucunda bir çok Ermeni ve Ezidi Kürt ailesi topraklarını satmak zorunda kaldı. Haşlıdır 5 kardeşti. Çoğaldılar. Sonrada bir çok köyü sattılar. 1934'de köyleri satmaları oldukça arttı. Köy satmaları 1974'de kadar sürdü. O zamanlar toprak değerli değildi.'* *Konuşmaktan yorulunca biraz ara veriyoruz. Ben dışarı çıkıyorum. Beraberimde yeğeni Fuat Yağmurlu da geliyor.*

Salih Yağmurlu 1. görüşmesinde Ezidilerin Ruslardan bile güzel bir ırk olduklarını söylemiş, kız alıp vermelerle bu ırkın orijinalitesinin bozulduğunu belirtmişti. Ezidilerin DNA'larının yani genetiklerinin melezlenme sonucunda deforme olduğunu kolayca söyleye biliriz. Salih Bey'in konuşmalarından Haç Hıdır'ın

BKF'nin (Berazan Kürt Federasyonu) yıkılması ardından Berazanlar içerisinde saygın bir yer edine bilmek için Dina aşiretinin kullanmakta olduğu görülmektedir. Osmanlı yanlısı bu şahıs, Dina aşiret reisi olarak ilerde Berazanların parçalanmasının zeminini oluşturacaktır. Bu siyaset Begê'ni trajedisinin temel taşlarından biridir aynı zamanda.

Osmanlı, güdümündeki İbrahim Paşa aracılığıyla bu Kürt coğrafyasından hayvan, buğday gibi ürünlere vergi olarak el koyma ve buradaki halkın zorla askere alınması konusunda bir siyaset güdüyordu. Bu durum buradaki köylülerin aç kalmalarına ve bazı besinleri Osmanlı askerlerinden saklamalarına neden olmakta, tarımla uğraşmamakla ekonomik üretim olarak göçebelik ve talancılıkla geçinmelerine yol açıyordu. (33), (34)

Konuşan: Fuat Yağmurlu

Yaş: 54

Meslek: Çiftçi

Yer: Ömerik Köyü

'Amcam korktuğu için bir çok şeyi anlatmıyor. Haçlıdır bir çok tarlayı ve köyü satın aldı. Asker olmamak için çiftçilik yapmayan, dağlarda yaşamayı tercih eden Ezidi Kürtler kendi topraklarını nerdeyse bedavaya bu tip gözü açıklara kaptırıyorlardı. ' *Kürt yazar Halil Güçlü, bu durumu Çiğliğin Bin Yılı adlı romanında 'Urfa merkezde yaşayan İmparatorluk Memurları ve müstemlekedeki kolonizatörler – Osmanlı hizmetkari aileler- bu Kürt topraklarına göz dikmişlerdir. Tanzimatla başlayan tapu kanundan yararlanan bu güruh, türlü hileler ve özel politikalarla bu topraklar gasp eder.' Şeklinde anlatmaktadır. Fuat Yağmurlu anlatmaya devam ediyor. 'Kürt köylüleri Haçlıdır tarlaları sürünce korkudan dışarı çıkmazlardı. Kürt köylülerinin koyunları kaza ile onun tarlasına girince Haçlıdır onların koyunlarını alır ya da keserdi. Haçlıdır Ömerike geldiğinde bir çok Kürt köylüsünün tereyağlarını, yünlerini ve yiyeceklerini alıp götürürdü. O zamanlarda da korucular vardı. Şimdiki gibi korucular değil ama.' İçeri giriyoruz . *Moltke Osmanlının Kürdistan'ı nasıl bir yağmadan geçirdiğini şöyle anlatıyor, '...Yezidi Kürt köylerinde askerler evleri yağmalyorardı. Evler yiyeceklerle tıklım tıklım doluydu. Askerler o köylerden ganimetlerle de dönerlerdi. (...) Ben Hafız paşa'nın yanına gittim. Oraya ganimetleri ve Yezidi Kürt esirleri getiriyorlardı. Kanlı yaralar içinde erkekler ve kadınlar, emzikli den itibaren her yaşta çocuklar, kesik başlar, kulaklar. Bunların hepsini getirene 50-100 kuruşluk bir bahište ödenirdi.'* (28)*

Salih Bey kaldığı yerden devam ediyor. 'Haçlıdır öldükten sonra yerine oğlu Salihi Reşit geçti. Devletin adamı oldu. Seferberlikti. Askere yiyecek toplardı. Develeri de götürürdü. Reşiti Haçlıdır zamanında Suruç Birecik'e bağlıydı. Suruç'u Birecik'ten ayırdı. 1943 de ben de yiyecek sakladım evimde. O zamanlar da seferberlik vardı. Salihi Reşit 1916'dan itibaren hükümetin adamı oldu. Askeri de vardı.' Prekorucular. 'Hükümet için zahire toplardı. Zenginden de para alırdı. 1910'dan itibaren pek Ezidi kalmadı. Kız alıp verme oldu. Ben Begê'yi o 60 yaşındayken gördüm. 1921'de büyük liderin çevresindeki bazı kişiler Kürtlerin haklarının verilmesini engelledi. Kürt halkı, İran, Irak, Türkiye ve Suriye devletleri topraklarında 4 'e bölündüklerinde çok yoğun hakaretler yaşadık Kürtler olarak. Oysa eskiden devlet, ağa ve mir belirlerdi. Şeyh Sait ayaklanmasında ağalar 2 sene sürgüne gönderildi. 1926'da gittiler 1928'de geri

geldiler. Begê'nin babası ve dedesi Ezidi yaşadı, Ezidi öldü. Bu bölgelerden Arap aşiretleri gelip haraç alırlardı. BKF ilk önce bu sorunla baş edebilmek için oluştu. Her aşiret reisi Mir. BKF reisi ise Miri mirandı. BKF 3.Selim zamanında kuruldu. 1909 da dağıldı. Boybeyi Mire bağlıydı. '

Konuşan: Hasan Kesmen
Dopum Tarihi: 1927
Doğum Yeri: Karaköy
Aşireti: Dına
Tarih: 27.04.2010

'Bir çok kişi Begê'yi çember içine alıp ona eziyet ederdi. Birilerini yılan ya da akrep soktuğunda o kişi Ezidilerin yanına gelir, Ezidler de ısırığın olduğu yeri emerek zehri ağızlarına alır, sonrada dışarıya atarlardı. Akrep ve yılan ısırıklarını Ezidler iyileştirirdi. Hamidiye Kaymakamı Reşiti Haçhıdır Suruç'a at arabasıyla gider gelirdi. O zamanlar bu bölgedeki tek arabaydı. Herkes şu keyfe bak, şu saltanata bak derdi onun bu at arabasıyla gidip gelmelerine. Reşiti Haçhıdır köylüleri tarlalarda ortakçı olarak çalıştırdı.' *Yöre halkı tarafından acımasız ve çok zalim olarak tanınan Reşiti Haçhıdırın köylüleri tarlalarda köle olarak kullandığı çok kolay düşünüle bilinir. Çünkü yörenin astığım astık kestiğim kestik zorbasıdır Reşiti Haçhıdır. Sözü Hasan Beye bırakıyorum, 'Hocalar geldi, Ezidileri imana çağırdı'. Hasan Beyin son cümlesi Ezidilerin yoğun bir telkin propagandasına maruz kaldıklarını göstermektedir.*

Konuşan: L.İ
Yaş: 77 Erkek

'Mishacek köyünde bildiğim son birkaç yezidi vardı. Fakat korkularından Müslümanmış gibi görünürlerdi. Öldüklerinde Müslüman inancına göre gömüldüler.'

Konuşan: G.P
Yaş: 81 Kadın
Yer: Suruç

'Sünni imamlar bazı yezidi mezarlarının İslami inancına göre gömülmediğini bu mezarların düzeltilmesi konusunda köylülere telkinde bulunuyorlar. Viranşehir'e bağlı bazı köylerle, Mishacerk köyündeki bazı mezarlıkların açılması ve Ezidi inancına göre sırt üstü gömülen kişilerin naaşlarının İslami gömülme yöntemine göre düzeltilmesi konusunda telkinde bulunuyorlar.'

Begê yaşamı boyunca Müslümanlığa karşı direndi. Ama şimdi mezarı Müslüman İmamların telkinleri sonunda tehlike altında. Müslümanlar ölülerini kibleye dönük gömerken, yezidler güneşe doğru ama sırt üstü gömülmüş. Artık Ezidler mezarlarında bile Müslümanlaştırma politikasının tehlikesi altındalar. Egemenler, Ezidilerin mezarlarına bile tahammül edemiyorlar. Ölmüş bile olsa her Ezidiyi

İslamlaştırma isteklerinden vazgeçmiyorlar. Bunun için de Sünni İmamları yarı İslamlaşmış Ezidilerin üzerine yolluyorlar. Yaşarken bir türlü İslamlaştıramadıkları Ezidileri öldükten sonra naaşlarını kibleye doğru düzelterek amaçlarına ulaşmak istiyorlar. Bakalım Begê ölmüş haliyle de Müslüman İmamların mahalle baskılarına direnebilecek ve naaşının kibleye dönük hale getirilmesini engelleye bilecek mi?

Begê'nin İslam'la savaşı bugün de devam ediyor. Begê mezardaki yatış biçimiyle bile İslamlaştırılmaya başkaldırıyor. Ortodoks İslam, Begê'nin mezarına bile tahammül edemiyor. Ama Ezidi Kürtlerin Ölümsüz Azizesinin bu savaştan da yenik çıkmaya hiç niyeti yok. Ayrıca yazar da onu bu savaşında yalnız bırakmaya hiç de niyetli değil. Hafıza kaybı oluşturmanın bir yolu da söz konusu Ezidi kültürüne ait maddi görüntülerin ortadan kaldırılmasıdır.

Konuşan: S.N

Yaş: 66

Erkek

Yer:Aligör (11 Nisan Kasabası)

'Eskiden Batman ilinden Ezidilerin dini liderleri her yıl Ezidiler için kutsal günlerinde Urfa'ya gelirlermiş. Bu liderlerin biri son 6-7 yıldır bu kutsal günlerde urfa'da görünmez olmuş. Urfanın Ezidi cemaatinden birkaç kişi bu kişinin akibetini öğrenmek için Batman'a gider. Bakarlar ki bu kişi Batman'ın en merkezi camilerinden birinde İmam olmuş, Müslümanlara namaz kıldırıyor. Görünürde Sünni imam olan aslında Ezidi bir dini önder olan bu kişi, eski Ezidi müritlerinin caminin dışında kendini beklediklerini görür. Namaz sonunda onların yanına gider. Ve onlara 'lütfen bundan sonra ne siz beni tanıyın ne de ben sizi. Buralarda yaşaya bilmenin başka yolunu bulamadım. Beni bir daha aramayın' demiş.'

Aynı Kişi: 'Almanya 'da yaşayan bir Ezidi Almanca basılmış bir dergide Suriye de yaşayan Ermeni bir Papazın anılarını tesadüfi olarak okur. Okudukça bu kişinin anılarında bahsettiği yerlerin kendi çocukluğunun geçtiği yerler olduğunu, anlattığı kişilerinde kendi akrabaları olduğunu anlar. Çok şaşırır. Yıllık iznin de Suriye'ye bu kişinin yanına gider. Bu kişinin kendi aşiretinden biri olduğunu öğrenir. Gerçekte Ezidi olan görünürdeki Ermeni Papaz 'toplum yıllardır beni böyle kabul etti. Ben artık böyle mutluyum. Görüşmeyelim. Der'

S.N'nin anlatımlarında Ezidilerin ya Müslüman, ya da başka bir dinden görünerek baskılardan kaçınma davranışlarını gösterdikleri çok açık görülmektedir.

Konuşan: A.A

Yaş: 50

Meslek: Sosyolog

Almanya

'Begê Boçuxar mezrasında dünyaya gelmiş ve genç bir kız olarak Mishacerk köyüne geçmiş ve oradan da Viranşehir'e zorunlu göç etmiştir. Begê'nin ailesi, birinci dünya harbinin akıbetinde artan baskılar sonucu dağılan, Suruç ve Antep hattında kalan son Yezidilerdir. Birinci ve ikinci dünya savaşları arasında yaşananlar ise onun ailesini de zorunlu göçe zorlamıştır. Suruç'un esas yerlilerinde olan Yezidiler 1940 -50 sonuna doğru zorunlu olarak tamamıyla ya İslamlaştırılmış ya da Viranşehir'in Karacadağ platosuna yakın Yezidi köylerine göç etmişlerdir. Begê şeyh'tir ve muhtemelen Şeyh-ü-Bekir ocağına aittir. Babası ve büyük dedeleri dönemin en itibarlı dini azizleri olarak kabul görenlerdenmiş. Şeyh Mamo (Mamik, Begê'nin

babası) zamanında Müslüman-Kürt baskılarına başkaldıran, vaktiyle “has” bir dini âlimmiş, ama ölümünden sonra İslamlaşma tam anlamıyla yaygınlaşınca herkes gibi ailesi de Müslümanlığı kabul etmek zorunda kalmış. Bugün Suruç ve Koban (Kurd dağı) civarında yaşayan yakın akrabaları var, ama birçoğu *yâri* Müslüman gibi yaşıyor.’

Konuşan: Mehmet Bilgin

Yaş:52

Tarih: 29.09.2009

Yer:Mishacerk

‘Yaklaşık 20-25 yıl öncesiydi. Köyümüze ilk kez bir camii yapılıyordu. Cami inşaatı için seçilen yerin çok yakınında Ezidi inancına göre türbeleştirilmiş bir anıt mezarı vardı. Anıt mezar kesme taşlardan yapılmıştı. Anıtın en üstündeki kubbenin içine leylekler yuva yaparlardı. Bu türbe mezarlıkta Osman Aykıl, Osman Aykıl’ın amcasının kızı Baran Aykıl’ın mezarları vardı. Bu iki kişinin ölümleri üzerinden en çok 40 yıl geçmişti. Bu mezarlar dışında 200-250 yıl önce ölmüş 4 Ezidi büyüğünün mezarları da bu Türbe mezarlıkta bulunuyordu. Yani bu kutsal anıt mezarlık en az 250 yıllıktı. Bu tarihi türbe şeklindeki mezarlıkta Şemso Aykıl’ın da mezarı bulunmaktaydı. Ezidilerin tarihiydi bu mezarlık. Köyümüzün ilk İslam hocası Mele Bekir yıktırdı bu anıt mezarlığı. Fetva çıkardı, bu mezarlıkların yıkılması için. Mele Bekir şu an Gaziantep ili Karşıyaka semtinde yaşıyor. 250 yıllık kesme taşlarla yapılmış sanat değeri yüksek bu Ezidi anıt mezarlığının duvar taşlarını Cami inşaatının temelinde kullandı.’ *Ezidiliğin maddi kültür değerleri Ezidi toplumunun toplumsal hafızasını da taze tutan öğelerdir aynı zamanda. Bu eserlerin yıkılması ile Ezdi Kürt halkında oluşturulmak istenen bellek kaybının hızının artacağı planlanmıştır. Cami inşaatında kullanılan Ezidi mabedinin kalıntılarının, tarihi ve sanatsal değerinin oldukça yüksek olduğu tartışılmaz. Üstüne üstlük 1.derecede sit alanı olan bu bölgeye kaçak olarak cami yapılmıştır. Bu caminin temelinde kullanılan tarihi taşların hem sanatsal hem de tarihi belge olarak incelenmesi için bu caminin yıkılarak başka bir yere yeniden yapılması ve bu taşların bağımsız arkeologlarca incelenmesinin sağlanması, bilimsel etik açısından bir zorunluluktur. Bunun gerçekleştirilmesi Ezidi Kürt tarihi açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Devlet yörenin Ezidi Kürt halkının üst kültürünü İslamlaştırmakla yetinmiyor, maddi kültürü olan sanat eserlerini de yok ediyor. Toplumsal Hafızanın yok edilmesi için her baskıcı ideolojinin uyguladığı bir yöntemdir bu.*

‘Anıt mezarın yanında mimarileri şimdiki mezarlardan farklı olan tek kişilik 3 ayrı mezar da bulunuyordu. Bu mezardan ikisinde Ezidi kişiler birinde de 1959 yılında ölen Müslüman Salih Durmuş yatıyordu. Bu 3 mezarlığın özelliği görünürdeki mezarın altında gizli ikinci bir mezarlığın olmasıydı. Gizli mezar toprağın altındaydı. Yani görünürdeki mezarın hemen altına ona bitişik yapılmıştı. Bunun nedenini bilmiyoruz. Cami imamı mimarileri farklı bu mezarlıkları da yıktırdı. Köyümüzde mimari yapıları farklı olan Ermeni ve Ezidi mezarlıkları hala var. Bu mezarlar çevredeki tepelerde bulunan mağaraların içindedir.’ *Bu mezarlıklardan haberi olmayan devlet umarım bu mezarlıkları da yok etmez. (Devletin Ermeni mezarlıklarını yok etmesi ile ilgili yazdığım haber için, Bkz. ‘Kırıkhan’ın Son Ermenisi, Radikal İki, 22.07.2007)*

Konuşan: T.P

Yaş:27

Yer: Halfeti Saylakkaya (Cibin) Köyü

'Bu köyün tamamı 1.Dünya savaşında tamamen Ermeni ve Hıristiyan idi. 1915 olaylarının ardından hepsi Müslüman gözükmek zorunda kaldılar. Zorla Müslümanlaştılar. www.cibin.de internet adresinde Ermeni dönmesi olan bu köylerin Hıristiyan geçmişlerini anlattıkları söyleşiler var.' *Güneydoğunun bir çok yerleşim alanında Ermenilerle Ezidler yan yana yaşamışlardır. TC'nin kurulmasının hemen öncesindeki Pantürkizm ve Panislamizm akımlarının hem Ermenileri hem de Ezidileri tehdit ettiği su götürmez bir gerçektir. Buradan Ezidilerin de Ermeniler gibi İslamlaşarak kamufle olmayı tercih ettikleri varsayımı kolayca ileri sürüle bilinir. Kaldı ki Begé'nin yaşadığı köyün 3 km uzağında Merax adlı Ermeni köyünün olduğunu hesaba kattığımızda, Suruç'taki Ezidilerin İslamlaşmalarındaki önemli nedenlerden birisinin de Ermeni katliamlarından etkilenmeleri ve benzer bir sondan kurtulmak olduğunu ileri sürebiliriz.*

Konuşan: Halil Güçlü

Yaş:50

Meslek:Yazar

Tarih:12.04.2010

Halil Güçlü bir elektronik posta ile Ezidilerin Müslümanmış görünerek neredeyse 200 yıl urfada yaşadıklarına dair bir anısını benimle paylaşıyor. Okuyucuyla bu anıyı da paylaşmak istemekteyim. Aşağıdaki anıyı Halil Bey'in cümleleriyle aktarıyorum.

'Bir hikaye

Korkunun farkına varmadan kuşaktan kuşağa aktarılması ve bu korkunun yine bilinçaltında hiç beklenmedik bir biçimde fark edilmesi veya ortaya çıkması, yine kendilerini gizlemeye dönük aynı korkudan kaynaklanan ve yaşamların temelini oluşturan bir savunma mekanizmasına dönüşmesi ile ilgili bir akrabamın hikayesi.

Bozbedolar aslen Ezidi. İkiyüz yıl kadar önce bir olay yüzünden, anlatımına göre dedesinin dedesi, zorla kızkardeşlerini isteyen amcazadelerini öldürmek suretiyle Zaxo kabasından Urfa'ya kaçmışlardı. Şehir içinde ticaretle uğraşan erkekleri tutunmak için Ezidiliklerini gizlemişler. Sonra Suruç bölgesine yerleşerek Dına aşiretinde kalmışlar ama her şeye rağmen temkinliği elden bırakmamışlar. Kızları gelin olarak gittikleri evlerde dinlerini ölünceye kadar Begé gibi değiştirmemişler. Son kuşak erkekleri, bir kez değil çokça hacı olmuşlar, partiler kurup her Cuma Suruç'tan Urfa'ya Halil İbrahim Dergahı'na cumaya gitmişler. Hiçbir problemlili işe karışmamışlar. Sessiz sedasız kapalı bir şekilde yaşamışlar. Geçen yıl ölen Seksendört yaşında Brahim bey, son iki yılı tamamıyla ikiyüz yıllık tarihleriyle hesaplaşarak geçirdi. Dedelerinin öldürmek zorunda kaldıkları amcazadesi için yas tuttu, çokça ağladı. Sonra hikayenin böyle olmadığını anlattı, kırımdan kaçarlarken amcazadeleri öldürülmüştü. Asıl hikayeyi kendi çocuklarına aktarmamıştı. Son zamanlarda bilinci gidip geliyordu. Hiç beklenmedik anda dehşete kapılıyordu. "Galiba bizi de tespit etmişler, şimdi bütün Ezidileri öldürüyorlar, askerlerin önlerine kattıkları kadın ve çocukları Zaxo ve Şengal dağlarına sürüyorlar!" diye bağırarak ağlıyordu. Öyle diri

ve çıplak bir korku ancak böyle hissedilebilirdi. Sakinleşmesi mümkün olmuyordu. “Tıpkı eskide olduğu gibi, kadınlarımıza, çocuklarımıza yaptıkları gibi...” Hele bütün yaşamı boyunca adlarını nefretle andığı Ermeniler ile ilgili son söyledikleri ibret vericiydi: “Ermenileri ne suçu vardı, bize yapılanlar sonra onlara da yapıldı. O güzel edepli kadın ve erkekler çok zalimce öldürüldü. Şimdi yine Ezidileri katlediyorlar...”

Ölünceye kadar onu teskin etmek mümkün olmadı. Tarihi korku ancak böyle gerçektir. *Halil Bey'in bu katkısı için ona ne kadar teşekkür etsem azdır. Çünkü bu anlatım Begê Samur'un mitoslaştırılmasının bir nedenidir de. Ayrıca her ne kadar Suruç ve kırsalındaki Ezidiler katledilmemiş sadece psikolojik baskılarla Müslümanlaşmış olsalar da Suruç ve kırsalında bu anlatımda da görüldüğü gibi en az 200 yıl önceye kadar özellikle Kuzey Iraktaki Ezidi katliamlarından kaçan Ezidilerin Suruç ve kırsalına yerleştikleri görülmektedir. Bu durum bu katliamlarda kayıplar veren bu Ezidilerin bastırılmış belleklerini Begê mitosunda ifade ettikleri varsayımını kolaylıkla yapmamıza olanak vermektedir. Burada sadece Kuzey Iraktan değil aynı zamanda Kürt coğrafyasının bir çok bölgesinde yaşanan Ezidi katliamlarından kaçan Ezidi Kürtlerin Suruç'a geldiklerini yeniden anımsatmalıyım.*

Konuşan: Adil Binici
Yaş: 50
D.Y:Mishacerk

'1975'te ilkokula Mishacerk'ten Aybastı köyüne giderdik. Metin Sarıgül diye Bursa'lı bir öğretmenimiz vardı. Sınıf başkanına 'Sınıfta Kürtçe konuşan öğrenciler olursa onların adını yaz bana ver' der, sonra da sınıf başkanının yazdığı herkesi döverdi Kürtçe konuştukları için.' *Türkleştirmenin 1975'lerde de yürürlükte olduğu görülüyor.*

Konuşan: İsmail Beşikçi 2. görüşme
Yaş: 71
Meslek: Sosyolog
Yer: Ankara

'Kürtlerde toplum ve tarih bilinci yoktur. Kürtler her konuda olduğu gibi bu konuda da devletin kavramlarıyla konuşur ve düşünürler. Kürtler Yezidi kelimesinin devletin kavramı olduğunu bunun yerine Ezidi kelimesinin kullanılmasının gerektiğinin ayırımında değillerdir. '

Konuşan: K.S
Doğum Yeri: Suriye
Konuşulan Yer: Urfa
Etnik Yapısı: Suriyeli Kürt

'Suriye'de Sünni Araplar Ezidi Kürtlerle Müslüman Kürtleri birbirlerine düşürürler.'
(*Kürdü Kürde kırdırma*)

Konuşan: Ş.L
Yer: Diyarbakır

Yaş: 60
D.Y:Diyarbakır
Aşireti:Dına

'Diyarbakır ve Batman'daki Yezidiler kılıç zoruyla Müslüman oldular. Buradaki Yezidilere 'Ya Müslüman olursunuz ya da öldürürüz' dediler.'

Tarih: 03.04.2009
Konuşan Kişi: Mahmut Yıldırım (Lidar)
Yer: Urfa
Yaş:35

'Suruç'taki yerli halk, Sünni Kürt, Ermeni ve Yahudi idi. Yezidiler daha sonra geldi. Toplumsal Bilinç, yeniliklere açık değildir burda. Buradaki Müslüman kesim Yahudilerin ve Ermenilerin dinlerini algılıyorlardı. Ama Yezidi dinini algılayamıyorlardı.'

Görüşülen Kişi: Halil Güçlü
Dına Aşiretinden 1959 doğumlu.
Doğum Yeri: Kürtçe adı Mudeyip Köyü Yeni adı Büyüksergen köyü.
Yer: Ankara

'Suruç ve köylerinde **Muslimani Mishacerké** deyimi vardır. Türkçesi Mishacerk'in Müslümanlığı demektir. Buradaki yarı Müslümanlaşmış insanları aşağılamak için söylenirmiş bu deyim. Dalga geçmeyi de sağlarmış. Yani Sünni Kürtler sonradan Müslüman olmuş Mishacerk köylülerini aşağılamak ve onların Müslümanlığı ciddiye almalarındaki o sahte katılığı vurgulayarak, eski Müslümanlardan *daha koyu Müslüman görünmelerini* aşağılamak için bu deyim kullanılırdı.'

Konuşan: S.Ç
Yaş:22
Yer: Urfa-Hilvan
Meslek:Kıbrıs'ta Öğrenci

'Hilvan'da Kürtçe Sor Çiya- Kırmızı Dağ- denilen bir dağ vardır. Dedelerimiz 1915 olaylarında bir çok Ermeninin bu dağdan aşağıya atıldığını söylerdi.'

Tarih: 07.09.2009
Konuşan: Fehmi Altinel
Yaş:52
D.Y: Suruç-Olik (Çomak) köyü
Meslek: Olik Köyü Muhtarı

'Bunlar İslam değildi. Ezidi genç kızlar tarlada çalışırlardı. Sünni Kürt çobanlar bu genç kızların etraflarına çember çizerlerdi. Köy uzak. Kızlar birileri gelsin de bu çemberi kırsın diye var güçleriyle ' Verim mu berdın haho haho' - İmdat İmdat gelin

beni kurtarın- şeklinde bağırlarmış. Küçükken bizi akrep ısırduğunda Mishacerk köyüne giderdik. Oradaki Ezidi Şeyh'ler zehri ağızlarıyla çeker bizleri iyileştirirlerdi. Yezidilere 'Siz yezidisiniz, siz gavursunuz' diyerek onları küçük düşürürlerdi. Kız alıp verme yoktu. Misahacerk köyünde Haso (Hasan) Cengiz adında yaşlı bir Ezidi yaşardı. Köye yeni cami yapılmıştı. Cami İmamı 'Haso Cengiz'i cami'ye getirinde bir kez namaz kılsın, çok yaşlı, ölürse kafir olarak o bir dünyaya gidecek' demiş. Köylülerde Haso amca'yı zorla sürükleyerek camiye getirmişler. Hoca, Haso amcaya 'Yaşamın boyunca hiç namaz kılmadığını biliyorum. Bana iyi bak ben ne yaparsam sen de aynısını yap' demiş. Haso amca sıkılıyor, etrafına bakınıyor, olayları bir felaket olarak yaşıyor. Ardından hoca kulvallah ahhat diyerek dua etmeye başlamış. Haso amca fazla dayanmamış 'Bu kulvallah da yeni mi çıktı, dualar mı değişti?' demiş. Bu olayın üzerine bir daha da camiye uğramamış. İslamı kabul etmediği halde öldüğünde cenaze namazını kılıp, İslami inançlara göre gömülmüş. Hoca 'camide bir kez namaz kılan birinin cenaze namazı kılınır' şeklinde fetva vermiş. Şimdi ben Yezidiyim diyelim. İslam hocaları beni tenkit ediyor. Devlet köyüme cami yaptırıyor. Ramazanda oruç tutmadığım içim mahalle baskıları var. Bu atmosferde korkudan ve baskılar nedeni ile İslamlaşma yaşandı. Toplum 'Siz haricisiniz, İslam değilsiniz' diyor. Bu baskılar sonucunda Ezidilerin büyük kısmı K.İrak'a bir kısmı da Almanya'ya gitti. Devlet Ezidilerin farklılığını topluma anlata bilirdi. Toplum bu değişime alıştıra bilirdi. Ama devlet Ezidilere destek çıkmadı.'

Konuşan: Salih Yağmurlu
Yer:Ömerik (At yolu mezrası)
D.T: 1929

'Hamidiye zamanlarında '7 Hristiyanı öldüren cennete gider'derlerdi. Kadiri tarikatından hocalar bu dediloduyu çıkarmıştı. Ben de inanırdım. '

Konuşan: Halil İbrahim Akkuş
Yaş:60
Yer:Mishacerk Köyü
Meslek:Emekli Öğretmen
2.Görüşme

'Haso Cengiz benim dini kardeşimdir. Eskiden buradaki herkes yaz aylarında Çukurova'ya pamuk toplamaya giderlerdi. Kendisi köyde birkaç kişi ile yalnız kalırdı. O zamanlar bana 'gel beni al evine götür. Köyde yalnız kaldım. Yaşlıyım, Çukurova'ya gidemedim. Herkes gelene kadar sende kalayım. Yoksa Müslümanlar cennete gideyim diye beni boğarlar. Korkuyorum.' Derdi.'

Konuşan: İsmail Yavuzel
Yaş:50
D.Y: Tillal (Yalınca) köyü.
Meslek: Tillal Köyü Muhtarı

'Nenem bir Yezidiyi öldürmüş'. *Bunu söyler söylemez karşıda oturan bir başka muhtar ona Kürtçe bir şeyler söylüyor. Ardından 'yok yok nenem bir Ermeni'yi öldürmüş' şeklinde cümlesine düzeltiyor. Çünkü o zamanlar 'Bir Ermeni'yi öldüren cennete gider' diye bir söylenti varmış halk arasında. 1940'lı yıllarda Mishacerk köyündeki bir çok yaşlı Ezidi idi. O zamanlar bir tek yaşlılar kalmıştı İslam'a dönmeyen.'* *İTP'nin Temmuz 1910'da Selanik'te düzenlediği kongrede Osmanlı devletinin Türklük esasına göre, Türk unsuru etrafında örgütlendirilmesinin üzerinde ciddi bir şekilde durulmuştur. Bu kongrede 'Ermeniler, Rumlar, Kürtler, Ezidi Kürtler ve Alevilere ilişkin bazı kararlar da alındı. Bu kararlar gizliydi. Bu kararların bir bölümünde doğu'da yaşayan Ermenilerin nüfusu çürütülmeli, Ermenilerle birlikte, Asurilerin, Süryanilerin, Ezidilerin nüfusları da çürütülmelidir. Kürtlerin Türklüğe, Alevilerin ve mümkünse Ezidilerin de Müslümanlığa asimilasyonları sağlanması' önemle vurgulanmaktaydı. (35)*

Konuşan: Ali Oruç (Bawer Ferat)

Yer: Diyarbakır

Yaş: 50

D.Y: Hilvan-Urfa

Meslek: Yazar (Derweş ve Adüle adlı masalın yazarı)

'Sana Ezidilerin İslamla ilk nasıl karşılaştıklarını anlatayım önce. Kürtlerin hepsi Zerdüştü. Hz.Ömer büyük bir katliam yapıyor. Kürtlerde Şengal dağlarına sığınıyorlar. Halifeler arası karışıklıklarda Şiilik geliyor. Tam bu noktada da zerdüşlük yezidiliğe dönüşüyor. Yezidiler Şengal, Botan, Batman'ın kırsalı, Karacadağ ve Urfa Suruç'a yerleşiyorlar. Biraz da Viranşehir'e yerleşiyorlar. Suruç yöresine de birkaç aile gelmiş olabilir. Özellikle 19 ve 20yy larda Suruç merkezli Berazan Fedarasyonunun topraklarına da Viranşehir'den bazı Ezidi aileler geldi, yerleşti. 2.Abdülhamit'in 1890'lı yıllarda Hamidiye alaylarını kurdurup Ermenilerin bağımsızlık istemlerini engellemek için Panislamist bir politika izlemesi ve buradaki Sünni Kürtleri bu amaçla kullanması noktasında müslüman olmayan Ezidi Kürtlere olan baskılar arttı, yoğunlaştı. O zamanlar Suruç sulak ve bataklıktır. Bedirhanlar Sünni Kürttür. Yezidi Kürtlerle din farklılıkları vardır. O zamanlar (Bedirhanlar döneminde) 7 Yezidiye öldüren cennete gider diye bir batıl inanç yerleştiriliyor halk arasında. '

'...İslami hukuka göre vatandaşlık hakları ellerinden alınmış Ezidiler Bedirhan Beg'in özel zevk nesnelere idi. Müslümanların bir koyun keserek peygamber İbrahim'in oğlu İshak'ı ayinsel kurban edişini kutladıkları kurban bayramında Bedirhan Beg Ezidileri korkunç bir tören için toplardı. Burada İslamı kabul etmeyen Ezidileri kendi elleri ile keserek kurban ederdi.'(36)

'Hamidiye ordularının baskıları zamanla Süryanilere de yöneliyor. Milli aşiretinden İbrahim Paşa kıyımlarda yol oynuyor. Bu dönemde Sünni Kürtler Yezidi Kürtleri dövüyor. Hayvanlarına el koyuyorlar. 1.Dünya savaşı öncesinde Suruç'taki yezidiler Müslümanlaştı. Suruç'daki Yezidilerin toprakları değerli olunca, çay şeker ticareti gelişince, kapitalist dolaşım artınca, buradaki Yezidilerin yaşadıkları alanların rantı arttı. Bu gelişmelerle beraber Yezidilerin hayvan ve meralarına el kondu. Ardından onları Müslümanlaştırma süreci hızlandı. Hamidiye alaylarının baskıları da olmuş.' Dedi.

Ferat'ın bu açıklamalarından Begé'nin yaşadığı Suruç ve kırsalının 19 yy ile 20 yy'ın hemen başlarında Berazan Kürt Fedarsyonunun sınırlarında kaldığını, 2.

Abdülhamit’inde bu tarihlerde Hamidiye Alaylarının bir parçasını bu coğrafyada oluşturduğunu öğreniyorum. Berazan Kürt Fedarasyonu’nun (!!!!!!!!) Osmanlı ve İTP ile olan siyasi ve ekonomik ilişkileri kahramanımız Begê’nin yaşadığı dönemin hemen öncesindeki siyasi atmosferi verecektir. Bu siyasi ve ekonomik ilişkiler, Begê mitosunun doğduğu maddi realitenin belli bir bölümünü de oluşturacaktır. 1840’da ortadan kaldırılan BKF’nin varlığını sürdürdüğü coğrafyanın merkezi olan Suruç’ta 2. Abdülhamit’le beraber yeniden Berazan Birliği oluşturularak burada Hamidiye alayları kurulacaktır. Begê Samur’un doğumuna denk düşen bu gelişmeler kahramanımızın kaderini de belirleyecektir. Osmanlı’nın merkezden zorlamasıyla oluşturulan yapay Berazan Birliğinin TC’nin kurulmasına değin geçireceği sosyo-ekonomik süreç Begê Samur efsanesinin maddi temellerini de oluşturacaktır.

Tarih: 18.06.2009

Yer: Suruç- Merkez

Konuşan: Muhsin Ceylan

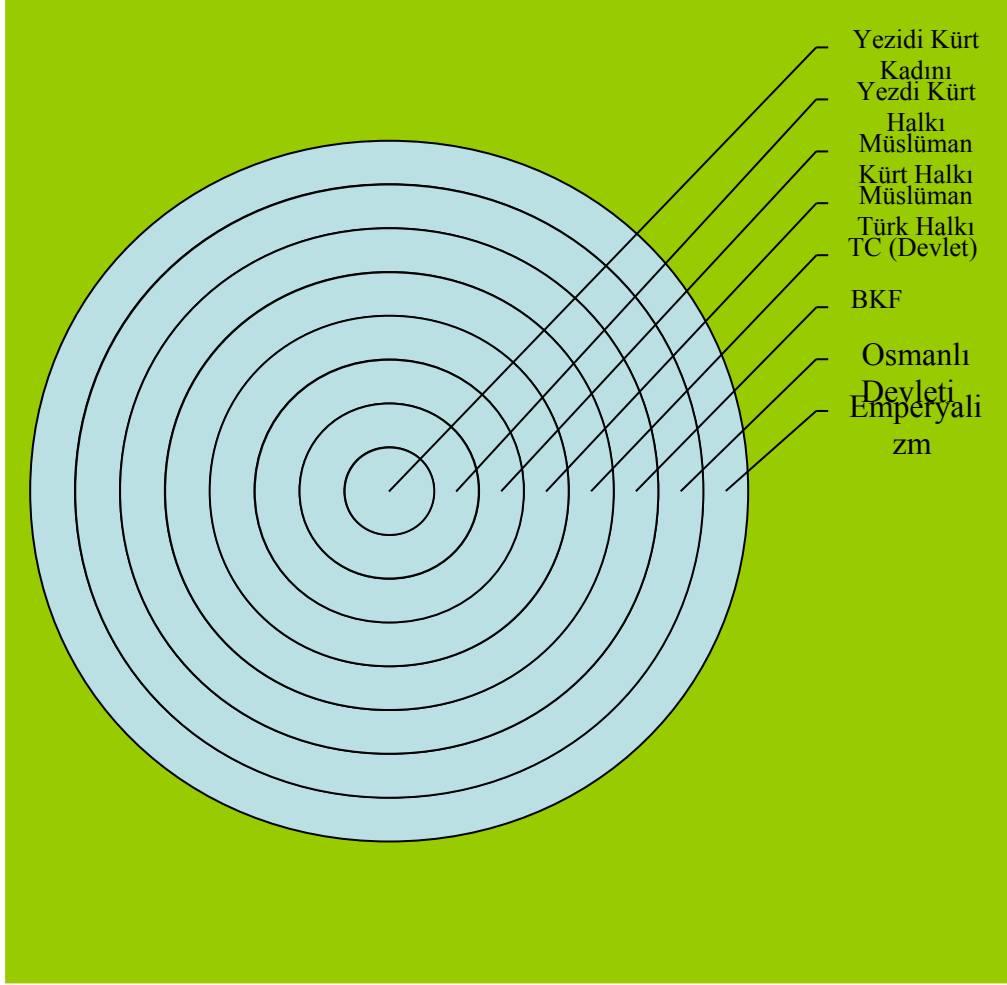
‘Kürtlerin islama ilk geçişleri kesinlikle kılıçla olmuştur. Hz.ömerden önce tüm Kürtler Yezidi idi. Bu olaydan sonra Kürtler kendilerini gizleme, içine kapanma ve şüphecilik davranışını içselleştirdiler. Kürt kimliğini oluşturan bu özellikler bugün bile bir çok Kürtte vardır.’ *Bana dönerek* ‘ bu araştırmada konuştuğun bir çok Kürt işte bu yüzden sana şüpheyle baktılar ama buna rağmen bir Kürt insanı güvendiği bir insanın arkasından sonsuza kadar da gider. Kürt ulusal kimliğini sadakat ve şüphe olarak bile tarif edebiliriz.’ Diyerek de ekledi. ‘İngiliz Politikalarından hem Türkler hem de Kürtler zarar gördü. İngilizler önceleri Kürtleri böl ve öylece yönet derlerdi. Ama şimdi Kürtleri birleştir ve öyle yönet diyorlar. Bu bağlamda Begê’nin yaşadığı dönemde Empalyalist politikaların Begê üzerinde çok olumsuz olduğunu söyleye biliriz. 1.Dünya savaşında tüm Kürt halkı ve dolayısıyla Begê de hedefti. Yezidi Kürtler, tüm Kürt halkı içindeki tüm renkler içinde, Kürt gelenek ve göreneklerini en orijinal haliyle yaşatan kesim olduğundan daha çok hedef oldular. Peki kimin hedefi oldular.

a.Mevcut sistemin.

b.Müslümanlaşmış diğer Kürtlerin.’

Yezidi Kürtler dışındaki tüm Kürt halkı sistemin kendilerini horlamalarının acısını Yezidi Kürtlerden çıkarıyorlardı. ‘Bîdestê Bîndestan’.

Muhsin Bey anlatımlarına devam ediyor. ‘Olayın Begê’nin kadın olmasıyla da ilgisi var. 2000 yıldır Kürt halkına yapılan tüm baskı biçimleri karşısında Kürt kimliğinin korunmasını sağlayan Kürt kadınıdır. Yani Begê’dir. Bu bağlamda binlerce yıllık Kürt halkının tüm kültürünü koruma sorumluluğunu yüklenmiştir Begê’ye. Bu yüzden bir kahramandır Begê.’ Aşağıdaki şekil Muhsin Bey, kızı ve benim ortaklaşa çabalarımızla oluşturulmuştur.

Muhsin Bey'in bu son ifadeleri benim araştırmayı değerlendirme biçimimi de etkileyecek unsurlar taşıyordu. Öncelikle araştırmamın ilk başında benim Begê'nin cinsiyeti ve etnik yapısıyla hiç de ilgili olmadığını belirtmeliyim. Beni ilgilendiren Begê'nin bireysel başkaldırısıydı. Üstelik ben Kürt tarihi ya da Kürt sorunu ile ilgili bir araştırma da yapma düşüncesinde değildim. Spontal olarak bir süre çalışma benim iradem dışında kendi yolunu bulmaya başladı. Olay bir bireyin yaşamından tüm Kürt ulusunun tarihsel var olup olamam sorusuna dönüştü. Bu gelişme beni yaşamım da ilk kez Kürt sorunu ile yüzleşmeye yol açtı.

Konuşan: Mehmet Şakir
Yer: Suruç
Tarih: 06.07.2009
Yaş: 44

'Milli aşireti, güzel kızlarını araya koyarak bir çok yezidi gencinin Kendi siyasi ve ekonomik çıkarları için savaşmalarına yol açarak, Yezidi aşiretlerinin en güçlü askerlerinin kendisine karşı savaşmalarını engellemiş oluyordu. Bawer Ferat'ın bir

sözlü edebiyat derleme çalışması olan Derwiş ve Adüle adlı kitabında da Milli aşiretinin reisi İbrahim Bey, Kendi kızına aşık olan yezidi delikanlı Derwişe bir tuzak hazırlayarak kendi kızını sadece Türkmen ve Arap aşiretlerine karşı savaşı bir delikanlıya vereceğini söyler. Milli aşiretinin bu savaşı kazanma olanağı yoktur. Derwiş, Adüle'ye olan aşkı için bu savaşa Milli aşireti için gireceğini söyler. Derwişi yalnız bırakmak istemeyen bir çok Yezidi delikanlısı da savaşa katılırlar. Savaşta kendi sayılarının binlerce katı sayıda olan Arap ve Türkmen aşiretlerine karşı savaşırlar. Gerilla savaşı yürütürler. Savaşın ilk günlerinde çok büyük başarılar kazanırlar. Yüzlerce düşmanın ölümüne yol açarlar. Düşman Derwişi erkek erkeğe savaşarak yenemeyeceğini anlar. Onu yenmenin tek yolunun hile yapmak olduğunu anlar. Kalleşçe bir tuzakla Derwiş ve arkadaşları öldürülür. Böylece Yezidi aşiretleri büyük bir savaşçı kaybına uğrarlar. Derwiş'in gerçek adı, Dewreşe Adbi'dir. Milli aşireti böyle bir 3 kağıt yaparak bir çok Yezidi Kürt gencinin ölmesine yol açtı. Osmanlı burada Kürt'ü Kürt'e kırdırıyor. Osmanlı Tunçtan bir tapu vererek Dicle ve Fırat arasını Milli aşiretine tapulamıştır. Milli aşireti de buna karşılık Osmanlı adına bu gölgede vergi topluyor.(Koyun,keçi vb) Asker topluyor bazen de aşiretler arasında huzursuzluk çıkarıyordu. Osmanlı Milli aşiretinin kendisi için bir önemi olmadığına karar verdikten sonra bu aşireti sürgüne yollar. Ve Tunç tapu ile kendilerine verdikleri toprakları geri alır. İbrahim paşa'nın akrabaları günümüzde Türkiye aleyhine dava açarak buraların tapusunun kendilerinin olduğunu iddia etmektedir. Dava hala devam etmektedir.'

Konuşan: Halil Güçlü
Yer: Ankara
Tarih: 07.07.2009

'Efsanesi anlatılan Derwiş ve Adüle aşkı 1790 lı yıllarda yaşanmıştır. Derwiş, Begê gibi Ezididir ve Begê gibi Dina aşiretindedir.'

Konuşan: Mehmet Şakir
3. Görüşme
Yer: Urfa Suruç- Merkez

'Dina aşiretinin bir kısmı Suriye'nin Kobani, Halep ve Şam bölgelerinde yaşamaktadırlar. Dina aşireti Müslümanlaşmayı isteyerek Kabul etmedi. Müslüman olmak zorunda kaldılar. Gönülsüz Müslüman oldular. O zamanlar Ermeniler de var. Benim dedemim adı, Mesti Müslim idi. Onun zamanında Ermeniler katlediliyor. Kimi vicadanlı Sünni Kürtler Ermeni kadınları 2. ya da 3. eş olarak alarak onların yaşamlarını kurtarmaya çalışıyor. Erkek Ermenilere de Müslüman ismi verilerek nüfuslarına aldıkları da oluyor. Dedemim zamanında Humaro adlı Ermeni bir adam da var. Dedem onu çok severmiş. Onu katliamdan kurtarmak için Humaro'yu nüfusuna geçirir. Ve Humora'ya Ali Ose Müslim adı verilir. Ali Ose Müdlim'im bir de oğlu Hasan varmış. Büyükersvan köyünde yaşamışlar. Dedem, bir gün Ali Ose Müslim'e 'gel senin oğluna kızımı vereyim' diyor. Şu an Osman 75 yaşında. Dedem, Osmanla kızı Üveyşi evlendirip onları Suriye'ye yolluyor. Kobaniye. Bozan Bey'in akrabalarının bazılarının da şimdi Suriye'de Kobani de yaşamaktadırlar. Kobani'nin Türkiye'de kalan kısmı Müşrikpınar'dır. Suriye'de kalan kısmı ise Aynelarap'tır.

Büyükşervan (yeni adı Yolcular) köyünde Hamzo adında bir adam yaşarmış. Karsı bir gün ona 'Hamzo sen neden namaz kılmıyorsun' diye sormuş. Hamzo da ' Ben 7 Ermeni öldürdüm. Cennete gideceğim. Namaz kılmama gerek yok' demiş. Buralarda 7 Ezidiyi öldüren cenete gider dedikodusu da çıkarılmıştı. Hamzo Altay ölmüş. Ama oğlu Selami Altay Büyükşervan (Yolcular) köyünde yaşamaktadır.' *(Hamzo Altay Büyükşervan köyünde yaşamış. Suruç Nüfus dairesindeki kayıtlardan Hamza Altay'ın 07.01.1900 yılında doğduğunu –Begê'den 6 yaş küçük- 1964 yılında öldüğünü öğreniyorum. –Begê'den 4-6 yıl sonra- Buradan Suruç ve kırsalındaki Ezidilerin İslamlaşmalarının 1915 Ermeni olaylarının yaşandığı sürece denk geldiğini kolaylıkla ileri sürebiliriz.)* 'İran'dan yeni geldim. Orada Kendovan köyüne gittim. Dınaların ataları burada da yaşamışlar. Kendovan köyünün yakınında Hamedan köyü var, Suruç'ta da Hamedan adlı bir köy bulunmakta. İran Horasan'ının Kendovan ve Hamedan köylerinde 700 yıllık evler var. Bu evler Kapadokya'daki kaya evlerine çok benziyor.'

1915 olaylarında Ermenilerin yaşadıklarına tanık olan Ezidi Kürtler korkularından kitlesel olarak İslama yönelmiş olabilecekleri akla çok yakın. 700 yıl önce Ezidilerin yaşadıkları İrandaiki bölgelerin bazılarının Kapadokya'ya benzemesi de Hristiyanlar gibi Ezidilerin de coğrafik olarak korunmalı evleri tercih ettiklerin, gösteriyor. Bu da çevredeki Müslüman çoğunuktan saklanmalarını da sağlamış bir bakıma.

'Ermenileri öldürenler cennete gider diye yayılan dedikodular sonunda bir çok Ermeni öldürülmüştür. Ermeniler toplu olarak (Kadın-Erkek-Çocuk-Yaşlı) bir evde toplanır, aç susuz bırakılmış. Bir gün küçük bir çocuk kapı açılır açılmaz, küçük bir su birikintisinden su içmek için evden koşarak çıkmış. Suya kafasını sokar sokak köylüler çocuğun kafasını taşla ezmişler.'

(Ezidileri öldürenler direk cennete gider dedikodusu da çıkarılmıştı. Bu durum da Ezidilerin İslamlaşmasını kolaylaştırmış olması olasılığı çok yüksektir. Üstelik Ezidiler Ermenilere yapılanlardan çok korkmuş, ister istemez Müslüman olmuş ya da Müslüman olarak görünmek zorunda kalmış oldukları savı kolayca ileri sürülebilir. Bir de Ezidilerin mallarını gasp edilmesi, ineklerine el konulması da var. Osmanlı Ezidilerden çok yüklü vergiler alıyordu. Ayrıca asker ihtiyacını Ezidilerden karşılayan Osmanlı, bu Ezidi askerlerin askerlik sürelerini 8-10 yıl tutabiliyordu. Bu durumda Ezidiler Müslümanlaşmaya isteksiz de olsa yaklaşmak zorunda kalmışlardır şeklinde bir yorum yapıla bilir.)

Konuşan: Haydar Cengiz

Yaş:60

D.Y:Mishacerk

Aşiret: Dına

Tarih: 20.09.2009

'Dına aşiretinin bir kısmı Erzurum Horasandan gelmiştir. Oysa biz direk Şengalden geldik. Sincar vilayeti Sunay kasabasından geldik. Göçebeydik. Bir kısmımız Viranşehir'de kaldı. Geri kalan Suruç'a geldi. Suruçtakilerin çadırları sulu yerlerin yakınındaydı. Pınar köyüne yerleşenlere çok hakaret edildi. 'Siz Ezidisiniz, dini hariçsiniz' derlerdi. Bundan 300-350 yıl önce bugünkü Pınar köyünde 50-60 yaşlarında bir kadın mal yağıyor bir yandan da hıçkıra hıçkıra ağlıyormuş. Tam o sırada büyük bir kervan Pınar köyünden geçiyormuş. Altında asil bir at olan, yakışıklı bir Ezidi genci kervanın başıymış. 'Bu köyde çok çayır çimen var, sulak bir yer de

üstelik. İstanbul'dan geliyoruz, çok yorulduk burada birkaç gün dinlenelim' demiş. Bu kervan K.İraklı Ezidi aşiret reisi Pirkal'ın kervanıymış. Aşiretin başı da Pirkal'ın oğluymuş. Kervan ağlayan kadının yanından geçerek biraz ileride **yeşil, kırmızı ve sarı** renkli bir çadır kurmuş. Pirkal'ın oğlu adamlarına 'gidin o yaşlı kadın neden ağlıyor diye sorun' demiş. Adamlar kadının yanına gelmişler. 'Neden ağlıyorsun' diye sorduklarında kadın, ' biz Şengal'den geldik geri dönmedik, bize vuruyorlar, dövüyorlar, bizim dinimiz Ezidi olduğu için böyle yapıyorlar' diyerek anlatmış. Sonra da 'bu kervan kimin diye?' sormuş. Pirkal'ın oğlunun olduğunu öğrendiğinde 'beni ona götürün, Pirkal'a bir hediye yollayacağım' demiş. Birlikte kervan başının çadırına giderlerken yaşlı kadının geride kaldığını fark etmişler. Kadın onlara 'siz ilerleyin ben yavaş yavaş gelirim' demiş. İyice arkada kalan kadın çalılıkların arasına girerek pijamasını çıkarmış, bunu da büyük bir mendille sarmış. Pirkal'ın oğlunun yanına geldiğinde 'bu hediye'yi baban Pirkal'e ver' diyor. Abdülaziz'in dağlarından Kürt dağlarına kadar tüm topraklar Ezidilerin idi. Oğlu babası Pirkal'ın yanına geldiğinde büyük bir eğlence yapılıyor. Babası soruyor 'yolculuk nasıl geçti' diyor. Oğlu, 'İstanbul'dan Pirsus'a-Suruç'a- geliyoruz, orada çok güzel bir Mera var. Katar'ları yayarken yaşlı bir kadın geldi. Kervan'ın senin olduğunu öğrendiğinde sana bir hediye yolladı. ' diyerek cevap veriyor. Pirkal 'hediyeyi getir ve aç' diyor. Pirkal'ın mekanında aşiretinin ileri gelenleri vardır. Paket açılınca yaşlı kadının pijamasını herkes görür. Pirkal Beğ anında 'kapat kapat ben anladım' der. Ardından aşiretinin ileri gelenlerine dönerek 'bunun anlamı nedir biliyor musunuz, namusumuz elden gidiyor' demektir. Pirkal 200 kişilik yiğitler ordusu ile Suruç ovasına gelir. 200 kişilik orduyla burada savaşır. Buraları Dınalara vatan yapar. Mishacerk'te eskiden Ermeniler yaşardı. Bu köyü onlardan parayla satın aldı. Kör Yusuf Ağa'ya da dedi ki, 'Dına'lara sen bakacaksın' hakaret kalmadı. Bütün köyler Dınalarındı, hemen hepsi Ezidi idi. Şimdi bu olaydan günümüze Ezidi olarak, Karaköy ve Mishacerk köyleri kalmıştı. Buradaki ailelerden kimisi oğlu'nu hocaya gönderdi. Nenem o zamanlar 'ama çocuklar sakın Şeytan kelimesini telafuz etmeyin, yoksa değirmendeki tüm taşlar başınıza düşer' derdi.' *Anlatıcı Pirkal gibi bir Ezidi öndere gereksinim duyduğunu Pirkal'den söz ederken heyecanlanmasıyla ele veriyor.*

'Eğer Pirkal olmasaydı buradaki Ezidi köylerine Ezidiler yerleşemezdi. Pirkal Sünni Pijan, Şedad ve Asi aşiretleri ile savaşarak Ezidilerin bu coğrafyaya yerleşmelerini sağlamıştır.'

'Dayak vardı. 'Bu Ezidileri buradan kaçıralım ki toprakları bize kalsın' diye düşünürlerdi yöredeki Müslüman halk. Eskiden kimlikler çok sayfalı idi. Bu yöredeki köylülere ' çıkar bakalım kimliğini Ezidimisin, Müslüman mısın' diye sorarlardı. Kimliğinde Ezidi yazanları sille tokat dövüyorlardı. Benim dedem anlatırdı, 'bir adam tarladaki frezleri yakacakmış. Tarladaki yılanı 'tarladan çık yoksa sen de yanarsın' demiş. Yılında 'vatan tatlıdır' demiş. Tarladan gitmemiş.'

'Kuremus köyü dedem zamanında da İslamdı. Dedemin evinin yanında 5 insanın ele ele tutuşsa bile gövdesini saramayacağı bir ağaç vardı. Bütün yaz bu ağacın altı serin olurdu. Suları ağacın dalları arasına astığımızda hiç ılımlardı. Şimdi iyi dinle. Babam köy Muhtarıdır. Dedem Meğmi oruç zamanı oruç tutmuyor. Eskiden köylülerin toplandığı köy odaları vardı. Köy odasında Müslüman hocaya soruyorlar, Meğmi (Mehmet) kimdir? Müslüman Hoca cevap veriyor, 'Mehmet dinsizdir. Kafirdir. Ne oruç tutuyor ne de namaz kılıyor. Dedem de ' koyunlar, keçiler kasapta kendi bacağından asılıyor, hoca' demiş. Sonra herkes evine dağılmış.

Ertesi gün Hoca Kuremus köyünden bizim köye doğru yaklaşıyormuş. Dedem babama ' Bak Müslüman hoca geliyor, ben ne dersem sen onu yap' diyor. 'Kuyudan su çek, kovaya koy ve büyük ağacın dallarına as soğusun, ' Dedem çok kibardır. 'Ho-

ca hoş geldin, soğuk suyu getirin Hoca elini yüzünü yıkasın, en yumşak en yeni keçeyi getirin otursun. Kuzuyu kesin ve hemen çevirmesini yapın. **Karacadağ pirinciden tereyağlı pilavı da hazırlayın**, yanında yayık ayrıntı olsun.’ Her şey yapılır. Sofra ulu ağacın gölgesine kurulur. Oruç zamanıdır. Krallara layık sofrayı gören Hoca ‘Şimdi ben de yiyeyim mi?’ diye soruyor. Dedem de ‘ye tabi suyunu da iç ağzını da yıka hala oruçsun oldu bitti.’ Hoca bir afiyetle karnını doyuruyor. Ardından dedeme ‘hadi köy odasına gidelim’ diyor. Dedem de ‘sen git ben birazdan gelirim’ diyor. Köy odasında iftarda Hoca çok az yemek yiyor. Köylüler şaşırıyorlar. Hoca su bile içmiyor. ‘Hoca neden bugün iftarda yemek yemedin, su içmedin’ diyor köylüler. Dedem de öğle benim evimde yemek yedi de ondan’ diyor. Her akşam olduğu gibi köylüler yine hocaya sorarlar ‘Mehmet nasıl bir insandır, onun hakkında ne düşünüyorsun?’. Hoca da ‘ya görmüyor musunuz koyun, keçi kendi ayağıyla yürüyor, kendi bacağıyla asılıyor?’ Sonra dedem tüm köylülere dönüyor. ‘Hoca 20 gündür her akşam bana hakaret etti. Şimdi sıra ben de’ diyor. Aynı gece Hoca köyü terk ediyor.’

‘Şimdi ben Ezidi bir çobanım. Köyün mallarını otlatıyorum. Çok mal var. Karşıdan bir Müslüman geliyor. Beni çembere alıyor. Malların tümü diğer bir Müslümanın tarlasına giriyor. Eğer Müslümanın tarlasını korumak için çemberden çıkıp malları durdursam Ezidi dini mi çığnemiş dinimden çıkmış olurum, yok eğer çemberden çıkmaz isem Müslüman köylünün bir yıllık emeğinin yok olmasını önleyememiş olurum. Söyle sen ne yapardın. Ezidi çobanlar çemberden çıkmadıklarında Müslüman köylü ‘çemberden çıksaydın, senin yüzünden bütün mahsülü mallar talan etti’ derler. Zamanla çobanlar çemberi kırmaya başlamışlar. Ezidi çobanlardaki insanlığı görüyor musun?’

‘70-75 yıl önce bizim Mishacerk köyünden 2 kişi Bireciğe gidiyor. Öğle vakti hoca cami minaresine çıkıyor ve ezan okumaya başlıyor. Bizim köylüler yaşamları boyunca ne cami görmüşler, ne de ezan sesi duymuşlar. Hocayı kast ederek ‘Vay babanın sakalına sıçım, ne kadar keyfi varki şu yüksekte türkü söylüyor.’ Artık köyün yarısı Müslüman olmuştu. Emo da Müslüman olmuş. Çoğu zaman Emo’nun çocukları bahçeye çıkıp ezan okumuş, Begê de ‘Emo’nun sıpaları yine zırlıyor’ dermiş. Ezidi Şeyh Cindi, ramazanda üzüm yiyor. Mino bunu görüyor. Cindi ‘iftara çok vardı’ sadece üzüm yedim, su içmedim.’ Diyor. Mino da ‘su mu engel, hem sen iç hem de ben’. Cindi de ‘hem sen sus hem de ben susayım’ diyor.’

Haydar Cengiz buraya kadar dedesinin ve kendi köylülerinin İslamla ilgili anılarını anlattığı bir çok öykülemeye, gerek kendisinin gerekse İslamlaşmak zorunda kalan Ezidi halkının Müslümanlaşmayı içselleştirmede, İslam kimliğinin özgür seçimlerinden kaynaklanmadığını vurgulamaya çalışmıştır. Özellikle Müslüman hocaları karikatürize eden öykülemelerde İslam kimliğinin sahici görülmediği ifade edilmeye çalışılmaktadır.

Haydar Cengiz’in aşağıdaki anılarına bakalım şimdi de,

‘Çok iyi hatırlıyorum, küçükken etrafı siyah taşlarla çevrili kubbe gibi bir mezar vardı köyümüzde. Bir ziyaretti. Şeyh Babık türbesi derlerdi. Çarşamba günleri pilav yedik orada. Köyümüze cami yaptıklarında Ziyaretin binasını yıktılar. Abim de ‘ben Ezidi olarak bir caminin taşlarını yıkıp, dağıta bilir miyim? Neden bizim ziyareti yıkıyorlar. Taşlarını alıp, camii inşaatında kullanıyorlar.’ *Demişti. Egemen güçler Mishacerkli Ezidi Kürt halkının tarihi belleğinin bir sembolü olan bu türbeyi yıkmakla bu toplumun ortak hafızasını da yok etmeye çalışmaktadır. Egemen güçler ortak bir toplumsal kültür oluşturmak için hemen tüm azınlıkların kültürel kimliklerinin sembolü olan maddi yapıları yok etmeye çalışırlar. Bu tip yapılar toplumsal hafızanın canlı tanıklıklarıdır da. (Haydar Bey in bu abisi yaşıyor mu?) Yanımızdaki başka bir yaşlı köylü, Haydar Bey’e ‘Senin Enişten Şeyf Yusuf (Feleknaz Uca’nın amcası) Şeyh*

Miro'nun oğlu Batman'da Şimsi köyünde rahat uyuyor.' Diyor. Avrupa Birliği'nde Ezidilerin haklarını koruyan Ezidi bir Milletvekili olan Feleknaz Uca, Urfa'daki savunmasız Ezidiler için bir kurtarıcı olarak algılanıyor. Mishacerk'deki Şeyh Babık türbesi yerle bir edilirken, Batman'daki Feleknaz Uca'nın amcasının türbesine kimse dokunmamaktadır. Buradan da Türkiye'deki Ezidilerin güçlü bir lidere gereksinim duydukları kolayca ortaya atıla bilinir. Haydar Cengiz ve yanındaki yaşlı Ezidi toplumsal hafızalarında Ezidiler olarak güçlü olduklarında, Ezidi kimliklerini daha legal yaşayaabileceklerini bu anlatımla ortaya çok açık koymaktadırlar. Kürt açılımının tartışıldığı bu günlerde Ezidilere dinsel kimlik özgürlüğünün koşullarının yaratılması üzerinde de durulması gerektiği kendini dayatmaktadır. Bu olanağa kavuşacak olan bu halk kimlik bunalımından kurtulacak, Ezidiliği daha özgürce yaşaya bilecektir. Tam bu noktada Haydar Cengiz'in ağzından 'Meleke Tavus' cümlesi belli belirsiz çıkıyor. Ve konuşmaya devam ediyor. 'Eskiden Mishacerk'teki bütün Ezidi aileler gayipten Şeyho Şemsi' (Ezidi Şems tarikatının kurucusu ya da önderlerinden) gelecek diye evlerinde yataklarının bulunduğu odanın kapısını perde ile örter, yere çul serer bir de çıra(gazlı fener) yakarlardı. Hiç kimse o odaya girmezdi. Ev sahibi gelecek, Şeyho Şemsi gelecek, derlerdi.' Ardından göz ucuyla bulunduğumuz odadaki yataklara bakıyor.-kör olmasına rağmen yatakların bulunduğu yere doğru başını çeviriyor. -Haydar Cengiz Ezidi halkının kurtarıcısını bekliyor. Haydar Cengiz gayipten gelecek Şeyho Şemsi'nin geleceğine gerçekten inanıyor. Şeyho Şemsi gayipten gelecek ve Müslümanların baskılarından bunalan Mishacerk köylülerini kurtaracak. Yaşanılan toplumsal çaresizlik karşısında Haydar Cengiz Şeyho Şemsi'ye sığınıyor. Şeyho Şemsi'ye inanıyor Haydar bey. Haydar bey gelecekte bir kurtuluşun olacağına inanıyor, dili ne kadar 'eşhedüenne ilahi illah' dese de bilinci Şeyho Şems demeye devam ediyor. Haydar beyin toplumsal hafızası islami hegemonyaya direniyor, Ezidilerin bir gün gerçek özgürlüğe kavuşacakları inanacını içinde yaşıyor. Görmeyen gözleriyle altı yaşında gözlerini kaybetmezden önceki dönemlerde olduğu gibi evinin yataklarının bulunduğu bölüme başını çeviriyor. Şeyho Şemsi'nin gelip gelmediğine bakıyor. Görmese de varlığını hissetmeye çalışıyor. **Bastırılmış bellek Haydar bey'in kör gözlerinden ışıldıyor. Ağlıyorum...**

Haydar bey konuşmasını sürdürüyor. 'Ezidi cemaatına girdiğinde, 'merhaba' de. 'Selamu-n aleykum' deme. Müslümanlar ezidilerin ekmeğini, kestikleri koyunları yemezler.'

'Hakiki Ezidiler, Şengaldekiler, Begê'nin namını duymuşlar. Biliyor musun Begê'nin kokusu her yere yayılmış, Almanya'ya, Suriye'ye, İran'a.'

Ölmesini üzerinden yaklaşık 50 yıl geçmesine rağmen Begê Samur Pirsus'lu – Suruç'lu- Ezidi Kürt halkını umudu, inancı, onuru olmaya devam ediyor. Haydar bey ve diğerleri yaşadıkları en zayıf anlarında Begê Samur'un kahramanlığına sığınıyorlar. Onun yaşamı boyunca müslümanlaşmamak için katlandığı acıları konuşuyorlar. Ve Begê Samur ölümünden 50 yıl sonra bile devletin müslümanlaştırma politikalarına karşı savaşımına devam ediyor. Ve devlet mezarından bile korktuğu Begê Samur'u hiç olmazsa öldükten sonra müslümanlaştırmak için elindeki tüm kozları kullanmaktan çekinmiyor. Yarı müslüman-yarı Ezidi kürt köylülerini üzerlerine müslüman hocaları yollayarak 'atalarınız Ezidi inanacına göre gömüldü. Onların mezarlarını açılım ve naaşlarını kıbleye doğru düzeltelim' telkinlerinde bulunmalarına fırsat veriyor. Kahraman Ezidi köylüleri de bu blöfü görüyor ve Begê Samur'un mezarının artık bilinmediğini, kendisinin hangi mezarda yattığını artık kimsenin bilmediğini söylüyorlar. Devlet de bir hamle daha yaparak Begê Samur'un nüfus kütük kayıtlarında dini bölümüne islam yazıyor. Devletle Begê Samur'un savaşında, devlet hala yenik durumda. TC'nin

kağıt üzerinde islamlaştırmayı başardığı Begê Samur, toplumsal hafızada Ezidi kimliği ile mitoslaşmaya hala devam etmekte.

Haydar Bey'in bilinç altı işildamaya devam ediyor, 'Bizim Köy Ezidi iken dine olan saygı daha yüksekti. İnsanlar arasında saygı ve sevgi çok daha fazlaydı.'

Begê mitosunun toplumsal hafızadaki yansımada Kürt Milliyetçiliği baskın değil. Ezidi kimliği Kürt kimliğine göre çok daha belirgin. Bu durum PKK'nin politikası ile uyuşmamaktadır. TC de Begê samur'un toplumsal hafızada anımsama biçiminden hoşnut değil. Çünkü bu durum devletin Kürtleri asimile etmede kullandığı ümmetçilik politikasının antitezi konumundadır. Sözün özü, Begê Samur, dinsel kimliği birincil olarak savunmakla Ezidiliği Kürt milliyetçiliğinin önüne geçirmektedir. Bu durum eşzamanlı olarak, TC'nin ümmetçilik politikası karşısına, Kürt milliyetçiliğini çıkartmaktadır. **Bu mitos, TC karşısında Kürt milliyetçiliğinin savunucusu olurken, PKK karşısında dinsel kimliği öncelikli savunarak paradoksal bir nitelik içermektedir.**

Begê samur mitosunun nesnelliği devletin Suruç'lu Ezidileri İslamlaşırma gayretlerine devam edeceği sonucunu göstermektedir. Aynı mitos Suruç'taki Ezidilerin PKK tarafından da Kürt Milliyetçiliğine zorlanmalarını getirecektir.

Burada gerçek sorunsa, Ezidi kültürünün hem TC hem de PKK tarafından öncelikli görünmemesidir. Özde Ezidi dıştan Müslüman görülen bu insanların politik seçimlerinin ne olduğu, bu insanların Ezidiliği yaşaya bilmek için nasıl bir çözüm bulacakları sosyolojik olarak çok önemlidir. Suruç'lu Ezidiler Begê Samur'u mitoslaştırarak hem TC'ye hem de PKK'ye karşı natural doğalarını korumaya çalışmaktadırlar.

Tam da burada Suruç'ta Ezidi kalan son 3 köyden biri olan Masıcark'ın Kürt Hizbullah'ın tabanı olması, Mishacerk'in ise PKK'nin doğal tabanı olmaya başlaması oldukça dikkat çekicidir. Yani Masıcarklı Ezidiler ümmetçilik ideolojisi ile Ezidi benliklerini tamamen kaybetmiş, Mishacerkli Ezidiler de Kürt milliyetçisi olarak dinsel kimlikleri unutmaya başlamışlardır. Mishacerk'teki 60 yaş ve üstü insanların toplumsal hafızalarında Begê Samur mitosunu canlılığını korurken, 40 yaş ve altı Mishacerk'li insanların toplumsal hafızalarında Begê Samur mitosunu nerdeyse bulunmamaktadır.

Başka şekilde söylersek Suruç'lu Ezidilerin toplumsal hafızaları devlet, PKK ve Hizbullah'ın saldırısıyla karşı karşıyadır. Ezidilerin toplumsal kimlikleri son çırpınılarını yaşamaktadır. Bu toplumsal kimliğin varoluş sorunu ise, TC ve Hizbullah'ın İslamlaşırma politikalarına, PKK'nin de milliyetçilik söylemlerine karşı kendi koruma mekanizmalarını geliştirebilmektir. Begê Samur'un mitoslaştırılması bu mekanizmalardan en güçlüsü gibi görünmektedir.

Tarih: 11.05.2009

Yer: Urfa-Bozova

Konuşan Kişi: Mahmut Yıldırım (Lidar)

Yaş: 35

'Kürdistan'daki Kürt aşiretlerinde bir gelenek vardır. Osmanlıyla savaşan herhangi bir Kürt aşireti eğer Osmanlıya yenilirse toprakları, bu savaşa katılmayan diğer Kürt aşiretleri tarafından yağmalanır ve ellerinden gasp edilirdi. Osmanlıyla savaşan yürekli ve korkusuz Yezidi aşiretleri Osmanlıya yenildiklerinde, mallarını, topraklarını Sünni Kürt aşiretlerine kaptırırlardı. Bu bağlamda Sünni Kürt aşiretleri çoğu kez Yezidi Kürtleri Osmanlıyla savaşlarında bilerek yalnız bırakırlardı. Osmanlıyla

savaşan Yezidi aşiretinin içinde olan bazı Yezidi aileler de bazen bu savaşa katılmaz, Osmanlı karşısında savaşı kaybeden Yezidi Kürt akrabalarının mallarını yağmalarlardı. Özellikle Ketikan aşireti bu tip gözü açıklıkları çoğu kez yapardı. 1.Dünya savaşına denk düşer bu gelişmeler. 19.yy sonundaki Osmanlı-Rus savaşında Ruslara yenilen Osmanlı Yezidilerin İslamlaştırılmasını daha ciddi bir şekilde devlet politikası haline getirir. Nakşibendilik Yezidileri Sünnileştirmeye girişir.'

Konuşan: Haydar Cengiz

2. Görüşme.

Tarih: 29.09.2009

Yer. Mishacerk köyü

'Begê'nin köyümüzde kıraç bir tarlası vardı. Tarlasının içinde de mağaralar vardı. Köyün merasına bitişikti bu tarla. Urfa'nın dayanılmaz yaz sıcaklarında Begê, bu mağaralarda serinlerdi. Yazın o mağaralar buz gibi olur. 100-120 yıl önce Mishacerk'li köylüler Türkçe bilmediklerinden Aliğör (11 Nisan kasabası)' e bile gidemezlerdi. Ezidi Nasır yaklaşık olarak Begê'nin doğduğu yıllarda ölmüştü. İşte yaklaşık 110 yıl önce ölmüştü. Nasır'ın zamanında Ezidiler biraz kalabalıklarmış. Sünni Kürtler Mishacerkli Ezidi Kürtlerin hayvanları çalar, keserlerdi. Nasır zamanında. Değirmenlerden dönen Ezidilerin çekilmiş un çuvallarını da çalar ya da yere dökerlermiş. Tarlalarına mallar yolların ekinleri yedirilir, meyve bahçeleri talan edilmiş. Bir çok Ezidi kürt açlıktan kırıldı o zamanlar. Begê'nin doğduğu yıllar. 1890'lı yıllar, Nasır bir gün dedemin evine gelmiş. ' Yiyecek hiçbir şey yok mu sizde? Bir pancar olsa da olur. Ya da bir ot verin. Günlerdir acım. ' diyor. Arkasından yere uzanıyor, iki ayağını duvara kaldırıyor. Çenesi defalarca hızlı bir şekilde açılıp kapanıyor. Evdekiler Nasır'a ne oluyor' diye dedeme soruyorlar. 'Nasır ölüyor, Nasır açlıktan ölüyor' diyor dedem. Cenazesi dedemin evinde 3 gün kalıyor. Çünkü hiç kimsenin cenazeyi kaldırıp gömecek gücü yok, açlıktan. Daha sonra Cenaze dedemin evine yakın bir yere gömülüyor. Mezarlığa götürmeye köylünün gücü yok. Oracıkta gömüyorlar, dedemin evinin önüne.' (*İnsanlar açlıktan ölmemek için müslüman oluyor yani*)

'Mustafa Kemal'den 30 yıl önce. Tahmini olarak 1890'lı yılları başı. Begê'nin doğduğu yıllar. Begê'nin akrabalarından bir kadın, açlıktan ölmek için evin kedisini kesip yiyor.'

'Trabzon'dan Dersim'den getirilen Ermeniler bizim köy üzerinden Suriye'ye götürülüyormuş. Akrabalarım ayran çorbası yapmış bir akşam. Karşılarında sürgüne gönderilen Ermenilerin günlerce aç kalmış çocukları var. Ermeni çocuklar Ezidi köylülerine 'Corma, Corma' diyerek yemek istemişler. Ermeniler çorbaya 'corma' der. Biz Kürtler 'şorba' deriz. Türkler de 'çorba' der. Ermenilerin bir çoğu da açlıktan ölmek üzereymiş. İçlerinden birkaç gündür hiç su içmeyen Ermeniler de varmış. Ermeni kitlesinin içinden fırlayan bu susuz kalmış Ermeniler köyümüzün ortasından geçen nehre kafalarını sokarmış, su içmek için. Tam o zamanda at üzerindeki Hamidiye askeri, kılıcıyla bu Ermenilerin kafalarını yararmış. Yüzü nehrin içinde kalmış, kafasında kılınç darbesi ile çizgi şeklinde bir yarık oluşan bu insanların, kafalarındaki bu yarıktan kan akıp nehrin suyuna karışmış.' *Ermenilerin öldürülmelerine tanık olan Mishacerkli Ezidi Kürtlerin İslama kolayca kaymaları ya da İslamlaşmış gibi gözükmeleri anlaşılır bir durum olarak gözüküyor.* 'Ermeni kabilelerinin 2-3 günde bir köyümüzden geçtikleri olurmuş. Çoğunlukla Trabzon ve

Dersim üzerinden getirilen Ermenilermiş bunlar. Kafile bizim köyde mola verdiği kalabalık Ermeni kitesinden genç kızlar fırlayarak Mishacerkli köylülerin evlerine girer, 'bizlere ekmek verin' derlermiş. Bazı köylüler güzelliklerine hayran kaldıkları bu Ermeni kızlarının bazılarını 2. ya da 3. eş olarak almayı düşünmüşler. Ermeni kadınların çok azı buna razı olmuş. Hatta Dına aşiretinin reisi bile 4. eş olarak bu kabilelerden seçtiği Ermeni bir kadını almış. Ekmek için eve giren Ermeni kadın ve kızlarını köylüler, bazen zorla alı koyarlarmış. Mishacerkli erkekler 2. ya da 3. eş olarak seçtikleri bu Ermeni kızları kaçırıp, kalabalık bir kitle halinde duran Ermeni kafilesine yeniden katılmalarını engellemek için kapıları kitlerlermiş. Böylece annesi ve babası mola sonunda yola devam eden bir çok Ermeni kadın, Mishacerk gibi köylerde Kürt erkeklerine kuma olarak kalırmış. Vicdana gelen bazı Kürt erkekleri bir kaç gün sonra yeni gelen Ermeni kafilelere alıkoydukları bu insanları bırakırlarmış. Bazen de bu Ermeni kadınlar 1-2 hafta Kürt köylerinde kaldıktan sonra yeni gelecek Ermeni kafilesini bekler, kafile gelince de bir fırsatını bulup kendini salıvermeyen Kürt'lerin evlerinden kaçır, kafilenin içine karışarak izlerini kaybettirirlermiş. Annesini, babasını bulma umuduyla.'

'Mishacerk köyünde Osman Atmaca adlı bir Kürt erkeği Ermeni bir kadın alarak evlenmiş. Çocukları bile öldü. Torunları Antep'e yerleşti. Kökenlerinde Ermenilik olduğunu bile bilmiyorlar.'

'Nehir'den eskiden su akardı. Artık köyümüzün nehri kurudu. Çocukken bu nehrin kenarında hayvan otlatırdık biz. Bu sırada sıkıntıdan bir çubukla nehrin topraklarını kazardık. Yumşak nehrin toprağı kolay kazınırdı. Çoğu kez, insan kafası, el, ayak kemikleri bulurduk.'

'Küçükken biz Ezidlere 'Siz neden bu dini terk etmiyorsunuz, niye imana gelmiyorsunuz' derlerdi. Bizim köyün yerli Ermenileri buradaki mallarını çok ucuza satıp Suriye kobanisine gitti. Bizim köye 1980'dan sonra cami yapıldı. Cami öncesi ramazan aylarında dışarıdan hoca gelir Muhtarın evinde namaz kıldırırdı. Ramazan ayı biter, hoca da memleketine gittikten sonra İbrik atılırdı.'

'Miço diye Viranşehirli Ezidi bir akrabamız vardı. Karakolda bir amire denk geldiğinde amir kimliklerindeki dini bölümüne bakarmış. Ezidi yazdığı görünce 'senin dininin.....koyayım ' Dermiş.'

'Dün köyümüzde Mevlüt vardı. Suruç Belediye başkanı Ethem Bey de geldi. Çevre köylerle beraber cemaat 200 kişiyi buluyordu. İmam 'Şimdi Mevlüt okuduk, yemek yedik. Mishacerkiler bu Mevlüt için abdest aldılar. Artık gelecek yıla kadar abdest alıp namaz kılmazlar, çünkü kökenleri Ezidi' dedi. Nasıl bir baskı sen düşün. Şimdi ben nasıl kalkıp 'Ezidiyim' diyeyim.'

Son iki paragrafta hem devletin hem de halkın baskıları çok somut.

'Kürtçe tarak Şe demektir. Ama Ezidi Kürtler tarağa Kürtçe Şe demez, darke seriya derler. Çünkü Şe kelimesin de 'ş' harfi vardır. Kibrit sözcüğünün telafuzu da Ezidlere dokunuyor. Onlar kibrit yerine Müftik demeyi tercih ediyorlar. Nal kelimesini de kullanmak istemez Ezidi Kürtleri, bunun yerine Solbent derler. Tas kelimesini de Ezidilerin yanında kullanma. Ezidler tas yerine Zerik derler. Annem Müslüman olduktan sonra bile ayağa kalmaya çalışırken 'ya Allah' demez onun yerine 'ya Şeyh Şems' derdi.' Karısı söze giriyor, '10 sene önce kocam Viranşehir'e gitmişti. Akrabası Bro'nun yanına. Bro'nun evinde kalkmış namaz kılmış. Ezidi bro da ' Haydar haydar! Allah 2 gözünü de kör etti. Hala namaz kılyorsun' dedi.'

Haydar Bey anlatmaya devam ediyor. 'Açlıktan ölen Nasır'ın oğlu Ali halam Hate ile evlendi. Ali ben 15 yaşındayken bir ramazan ayında bizi ziyarete geldi. Babam sahurda kalkıp bulgur pilavı yapıp Ali'yi uyandırmış. 'kalk yemek yiyelim sahur

oldu' demiş. Ali de 'Ben tavşan değilim gece yemek yiyeyim' demiş. Ali Ezidi dinini değiştirmemiş.'

'Ezidi insanların yanın da Ezüzebillhi bin şeytanil racim' deme. Selamün aleyküm deme. 'Ş' ve 'Y' harflerini kullanma. Ezidiler 'Lanet' kelimesini sevmezler. Bu yüzden Nal kelimesini kullanma çünkü Nal kelimesindeki 'n' ve 'l' harfleri lanet kelimesinde de var.'

Haydar Bey'in bilinci daldan dala atılıyor. 'Begê'nin amcasının oğlu vardı. Adı lalo-lal'dan geliyor- O da viranşehir'e gitti. Mishacerk'te çok tarlası vardı. Bir daha buralara dönmedi.

'Dına aşireti Reşikiler, Mendekorlar ve Bedirkiler olmak üzere 3 koldan oluşmuştur. Mendekor ve Bedirkiler 150-200 yıl önce Müslümanlığa döndüler. Reşikiler 1. Dünya savaşının hemen öncesinde İslamlaştılar.'

'Çok eskiden Haltilerde Ezidi idiler. Kavga olduğunda Dinalara yaklaşırlardı. Zayıf ve küçük bir aşiretti Haltiler. Haltiler Dinalardan önce İslama döndüler. Günbay soyadını aldılar. Reisleri Hüseyin Paşa idi. Haltiler, Urfanın kıraç alanlarından Suriye sınırına kadar olan yerlerde yaşarlardı.'

'Bir gözü kör olan kör Yusuf Ağa, Dına aşiretinin yiğidi idi. Şedad ve Arap aşiretleri Dinaların hayvanları çaldıklarında Rım (mızrak) la onlarla savaşır, çaldıkları her şeyi Dinalara geri getirirdi. Kör Yusufun oğlu Seyfo, Seyfo'nun oğlu ise Salih Bey idi. Salih Bey'in oğlu da Reşat Bey. Reşat Kılıç. Reşat Kılıç Dinaların şimdiki reisi.'

'Kurtuluş savaşında Atatürk üst tabakayı gezdi. Pij, Dın, Şed ve Halt aşiretlerinin reisleri ile görüştü. 'Fransız gavurlar urfa'ya girdi. Biz bu vatani kurtaralım' dedi. Salih Bey Dına aşiretinin yiğitlerini topladı. Fransızlarla kahramanca savaştı. 'Deli' lakabını aldı. Deli'den kasıt gözü karalıktı. Fransız komutanı Saco'yu yendiler. 11.Nisan kasabasının kurtuluşunda Salih Bey'in adı geçer. '

Kurtuluş savaşında Kürt halkının kahramanlığıyla ilgili aşağıdaki şiiri buraya eklemeyi uygun buldum. Çünkü her ne kadar Müslümanmış gibi gözükseler de özde Ezidi olan bir çok Kürt de bu savaşta büyük kahramanlıklar göstermiştir. Ve resmi Tarih Kurtuluş savaşında Türk, Sünni Kürt ve Sünni Arap halkının büyük kahramanlıklar gösterdiklerini söylese de Urfa'lı Ezidi Kürtlerin bu savaşta başarılarından hiç söz etmez. Oysa Urfa'nın Kurtuluşunda Ezidi Kürtler de savaşmış ve bir çoğu bu savaşta canlarından olmuşlardır. Tam burada bir çok Kürt aydını bu saptamanın kemalist bir oryantalist yaklaşım olduğunu söyleye bilir. Haklılardır. Yazarın burada vurgulamak istediği sistemin zorla askere aldığı ve kendi amaçları için kullandığı Ezidileri savaş sonunda adlarını bile anmamakla gösterdiği ikiyüzlülüğün altını çizmektedir.

Karayılan Türküsü

**Atına binmiş de elinde dizgin
Vardığı cephede hiç olmaz bozgun
Çeteler içinde Yılan'ım azgın
Vurun Kürt uşakları namus günüdür.**

**Sürerim sürerim gitmez kadana
Fransız kurşunu değmez adama
Benden selam söylen nazlı anama
Vurun Kürt uşakları namus günüdür**

Karayılan der ki harbe oturak

**Kilis yollarından kelle getirek
Nerde düşman varsa orda bitirek
Vurun Kürt uşakları namus günüdür**

Haydar Bey'in konuşmasına tekrar dönelim. 'Ermeni aşiretleri Salih Bey'i çok severlerdi. Salih Bey'in 4. hanımı Ermenidir. Adı sılto idi. Salih bey ne yapsın aşireti islama döndü. O da islam oldu. TC kurulduktan sonra Salih Bey kan davalarını kavgaları çözerdi. Reşo'nun babası Salihi Seyfo'dur. Hacı Hıdır kaymakam. Türkmendir. Miriman ise Bozan Bey'dir. Asi, Beska, Pijan, Şedad Dınaları sevmez. Ketikanlar Dınaların sağ koludur.'

Konuşan: Maria T.
Yer:İstanbul/Osmanbey
Tarih: 23.09.2009
Yaş: 52

'Bir kaç ay önceydi. Pazar ayini için kilisede toplanmıştık. Papaz, Müslüman kadınlar gibi kara çarşafa bürünmüş, kocağında kundakta bir bebek olan bir kadınla kilise içerisine geldi. Kadın bebeği papaza vererek çarşafını çıkardı. Üzerinde hoş, kibar bir kıyafet, boynunun üzerinde de bir haç vardı. Bütün cemaat şaşkındık. Papaz olaya açıklama getirdi. 'Madam F....yeni doğmuş bebeğini vaftiz ettirmek için Urfa'dan buraya gelmiş. Urfada dini kimliğini gizleyerek yaşamak zorunda kalan yüzlerce Ermeni ve Süryani vatandaşlarımızdan birisi de kendisi.'

Bu anlatımdan dinsel kimliklerin her türlü baskı karşısında kendisini gizleyerek onlarca yıl yaşayabildiğini görüyorum. Alevi İslam anlayışının da benzer süreçlerle yüzlerce yıl Sünni İslam anlayışının dayatmalarına karşı kendilerini gizleyerek koruya bildiği bilinen bir gerçek. Tam bu nokta da Suruç'lu Muhsin Ceylan'ın şu saptamasını sizlerle paylaşmam gerekiyor,

Tarih: 18.06.2009
Yer:Suruç
Konuşan: Muhsin Ceylan
Meslek: Şoför

'Bence Suruç ve kırsalında hala Begê gibi son yezidi Kürt kadını diye bileceğimiz bir çok kadın yaşıyor. Ama dışarıya Müslümanmış gibi gözüküyorlar. Kadınlı erkekli olarak Yezidilerin kendilerini Begê gibi ortaya koymaları Almanya'ya işçi olarak gitmeleri, ya da oraya siyasi sığınmacı olarak yerleşmeleriyle başladı. Ama şu an Almanyadaki bu Yezidilerin öncüsü hala Begê kabul edilebilir.'

Şimdi Ezidi bireylerin, üzerlerinden hem devletin hem de toplumun dinsel baskısı kalktığına gerçek dinsel kimliklerini özgürce yaşayabileceklerini çok kolay kestire biliriz. Urfa merkez, Suruç merkez, Aligör (11.nisan kasabası), Urfa Viranşehir ve Suruç'un bir çok köyünde Ezidiliğin, sanıldığı gibi aksine bir çok kişinin benliğinde Müslüman görünerek saklandığını ama sonuçta insanlar tarafından gizli de olsa hala yaşatıldığını gözlemliyorum. Ezidi toplumu devlet ve sünni müslüman topluma müslümanmış gibi görünmek zorunda kalmaktadır. Almanyaya gider gitmez üzerlerindeki mahalle baskısının kalkmasıyla Ezidi Kürtlerin gerçek benliklerini

özgürce yaşamaya başlamaları, Türkiye’de de aynı koşulların sağlanması durumunda da buradaki illegal Ezidilerin Almanya’da olduğu gibi Ezidiliği legal yaşayacakları varsayıla bilir.

Tarih: 17.06.2009

Konuşan Kişi: Mehmet Kutlucan

Yer: İrice Köyü

Yaş: 43

Dına Aşiretinden

‘Kısa bir süre önce vefat eden Mishacerkli İsmail Çakır adlı biri vardı. 30 yıl önce Suruç’a gidiyor. Ramazan ayı imiş. 2 çarşafli kadının çarşaflarının altından bir şeyler yediklerini görmüş. Onlara neden oruç yediklerini sormuş. Onlar da ‘biz Mishacerk’liyiz’ demişler. İsmail bunların yalan söylediklerini anlamış. Onlardan birine ‘yoksa sen İsmail Çakır’ın karısı mısın?’ diye sormuş. O da ‘evet’ demiş. İsmail Çakır Mishacerk’e gelince yaşadığı bu olayı orda kilere anlatmış.’

Konuşan: Halil İbrahim Akkuş

Yer: Müzeybil (Aybastı) Köyü

İkinci Görüşme

‘Dicle ve Fırat nehirleri arasında yaşan Ezidi Kürtler genelde de Kürtler; Arap, Türk ve İran uygarlıklarının dikatini çekiyor. Her 3 uygarlıkta Kürt halkına kendi kültürlerini empoze etmeye istiyor. Ovalarda yaşamak zorunda kalan Kürt halkı kültürel emperyalizme yenik düşerken, dağlara sığınan Kürt halkı özelde de Ezidi Kürtler kendi kültürel kimliklerini korumayı başara biliyorlar. Kürt halkı islami kabul etmek zorunda kalınca kimisi hanifi kimisi de Şafi oluyor. Hanifilikle Şafilik arasındaki çelişki uzlaşabilir bir çelişki. Oysa Hanefi ve Şafilik ile Ezidilik arasındaki çelişki uzlaşmaz (antagonist) bir çelişkidir. Ezidilikte en büyük Melek, Meleke Tavustur. Meleke Tavus kırmızı nurdan yaratılmıştır. Tanrı öncelikle suyu, gökyüzünü ve bulutu yaratmıştır. Daha sonra toprak oluşmuştur. Adem topraktandır. Meleke Tavus Ademe secde etmiyor. (Antogonist çelişki) Tanrıya dönerek ‘Ben Nurdan yaratıldım oysa Adem topraktan yaratıldı, ben ondan daha uluyum, daha öncelikliyim. Ben baş meleğim. Ben topraktan olana secde etmem’ demiş. Darwin canlılığın sudan –ışığın etkisi ile geldiğini söyler. Oklu kirpi daha önce bir kuşmuş. Daha sonra evrimleşerek karada yaşamaya başlamış. Kanadı ve kuyruğu var ama bugün karada yaşıyor.’ *Karalarda yaşamın su ve havadan sonra geliştiğini vurguluyor.* ‘Meleke Tavus dönemimde insan daha yaratılmamışken su, hava, güneş (ısı) vardı. Meleke Tavus kırmızı nurdan yaratıldığı için güneşte de kırmızı ışık hakim, ateşten önce güneş vardı. Ateşte kutsaldır ama. Bu yüzden Ezidiler güneşe yönelip çiş etmezler.’

‘Güneşten bir enerji parçası kopuyor suya düşüyor. Bu enerji parçası soğudu ve Zerdüşi halkı ondan oluştu. Zerdüşilerin peygamberi -ki ilk peygamberdir- Zerdüşi peygamberdir. Her peygamberin bir kitabı olduğu gibi Zerdüşi peygamberinde bir kitabı vardı o da Avesta adlı kutsal kitaptı. 2 Nehir arasında yaşayan Kürt halkının yaradılış efsanesi olarak inandığı efsane ve felsefe budur. İslam Kürtlere inmemiştir. Aslında Kuran Araplara Arap yarımadasına geliyor.’

‘..Dinimiz binlerce yıl önce sizin dininizden önce gelmişse nasıl olur da biz köken olarak Müslüman oluruz? Nabukadnezar bir Yezidi değil miydi? Eğer bir sapma varsa biz sizin dininizden sapmadık, siz bizim dinimizden saptınız!..’ (37)

‘Hz.Muhammet İslam felsefesini vahiy ve hadisle açıklar. Bu felsefeye din deniliyor. Oysa din etmiyolojik olarak Kürtçe bir kelimedir. Kelime anlamı da gerçeği görmedir. İmanın Kürtçesi BAVARİ’dir. Bavari kişilerin birbirlerine güvenme, sığınma ve inanmalarıdır.’

‘Kürtler; Farslardan, Türklerden ve Araplardan baskı görüyorlar. Araplar Türkleri, Türklerde Kürtleri islamaştırıyor. Aslında ovalarda kalan Kürtler İslamlaşıyor, dağlara yerleşen Kürtler orjinlerini koruyorlar. Zerdüşi olarak kalıyorlar. Zerdüşi Kürtler yerleşik yaşama geçince Hanifi ve Şafi Kürtlerden baskı görüyorlar. Alevi Kürtler Allah Kuran deyip paçayı kurtarıyor.’

‘Müslüman zina yapar sonra ‘kadın şeytandır’ der. Ardından sevabı günahından çoksa kurtulur. Zerdüşilikte zina en ağır suçtur. Affı yoktur. Zerdüşilikte kadın gelip cemaatte oturur ve konuşabilir. İslamda kadın erkek cemaatine giremez. Şafi ve Hanifilik Avrupa felsefesi ile örtüşmezken, Ezidilik örtüşür. Bu yüzden Barzani, Talabani ve PKK Ezidi Kürtleri referans alır.’ *Burada Ezidi inancı ile İslam inancını kıyaslıyor. Ezidiliğin modern dünyanın koşullarına İslama göre daha elverişli olduğunu göstermeye çalışıyor.*

‘Son 100 yılda Ezidiler neredeyse yok edildi, asimile oldular. Ezdilerin ticaret yapmalarına baskı getirildi. Devlet bu yaklaşımı halk arasında meşrulaştırdı. Sünni Kürtler Ezidilerle kız alıp vermezlerdi. Ezdilerin ovada yaşamaya başladıktan sonra ekolojileri bozuldu.’

‘Şeyh Hasan ve Şeyh Cindo yaz aylarında köylüler çukurovaya gittiklerinde, ‘herkes en az 1 ay yok, gel bizi götür, korkuyoruz ‘ derlerdi. Müslüman bir kızla hiç evlenmeyi düşünmedim. [Hristiyanlıktan islama dönmüş Ermeni dönmeleri bana kız vermediler.](#) Ezidi olduğum için. Ama sonra çok pişman oldular.’ Araya girip şu yorumu sizinle paylaşmalıyım. [Ermenilerde hayatta kalmak için İslamlaşmak ya da İslamlaşmış gibi görünmek zorunda kalmışlar. Ezidiler de bu çözüm yolunu kullanmışlardır. Sözü Halil Bey’e veriyorum.](#) Yüzlerce yıl barış içinde yaşamıştır Alevilerle Ezidiler. Ama Dersim katliamında Ezidilikten İslama geçmiş yeni dönme bir asker, bir çok Aleviyi katletti. Akrabaları bu kadar vahşice katliama uğramış Ezidilikten dönme Müslüman bir askerin Alevileri nasıl katledeceğini cesareti olan varsın düşünsün. Ezdilerin ovada yaşamaya başladıktan sonra ekolojileri bozuldu.’

(Yaşar Kemal ‘Fırat Suyu Kan akıyor Baksana’ adlı romanında Ezidi katliamıyla ilgili ‘ Bazı çeteler Yezidi köylerine giriyor, yediden yetmişe hiçbir canlı bırakmamacasına kurşundan, süngüden geçiriyorlar.... Yezidi savaşçılarının hepsi öldürüldü, ölüleri çırılçıplak soyuldu, Dicle’ye atıldı. Sonra silahsızlara geldi sıra, önce erkekleri, erkek çocukları öldürdüler, çırılçıplak soydular Dicleye attılar. Sonra kadınları, kızları... Daha sonra çok Yezidi köyü bastılar, çok Yezidi kestiler. Bu Yezidiler yüzlerce yıldır acı çekiyorlar, öldürülüyorlar, soylarını tüketiyorlar. Dünyada bir tek Yezidi kalmadı, diye düşünler, bayramlar ediyorlar... ‘Fırat’ diyordu, ‘Fırat suyu kan akıyor baksana, Dicle. ‘ diyordu. ‘Dicle günlerce, aylarca insan ölüleriyle doldu da taşı. Dünyanın bütün kartalları çöle indiler, çölde insan etine doydular..’ (38), bu cümleleri yazmış.)

Tarih: 20.06.2009
Yer: urfa merkez
Konuşan Halil Bozan
Yaş: 54
Baba adı: Şükrü
Ana adı: Adle
Ankara Üniversitesi Eczacılık mezunu
Halen hayatta olan BKF 'un Kürt prensi.

'Dedelerim, mustafa(hırço) şahinbegi (Şahinbey'in oğlu Mustafa) ve Bozan Şahinbegi (Şahin Beyin oğlu Bozan)'dır. Anneleri farklıdır. Her ikisi de 1891 doğumludur. Berazan bazı Kürtçe lehçelerinde Domuz alanı demektir. Bir çok Kürt aşiretleri ve Konfederasyonları bir çok hayvanın adını kendi sülaleleri için almışlardır. Begê bence bir lakaptır. O bayanın gerçek adının Begê olduğunu düşünmüyorum. Çünkü Begê yezidi kürtlerde dini bir ünvanıdır. Ve aşiretin mirinden ve prensinden daha üstündür. Eğer Kürtler tarihleri boyunca Ezidi kalmayı başarabilseylerdi ve hiç Müslümanlaşmasalardı, tarih boyunca bu kadar aldatılmazlar ve bu kadar acı çekmezlerdi. '

6. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Begê Mitosunun Maddi Temelleri

Bu bölümde Begê Mitosunun alt yapısı yani maddi temelleri tartışılacaktır. Bu bölümün daha sağlıklı anlaşılması için Kürt yazar Halil Güçlü'nün aşağıdaki konuşmasını hemen burada vermeyi uygun buldum. Kürtlerin aşiretler arasında birlik oluşturmalarının ilk nedenlerinden biri, Arapların Kürtler üzerindeki yağmaya yönelik saldırıları karşısında güç birliği oluşturmaktır. Berazan Birliği de öncelikle bu amaçla kurulmuştur. Önceleri tam bağımsız bir yapılanma olmasına karşın zamanla Osmanlıya yarı bağımlı hale gelecektir Berazan Birliği. Ardından da 1840 yılında hukuki varlığına son verilecektir. 2. Abdülhamit bu coğrafyadaki Kürtleri bazı dış ve iç gelişmeler sonucunda yeniden örgüleyecektir. Bu örgütlenme 1890'lı yıllara denk gelmektedir. Hamidiye alaylarının kurulmasıyla Kürtlerin merkezi otoriteye bağlanması amaçlanmıştır. Osmanlı'nın emperyal düzenini oluşturma amacıyla da Hamidiye alaylarından yararlanacaktır. Sonuçta tüm Kürt oluşumları merkezi denetim altına alınacaktır. Bu gelişmeleri Ezidi Kürtler açısından da aynı mantıkla işlediği su götürmez bir gerçektir. Edip Gölbaşı Yezidilerin yaşadığı bölgede Osmanlı idari ve askerî varlığının güçlenmesi ile iletişim ve ulaşım altyapıları gelişmesi, bu topluluğun imparatorluğun doğrudan yönetimi ve denetimine tâbi olmasına yol

açtı. Sözelimi adına Tanzimat reformları denilen yeni düzenlemeler, Yezidiler örneğinde, Osmanlı idaresinin özellikle vergilerin düzenli alınması, asayişin sağlanması ve asker alımı için daha önce hiç olmadığı kadar çaba harcaması şeklinde tezahür etti.' Demektedir. (Bu dönemle ilgili ayrıntılı bir analiz için bkz., Gölbaşı, *The Yezidis and the Ottoman State*, s. 42-52.) **Bu çabalar çok daha sistematik bir biçimde Abdülhamid döneminde de devam eder. Gölbaşı anlatmaya devam etmektedir, 'Daha karakteristik olan ise, yine bu yönetim zihniyetinin bir ürünü olarak, Hamidiye rejiminin Yezidiler'i tanımak ve haklarında detaylı bir bilgiye sahip olmak için gösterdiği çabadır. 19. yüzyıldan önce, her ne kadar Osmanlı idaresi Yezidiler'e dair belli bir bakış açısına sahipse de, esasen Yezidilerin kim oldukları ve nasıl bir inanca sahip olduklarını bilmiyordu. Önemli olan ise bilmek için çaba göstermiyor oluşlarıydı. Hâkimiyeti altında bulunan nüfusu denetlenebilir, mobilize edilebilir ve kaynaklarından azami ölçüde faydalanabilir hale getirmek amacıyla devletin tebaası hakkında bilgi toplaması modern bir pratiktir. Ancak Abdülhamid idaresinin bir başka gündemi daha vardı ki, kanımca bu da en az diğerleri kadar moderndir: sapkın olarak gördüğü bu topluluğun dönüştürülmesi, İslamlaştırılması ve daha "medenî" hale getirilmesi.' *Osmanlı Müslüman Kürtleri merkezi otoriteye bağlamak için Panismaist politikaları uygulayarak başarı sağlayacaktır. Ezidi Kürtlerin merkeze bağlı hale getirilmesi Müslüman Kürtler kadar kolay olmayacaktır. Aşağıda Halil Güçlü'nün Berazanların merkezi bağlanmaları konusundaki düşünceleri yer almaktadır.***

Konuşan: Halil Güçlü
Yaş:50
Meslek:Yazar
Yer:Ankara
Tarih:14.04.2010

'Berezan birliği 1840 yıllarında tamamıyla tasfiye edilmiştir. Devlet tarafından da yok sayılmıştır. Ama yerel anlamda hatır gönül ve saygınlığa dayanan ve çok da etkili olmayan geneleksel bir yapı olarak ikinci derecede varlığını sürdürür. Bu ara ancak kabile ve gevşek aşiret bağları mevcut daha ziyade. Bu durum Mılan aşiret konfederasyonunun 1780 ve 1810 yıllar arasında olan devletle boğuşma sırasında mirimiran ve mirlikler tasfiye edilmiştir. Bunu Berezan içinde okumak gerekir. Ancak Kürt yoğunlaşması ve o döneme denk gelen Ermeni uluslaşması ile Mısır devletinin Osmanlı topraklarını ele geçirmesi ve Kürtleri etkilemesi durumu karşısında ve Rusya'nın bölgede etkisiyle birlikte Kürtleri yeniden örgütlenme ihtiyacı doğması, yani Hamidiye birlikleri oluşturmaya gitme durumu karşısında bölgede hızla yapılanmak için yerel güçler ve kestirmede aşiretlerden yararlanmak zorunda kalmışlardı (Osmanlılar). Burayı iyi görmek gerekir ki o zamana kadar zaten ne bir federasyon ve ne de dar anlamda bir aşiret bütünlüğü var. Osmanlı eli onun iyice dağıtmış ve dejenere etmiştir. Böylece belirsiz ve çok parçalıyken Hamidiyeler kuruluyor ve eskisi gibi üst düzeyde bir federasyon veya birlik oluşmasına fırsat vermemek için olan durumu daha parçalayıcı bir oluşuma gidiliyor.' **Tam burada araya girip, Halil Bey'in yaptığı bu son siyasi belirlemelerin kahramanımız Begê'nin kaderini belirleyen gelişmeler olacağına altını çizmek istemekteyim. Bu siyasi gelişmeler dönemim sosyo-ekonomik alt yapısını da belirleyecektir. Bu sosyo-ekonomik alt yapıda doğal olarak Begê Samur mitosunun alt yapısını da**

oluşturacaktır. Özetle Halil Bey'in yaptığı bu siyasi belirlemelerin Osmanlı tarafından yaşama geçirilme süreci yakından incelendiğinde, Begê mitosunun bilimsel nedenleri daha net anlaşılacaktır. Osmanlının yukarıda söz edilen nedenlerden dolayı Kürtleri yeniden örgütleme girişimleri Begê'nin doğumunu ve onun yetiştiği dönemi de kapsamaktadır. Yeniden örgütlenen Kürtlerin bu tarihlerde yaşayacakları/yaşadıkları ekonomi-politik süreç, Begê trajedesinin en önemli nedenlerindedir. Begê'nin kaderidir aynı zamanda bu süreç. **(Mitoslaşacak bireyler üstlendikleri tarihsel görev ve işlevin asla bilincinde olamazlar. Aslında kaderleri bellidir.)** Sözü Halil Beye tekrar bırakıyorum. 'Hamidiye olsa bile ciddi bir aşiretçilik yok aslında. Dına içinde ve genel olarak Berezan içinde Ezidiliği öyle keskin bir şekilde dışlama yok, yumuşak bir geçiş var devletin dayatmalarına rağmen ve bu yumuşak ilişki Ermeni ve Süryaniler ile de aynen var. Devletin ayrıştırmalarına rağmen farklılıklar çatışmasız bir aradalar.'

Halil Bey'in bu anlatımları Begê Mitosunun alt yapısının (maddi temellerinin) anlaşılması için çok önemli olmuştur. Toplular canlı organizmalar gibidir. Dına aşireti, BKF hukuki varlığında da vardı, 1840 yılından sonrada vardı, günümüzde de bu aşiretin ardılları olarak Urfa ve kırsalında da vardır. Mishacerk köylülerinin bastırılmış belleklerinin tarihini BKF'nin hukuki varlığının bittiği tarihe raptiyelemek bilimsel bir hata olur. Bu bastırılmış belleğin varlığı, BKF'nin hukuki varlığının söz konusu olduğu tarihlerde de, hatta BKF'nin kuruluşunun öncesindeki tarihlerde de söz konusuydu. Kültür farklı siyasi oluşumlar içindeki farklı koşullarda varlığını sürdürür. Bu açıklamanın hemen arkasından tartıştığımız mitosun 1.BKF'nin ortadan kaldırılması 2. Osmanlının Ermeni Milliyetçiliğinin önüne geçmek için Kürtleri yeniden örgütlemek için Hamidiye alaylarını kurması 3. Bu gelişmelerin sonucunda Kürtlerin Merkezi otoriteye tamamen bağlı hale getirilmesi 4. TC'nin Ezidi politikalarına koşut geliştiğini söylemem gerekmektedir. Sayılan bu 4 siyasi politika tarihsel süreç içerisinde yavaş yavaş ve sinsice Ezidi Kürt kimliğinin asimilasyonuna da yol açacaktır/açmıştır/açmaktadır.

Gerek etnik gerekse dinsel alt kimliklerin baskı altına alınması ya da bu kimliklerin asimile edilmelerinin kabaca tartışılmasının tam zamanı şimdi. Öncelikle bu kitabın temel amacının, mitoslaştırılmayı toplumsal hafızanın politikaları üzerinden sosyolojik olarak yeniden ele almak olduğunu anımsatmak isterim. Bazı okuyucular Begê Samur'un yaşamını Osmanlı vatandaşı olarak geçirdiği 1894-1923 tarihleri arasındaki tüm sosyo-ekonomik gelişmelerin burada verilmesini bekliyorlarsa büyük bir hayal kırıklığı yaşayacaklardır demektir. Doğaldır ki Begê Samur mitosunun maddi temellerinin uzun boylu tartışılması bu kitaba sığmayacak kadar geniştir. Ama yine de yazar bu alt yapıyı kabaca okuyucuya vermeye çalışacaktır. Ayrıca bu kitabın işlevi söz konusu tarihlerdeki Kürt halkının Osmanlı tarafından boyundurluk altına alınmasının açıklanması da değildir. Ama bu mitosun tartışılması zorunlu olarak Osmanlı'nın Kürt politikaları ile örtüşmektedir. Kürtlerin Ermenilerden etkilenerek Osmanlıya baş kaldırma olasılıklarını ortadan kaldırmak için Osmanlı'nın panislamist politikaları yaşama geçirerek Kürtleri merkezi otoritenin boyundurluğunda tutma çabaları aynı zaman da kahramanımız Begê Samur'un trajedisinin siyasi nedenidir de. Bu açıklamadan sonra okuyucunun Osmanlı'nın Nakşibendiliği Kürt milliyetçiliği amacıyla kullanılmasını önlemek için yeniden formatlaması ve Nakşibendiliğin ümmetçiliğe hizmet eder duruma getirilmesinin uzun uzun tartışılmasını bu kitaptan beklemesi yazara haksızlık olacaktır. Ayrıca Kürtlerin milliyetçilik duygularıyla aynı

tarihlerde Osmanlıya baş kaldırmalarının gerekçelerinin de bu kitapta tartışılmasını beklemekte doğru bir tutum değildir. Yazarın yapmaya çalıştığı şey sadece Osmanlı'nın Kürtleri merkezi otorite altında tutmaya çalışmak için geliştirdiği politikaların Begê Samur'un bireysel tarihini de belirlediğini okuyucuyla paylaşmaktır. Kaldı ki bu kitap bu kadar kapsamlı bir konunun tartışılacağı yer de olamaz. Bu konuyla ilgili son olarak Kürt halkının bu süreçte yaşadığı ve verdiği mücadelelerinin geri planda tutulduğu Begê Samur'un ön plana çıkarıldığı eleştirisi getirilebilir. Yinelemem gerekir ki bu çalışma özünde sözlü Kürt halk edebiyatı derlemesi çalışmasıdır. Okuyucuyu bu tartışmayla sıkmak istemem. Konumuza geri dönelim.

Abdülhamid, 1878 tarihinden itibaren imparatorluğu yeniden şekillendirir, bu tanzimattan itibaren uygulanan politikanın tersidir. Birlik ve selamet kavramıyla ifade edilen bu yeni yönelim, öne çıkarılan milli motif (islam) dışında kalan unsurların kimliğini dışlama ile birlikte kimliklere karşı bir saldırıyı da içerir. Bu yönelim, 19.yy'da mülti etnili imparatorluklardaki (çarlık Rusyası ve Avusturya-Macaristan, Osmanlı) imparatorluğun 'milli' motiflerin öne çıkarılarak diğer kimliklerin dışlanmasını kapsayan resmi milliyetçilik olarak tarif edilen yönetime denk düşer. Rusyada müslümanların yada dağistan-çerkes halklarının dışlanması da bu konsept içinde açıklanabilir. Yani imparatorluğun bu yeni konseptte tepeden yeniden şekillendirme siyaseti vardır. Osmanlı imparatorluğunun aldığı yeni renk birlik ve selamet konseptinde gayrimüslimlerin dışlanması öne çıkacak, 1890 dan itibaren gayrimüslim unsurlar açısından birlik ve selamet kavramları ebedi olarak ortadan kalkacaktır. Gayrimüslim sıfatlandırılmasının içinde Ezidi Kürtlerin de olduğu tartışılmaz. 1890 dan itibaren bu politikaya hamidiye alaylarıyla birlikte şiddet eşlik edecektir. Bu birlik ve selamet 1.jöntürklerde birlik ve ilerleme, 2.jöntürk döneminde birlik ve beraberlik olarak kesintisiz olarak günümüze uzanır. Jöntürklerde ise İslami motif yerini Türklüğe bırakacaktır. **İslami motiflerin öne çıkarılması ve 1894-96 yıllarını kapsayan diğer kimliklerin yok edilmesi politikasına karşı saldırıya uğrayan halkların/kimliklerin direnişi de öne çıkar.** Bu Ermenilerde yoğun silahlı direniş ve siyasallaşmayı getirirken, yoğun islamlaşma da eşlik eder. Ezidi halkı da yoğun müslümanlaşma baskısı altındadır. Bir kısmı göç eder bir kısmı ise islamlaşır. Begê Samur da Ezidi Kürt kimliğine yapılan saldırıya karşı direnişin sembolü olarak mitleştirilen milli bir figürdür. 1878'de Rusya'ya yoğun bir Ezidi göçü de vardır. Bunda ezidilerin bir kısmının Rusya ile askeri ittifakının da rolü vardır.1915 te jöntürlere karşı sinca'da bir askeri ayaklanma da vardır. Ezidilerin Jöntürlere karşı Sinca'da yürüttükleri silahlı ayaklanmaların tarihi belgeleri Rizgari ve Gelawe'j'de Sait Çetinoğlu imzasıyla yayınlamıştır. Tam bu noktada Suruç'lu Kürt yazar Halil Güçlü'nün 'Dına içinde ve genel olarak Berezan içinde Ezidiliği öyle keskin bir şekilde dışlama yok, yumuşak bir geçiş var devletin dayatmalarına rağmen ve bu yumuşak ilişki Ermeni ve Süryaniler ile de aynen var. Devletin ayrıştırmalarına rağmen farklılıklar çatışmasız bir aradalar' yorumunu koymam gerekiyor. Sanırım Halil Güçlü 1840 öncesi BKF'nu için bu açıklamayı yapmıştır. Zaten yukarıda anlattığım politikalar Hamidiye alaylarının kurulduğu tarihlere denk gelen gelişmelerdir. Osmanlı 1840'da BKF hukuki varlığına son verdikten sonra resmi milliyetçilik politikalarını da uygulamaya koyacaktır. Bu politikalar sonunda bir çok Ermeni ve Ezidi Suruç ve kırsalını terk etmek zorunda da kalacaktır. Bazı köylü tanıklıkların da (örneğin Salih Yağmurlu ile yaptığım görüşmelerim bir kısmın da) Hamidiye alaylarının Suruç merkezli bölümünün kurulması sürecinde halk arasında '7 gayrimüslimi öldüren cennete gider' dedikodularının halk arasında yaygınlaştırıldığına da tanık olacağım. Buna rağmen silahlı saldırıların ya da yok

etme eylemlerinin Ermenilere yöneldiğini, bu coğrafya da (Suruç ve kırsalında) yaşayan Ezidi Kürt halkının silahlı bir yok etme ile karşılaşmadığı kuvvetle ihtimaldir. Yazar bu noktada bazı istisnaların olabileceği olasılığını göz ardı etmemektedir. Burada söylenmesi gereken şey Jöntürklerin 1915'te Sincar'da Ezidi soykırımı yaptıkları bu soykırımdan kaçan bazı Ezidilerin Urfa ve kırsalına da gelmiş olduklarıdır. Son olarak bu Kürt coğrafyasında (Suruç ve kırsalında) yaşayan Ezidi Kürtlerin daha çok mahalle baskıları ve hasır altından sopa gösterme politikaları ile İslamlaştırıldıkları görülmektedir. Bu bölüme Ezidilerin fakirleştirilmeleri, açlıkla yüz yüze bırakılmaları ve tam tersi olarak zenginleştirilmeleri ile de İslama davet edildiklerini yeniden anımsatmak istedim.

A. OSMANLI- KÜRT BİRLİKLERİ İLİŞKİLERİ İÇİN ÖN BİLGİ

Begê Samur'un doğumundan TC'nin kurulmasına kadar geçen dönemde kahramanımızın yaşadığı Mishacerk köyü ve bu köyü oluşturan Dına aşireti siyasi olarak Suruç merkezli Hamidiye kaymakamlığına bağlıdır. Bu coğrafya 1840 yılı öncesinde BKF'un siyasi varlığının etki alanındadır. Bir tür beylik olan BKF diğer Kürt beylikleri gibi iç işlerinde serbest dış işlerinde Osmanlıya bağlıdır.

Selçuklular ile Osmanlıların egemen oldukları dönemde Kürt egemenleri, Bey, Mir gibi ünvanlarla anılmışlardı. Selçuklu sultanları ile Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman gibi Osmanlı padişahları Kürt beyleriyle çeşitli anlaşmalar imzalayıp onların coğrafik hudutlarını ve içişleriyle ilgili egemenlik haklarını tanımışlardı. Buna karşılık Kürt beylikleri de savaşlarda, Osmanlı padişahlarının emri altında ve ganimette de ortak bir şekilde savaşmayı kabul etmişlerdi. (39) (Bu beyliklerden biri de Suruç merkezli Berazan Kürt Federasyonu idi.)

Bu durum 19. yüzyılın ilk yarısına kadar sürdü, Kürt beyleri kendi bölgelerinde iktidar sahibiydiler, Kendi içlerinde kamu düzeni için gerekli yasalarını koyup uygulayabildiler. İdari, hukuki ve ekonomik işlerini İstanbul'dan bağımsız olarak yürütmeye özen gösterdiler. Kürt beyleri veraset yoluyla ve geleneksel yöntemleriyle başa gelme kuralından taviz vermediler. Birçok yerde vergiler, bu beyler adına toplandı, kadılar bu beyler tarafından atandı. Ancak buna rağmen dışişlerinde Osmanlı İmparatorluğu'na bağlıydılar ve bu çerçevede ilişkilerini sürdürüyorlardı. (39) (Bu belirlemelerin tümü doğal olarak BKF için de geçerliydi.)

19. yüzyılın başlarında Osmanlı hükümdarları, İmparatorluğun dağılma sürecine girmesi ve pek çok ulusun bağımsızlığını kazanmasının yarattığı korkuyla eski sistemi terkedip merkezileşme politikasını izlemeye başladılar. Kürt beyliklerinin otoritelerini ortadan kaldırıp Kürdistan'a merkezi vali, kadı tayin etmek, kendi adlarına vergi almak istediler.(40)

Kürtler bunun anlamını iyi biliyorlardı. Hemen itiraz ettiler. Ancak Osmanlı sultanları, tek egemen olmak, iktidarı başkalarıyla paylaşmak istememeleri, Osmanlı topraklarının büyük bir kısmında olduğu gibi Kürdistan'da da tepkiyle karşılandı. Kürtler bu duruma isyan ettiler. Tüm dünya çapında gelişen ulusçuluğun etkisiyle 19. yüzyılın sonlarına doğru, Osmanlılık yerine Türklük ön plana çıkarılmıştı. Kürtler de bu dönemde ulusal bir uyanış içerisindeydiler. Ancak Kürdistan'da görülen pek çok dinsel ve mezhepsel çelişki, Kürt toplumunun feodal yapısı, Osmanlı idaresinin pek çok sinsî politikasıyla birleşince, ulusal uyanış ve merkezi idareye yönelik rahatsızlıklar sebebiyle çıkan isyanlar, aynı takvime denk gelemedi. Mir Abdurrahman Baban, Bedirxan Bey, Yezdinşer, Şeyh Ubeydullah Nehri ve başka bir çok bölgesel önder komutasındaki Kürtlerin başkaldırıları, ciddi başarılar

kazanmalarına rağmen, kitlesel ve coğrafik olarak yeterince geniş bir alana yayılamadıklarından bir dönem sonra kanlı bir şekilde bastırıldılar. (40)

20. yüzyıla gelindiğinde İttihat ve Terakki Partisi iktidarı ele aldı ve Türkçülüğe doğru son hızla gidildi. 1. Dünya Savaşı fırsat bilinerek Ermenilerin sonu getirildi. (Burada Ermenilerle birlikte Süryanilerin, Ezidilerin ve Alevilerinde kıyımdan geçirildiklerini anımsamak gerek. Bu kıyımlar için önceleri 2. Abdülhamit'in kurduğu hamidiye orduları, ardından da İTP'nin yine bu alayların alt yapısından oluşturduğu hafif süvari birlikleri kullanılmıştır. Kullanılan bu ordular BKF gibi bir çok Kürt Feodaliziminin son kalıntılarının ortadan kaldırılması için de kullanılacaktır.) Artık Osmanlı'nın egemenliğindeki topraklarda aykırı sesler istenmiyordu. Hükümet, bir Kürt hareketinin örgütlenebileceği kuşkusunu içinde idi. İttihat ve Terakki iktidarı vakit kaybetmeden bir Göç Kanunu çıkardı. Kürtler kitleler halinde batıya sürüldü. Savaşta ölümler bu göçlerle birleşince Kürtler yüzbinlerce insan kaybettiler ve derin bir açlık ve sefaletle karşı karşıya kaldılar. I. Dünya Savaşı, ardından imzalanan Mondros Mütarekesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun sonunu getirdi. Mütareke ile birlikte Kürt illeri de işgale uğradı. (40)

2. Abdülhamit yönetimi gerek Kürt Alevileri gerekse Ermeniler açısından bir dönemeç niteliğindedir. O, ne pahasına olursa olsun bu iki unsuru elde tutmak amacındadır. O, bir yandan Müslüman ve Türk unsurlar lehine ekonomik ve sosyal fermanlar çıkarırken, bir yandan da 'İslami Birlik stratejisi temelinde, Sünni Kürtleri yanına çekebilmek için Hamidiye-Aşiret alayları uygulamasına başvuruyordu. Bu yöntemle, Sünni ve Alevi Kürt bloğunu parçaladığı gibi, Ermenilere karşı kullanabileceği bir güç de yaratmış oluyordu. Bu yöntemle Sünni Kürtleri kendine bağlayan Abdülhamit'in, Alevi ve Ezidi Kürtlere dönük politikası, onları Sünni hocalar aracılığıyla Sünnileştirmeye çalışmaktı. (40) -Bu yolla İslamlaşmayı kabul etmeyen Alevi ve Ezidilere çok sert müdahaleler olmaktadır.- 1895-1896 yıllarında Urfa-Sason dolaylarında on binlerce kişinin ölümüyle biten Kürt-Ermeni-Ezidi-Türk çatışmasında Ermeni ve Ezidilere karşı ağır suçlara karışan olayların önderleri Abdülhamit tarafından nişanlarla, rütbelerle taltif edildiler.(41) Hatta Ermenilerin yanı sıra Keldanilerin, Kürtlerin, Ezidilerin ve Alevilerin de bu topyekun ortadan kaldırmaya dahil edilmeleri ve nüfuslarının düşülmesi öngörülmüştü. (42)

1800'li yıllardan bu yana Osmanlı devletinin İslamlaştırma politikaları (2. Abdülhamit'in İslamlaştırma politikası ekseninde Ezidileri katletmesi) ile asimile edilen Ezidiler Osmanlı'nın mirasçısı Türkiye Devleti dönemi politikaları sonucu ve bunun son dönemeci olan 1985'te PKK'ye karşı korucu olmayı red ettikleri için topraklarına el konularak yerlerinden edilmeleri ile yoğun bir imha yaşamışlardır, yaşamaktadırlar. (43)

Bu açıklamalardan sonra spesifik olarak BKF'nun 1840 yılında ortadan kaldırılmasının ardından aynı coğrafyada İstanbul'un zorlamasıyla oluşturulan Berazan Kürt birliğinin ve bu bölgede yaşanan Ezidi ve Sünni Kürt halkının bu çalkantılı süreci nasıl yaşadığı okuyucu ile paylaşılacaktır. Aşağıdaki bu bilgiler bu coğrafyadaki Kürt insanların anılarından sözlü tarih tekniği ile derlenmiştir. Zaman zaman da Halil Güçlü'nün Pirsus yayınlarından çıkan 'Çılgının Bin Yılı' adlı kitabına başvurulmuştur. Bu süreçte Halil Güçlü ile kişisel görüşmelerden de yararlanılmıştır.

B. Berazan Kürt Federasyonunun (BKF)Kuruluşu

BKF'un kurulması ile ilgili bilgiler görüşmeler halinde aşağıda verilmiştir. BKF'nin kuruluşuna detaylı bir şekilde bu çalışmada yer verilmesi doğal olarak mümkün değildir. Çünkü bu başlı başına ayrı bir çalışma konusudur. Burada yapılan BKF'nin kurulmasının çok kaba hatlarının okuyucuya verilmesidir. Meraklı okuyucu BKF'un kurulması sürecini Halil Güçlü'nün 'Çılgının bin yılı' adlı kitabında bula bilir.

Konuşan: Kadir Ceylan

Yaş: 47

Yer:Urfa

İlk Görüşme.

'Hz.Ömer'in orduları Kürtlere saldırdığında Kürtler yaşadıkları yerden bugünkü Kuzey Irak'a ve Türkiye'nin Kürt coğrafyasına doğru kaçarlar. Adıyaman-Mardin ve Urfa merkeze yerleşenler Sünni Müslüman olur. (Daha önce hepsi Zerdüştüler.) Kuzey Irak'a Şengal'e sığınanlar ise, coğrafik yapının müsait olması nedeni ile Zerdüşlüklerini koruya bildiler. Ayrıca günümüzde Diyarbakır ili Lice ilçesine bağlı Atak köyü'ne yerleşenler de oldu. Hz.Ömer'in ordularından kaçan Zerdüş Kürt'ler burada kendi dinlerini yaşata bilmişlerdi. Çünkü Atak köyü fiziki yapısı nedeni ile doğal sığınak konumundaydı. Kürt halkı arasında Newala Xuwxa (Şeftali Vadisi) olarak anılmaktadır. Newala Xuwxa'ya sığınanlar kendi kimliklerini koruyabilmişlerdir. Yezid oğlu Halid bunları örgütüyor. Halid, Süleymani Konfederasyonu adı altında bir birlik oluşturuyor. Ezidi Kürtleri, bu birliğin 7. aşireti olarak Süleymani Konfederasyon'una (SK'na) dahil edilen Berazanlar aşireti içine dahil ediyor. '

'Kulp'ta yaşayanlar Berazanların Ohi koludur. Zaman içinde Süleymani Konfederasyonunun(SK) dağılması ile bazı aileler Urfa'ya gelir. SK'na bağlı Berazan aşireti içinde Ezidi olan ailelerden bazıları da Urfaya gelir. Suruç'daki Dına aşireti ve Suruç merkezli Berazan Kürt konfederasyonu toplamadır. Günümüzden yaklaşık 200-350 yıl öncesinden Adıyaman'dan gelen aileler de Suruç'a yerleşti. Yavuz Sultan Selim sanırım Mercidabık savaşından sonra Kürt Bey'lerine 1000'nin üzerinde Mirlik ve 8 Özerk Hükümetlik dağıttı. Bu mirliklerinden birisi de Berazan Mirliği idi. Ve bu Mirlik Suruç'ta kuruldu. 1600 yıllar. Suruç ilçesine, Elazığ Palu, Diyarbakır Kulp, Musul, Van, Ağrı Patnos ve Şengal'den gelen yüzlerce Kürt vardı. Bu Kürtlerin içinde de Ezidiler de yer almaktaydı. 1758-1800 yılları arasında Osmanlı Şengaldeki Ezidileri kılıncıdan geçiriyor. Müslüman olmadıkları için. Bir kısmını da Cudi'ye sürüyor. Orada otlak yok. Ezidiler oradan da Muş-Siirt'e ve Viranşehir'e gelirler. Viranşehir'e gelenlerden bazıları da Suruç'a yerleşir. Berazan Mirliğini oluşturan Kürt aşiretlerinden birisi de Dına aşiretidir.'

Konuşan: Halil Güçlü

Yaş:50

Yer:Ankara

Meslek: Yazar

'Ezidilerin Urfa'ya gelmesi konusunda Halil Güçlü ise, 'Urfa Ezidileri Selahattin Eyübi zamanında bu kişinin kendi gücünü desteklemek için kendi aşiretinden olanları Güney Kafkasyadan getirmesiyle geldi. S.Eyübinin getirdiği bu Kürt Aşiretleri içindeki

Ezidilerdi bunlar. Ana Berazan dağılınca da bazı Ezidiler buraya geldi. S.Eyubi dönemi sonunda da bazı Ezidiler Kuzey Iraktan geldi, Urfa'ya yerleştiler.' Demektedir.

Konuşan: Kadir Ceylan

Yaş: 47

Yer:Urfa

2.Görüşme

'İran- Mısır-Osmanlı imparatorluklarının kesiştiği bir coğrafya da bulunur Urfa. Urfa geçiş bölgesidir. Antik çağda da Yunan(Daha sonra Roma)- Med-Pers imparatorluklarının tam ortasındadır Urfa. Urfanın Suruç ilçesi bu yüzden asırlardır savaş bölgesi olmuştur. Açıkçası Mezopotamya jeopolitik yapısı gereği savaş demektir. Tarihin her döneminde bu durum geçerli olmuştur. Mezopotamya'nın yerli halkı olarak biz Kürtler bu yüzden çok acılar çektik. Tarih boyunca Mezopotamya'daki tüm güçler bölgeye hakim olmak istemişlerdir. Bu durum Kürt halkının bir talihsizliğidir aynı zamanda.'

(Antik çağlarda, Yunan, Roma, Pers, Arap ve Bizans İmparatorluklarının sınırlarının kesiştiği coğrafyada bulunan Kürdistan özelde de Urfa, bu şansızlığını sürekli savaş alanı olmakla öder. Yakın tarihte ise, Osmanlı İnan çekişmesinin ortasında kalan Kürtler her iki büyük güç tarafından gelen saldırılarla karşılaşılır. 1.Dünya savaşı ile Petrol'ün öneminin ortaya çıkması, Petrol bölgesine giden yolların da Urfa'dan geçmesi ve Urfa'nın Avrupa'dan Hindistana giden İpek yolu üzerinde bulunması, jeopolitik olarak çok hassas bir konumda kalmasına yol açmıştır.- Avrupa, Asya Ve Afrika kıtalarının yol güzergahlarının kesiştikleri yerdedir Suruç- Tüm bu saptamalar Kürt halkının özelde de Urfa'daki Müslüman ve Ezidi Kürt halkının geleceğini belirleyecektir.)

Suruç İlçesi; özel coğrafi konumunun elverişliliği sayesinde uzun yıllar, uzak ülkelerle bağlantı kurabilmiştir. İlçe, Ön Asya'yı Avrupa'ya bağlayan ticaret yolları üzerinde konuşlanmış olması dolayısıyla kara ulaşımı bakımından da büyük önem taşımaktadır. Eski adı "İpek yolu" olan ve bugün E-24 karayolu olarak adlandırılan transit yol, Suruç İlçesi sınırları içerisinde geçmektedir. Ayrıca, yine ilçeye bağlı olan ve ilçe merkezine 10 km uzaklıkta bulunan Mürşitpınar Köyü'nden geçerek bölgeyi birbirine bağlayan demiryolu da, Suruç'un, bölgedeki, ticaret ve ulaşım üzerinde ki köprü vazifesini daha da pekiştirmiştir. (44)

Kaynakları bunca zengin, doğanın bu kadar cömert olduğu Urfa'daki Kürt halkı tarih boyunca mutlu olamamıştır. Aksine böyle bir ortamda Kürt halkı yoksulluk ve sefalet içinde yaşamıştır/yaşamaktadır. Kürdistan'ın bu kadar zengin kaynaklara sahip olması ülkenin bölünmesine, Kürt halkının – doğal olarak daha şiddetli bir şekilde Ezidi Kürtlerin de- tarihte eşi az görülen bir baskı ve teröre hedef olmasının, bugünkü acı ve yoksulluklarının nedenidir. 'Kürt halkı, Steinbeck'in 'İnci' adlı romanındaki, yoksul balıkçı gibidir: Elindeki nadide inci nedeni ile tüm soyguncu ve haydutların saldırısına uğramıştır. ' (45). /Uğramaktadır.)

Kadir Bey BKF'un coğrafik sınırlarını çiziyor: 'Bu sınır Diyarbekir, Van, Musul,Şengal ve Kerkük'tür. Sayılan bu şehirlerin ortasında kalan bölgede yerleşmişlerdir Berazanlar. Yavuz Sultan Selim döneminde sancaklar ve mirlikler dağıtılıyor. Berazan Mir ailesi olan Şevkat ailesine bugünkü Suruç ilçesi ve ovası verildi. Mir ailesi ve Berazan Federasyonunu oluşturan bazı aşiretler Botan'dan gelmişler. Berazan Konfederasyonu 7 aşiretten oluşmaktadır. Bu 7 aşirete daha sonra ekleme 2 aşiret daha katılmıştır. Toplam 9 aşiret olmuştur.

1. Alaattin Aşireti (Mir Aşireti)
2. Şeddada Aşireti
3. Dına Aşireti (Ekleme)
4. Maafan Aşireti
5. Zervan (Zırvar) Aşireti
6. Pijan Aşireti (Ekleme)
7. Didan Aşireti
8. Ketikan Aşireti
9. Şeyhan Aşireti (Ekleme) Kadir Bey konuşmasında 2 aşiret ekleme demişti daha sonra 3 aşireti ekleme olarak gösterdi.
10. Besi Aşireti (Ermeni Aşireti) '

Suruç merkezli Berazî'lerin kadın ve erkek giyim kuşamları (1902).
(Kaynak: kurdkulturu.blogspot.com/2008/04/krt-asiretleri.)

(Selçuklu sultanları ile Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman gibi Osmanlı padişahları Kürt beyleriyle çeşitli anlaşmalar imzalayıp onların coğrafik hudutlarını ve içişleriyle ilgili egemenlik haklarını tanımışlardı. Buna karşılık Kürt beylikleri de savaşlarda, Osmanlı padişahlarının emri altında ve ganimette de ortak bir şekilde savaşmayı kabul etmişlerdi.

Bu durum 19. yüzyılın ilk yarısına kadar sürdü, Kürt beyleri kendi bölgelerinde iktidar sahibiydiler, Kendi içlerinde kamu düzeni için gerekli yasalarını koyup uygulayabildiler. İdari, hukuki ve ekonomik işlerini İstanbul'dan bağımsız olarak yürütmeye özen gösterdiler. Kürt beyleri veraset yoluyla ve geleneksel yöntemleriyle başa gelme kuralından taviz vermediler. Birçok yerde vergiler, bu beyler adına toplandı, kadılar bu beyler tarafından atandı. Ancak buna rağmen dışişlerinde Osmanlı İmparatorluğu'na bağlıydılar ve bu çerçevede ilişkilerini sürdürüyorlardı.) (46) *Berazan Kürt Mirliği de iç işlerinde serbest dış işlerinde Osmanlıya bağlıydı.*

'Bu Federasyon göçer özellikteydi. Zaman zaman kendi aralarında da savaşırlardı. Şevkat Bey ailesi Mir ailesi idi. Federasyonu oluşturan aşiretlerin reisleri zaman zaman Mir tarafından değiştirilirdi. Bazı zaman aşiretler arası kavgalardan baş edilemeyince Şeyhan Aşiretinin ataları Suruç'a getirilirdi. Bu kişiler kadiri tarikatına mensup Şeyhlerdi. Bu Şeyhler Aşiret kavgalarını aralarına girer Mevlana gibi döner YABAZ diye bağırırlardı. (Abdülkadir Geylaninin ismi böylece zikredilmiş olur.) dolayısıyla kavgalı aşiret üyeleri korkarlar ve kavga biterdi. Bu Şeyh'ler barış güçleriydi. Federasyona birlik ve düzen verirlerdi.'

'Federasyon özerk sınırının tam ortasında Ziyaret Ve Birç köyleri bulunurdu. Federasyonu oluşturan tüm aşiretlerin sınırları Birç Hamam köyüne değerdı. Şeyhan aşireti federasyon kurulduktan 50 yıl sonra konfederasyona katıldı. Her aşiret 3 kabileden oluşur. (3 ve 7 sayısı Kürtler için kutsaldır) Her federasyonda 7 Aşiretten oluşur. Suruç'taki bir çok Kürt köyünün Kürtçe adları ata Berazan aşiretinin kollarının ismidir. Örnek Bociyan Köyünün adı Ata Berazan aşiretinin Ezidi kolunun adıdır. Yatmanek köyü de bu özelliği taşır. Ama Yatmenek köyünün Ezidi olmaya bilir.'

'1750-1800 arasında Berazan Konfederasyonunda barış ortamı var. Mir ailesi oda kültürünü oturttu. Fedarsyon güçlendi. Mir her köyün en güçlü ailesine dibek verir. (Kahve yapmak için kullanılan bir alet) Köy odalarında köylüler eğitilir. İletişim ortamı sağlanır. Bu odalarda köylüler aşiret hakkında bilgilendirilirdi. Böylece aidat duygusu pekiştirilirdi. Federasyon Meclisi Mir ailesinin odasıdır. Her aşiretin ileri gelen (Malmezın) ailesi, Mir ailesinin bu odasında toplanırlardı. Bu da 30-50 arası birey demek.'

'BKF'da siyasi liderlik Alaaddin aşiretindedir. Siyasi liderlik bir çok ayrıcalığı da getirmektedir. BKF'yi oluşturan bir çok aşiret savaş ganimetlerinden Mir ailesi kadar yararlanmadıklarını düşündüklerinden gizliden gizliye Mir ailesine diş bilemektedirler.' *Bu husumet ilerde bu Kürt Feodalizminin yıkılmasında Osmanlı tarafından kullanılacaktır.*

Konuşan: Halil Güçlü

Yaş: 51

Meslek: Yazar

'Yedi ana aşiretten oluşan Berezan (beraziler) daha önce şimdiki İran Devleti'nin kuzey batı sınırlarının içinde, sınırları Diyarbakır'a kadar uzanacak şekilde geniş bir

bölgede büyük bir beylik olarak yaşarlarken, daha sonra , önemli bir kısmı, Sellahaddin Eyyübi güçleri ile birlikte Urfa ve Rakka bölgesine yerleşmiştir. Bu bölgenin idari yapısını ve beşeri durumunu oluşturmuştur. Berazilerin diğer bir kısmı da şimdiki Halep Ovasına, Tel Aran çevresine yerleşmemiştir. İran'da kalanların yanında az da olsa Berazilerin Erzurum Karayazı ve Diyarbakır Silvan civarında da vardır. Urfa Suruç ve Suriye Kobani merkezli Beraziler, Araplarla sınır, Berri kuşağı göçebe kışlakları (çöl sınırı) üzerindedir. Bu durum onların Araplarla sürekli mücadele halinde olmalarını getirmiş ve yaşamlarını bu mücadeleye göre biçimlenmesine neden olmuştur. Berazilerin etkinlikleri Birecik, Bozova, Suruç, Kobani, Urfa yamaçları ve Cılap deresine kadar, güneyde de Kuça Ruta kadar olmuştur. Zamanla Beraziler, bölgede, yani Fırat ve Dicle arasında etkili olan Mılliler (Mıllan) aşiret konfederasyonuna bağlı, göçebe ve feodal temelli büyük bir askeri ve idari oluşuma gitmişlerdir. Ve diğer Kürt beylik ve hükümetlerin yanında, kendi başına buyruk güç olmuştur. Daha sonra İran ve Osmanlı çekişmesi sonucu, ağırlıklı olarak Osmanlı ittifak içinde bulunarak bölgede diğer Kürt hükümetlerinin yanında özerk yapılarını sürdürmüşlerdir. Ancak bu çekişme ve Osmanlı ile ittifakı ve onun müdahaleleri sonucu Kürtler, kendi aralarında hükümet ve beyliklerinden oluşan ve onların üzerinde merkezi bir güç veya bir krallık oluşturamamışlardır. Zamanla çeşitli politikalarla, Osmanlı merkezi yönetimi, bu beylik ve hükümetleri ortadan kaldırmıştır. Ancak yerine kendi özel yapısını oluşturamadığı için ülke sürekli ayaklanma ve direnişlere sahne olmuştur. Her seferinde yenilgilerle biten direnişlerin sonucu Kürtler, kıyım ve sürgünlere uğramışlardır. Osmanlı ile ilk anlaşma, merkeze bağlı olarak Kürt coğrafyası beylik ve hükümetler olarak kalırken, Berezan ve Mıllan'ın yaşadığı bölge Osmanlı yönetimine ve dolayısıyla eyalet sistemine bağlı bırakıldı. Böylece diğer hükümet ve beyliklerin sonra uğradıkları yıkıma Berazan ve Mıllan baştan yaşadı.'

EKONOMİ

'Ekonomik ilişkileri tarım ve hayvancılık olan Berezan'daki toprak sistemi, Osmanlı Miri sistemi değil, özgün olarak toprak mülkiyeti şahısların sayıldı. (bu da klasik Avrupa tarzı feodaliteydi) Küçük ve büyük toprak sahipleri olan tarımcı aileler, marabalar ve azap birlikleri ve yarı göçebe ve yarı tarımcı aileler ile tamamıyla göçebelikle geçinen önemli oranda aile veya aşiret yapısıyla üretim sürdürülmekteydi.

Göçebeler, yazın, Bingöl'e kadar ve Serhat bölgelerine (zoznalara) kadar gidip kışın Berri'ye dönmeleri durumu, onların kendilerini koruma ve bu geniş bir alanı elinde tutuma ve Arap talanlarını engelleme konusunda askeri bir sınıfı ve dolayısıyla askeri bir hiyerarşi oluşturmaları zorunlu olmuştur. Ve bu askeri sınıf aynı zamanda konumları gereği mülkiyet hakların da elinde tutmaktaydı. '

SOSYAL YAPISI

'Kendi büyük devlet yapılarının olmaması ve sürekli işgal güzergahında bulunmaları nedeniyle Kürtlerin, ve aynı zamanda Berazan'ın, kendi içinde hiyerarşik bir yapılanma olsa da, daha çok yardımlaşma ve dayanışmaya dayanan kolektif yaşam ve davranış biçimi olan aşiretçilik şeklinde uzun süre yaşamaları zorunlu olmuştur.

Aşiret idari yapısı aynı zamanda Kürt aristokrasisini oluşturur. Böylece her toprak, sürü ve değirmen sahibi zengin aristokrat sayılmadığı gibi her aristokratın da zengin

olması gerekmezdi. Piyade (peya), görevli veya rütbeli savaşçı, yani şövalye olan agit, kabile beyi, aşiret boybeyi ve mir (büyük bey) ve onun da daha üstünde miri miran (beyler beyi) şeklindeki aşiret örgütlenmesi aynı zamanda bölgesel yönetim şekliydi. Ve bu özelliklerin hepsi Berazan'da mevcuttu. Mirlere ve onların laik yapısına bağlı bir de şeyhler yani din adamların sınıfı vardı. Tarım ve hayvan ticareti yapanların yanında bir de genel olarak kasaba ve şehirlerde onlara bağlı olan Ermeni ve Süryanilerden oluşan bir de el aletleri yapan usta ve esnaf vardı. Beylik örgütlenmesi içinde olan diğer tarımcı ve göçebe Ermeniler, gayri Müslim oldukları için beyliğe ayrıca ceziye öderlerdi.' **Berazan Kürt Feodalitesinin laik yapısı Ezidi kimliğinin varlığı için yaşamsaldı. Osmanlı daha sonraları da ittihatçıların bu Kürt feodalizmini ortadan kaldırmaya yönelik politikaları Ezidi Kürt kimliğinin yok olmasının ortamını da yaratacaktır. Bu gelişmeler sonucunda Ezidi Kürt toplumu kendi ulusal kimliklerini korumak için mitoslaştırma eylemine başvuracaklardır. Altı çizilen bölüm Begê mitosunun alt yapısıdır. Bu mitosun oluşmasının ekonomi-politik zeminidir.**

YAŞAM

'Berezan'daki aşiretlerin Dına ve Kétikan ézidi, Şedadan, Iléddinan, Bijan, Didan ve Şéxan da süni müslümandı. Hepsi beyliğe bağlıyken beylik ve liderlik üzerinde bazen çekişme ve kavgaları da olmaktaydı. Ézidiler azınlık oluşturdukları için, istemlerinde daha katıydılar. Buna rağmen, Ermeni ve ézidilerin komşulukları daha iyi sayılmaktaydı.'

DINA AŞİRETİ

'Dına aşireti geniş olarak Zaxo ve Şengal Dağı çevresinde yaşamaktadır. Bedirkan ve Reşikan adında iki kola mevcut olan Dına aşireti, saf olarak kan bağıyla değil, bölgedeki durumlarına göre, içlerinde Türkmen aile ve kabileler, veya başka aşiretlerden gelmiş aile ve kabileler olsa da yine Dına aşiretinde sayılmaktaydı ve onun hukukuna uymak zorunluluğu onların, haklarını da diğer bireyler gibi korunma zorunluluğunu getirmekteydi. Dına aşireti, daha önce Laçın ve diğer bölgelerden gelen ézidilerle birlikte daha sonra özellikle, 1800'lilerin başındaki beyliklerin kırılması sonucu, Cizre ve Şengal Dağı çevresinde yapılan soykırımından (Tanzimatçı Mustafa Reşit Paşa'nın Cizre'de, kırk bin ézidi erkeğin öldürülmesi, ve kadınların Halep pazarlarında satılması gibi olayların ardından) kurtulanların kaçarak bir kısmının Berezan bölgesine gelmesiyle sayıları artmıştır. Ayrıca daha sonra Cizre merkezli Bedirhan hükümetin baskıları bu kaçıışı daha da hızlandırmıştır.' **Bu baskı ve soykırımdan kaçan Ezidiler, Begênin bireysel kimliğinde ulusal kimliklerini savunma eylemini gerçekleştireceklerdir.**

ÇALKANTILI TARİH

'Etkinlik sınırları kalıcı ve statik yaşamak zorunda kalan ve dış müdahalelerin yanında bir de bu saiklerle birlik oluşturamayan Kürt beylikleri 1800'leri başında yıkılınca, genel olarak geniş çevrede Kürtler daha değişik bir birlik arayışına girdiler. Avrupa devletlerin mallarını İpekyolu üzerinde pazarlayan ve malların geçişini sağlayan Ermeniler zenginleştiği ve bölgedeki misyonerlerin desteğiyle ve el altında Osmanlı Tanzimatçı yönetimin kışkırtmasıyla Kürt beylerine vergi ve beç ödemede sorun çıkarması, yine İngiliz ve Fransızların dayatmasıyla yol güzergahındaki bu beylikler merkeze bağlanmak üzere dağıtılması, onun yerine merkezi orduya asker olarak

alınmaları huzursuzluğu ve kargaşayı arttırdı. Klasik Kürt askeri güçlerin yok edilmesi, onları Osmanlı'ya karşı bir yurt savunmasına ve ciddi bir muhalefet oluşturmalarına yol açtı. Merkezi yönetimin güçsüz olması bu kargaşanın bir yüzyıl kadar değişik çap, biçim ve talepler sürmesine neden oldu.'

'Laik Kürt beylikleri zayıflayınca, onların denetimin altındaki ruban sınıf liderleri olan şexhlerin etrafında tıpkı beylik yapılanması gibi toplulaşmalar yaşandı.

Ruhban sınıf özelden beylere bağılyken, ümmet olarak halife olan Sultanlar da ittifaktı. Yenilgi yaşayan Kürtler, yenilgi psikolojisi, ve korunma ve masumiyet duygusuyla sıkı bir şekilde Şexhlerin denetiminde örgütlenmesi, onları da zorunlu olarak islami kimlikle ulusal taleplerle Osmanlı merkezi yönetimine karşı başkaldırmalarına yol açtı tıpkı beyliklerdeki gibi. Dolayısıyla en büyük ve en geniş alanları kapsayan isyanlar da bunlar oldu.'

'Durum böyleyken genel olarak ézidiler daha da bir savunma ve korunma (refleksi göstermekte) veya kendilerini gizleme, ötesi sünileşip saf değiştirme yönüne gitmekteydiler.

Bu dönemi başında Mevlana Halit adında bir güney Kürdü, Hindistan'a gidip oradan Nakşibendiliği getirince, bölgedeki yerel olan ama daha uysal olan Kadiri tarikatının yaygınlığını kırarak hızla tıpkı yeni bir din gibi büyük bir coşkuyla ve yerel direnişin duyguların da ateşleyerek gelişti. (Şeyh Ubeydullah hareketi böylece okumaktan gerekmektedir.)' Ama bu yeni dini heyecan, yer yer ézidiliği ve Hıristiyanları dışlamaktaydı. Ama hareketin hedefi Osmanlı ve İran yönetimiydi.'

'Tanzimat hız kesince, iktidara gelen İkinci Abdulhamit, imparatorluğun merkezleşmesinde ortaya çıkan boşluğu, panislamcılıkla yani, Nakşibendilik destekli bir ümmetçilikle yeni bir doktrin belirleyerek, Kürt bölgelerindeki merkeze yönelen direnişlerin yönünü, onları kendine müttefik yaparak gayri Müslimlere özellikle Ermenilere yönelterek, iç içe yaşayan Ermeni, Süryani ve ézidiler arasında sonu gelmez bir kan davası yarattı.'

'Ermeni ulusal talepleri ile Kürt ulusal talepleri karşı karşıya getirilmesinin daha da şiddetlendirmek üzere, Kürtleri alaylar olarak silahlandırıp örgütleyerek çatışmaları kurumlaştırdı. Genelde ézidiere karşı olan kanlı olaylar Berazan topraklarında yaşanmadı ama ézidiler toplu olarak sunileştirildi. Bu, Hamidiye Alayların sopasının yanında, heyecan gelen nakşilikle hatır gönül (mahalle baskısı) yöntemi, toplu olarak ézidi evlerini işgal edip din değiştirmeden terk etmeme ve bu arada sürekli dayatmalar yöntemi etkili olmuştur. Zaten uzun dönemdir ülkede olan bitenler savunma ve gizlenme konumuna girmiş olan ézidilerin daha rahat suni görünmeleri çok zor olmadı. Yine de gerçek anlamda suni olarak yaşamadılar. Gevşek ve geleneksel bir dindarlık günümüze kadar varlığını sürdürürken, yakın tarihte Kürt ulusal direnişi zaafa uğratmak için, hafif bir Abdulhamitçi doktrin uygulanmaktadır. Böylece Osmanlı-Türk, özelde kent islami yaşam biçimi çok ciddi bir dayatma olarak durmakta ve buna göre değişim sürmektedir. '

BEREZAN İÇİN

'Son Berazan direnişi, 1820-40 yıllarında Tanzimat'ın merkez talepleri doğrultusunda dumura uğratılan yerel yapı korumak üzere, ézidi kökenli Kétikan aşiretin başına geçen ve Berazan liderliğini yönlendiren Hemo ve Karhin adında iki

kardeş yapmıştır. Temel sloganı şuydu: “Hiçbir Berazi Kürdü, fes giymeyecek, askere gitmeyecek ve Fırat’ı geçip çalışacağı külhanlarda çürümeyecek” Dolayısıyla Araplara, ulusal yoğunlaşma sırasında bölgeye yerleştirilen Türkmen aşiretlerine ve Osmanlı yapısına karşı çatışmalar şeklinde mücadeleleri sürdü. Ayaklanma bastırılınca, Berezan agitleri imha edildi.’

‘Urfa’daki Osmanlı koloni yönetimi, Tanzimat’la başlayan toprak kanun sırasında, bölgenin bütün topraklarını bir şekilde kendi adlarına geçirmişlerdi. Ama fiilli olarak güçlü olan aşiretlerden toprakları alıp işletmemekteydiler. Ancak Hamidiye Alayları politikası hatırına beylikler, topraklarını önemli oranda yeniden kanunen sahiplenebildiler. Buna rağmen iltizam sistemi ve buna göre mültezimlik yapan kolonizatörler sayesinde toprak ile ilişkilerini kesemeyen şehir idari ve esnaf eşrafı, önceleri gerek Rakka eyaleti, sonra gerek Riha (urfa) mutasarrıflığı içindeki alanlarda toprakları alıp satarak, yanı kolonizatörlüğün getirdiği kazançlarını, servet değil de daha çok mülkiyet şeklinde toprak alıp satarak bir toprak borsasını oluşturdular. Cumhuriyet boyunca tahsildarların köylere gelene dek bu borsa sürdü. Ancak silah zoruyla köylere gelen tahsildarların ayağı kesilince, zaten şehir kolonizatörleri kendi başına aşiret güçleri içinde gelip toprak işletmeye cesaret etmedikleri için, eldeki toprakları ya çok ucuz bir bedelle devrettiler ya da feragat ettiler.’

BEREZAN’DA HAMİDİYE ALAYLARI

‘Son Berezan direnişi kırılınca, zaten kendi yerel değerleri de öylesine koruyamaz durumuna gelen Berezan’daki hava, şu şekilde egemen olmuştu: kim Osmanlıdan yana kalırsa ve onun isteklerini kabul eder ve direnenlere karşı da yine devletle işbirliği içinde olursa mutlaka o kazanacak, ve olanaklardan faydalanacaktı. Direnmek akılsızlıktı.’

‘Askeri hiyerarşisi dağılan ve beyliği resmîyetten düşen Berezan yapılanması, öyle hatır gönül ilişkileri içinde sürmekteydi, ama zora koşunca, diğer taraflar hemen devlete gitmekteydiler. Böylece aşiretçilikte çözülmeye gitmekteydi.

Tam da bu sıralar, Hamidiye alaylarına örgütlenmesi orta çıkınca hemen hemen her aşiret alay oluşturmaya talip oldu. **Ancak devlet hatır gönül olarak varlığını sürdüren klasik Berezan yapısını parçalamak için mir ailesine ve onun aşireti olan suni İleddin aşiretinin alay oluşturmaya izin vermedi.** Şexhan, Pijan ve ézidi kökenli Dına aşiretine Hamidiye Alayı oluşturmaya izin verdi ama Dına aşiretin geleneksel boybeyi ailesine değil de merkezden kolonizatör bir aile olan bir başka köksüz aileye alay oluşturmaya izin verdi.

‘...Jön-Türkler Kürdistan’da Aşiret Hafif Süvari Alayları adıyla yeni birlikler oluşturdu. Bazı Kürt ağalar ve oğullarının yönetime sadakatini sağlamak için, bu kişiler İttihat ve terakki Cemiyeti’nin yerel şubelerinde görevlendirildiler. Bu durum Kürtlerin muhalif milliyetçilerle sadık rejim yandaşları olarak bölünmesini başardı....’ (47)

‘Bu aile, alayı örgütleyip öyle icraat gösterdi ki, hem Dına boybeyiliğini tasfiye etti ve onun yerine başka aileyi kendisine müttefik yaparak yerel yapıyı parçaladı ve hem bu güçle genel olarak mirliğin gücünü kırdı ve beyliğin sonunu getirdi. *******Böylece geleneksel olarak liderleri tasfiye olan ézidiler bu yenilerine karşı korumasız kalınca, hızla sunileştiler.******* Begê de fırtınaların büyüttüğü bu ateşin içinde büyüdü.’ **Şeklinde bir açıklama yaptı. MÜKEMMEL**

Halil Bey'in tam bu noktaya ifade ettiği tarihsel realite Begé efsanesinin alt yapısının çok önemli bir parçasıdır. Yani maddi yapısının temel direklerinden bir tanesidir bu gelişme.

Konuşan: Haydar Cengiz

Yer: Mishacerk Köyü

Tarih: 12.03.2010

'Ezidi olan Xalitan (Halitlar) aşiret reisi Hüseyin Paşa, Dına aşire reisi Salih Bey'in kızı Feride ile evliydi. Hüseyin Bey Hamidiye Paşası olduğunda kendi aşireti olan Halitanlar içindeki bir çok Ezidiyi köylerinden sürüp arazilerine el koydu. Xalitan'lar Dına'ların bir kolu sayılırdı. Sayıca da Dınalardan çok azdılar. Bir sorun olduğunda Dınalara yanaşırlardı. Hüseyin Bey Paşa olduktan sonra konum olarak neredeyse Salih Bey'in ayarındaydı. Salih bey Urfa'nın kurtuluşunda Fransız Komutanı Saco'ya karşı savaşmış, Urfa'nın kurtuluşunda büyük yararlılıklar göstermiştir. Her yıl 11.Nisan tarihinde Aligör kasabasında düzenlenen Urfa'nın kurtuluşunun kutlamalarında Salih Bey mutlaka anılır.' Salih Bey'in kurtuluş savaşındaki lakabı 'deli' idi. Fransızlara olan savaşta o kadar cesur ve o kadar yürekliydi ki ona bu yüzden bu lakap verilmişti.' *Halil Bey'in bu anlatımları Hamidiye orduları kurulurken geleneksel aileler dışında ve çoğu kez zayıf ailelerin seçilmesinin çok iyi bir örneğidir. Her ne kadar bu tarihe kadar Dına aşiretinin bir çoğu Müslüman olmuşsa da Müslüman olmayan, Ezidi kalan bir kısımda vardı. Salih Bey Kurtuluş savaşında aşiretiyle yer aldığında bu Ezidi Kürt köylüleri de aşiret reislerinin yanında yer almışlardır. Yani Urfa'nın kurtuluşunda Ezid Kürtlerin de önemli bir katkısı olmuştur.*

Resmi tarih Urfa' kurtuluşundan söz ederken Ezidi Kürtlerin adını bile ağzına almaz. Hemen burada Halil Cengiz'in daha önceki anlatımlarında Urfa'nın kurtuluşu esnasında Atatürk'ün Suruç'taki aşiret reisleri ile yakından görüşüğünü ve onların desteğini istediğini belirttiğini anımsatmalıyım. Görüştüğü aşiret reislerinden biri de Dına aşiret reisi Salih Bey'di. Hemen burada Urfa'da oluşturulan Kuvayi Milliye içinde Ezidi kimlikleri ile bir çok Kürt köylüsünün yer aldığını altını çizerek söylemeliyim. Sonuçta Urfa'nın kurtuluşunda Müslüman Kürt, Türk ve Arap halkının yanı sıra Ezidi Kürt halkı da vardı. Bu belirlemeler kemalist bir oryantalizm olarak yorumlana bilir. Yazarın amacı devletin gözüyle olaya bakıldığında devletin Ezidi Kürtleri onore etmesi gerekirken bunu yapmamış olmasının altının çizilmesidir. Doğal olarak TC'nin kuruluş süreci Kürt beyliklerinin ortadan kaldırılmasına koşut gelmiştir.

Konuşan Kişi: Şevket Binici

Tarih: 23.08.2009

Yer: Urfa-Suruç Merkez

Doğum Tarihi:1939 Yaş:70

Mesleği:Edebiyatçı

Doğum Yeri: Mıdép (Büyük Sergen) Köyü.

1.Görüşme

'BKF'ki Dına (ya da Dınay) aşireti 3 koldan oluşur. A) Reşeki (Reşo oğulları), B) Mendekor (Mendo Çocukları) C) Bedirkan (Bedir oğulları)'

Dınaylar Irak Şengal'den gelmedir. 350-400 yıl önce geldiler. Baskı ve zulüm nedeni ile geldiler. Devletin baskıları da vardı. Yıllarca askere alınmaları, çok ağır

vergiler ödemeleri onların Şengal'den ayrılmalarına neden oldu biraz da. Fakat devlete asker verenler ve vergilerini ödeyenler orda kalmışlar. ‘ ***(Öte yandan Helep'deki Yezidi taifesi arasında bu yeni mevzuat gerektiği gibi uygulanırken, askere alma kanunun Sincar'daki Yezidiler'de hayata geçirilmesi işi orduya havale edilmiştir. Tarihi Belge¹***

Tarihi Belge¹ BOA., A.MKT.MHM,499/2.

II. Abdülhamit'in Yezidiler hususunda ki bu görüşleri gereğince Yezidiler'in askerlik hizmetinden muaf tutulamayacakları Bab-ı Ali tarafından kamuoyuna bildirilmisti. Ne suretle olursa olsun Yezidiler'e müsamaha gösterilmeyecek ve askere alınacaklardı. Tarihi Belge²

Tarihi Belge² BOA.,Y.PRK.BSK.,22/57.

‘Begê'nin ataları İran'ın Horasan şehrinden Suriye'ye ve Kuzey Irak Şengel'e yerleşiyorlar. Şengal'den Erzurum Horasana gidiyorlar önce. Erzurum Horasanındaki baskılardan kaçan bir kısım Ezidi dağa çıkıyor. Çıktıkları bu dağ zincirinde çok sayı da domuz yaşarmış. Bu yüzden bu dağlara Gelliyé Beraza (Domuz Dağları) adları verilmiş. Bu dağda domuz çok. Ezidilerde domuz Kürtçe Beraz derler. Bu dağda belli bir süre yaşadıkdan sonra ciddi bir kuraklıkla karşılaşmışlar. Ardından kıtlık baş göstermiş. Bu durumda bu sefer bu dağdan da ayrılıp Urfa Viranşehir'e gelmişler. Viranşehir'den de Suruç'a. Belli bir kısmı da Ankara Haymana'ya yerleşmiş. Haymana Karagedik köyüne. Suruç'a yerleşenler yukarda söylenen 3 koldan oluşmuştur. Suruç'a 350 yıl önce gelmişler. Öncelikle Suruç'un kuzey ve doğu kesimine yerleşmişler. Suruç dahil 23 yerleşim yeri kurmuşlar. İnanc olarak şimdi hepsi Müslüman. Hepsi birden Müslüman olmadı, süreç içinde Müslüman oldular. En son Müslümanlaşan köyler ise 1. Karaköy 2. Mishacerk köyü. Karaköy'de yaşayanlar Ezidi inancındaki Şeyhlerdi. Bunlar dinsel olarak ayrıcalıklıydılar. Begê 'nin ailesi de öyle. Karaköy'dekilere Sexanlar denirdi. Bunlar akrep ve yılan sokmalarında tedavi etme yeteneğine de sahiplerdi.’ *Kadir Beyin anlatımlarında BKF'un kuruluşunun 1600 yıllarda olduğunu öğrenmiştik. Şevket Bey'den de Begê'nin atalarının 350 yıl önce Suruç'a geldiklerini öğreniyoruz. Görüldüğü gibi Begê'nin ataları Suruç'a yerleşir yerleşmez siyasi olarak BKF'nun idaresine de girmiş olmaktadır. Bu noktadan itibaren BKF'nin kaderi bir bakıma Begê'nin atalarının dolayısıyla da Begê'nin kaderini belirleyecektir.*

Konuşan: Osman Aykıl

Yaş:50

Yer:Suruç

‘Kökenimiz Erzurum Horasan'dan gelmiş. Suruç ve köylerine yerleştikten sonra çevreye uymak zorunda kalmışlar. Mishacerk-Gölen- köyünde Ezidilerin ibadet hanesi vardı. Tepesinde kubbe de vardı. Ezidiler orda ibadet ederlerdi. 30 yıl önce orası yıkıldı.’ *Ezidi dinine ait maddi eserlerin ortadan kaldırılması, yarı Ezidi Kürt halkında hafıza kaybı oluşturmaya yönelik girişimlerdir. Bu noktada İttihat ve Terakki Partisi'nin (İTP'nin) ulus devlet oluşturma düşüne geri dönersek, bir çok Kürt oluşumları gibi 1840 yılında ortadan kaldırılan Berazan Kürt Beyliği'nin ardılları da İTP'nin yoktan Türk ulusu yaratma sürecinde bir engeldi. Osmanlı BKF'nu ortadan kaldırma siyaseti güderken, İTP'si de B.K.F'un ardıllarını ortadan kaldırmak siyaseti*

güdecekler, bunun içinde Hamidiye alaylarını ardından hafif süvari birliklerini kullanacaktır. Bu durum B.K.F'nun 1840 yılında ortadan kaldırılmasının ardından Osmanlı tarafından oluşturulan Berazan Kürt birliği içindeki bir çok Kürt aşiretinin anlatılmaz acılar yaşamlarına yol açacaktır. Bu karmaşada kahramanımızın aşireti olan Dına aşireti de kendine düşen payı fazlasıyla alacak, Dına aşiretinin içindeki Ezidiler katmerli baskılarla karşı karşıya geleceklerdir. Önce panislamist politikalarla Müslümanlaşacak daha sonra da Pantürkist politikalarla Türkleşeceklerdir. Tüm bu gelişmeler Begê'nin mitoslaşmasına yol açacaktır. Kurtuluş savaşının hemen sonunda da BKF'un ardılları olan Kürt aşiretlerinin can çekişen feodal bağları tamamen yok edilmiş olacaktır.)

Tarih: 19.06.2009

Konuşan: Kadir Ceylan

İlk görüşme 2. bölüm.

Yer: Urfa merkez

'Abdülaziz Rusların Kazaklardan oluşturdukları ordulara benzer ordular kuruyor Kürtler arasında. Kurduğu bu ordular Hamidiye ordularının pro tipimidir. Nimerazanın çözülmesi bu orduların kurulmasıyla başlıyor. Aşiret Reisleri Diyor Ki 'Mir ailesi gitsinde bizde nemalanalım. BKF'yı oluşturan aşiretlerden olan pijan, şedan ve didan hepsi ayarı ayarı konuşmaya başlıyorlar. Hükümet ajanlarıyla irtibata geçiyorlar. Miri artık istemiyorlar.' (*Osmanlının Kürt aşiretleri arasına nifak sokma girişimleri.*)

Duguid 'Bazı durumlarda Hamidiye için aşiretler arasında yapılan seçim, bölgedeki güç dengesinin korunmasına yarıyor, bazen de tam tersi bir sonuca yol açıyordu. Çoğunlukla zayıf aşiretler tercih edilmekteydi; çünkü bunlara verilen daha iyi silahlar ve eğitim, geleneksel rakiplerinin üstün gücü karşısında denge sağlıyordu.' (48)

Keşke aramızda ahenk olsaydı

Eğer bizler içimizden birine itaat etseydik

O; Türkleri, Arapları, Farsları, onların tümünü

Tabiyatı altına alırdı

Dinimizi, devletimizi mükemmelleştirir

Ve kendimizi ilim ve irfanda eğitirdik... (49)

C. Berazanın ilk dağılış Belirtileri

Tarih: 19.06.2009

Konuşan: Kadir Ceylan

İlk görüşme 3. bölüm.

Yer: Urfa merkez,

BKF'nin ve BKF sonrası Osmanlının iteklemesi ile oluşturulan zoraki Berazan Kürt birliğinin tüm tarihinin burada verilmesi olanaksızdır. BKF'nin yıkılması ardından oluşturulan yapay Berazan Kürt birliğinin tarihinde bizi ilgilendiren daha çok kahramanımız Begê Samur'un yaşadığı tarihler arasındaki gelişmelerdir. Bu tarih

aralığı Hamidiye alaylarının kurulması ve Kurtuluş savaşına gidilmesi dönemine denk gelmektedir. BKF tarihi hakkında detaylı bilgi isteyen okuyuculara Kürt yazar Halil Güçlü'nün Pirsus yayınlarından çıkan 'Bin yıllık Çılgılık' adlı romanı önerilir. Bu girişten sonra sözü Kadir Bey'e bırakıyorum.

'B.K.F sonrası yapay Berazan Kürt Birliğinin duraklama ve gerileme dönemi Hamidiye Alaylarının kuruluş süreçlerine denk gelir. (1880-1890) Sultan Abdülhamit dönemi. İbrahim paşa vardı o zamanlar. Bu iki şahsın zamanında kuruldu bu Hamidiye alayları. Milli konfederasyonunun çöl (çol) paşasıydı İbrahim Paşa.'

'Berazanlarla ile Milli aşireti arasında sürtüşme vardı. Sürtüşme nedenleri,

1. Mera

2. Bölgenin Haracını yemede hakimiyet kurma isteği,

Tunç levha üzerinde Dicle ile Fırat- Cizre ile Birecik arası İbrahim paşaya tapulandı. Osmanlının bu tapulamasında B.K.F'nun 1840 yılına değin varlığını sürdürdüğü topraklarda söz konusuydu. Berazanlar bu haksızlığı hemen fark etti. Bunun anlamı Berazanların İbrahim Paşaya vergi verecek olmalarıydı. Berazanlar bunu kabul etmediler. Ve ' Biz Mir ailesiyiz çöl paşasına vergi vermeyiz. Mirlik babadan oğla geçer.' –Ki bu durum Sultan tarafından da kabul edilmiştir.- Çöl paşasında soy zinciri yoktur. Mirlik rütbesinin daha geleneksel ve daha kutsal olduğu ifade edilmeye çalışılıyor. Oysa Çöl paşalığı Sultanın bağışladığı bir rütbe olduğunda Mirlik karşısında daha düşük bir durumdur. '

2.Abdülhamit yönetimi gerek Kürt Alevileri gerekse Ermeniler açısından bir dönemeç niteliğindedir. O, ne pahasına olursa olsun bu iki unsuru elde tutmak amacındadır; O, bir yandan Müslüman ve Türk unsurlar lehine ekonomik ve sosyal fermanlar çıkarırken, bir yandan da 'İslami Birlik stratejisi temelinde, Sünni Kürtleri yanına çekebilmek için Hamidiye-Aşiret alayları uygulamasına başvuruyordu. Bu yöntemle, Sünni ve Alevi Kürt bloğunu parçaladığı gibi, Ermenilere karşı kullanabileceği bir güç de yaratmış oluyordu. Bu yöntemle Sünni Kürtleri kendine bağlayan Abdülhamit'in, Alevi ve Ezidi Kürtlere dönük politikası, onları Sünni hocalar aracılığıyla Sünnileştirmeye çalışmaktı. (40)

'Abdülhamit İbrahim paşaya 5 alay kur demiştir.' (Abdülhamit Ezidiler'in askeri güçlerinden 1891'de kuruluşunu ilan ettiği Hamidiye Alaylarına dâhil ederek yararlanmak istemiştir. Ancak Abdülhamit Müslüman Kürt aşiretlerinden oluşan ve Ezidiler'den nefret eden bu Alaylar'a Ezidiler'in dâhil edilebilmesi için öncelikle Ezidiler'in gerçek dini olduğuna inandığı İslam'a döndürülerek Müslüman yapılmaları gerektiğine karar vermişti. Bu duruma karşı çıkan basta Irak'taki Sincar Ezidilerine karşı sert önlemler almış ve bu hususta Korgeneral Ömer Vehbi Paşa'yı (1892) Musul valisi olarak görevlendirmişti. Sarhoş oğlu İakabıyla da tanınan Ömer Vehbi Paşa (50) Kürt Millî Aşiret Konfederasyonu lideri ve Hamidiye Alayları komutanlarından Mirliya İbrahim Paşa'ya(Milli) , Jön Türklerin (13 Temmuz 1908) İstanbul'da gerçekleştirdikleri ihtilal sonrası devrik sultana (II. Abdülhamid) verdiği destekle tanınır. (51) Bu yıllar Ezidiler için zor zamanlara gebe olmuş ve yoğun baskılara dayanamayan Ezidi önderlerinden bazıları Müslüman olarak Hamidiye alaylarına katılmışlardır. Buna razı olmayanlar ise sürgüne gönderilmiştir.)

(II. Abdülhamit'in Yezidiler hususunda ki bu görüşleri gereğince Yezidiler'in askerlik hizmetinden muaf tutulamayacakları Bab-ı Ali tarafından kamuoyuna bildirilmisti. Ne suretle olursa olsun Yezidiler'e müsamaha

gösterilmeyecek ve askere alınacaklardı.) Tarihi Belge ²

Tarihi Belge ² BOA.,Y.PRK.BSK.,22/57.

Bunun üzerine Seyhan ahalisinden yirmi kadar Yezidi, Ömer Pasa'nın oğlu ile Seyhan eski müdürü tarafından öldürülen yedi kişinin kafasını getirerek Musul heyet-i tahkikiyesine başvurdular. Tarihi Belge ³

Tarihi Belge ³ BOA., Y.MTV., 74/33.

“Sultanın himayeleri sayesinde bir milyon yüz bin Yezidi'den oluşan mezheplerinin yanlış ve cehalet yolundan ayrılarak, hak yolunu buldukları” belirtiliyordu. (22) Bunun üzerine Musul vilayetinin belli köylerinde sakin yezidiler ile çeşitli din fırkalarına mensup olanların ibadet etmeleri için mescit ve okullar inşa edilerek gerekli kolaylığın gösterilmesi için harekete geçildi. Tarihi Belge 4
Tarihi Belge 4 BOA., _..DH., 1297/1310S-53.

Kadir Bey anlatmaya devam ediyor. ‘1890 da Berazanların Miri Şahin Bey'dir. İbrahim Paşa ilk başta uzlaşmacı bir tavır takınır Şahin Bey'e. Şahin Bey'e bir alayın komutanlığını teklif eder. Şahin Bey ' Ben Mir'im alay komutanlığı benim şerefime yakışmaz. Ben soylu bir aileden geliyorum ' diyerek bu teklifi ret eder. İbrahim Paşa Halep Türkmenlerindedir. Şahin Bey'in bu duruşu karşısında İbrahim Paşa Hileye baş vurur ve Urfa ahalisinde çerçi **Hacı Hıdır'**ı Suruç'a Hamidiye kaymakamı olarak atar. Haçlıdır öldükten sonra yerine kaymakam olarak oğlu Reşit kaymakam oldu. Reşit hemen Hamidiye örgütlemesine girişir. Amacı Mir Şahin Bey'in etkisini kırmaktır. Berazan ileri gelenlerinden mevkie düşkün olanlarla, Berazan Birliğine ihanet edebilecek yapılara yüzbaşılık rütbeleri dağıttı. Kendi konumunu Berazan Kürt birliği içinde güçlendirmek için, dına aşiretini yeniden örgüledi (Begê'nin aşireti). **Kendini Dına aşiretinin reisi olarak etiketlendirdi.** Reşit Bey'in bu hamlesine karşı Şahin bey'de ali gör köyünde salih'i seyfe'yi –seyfi oğlu salih- ağa olarak atadı. **Salih'i seyfe köken olarak Ezididir. Hacı Hıdır'ın oğlu Reşit Halep Türkmenlerindedir.** Biri kaymakam diğeri ağa atıyor. Reşit Berazanda saygınlık ve konum kazanmak için hem kaymakamım, hem de dına aşiretinin reisiyim diyor. Berazanda bir etiketi olsun istiyor.'

-1891, 1896 ve 1910 yıllarında çeşitli düzenlemelerle Kürdistan'da iyice oturtulan ve silahlandırılan bu Hamidiye Alaylarının Ruha (Urfa) merkezli yedinci liva ise, Arap Ges ile Suruç merkezli Kürt aşireti Berazi'lerden oluşuyordu. Uzun süre Ermeni faaliyetlerine karşı kullanılan ve tehcir sırasında çeşitli katliamlar uygulayan bu alaylar, Kürtler arasında da ayrılığa kavgalara neden olmuşlardı. Sadece Sünni aşiretlerden oluşan bu alaylar, Alevi Kürtleri ve Ezidi Kürtleri haraca kesmiş ve aşiretler arasında kavgalara neden olmuşlardı. Batı dünyasını da Ermenilere yapılan zulümden dolayı rahatsız eden bu alaylar, temelde Kürt başkaldırılarını engellemek, olası bir İran ve Rus saldırısına karşı kullanılmaktaydı.- Kürt Feodal yapılarını ortadan kaldırmayı amaçlayan Osmanlı, 2. Abdülhamit dönemimde Milli aşiret reisi İbrahim Paşa'yı kullanarak burada Hamidiye alayının 7. livasını oluşturmuştur.(52) *Haçlıdır ve oğlu Reşiti Haçlıdır kaymakamlığa getirilerek buradaki Berazanların siyasi, sosyal ve kültürel birliğinin parçalanması amaçlanmıştır. Bu politika kahramanımız Begê Samur'un kaderini de belirleyecektir.*

Kadir Bey anlatımlarına devam ediyor. Reşit'in ikinci hamlesi hamidiye alaylarının süvari birliklerini oluşturmak için, Berazanların süvarilerini kayıt altına almak oluyor. Kayıt altına alma, süvarilerin atlarını demirle dağlayarak onlara numara vermek şeklinde. Bu işlem için küçük şervan köyünden süvari bekâ ayşe burkê (ayşe'nin oğlu bekir)'inde atını ister. Bu kişi direnir ve atını yollamaz. Ardından kaymakam Reşit silahlı adamlarının vasıtasıyla bekir'i zorla yanına getirtir. Ve ata vuracağı numarayı, onun kılıcını dağlayarak onun bedenini numaralandırır. Bekir'de Şahin bey'in meclisine girerek cemaatin ortasında eğilerek damgalı kılıcını cemaate gösterir ve ' işte berazanların kılıcı' der. Bunun üzerine Şahin bey Berazanda kendisiyle hareket eden kişilerle urfa valisine gelip, damat Reşit paşaya olayı anlatan bir mektup yazar. Mektupta damat Ferit paşa'dan kaymakam Reşit'in idam edilmesini ister. İdam gerçekleşmezse Berazanların isyan edeceğini söyler. Bunun üzerine damat Reşit paşa bu isteği onayladığını bildiren bir ferman yayınlayarak bu fermanı Urfa mutasarıflığına gönderir. Bunun üzerine kaymakam Reşit sorgusuz sualsiz Urfaya getirtililerek burada zehirlenerek öldürülür. Ancak Sultan Abdulhamit hacı hıdır ailesinden vazgeçmez. Öldürülen reşit'in yerine amcasının oğlu mihmedi süleymin (süleyman'ın oğlu mehmet) i getiriyor. Bu kişi Reşite göre daha esnek, ılımlı bir politika izliyor. Şahin bey'in dostluğunu kazanmaya çalışıyor. (yıl 1900-1910)

Süleyman'ın oğlu mehmet, ketikan aşiret reisi besra ve onun ailesiyle dostluk ilişkileri kurdu. Kız alma ve verme ile onlarla akrabalık ilişkilerini geliştirdi. Bu tarihe kadar Ezidi asıllı olan bu aşiret müslümanlığı yüksek oranda kabul etmişti. Ama bu aşiret içinde hala Ezidi olan tek tük aileler de vardı. Şahin bey islam kardeşliği düsturu ile Fransızların kendisine teklif edeceği desteği ret edip, Mustafa Kemal'in yanında yer alacaktır. Süleyman oğlu mehmet Ketikanlara bir kaç tane hamidiye rütbesi verdi. Eskiden beri Berazanların mir ailesi ile Ketikanlar arasında sürtüşme vardı. Ketikanlar dik başlıydı. Mir ailesine çoğu kez vergi vermek istemezlerdi. Ketikanların bu isyanları sırasında mir ailesi onları kılıçtan geçirirdi. Mehmedi Süleyman bu çelişkileri gün yüzüne yeniden çıkarmaya başladı. Ve üstelik Berazanın bu 2 aşireti arasında yeni sürtüşme konuları oluşması için çalıştı. Ve bu çelişkileri arttırdı. Tek amacı Şahin bey'in nüfusunu kırmaktı. Bu çabalarının sonunda Şahin bey ailesi ile Ketikanlar arasında adam öldürme olayları tekrar görünmeye başladı. Bu gelişmeler esnasında hacı hıdır ailesini destekleyen Abdülhamit jöntürkler tarafından devrildi. İbrahim paşaya Abdülhamit devrildiği gün Abdülhamit tarafından yollanan bir emir ulaşmıştı. Bu emirde İbrahim paşa hicazda bir iç ayaklanmayı bastırmak için hicaza yollanmıştı. İbrahim paşa sultan Abdülhamit tarafından göreve getirilmişti. İbrahim Paşa da Halep'teki orduyu alarak Hicaza hareket etmiş, yolda Jöntürklerin iktidara geldiğini öğrenmiştir. Bunu öğrenir öğrenmez geri döner. Dönerken Suruç'tan geçer. Şahin Bey bunu fırsat bilerek Enver Paşa ile irtibata geçer ve İbrahim Paşaya saldırır. İbrahim Paşa kaçır. Ve Suruç'un sınırlarından tamamen çekilerek milli aşiretinin gerçek sınırlarına çekilir. Şahin Bey bu saldırıyla Jön Türklerle bir mesaj yollar. Jöntürkler Hamidiye alaylarını rötüşler. Bu alayları Hafif Süvari birlikleri adı altında yeniden oluştururlar. Alay komutanlıklarının birisini Şahin Bey'in oğlu Bozan'a verirler.' *Anlatıcı bu olayı daha sonra yalanlayacak ve Mir ailesinin hiçbir zaman bu birliklerin alay komutanlıklarından birisini almadıklarını söyleyecektir.* 'Böylece 1900-1910 arasında dağılmaya yüz tutan Berazanlar toparlanmaya başlar. Yani Bozan Beyle toparlanma sürecine girilir. Artık Berazanların başında Şahin Bey'in oğlu Bozan Bey vardır. Ama yinede 2 başlılık 2 kutupluluk söz konusudur.'

Konuşan: Halil Güçlü
Yaş:50
Yer:Ankara
Meslek:Yazar

Sözü Halil Bey'e vermeden 1. dünya savaşı öncesinde Berazanlarda iki başlılık söz konusu olmakla birlikte, İTP'nin bazı zayıf Ezidi aşiret reislerine rütbelik vererek onlara bir çok ekonomik ve siyasi ayrıcalıklar da verdiğini anımsatmalıyım. Paşalık verilen aşiret reislerinden birisi de Ezidi olan Xalitan (Halitlar) aşiret reisi Hüseyin Paşaydı. Buradaki amaç Kürdü Kürde kırdırmak ve İslamlaşan Ezidilerin toplumda hızla yükseldiklerini topluma göstermekti. Duguid 'Bazı durumlarda Hamidiye için aşiretler arasında yapılan seçim, bölgedeki güç dengesinin korunmasına yarıyor, bazen de tam tersi bir sonuca yol açıyordu. Çoğunlukla zayıf aşiretler tercih edilmekteydi; çünkü bunlara verilen daha iyi silahlar ve eğitim, geleneksel rakiplerinin üstün gücü karşısında denge sağlıyordu.'(48) Demektedir.

'Xalitan (Halitlar) aşiretinin reisi Hüseyin Bey kendisine paşalık unvanı verilerek 1.Dünya savaşında seferberlik yasası gereği Urfa'daki vergilerin toplanması, ve asker alımının sağlanması için Osmanlı tarafından görevlendirilir. Hüseyin Nebizade (Nebi Beyin oğlu)'dir Hüseyin Paşa. Bu ailenin bu günkü soyadları Günbaylar'dır. Yezidi kökenli olan bu aşiretin Bey'i ve ileri gelenleri Osmanlının kendilerine vereceği unvanlar ve avantajlar uğruna İslamlaşırlar ya da İslamlaşır görünürler. Bu dönemde Hüseyin paşa'nın babası Nebi Bey de hayattadır. Ve zamanında kendisi de Osmanlının verdiği bu avantajlar nedeni ile İslamlaşmıştır. Yani Begê'ye gelene kadar bu coğrafyadaki Yezidi Kürtler çoktan Müslümanlığa dönmüşlerdir. Nebi Beyin oğlu Urfa da paşalık unvanı alır almaz bugünkü Aligör kasabası ile Payamlı köyü arasında kalan kendi köyleri olan Kefri köyüne geri döner. İlk işi, çevre köylerden bu köyde yaşayan kendi aşiretinden olan hemen hemen xalidanların büyük çoğunluğunu bir çok Yezidi Kürdü hiçbir eşya almalarına izin vermeden, kadın çocuk yaşlı genç hepsini Viranşehir'deki Yezidilerinin yanına sürmek oldu. Amacı onların topraklarına el koymaktı. 4 yıllık görevi boyunca 39 köyün topraklarını kendi üzerine aldı. Bu köylerin çoğu Ermeni köyleriydi. Bu köylerde yaşayan çoğun yezidi bir çok Kürt soydaşını başta Viranşehir olmak üzere anayurtlarından ederek onları başka bir Kürt yerleşim yerlerine sürdü. **Osmanlı yapacağını yapmış gelenekselleşmiş Kürdü Kürde kırdırma politikasını yeniden yaşama sokmuştur. Buradaki farklı bir yanıysa yezidiyi yezidiye kırdırma niteliğidir.** Hüseyin paşanın aşireti olan Halitlar yüzyıllardır kendilerini Dına aşiretinin bir kolu saymışlardır. Kaldı ki Berazan Konfederasyonu'nda Halitlar zurnanın son deliği bile değilken bir den Osmanlının iteklemesiyle mir ailesinin otoritesine sahip olmak üzeredirler. Bu gelişmeler bu aşiret fedarasyonu içindeki aşiretler arasında da kıskançlıklara ve huzursuzluklara yol açmaktaydı.' *Rich, bu durumu ' Mir'in atadığı valiler görev sürelerinden emin olmadıkları için köylüden sızdırabildikleri kadar sızdırıyorlardı. Egemen aile içindeki rekabet mücadeleleri, Osmanlı ve Pers entirikaları ile birleşmişti. Bu durum ani değişikliklere yol açabiliyordu. Yeni Mir, kendi yönetim kadrosu ile geliyordu. İşte bu nedenle görevlilerin görev sürelerindeki ve konumlarının devamı konusundaki belirsizlik, katmerli bir sömürüyle sonuçlanıyordu- asla himaye ilişkilerine dönüşmeden-. Bu emirliğin İmparatorlukla paylaştığı en kötü özelliklerden biriydi. Bir aşiret ağası eğer hiç biçmeyeceklerse ne diye eksinlerdi. Bunun yerine aşiretler, bağımlı köylülüğün yükünü ağırlaştırdılar. Yasal olup olmadığına bakmadan, istediklerini koparabildikleri bir uygulamaydı bu.'* Şeklinde açıklamaktadır. (53)

'Osmanlı bir taşla nerdeyse 3 kuş vurmaktaydı. Çünkü buralarda yaşayan aşiretsiz bir çok Ermeni ve gayrimüslim ailelerinde Hüseyin Paşa tarafından eziyet görmelerine zemin hazırlamıştır. Bir çok yezidi boyları ve aileleri de İslamlaşmış olmanın en azından İslami görünmenin avantajlarını ilk kez ve bu kadar canlı görmeye başlamışlardır. Bu durum bir çok ailenin Müslümanlaşmasına da yok açmıştır bu anlamda. Yezidiler kitlesel olarak Yezidiliğe sahip çıkmamanın zararlarını iyice kavramış oldular. Hüseyin Paşa 4 yıl boyunca toprak kazanımlarının yanı sıra vergi de toplamıştır. Hüseyin paşanın bu egemenliği esnasında İttihat ve terakkinin baskıcı rejimi yürürlüktedir. Bu baskılarla birlikte Türkçülük politikalarının çok popüler olduğu bir dönemdir bu. Ayrıca Ermenilere yapılan katliamlar da tam bu süreçte yaşanmaktadır. *Tüm bunlara yoksul yezidi köylülerinde zorla alınan vergiler, neredeyse 8-10 yıl süren askerlik vardı.* Üstüne üstlük bir de Tarikat propagandaları. Toplumsal yapının bu bulanık havasında Urfalı Kürtler tarikatlara sığındılar. Yezidi Kürtler kimlere sığınacak peki. Eski Yezidi şimdiki Müslüman Sünni olan Kendi eski dindaşlarından gördükleri sömürü karşısında çaresizlerdi. Onlarda yavaş yavaş dinsel asimilasyona müsait bir psikolojiye büründüler. Yezidilik artık sadece bireysel kimliklerde yaşamak zorunda kalmaktaydı. Bu siyasi ortamda Yezidi Kürtlerin Yezidiliğe sahip çıkmaları ve korumaya çalışmaları olanaksızdı. *Bu bağlam Begé'nin Yezidi Kürt bir Kadın halk kahramanı olmasının sosyo-ekonomi politik zeminin oluşturmaktadır. Çok değerli bir Kürt aydını olan Halil Güçlü'nün bu açıklamaları, Begé Mitosunun ekonomi-politik alt yapısının büyük bir bölümüdür. Araştırmama bu kadar büyük bir katkı getiren bu Kürt yazara sonsuz bir minnetarlık duyuyorum.*

Bu sosyo-politik ortamda çaresiz kalan Suruç'lu Ezidi Kürt halkı kendi dinsel ve etnik kimliğini gizlemek zorunda kalmıştır. Bu çaresizlik kendi dinsel ve etnik kimliklerini korumak için çok farklı yöntemler geliştirmelerine yol açmıştır. Bu yöntemlerin en belirginlerinden birisi de bu mitostur. Efsaneler zorunluluk sonucunda ortaya çıkarlar. 'Efsaneler inanca seslenmelerinden dolayı toplumların özlemlerini, korkularını, umutlarını, dünya görüşlerini kısaca doğalarını öteki halk edebiyatı türlerinden daha keskin anlatır.(9) Ayrıca efsanelerin o dönemdeki halkın inançlarını yansıtırken dinsel-tarihsel ve toplum-tarihsel bilgi değeri taşıdığını, belli bir konudaki inancı (örneğin dinsel inancı) kuvvetlendirmek ve olabilecek tehlikelere karşı uyararak istenildiğinde anlatıldığını belirtilmektedir. (9) Efsaneler yüzyıllar içerisinde tarihsel bilginin yayılma aracına dönüşmüşlerdir. Bu yüzden, efsane, halkların tarihine ve sanatına ilişkin tarihsel ve ulusal özdeşlikle ilgili tartışmalar, her gündeme geldiğinde, önemli bir kaynak olmuştur. (17)

Halil Bey'e tekrara dönelim 'Berazan'dan bir çok Kürt Hüseyin Paşa'ya giderek ' Sen paşa oldun, Osmanlı bize zulüm ediyor, mallarımızı talan ediyor, keçimiz koyunumuz kalmadı, bizleri Osmanlıya karşı koru' derler. *Burada Berazan Fedarsayonun' daki bir çok aşiretin mir ailesini değil de Osmanlının öne sürdüğü bu adamı önder kabul etmeleri çok ilginçtir.* Hüseyin Bey, tüm bu insanlara kürtçe seslenerek,

Hun here askeriye
Hun vergi xwe bîdîn
xence wan dîşteki tu jî we
Xestî şunda Hun Verne cem Mîn

Yani ' Siz eğer vergilerinizi verirseniz ve askere giderseniz buna rağmen Osmanlı size karışır o zaman yanıma gelin' der. Halkta 'bunları yaptıktan sonra sana niye gelelim ki' der. Bu yaşananlar bölgenin çaresizliğini göstermesi açısından çok

önemli. Hüseyin Bey kendi aşireti olam Hırtaları sürmüş ama kendisine bunları söyleyen diğer Barazan aşiretlerini sürme gücünü kendisinde bulamamıştır. Ama başta Ermeni köyleri olmak üzere bir çok gayrimüslümün köylerini ele geçirmeyi başarmıştır. Ayrıca aynı coğrafyada görece çok zayıf olan bazı Müslüman köylerini de ele geçirmeyi başarmıştır. Xalitiler kendilerini Dına'dan sayarlardı. Bu gelişmeler bir tür aşığılanmaydı aslında.'

'Bu koşullarda kitlesel olarak Ezidiliği sahiplenemek mümkün değildi. Dini motivasyonları da çok güçlü değildi. Ve her gelişme dinsel motivasyonlarını daha da düşürüyordu. Tam bu noktada mahalle baskıları da yoğunlaşmıştı. Artık bireysel direnişin maddi temelleri ortaya çıkmıştır. Ezidi kürt kimliğinin kendine bula bildiği bir kaç sığınak Begê gibi bir kaç insanın benliğinin derinlikleridir. Bireysel direnişin zorunluluğu orataya çıkıyor. Geriye tek çare bireysel direnme kalıyor.' *Toplum bu kahramanlığı karşılıksız bırakmıyor. Yarı asimile olmuş yezidi halkının toplumsal hafızısında bu kahramanlık onlarca yıldır anlatıla gelmektedir. Ve Begê efsaneleştirilmektedir.* 'Bu bireysel sığınakları bir çoğunu kadın olması da tesadüfi değildir. Yezidi Erkek Kürtler kadınlarına göre çok fazla oranda dış dünyayla etkileşim halindedirler. Gördükleri politik baskıyı Ezidi kadınlara göre daha şiddetli yaşamaktaydılar. 1980 sonrası Nakşibendi tarikatı pantürkizme hizmet etmeye başlıyor. (Özal dönemi) yöre halkı artık kendilerine bir Türk şeceresi bulmaya çalışıyor. Kadiri tarikatında Kürt kimliği vardı, ama milliyetçi duygular yoktu. Panislamist ideolojiyle bu coğrafyada Nakşibendiler boy gösterdi. Çünkü Nakşibendilikte ümmetçilik birincildi.'

Halil Bey'in bu anlatımlarıyla Begê mitosunun ekonomi-politik fonu daha da netleşti.

D. Berazanın çözülüş ve yıkılışı

Konuşan: Kadir Ceylan

2.Görüşme

Yer:Suruç

'1919 yılında Berazanlar Kürt Kimliği ile Kurtuluş savaşında yer alır. Fransızlar 400 kişilik birlikle Urfa ya Minbiş kasabasından girerler. Trenle Akçakale ilçesine varmaya çalışırlar. Berazan reisi Bozan Bey dönemin Hamidiye katibi Muhamedi Sülemana şu notu gönderir. 'Yarın sabah saat 5'te Berazan'ın bütün süvarileri birliklerinin Müşfikpınar nahiyesine gelmeleri için bütün aşiret reislerine haber iletmenizi rica ederim. Çünkü işgalci Fransızlar Müşfikpınardan geçecekler' Ancak Muhamedi Silemi, Şedadi Aşiret reisi Casim Ağa, Pijan Aşiret Reisi Galip Bey ve Pijan Aşiret aile büyüklerinden Muhameti Kasi ve diğer Berazan ileri gelenleri Bozan Beyden habersiz Mimbiş teki Fransızlarla gizli ittifak kurarlar. (Dönemin Boşluğuna Dikkat et) Bozan Bey'In bunlardan haberi yoktur.'

'Tren saat 5'te Mürşitpınar'a varınca sadece Hacı Ahmet bir grup süvari ile birlikte ve Dına Aşiret Reisi Salihi Seyfi 30 Kişilik bir süvari birliğiyle, Hacı İhsan ailesinden birkaç süvari birlik ve Mir aşiretinin tamamı saat 5 'te orada olurlar. Tren gelince Fransızlarla çatışma başlar. Pijan Aşiretinden Muhamedi Kasim süvari grubuyla birlikte Salihi Seyfinin önünü keser. Salihi Seyfinin Fransızlarla savaşmasını engeller. Var olan mevcut birlikler Fransızlar karşısında kısa sürede dağılırlar. Ketikan Aşiret reisi Besravi, süvari birlikleriyle birlikte Fransız saflarında Bozan Bey ailesine karşı savaşıyor. Burası önemli.'

'Bozan Bey ve birlikleri çaresiz geri çekilirler. Ardından Besravi öncülüğünde Bozan Bey'in köyü işgal edilir. Bu köyün adı Mektele köyüdür. Ve köyü ateşe veririler. Köyü yakıp yıktıktan sonra, Fransızlar yollarına devam eder. Akçakale üzerinden Urfa işgal edilir. Yıl 1920.'

'Bir birlik Suruç'un Gregov (Boztepe) köyünde Hacı Hıdır zade, Muhamedi Süleman'ın evine gelir. Muhammedi Süleman da evini Fransızlara Karakol olarak açar. Muhamedi Süleman'ın ihanetine bak. **Türkmen olmasına rağmen.** Ardından Bozan Bey Suruç'u basar. Ve Berazan mensubu 2 Fransız ajanını eski cami avlusunda kurşuna dizerek, Berazan'da Fransızlarla gizli ilişkiler kuran bazı aşiret reislerine de göz dağı verir. Ardından Urfa Kuvayi Milliyeden iç ihanete durdurmak için bir heyet ister. Heyet Suruç'a gelerek bütün Berazanların ileri gelenlerini toplayarak Bozan Bey önderliğinde yeniden bir güven tazelemesine gidilir. Böylelikle Suruç'ta bir Kuvayi Milliye karakolu oluşturulma kararı alınır. Fransızlar hala Boztepe'dedir. Birliğin iaşe temini aşiret reislerinden alınır. Böylelikle Bozan Bey önderliğinde Kuvayi Milliye hareketi Suruç, Urfa, Nizip ve Birecik'in kurtuluşunda öncü ve önemli rol oynadılar. Hatta Adana ve Antep cephelerine takviye birlikleri gönderirler. 1921'de toplanacak Meclise Bozan Bey Kürt Kimliği ile çağrılır. 1923'te TC kurulur. 1923'le Kürt Kimliği inkar edilmeye başlanılır. Bazı Kürt Milletvekilleri asılır. Kürt Milletvekillerine yapılacak bu sabotajdan daha önce haber alan Bozan Bey kaçır ve Fransızlara sığınır. 1921 Misaki Milli sınırları tüm Berazan'ların topraklarını kapsıyordu. (Şimdiki sınırın 50 km aşağısı.)'

'1924'te Fransa ile TC arasında Ankara anlaşması yapılır. Sınırlar yeniden çizilir. İzmir Bağdat Tren yolu sınır kabul ediliyor. Bu tren hattı Berazanları 2'ye böler. Böylece Berazanların yarısı Suriyede yarısı da Türkiye de kalır. Bozan bey in köyü de Suriye kısmında kalır. 1924'te iskan bakanlığı tarafından Bozan Bey'in kütüğünü Bozan Bey'in köyü olan Alanyurt köyünden kaldırır. Bozan Bey'in kütüğü önce Alanyurt köyüne yazılmıştı. Bazu İttihatçılar tarafından Kürt kimliği inkar edince bu kayıt siliniyor. Kütük kayıtındaki ibare aynen şöyledir, ' bu aile suriye'de mektalan köyüne yerleşmiş olduğundan..... ' *Suriye'ye bırakılan Berazan topraklarının üzerinde yaşan Kürtler Araplaşırken, Türkiye'de kalan Berazanlarda Türkleşecekleridir.*

'BKF'in zoraki ruhu Berazanlar böylece dağılıyor. T.C'nin kurulmasıyla devlet tarafında ağalık canlandırılıyor. Bozan Bey 1960'da vefat etti. Bozan Bey'in Suruç BKF kimliği vardı.' *Uzun yıllar Suruç Nüfus Dairesinde yeni doğan çocuklara Bozan adı verilesi yasaklanmıştır. Birkaç köylü bunu anlatımlarında dile getirmişlerdir. Bellek kaybı yaratmanın bir yöntemiydi aynı zamanda bu.*

'1927'de Atatürk Bozan bey'e af çıkarır. Bozan bey Atatürk'e değilse de çevresindeki bazı nüfusu insanlara güvenmez ve Türkiye'ye gelmez. Kardeşi Mustafa bey Suriye'de Berazanlar adına milletvekili oldu. Mustafa ölünce oğlu Şahin bey, Şam meclisinde milletvekili oldu. Bozan bey Türkiye'de kalan Berazana mensup aşiretlerin suriyedeki barınma ve sığınma merkezi olmuştur. Bozan bey bedirhan beyle beraber hoygun cemiyetinin (diriliş cemiyetinin) kurucusudur. Bozan bey ve kardeşi Mustafa, Bedirhanlarla birlikte , kuzey irak'ta, iran'da ve Türkiyede ağır isyanı

öncülüğünü yapmış ve isyanın içinde yer almışlardır. Bozan bey ölünce her şey biter.'

'1950-1960 arası ,Mısır-Suriye-Irak Ümmül Arabiye Vahide (Bütün Arapların Anası Birdir) sloganıyla ittifak kurarlar. Sovyet Rusya ile ittifak yaparlar. Bu süreçte Suriye'deki Kürtlerin ve Bozan Bey'in mülkleri ellerinden alınıp, Araplara verildi. Ama Bozan Bey BKF ait toprakları kendi aşiretlerine dağıttı. Bozan Bey, Kurtuluş Savaşı sürecinde B.M 'lere bir mektup yazdı. Mektupta , Urfa'daki Kürtler ve Türkler 1000 yıldır iç içe yaşadılar, hala birlikte yaşamaktan yanadırlar. Bozan Bey Urfa halkı adına bu yetkiye kullanarak kuvayi milliyeye güç vermiştir.' *Demiştir.*

'Dına aşireti içindeki Reşiki kolu Yezit'tir. Hamidiye döneminde bu coğrafyada Dına'ların içinde en son Müslümanlaşanlar Reşiki'lerdir. Reşikiler Suruç'a bağlı, mishacerk, aligör, üç pınar ve karaköy'de yoğunlukta yaşamaktaydılar.'

'Dına aşiretinin Reşiki kolunda Hamidiye dönemlerinde Müslümanlaşma arttı. İslamlaştırma politikalarının başarıya ulaşmasına yol açan başlıca 2 büyük uygulama vardı.

1. Bazı Ezidi aile büyüklerine rütbe verilmesi. Bunun akabinde bu rütbelerden bu kişilerin maddi ve manevi kazanımlar elde etmeleri.

2. Yoksullaştırma. Yezidi kalanların ekonomik olarak zayıflatılması.

Mishacerk'in yarısını muhaçer süleman kendi bacısına tapuladı. Hamidiye kaymakamı hacı hıdır bu coğrafdaki 30'un üzerinde köyü üzerine tapuladı.'

'1920den sonra Berazan'ların çözülüşünü kahraman Kürt miri Bozan bey şu şiirle anlatıyor.

Şedadi aşireti ahmakta 7 bela,
Dına aşireti ganimet hep bana,
Ketikan Aşireti demirden bir kale,
Pijan Aşiretide devlet kapısına girese, hayele selâ *'

* Bu işin sonu geldi.

Hamidiye Alaylarının kurulmasıyla dağıtılması amaçlanan Kürt Feodalizminin yok edilmesi Kurtuluş savaşıyla tamamlanır.

Keşke aramızda ahenk olsaydı
Eğer bizler içimizden birine itaat etseydik
O; Türkleri, Arapları, Farsları, onların tümünü
Tabiyatı altına alırdı
Dinimizi, devletimizi mükemmelleştirir
Ve kendimizi ilim ve irfanda eğitirdik... (49)

TC'nin kurulmasıyla Dına aşiretinden bir çoğu esnaf oluyor, berber ve memur oluyorlar. '

Konuşan: Kadir Ceylan
2.Görüşme 2. Bölüm
Yer:Suruç

'Şahin Bey in 4 çocuğu varmış. Bunlarda Mustafa ve Bozan oldukça vasıflı imişler. Ama anaları farklı. Bu 4 çocuktan Bozan reis olma yeteneğindeymiş. Bozan Bey Jön Türklerle bağlantılı imiş. Hamidiye Alaylarının hep karşısında yer almış. İbrahim Paşaya saldırmış. Sonra da İttihat ve terakki'ye de yakın olur. İttihat ve terakinin içinde yer alır.'

'Aşiretlerin orjinalliği sürekli değişmiş. Örneğin birkaç aile hareket eder, onların yerlerine başkaları geçer.'

'Suruç kışlağı Berazanlar için. Bu kışlağta her aşiret hep aynı yere çadırlarını kurarlarmış. Ya da köy evlerini hep aynı yere yaparlarmış. 1850 yılında Abdülazizle tapulama başlar. 1900 de de tapulama vardı. Berazanların kışlağında ermeni arazileri de vardı. Pijan ve Dınan aşiretinin ileri gelen aileleri önemli yerleri kendi üzerlerine tapuladılar. 1900-1920 arası devlet otoritesi yok. Tapulamada yok. Tapu sahibi olma da kimsenin umrunda değil.

1920-1950 arasında Suruç'ta Dına aşiretinin bir çok arazisini Hacı Hıdırlar kendi üzerlerine tapuladılar. 1900'lü yılların hemen başından itibaren Hacı Hıdırlar tapuda sahtekarlığa başladılar. İnek koyun karşılığında bir çok köylünün arazisinin tapusunu aldılar. Hıdırhış köyünü 1 deve ile aldığı söylenir. Buradaki Kürt köylüleri Hacı Hıdırı kendilerince kandırdıklarına inanıyorlardı. Kürt halkı toprağı bu kadar değersiz görüyordu. Yarı göçerlerdi çünkü. Hacı Hıdır ailesi aldığı bu arazilerde hiç ekim biçim yapamadı.? Neden? Bunun üzerine köylülere yarıcılık verdi. Sonra Boztepe'ye yerleşti. Meeri, Bulaghan, Karaca, Kiran ve Kırviran yerleşim yerlerine hakimdi. Ketikan Aşireti sınırında bulunan telvaran köyüne de hakimdi. Mishacerk köyüne de hakimdi. Mishacerkte de kendi malları vardı. Ama buradaki iktidar boşluğu nedeni ile bu arazilerden yeterince yararlanamadı. Fakat bu başıboşluk Hamidiye döneminin baskıcı rejiminde biraz ortadan kalkınca bu fırsattan yararlanılarak buralardaki bir çok arazi de Hacı Hıdır ailesine geçti. TC nin kuruluş yılları, özellikle 1950li yıllara kadarki dönemde bu yağma olabildiğince arttı. '

'Mishacerk köyünde Hem-Ayşık (Ayşe oğlu Mehmet) Müslüman dınaydı. Bu kişi Salihi Seyfoya haraç yedirerek o bölgede güç oldu. Bu ailenin savcı, jandarma ve tapu memurlarıyla sıkı ilişkileri vardı. Ayşıklar siyasi gücü devletten askeri gücü aşiret reisinden alıyorlardı. Çevrede Ermeni köylerde vardı. Michacerk'in neredeyse %70 ini Ayşıklar ve Hacı Hıdırlar almışlardı. Ayşıklar köylülere yarıcılık verdiler. Yarıcılık ilişkileri hala devam ediyor. Toprak sahibi Müslüman Dına, yarıcılar ise Ezidi Dınalar oldu. Ezidi Dınaların bazılarının da küçük çapta malları vardı. Salihi Seyfi Dına aşireti içindeki Ermeni arazilerini de üzerlerine tapuladı.'

'Mishacerk ve Karaköy Hamidiye döneminde biraz daha Müslümanlaştı. Arada kalan bazı aileler de İslamlaştı. Tek tük aile hatta fert kaldı Ezidi olarak. Bu coğrafyada Müslümanlaşma moda oldu. Müslüman olan kendi heyetini kurtardı. Çünkü müslüman olmak insanı bir yere getiriyordu. Tam bu dönemde yezidi Kürtler sapır sapır müslüman oldu.' *(Xalitan Aşireti örneğinde olduğu gibi. Bu aşiret Ezidi kökenli idi. İslamlaşmayla birlikte hızla zenginleştiler. Devlet buna olanak sağlıyordu. Osmanlı bunlara paşalık rütbesi veriyor vb.) Konuşan Kişi Kadir Ceylan bey'in (BKF'nin Mirimiran ailesinden gelmektedir) kızı gururla 2009 yılı sonunda aldığı Takdirnameyi bana gösteriyor. Dına aşiretinin tarihsel gelişim nedeni ile otoriteye başkaldırıcı yanı devleti rahatsız etti.*

'Dınanın bir çok kolu Müslümanlaşmıştı. Mishacerk ve Karaköy deki Dınaların bir kısmı Müslüman bir kısmı da Ezidi idi. Ezidi kısmının neredeyse tamamı Hamidiye zamanında Müslümanlaştılar. Şu anki tapulandırma 1976 yılındaki reformla

oluşturuldu. Aşiret kıstasını belirleyen mülktür. şahıs değil. Yani aşiretinin arazisinde kim yaşarsa o aşirete dahil olmuş olur.'

Özetle arazi kapma, zenginleşme ve rütbe kapma savaşın giren bir çok Kürt aşiretlerinde olduğu gibi Ezidi Kürtlerde de sisteme entegre olma eğilimi ağır basmaya başlamıştır.

Konuşan: Halil Güçlü

Yaş:50

Yer:Ankara

Meslek:Yazar

'1824 Cizre de Kürtler ve özelde de Ezidiler katliamdan geçirilirler. 2.Mahmut döneminde Tanzimatçı Mustafa Reşit Paşa burada 40 bin yezidi erkeği kılınçtan geçirdi.' (Reşit Paşa Diyarbakır'ın ilerisindeki Kürtlere ve Yezidilere giderek kimini sert bir şekilde cezalandırmak suretiyle kimileriniyse de sulh yoluyla boyun eğdirerek Harput'a gelmişti.(Tarihi Belge 5)

Tarihi Belge 5. BOA., HAT. 376/20475B.

'Bu katliamın nedeni yarı özerk Yezdi aşiretlerinin buradan geçen İngiliz ticari kafilelerine saldırmaları, onları yağmalamalarıydı. Burada artık Osmanlıya vergi vermiyorlardı. Osmanlı buradan askerde alamaz olmuştu. Burada Panislavist akımında etkisi vardı.' (Hafız Paşa Diyarbakır ve Bağdat arasındaki Sincar dağında bulunan Yezidiler'in cezalandırılmaları suretiyle Bağdat'a ulasımın önündeki engelin de kalkacağını düşünmekteydi. Tarihi Belge 6

Tarihi Belge 6. BOA, HAT. 373/20404.

'Ardında Bedirhanlar orada hakimiyet kurmak amacıyla kırım yaparlar. Yezdiler ikinci kez kırımdan geçirilir. İlk soykırımdan sonra bazı Ezidiler, Urfa ve kırsallarına yerleşirler.(**Karaköy, mishacerk, Aligör.**) Bedirhanların kırımlarından sonra Urfaya kaçışlar hızlanır. Bu olayın urfada uzun süre yaşıyan Ezidiler üzerinde çok olumsuz etkisi olur. Yezidiler korkar.Tabii ki bu olaylar yaşanmadan önce Ezidilerin belli bir kısmı İslam'a geçmişlerdi. Bu olaylar Ezidilerin büyük bir kısmının daha İslam'a yaklaşmalarına yol açtı. Tamamen Yezidi görülenler oldukça azaldı.' Bu sürece paralel olarak devlet tarafından Urfa'nın kırsalında yaşıyan Ezidilerin bölgelerine ve Cizreden kaçan Ezidilerin yeni kurdukları köylere medrese öğrencileri gönderilmeye başladı.' "Sultanın himayeleri sayesinde bir milyon yüz bin Yezidi'den oluşan mezheplerinin yanlış ve cehalet yolundan ayrılarak, hak yolunu buldukları"belirtiliyordu. (22) Bunun üzerine Musul vilayetinin belli köylerinde sakin yezidiler ile çeşitli din firkalarına mensup olanların ibadet etmeleri için mescit ve okullar inşa edilerek gerekli kolaylığın gösterilmesi için harekete geçildi. '4

4.BOA., _..DH., 1297/1310S-53.

Bedirhanlar zamanındaki Ezidi katliamları için başka bir kaynakta da '... Cebel Sincar dağlarından farklı olarak, çoğunlukla tarlada çalışan rençberler olan Şeyxan Ezidileri askeri saldırılara karşı savunmasızlardı. Yerle bir edilen köylerin, öldürülen köylülerin, soygunların ve ırza geçilenlerin sayısı anlatımdan anlatıma değişmektedir. İçler acısı bir olayda, buğday tarlalarına giderek askerlerden saklanan bir grup genç kız, askerler ekini ateşe verdiklerinde cayır cayır yanmıştı...' denmektedir. (36)

Bu olaylardan yaklaşık 60 yıl sonra, 1892 yılında Avrupa'da yayınlanan Neus Wiener Abendblatt'ın Yezidiler'in din değiştirmesi hususunda Osmanlı Hükümetinin aldığı tedbirlerle ilgili makalesi [hakkında düzeltme yazısı yayınlatılmıştı.](#) Tarihi Belge 7
Tarihi Belge 7. BOA., HR.SYS., 186/34.

Halil Bey'in belirttiği gibi Berazan içindeki Ezidiler her ne kadar katledilmemiş ve kılınç yoluyla da İslam'a zorlanmamış olsalar da - bu ifade Halil beyin bir belirlemesidir, büyük olasılıkla da doğrudur- yukarıda verilen katliamlardan kaçan Ezidilerin belirli bir kısmı Urfa ve kırsalına sığınmışlardır. 1824 yılında Cizre'de 40 bin Ezidi erkek kılınçtan geçirilmiş, hemen ardından Bedirhanlar döneminde Ezidiler ikinci kez katliamdan geçirilmişlerdir. 21.11.2010 günü Mishacerk köyünde Haydar Cengizle yaptığım görüşmede Dına aşireti içindeki Ezidilerin bir kısmının, Bedirhanlar dönemimde yapılan Ezidi katliamlarından kaçan Ezidi ailelerinden oluştuğunu öğrendim. Haydar Bey Bedirhanların katliamından kaçıp Suruç ve kırsalına yerleşen bu ailelere Bedirkiler dendiğini de ekledi. Yine aynı görüşmede Şengalde Pirkal adlı Ezidi bir kralın, Şengal'de görülen bir kuraklık sonucunda bazı beylerine kendi yakınlarını alıp sulak alanlara gitme emirini verdiğini bu beylerden birinin de adının Bedirhan olduğunu, Bedirhanın ailesi ve oğullarına da Bedirkolar dendiğini, Bedirkoların da Suruç ve kırsalına yerleştiklerini eklemiştir. Bu iki anımsamada büyük olasılıkla doğrudur. Çünkü Bedirhanların -buradaki Bedirhan'ın Pirkal'ın beylerinden olan Bedirhanla aynı kişi olmadığını, sadece isim benzerliği yaşandığını belirtmeliyim- 1824 yılındaki katliamından kaçan Ezidilerin bir kısmının Suruç ve kırsalına yerleştiğine dair başka köylü tanıklıkları da var. Aynı şey Bedirkilerin Şengal'den geldiklerine dair anımsama için de geçerli. Büyük olasılıkla Şengalden gelen Bedirkolarla 1824 yılında Cizredeki Ezidi katliamından kaçarak Suruç kırsalına gelen Ezidi aileler birbirleriyle kaynaştılar ve Dına aşireti içindeki Bedirki kolunu oluşturdular.

Varmak istediğim nokta Begê mitosunun oluşmasında; 1. 1824 Cizre Ezidi katliamından kaçan Ezidilerin 2. Bedirhanların yaptığı Ezidi katliamından kaçan Ezidilerin 3. Şengal'den gerek kuraklık gerekse her türlü Ezidi katliamından kaçan Ezidilerin de katkılarının olduğudur. Bu kadar büyük acılar yaşayan insanların çocuklarının ya da torunlarının Begê ile aynı yıllar da yaşadıkları düşünüldüğünde bu insanların tümünün **dönek** olması akla pek uygun görülmemektedir. Peki bu insanlar dönek olmadıysa dinsel kimliklerini nasıl korudular? Bunun yanıtı yüzyıllar boyu Alevi Müslümanların dinsel tapınmalarını Sünni İslam görünerek korumayı başarma yollarıyla aynı olduğu ortadadır. Bu bağlamda Begê mitosu endemik özelliğini aşmakta daha genel bir mitos olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha doğrusu Begê mitosu Urfa ve kırsalında yaşayan Ezidi Kürt halkının yaratımı olmakla birlikte Bedirhanların Ezidi katliamından kaçan Ezidilerle, 1824 Cizre Ezidi katliamından kaçan Ezidilerin de yaratımı olmaktadır. Yorumumuzu bir adım daha ileriye götürürsek Begê mitosundaki toplumsal hafızanın başlangıcı Begê'nin doğumuyla başlamamakta çok daha geri tarihlere kadar uzanmaktadır. Tam bu noktada tartışılan

Begê mitosunun 1890-1960 yılları arasında Urfa ve kırsalında yaşayan Ezidi Kürtlerin bir savunma mekanizması olmasının yanın da 1824 Cizre Ezidi katliamı, Bedirhanların yaptığı Ezidi katliamları ve Şengal'deki Ezidi katliamlarının da savunma mekanizması olduğunu ileri süre biliriz.

Sözü bir kez daha Halil Bey'e veriyorum. 'Ermenilere karşı Hamidiye ordularının saldırıları da bu zamana denk düşer. Ezidiler iyice içlerine kapanırlar. **Ermenilerle aynı kaderi paylaşmak yok olmaları demek olacaktır. Ezidiliklerini iyice gizlerler.** Osmanlı imparatorluğunda Panislamist ideoloji yine tam bu zamanda popülerdir. Çaresiz kalan Ezidi Kürtler ve Müslüman Kürtler önceleri Kadirilik akımının etkisinde kalırlar. Kadirilik tarikatı Kürt kimliktir. Ama bu tarikat hiçbir zaman ulusalçı bir yapıya bürünmemiştir. Yarı özerk Kürt aşiret yapılarının çözülmeye başlamaları ile yüzyıllardır Kürtlerin alışa geldikleri otoriteye sığınma eğilimlerini nereye yöneltecekleri kararsızlığını yaşamaya başlarlar. Tarikatların bu devrede söz konusu coğrafyadaki propagandaları oldukça etkili olmaya başlar. Ezidi aşiretlerinin yüzyıllardır sığındıkları aşiretler konfederasyonu'nun (Berazan Konfederasyonu) dağılması, Cizre'deki kıyımlar, Aşiret Propagandaları tüm yöre Kürtlerinin benliklerinde uzun süre yaşayacak izler bırakırken, bu süreçten Ezidi Kürtlerin etkilenmemeleri düşünülemez. İttihat ve terakki'nin Panislamist ideolojiden Pantürkizm ideolojisine kaymasıyla, bu coğrafyada Kadiri aşiretinin yerelliğine karşı daha genel nitelikli olan Nakşibendilik etkili olmaya başlar. **Daha önce Panislamist ideolojiye hizmet eden Nakşibendilik zamanla Pantürkizm ideolojisine hizmet etmeye başlar.** Ve Kürtler öncelikle ümmetçilik adı altında bu tarikatlardan etkilenirken, daha sonra Türkleşme bağlamında Nakşibendilikten etkilenmeye başlarlar. Egemenlerin dinsel ideoloji bağlamındaki bu politikaları 1980 ve Özalla birlikte en üst noktasına çıkar ve Kürt topraklarında Kadirilik Nakşibendilik içinde erimeye başlar. Ezidiler bu gelişmelerden dinsel yönden İslama daha yaklaşıyor etkilenirler. Yani Begê'ye gelene kadar zaten dinsel asimilasyonlar başlamış hatta sonuçlanmak üzeredir. Bu bağlamda Begê 'nin önemi ortaya çıkmakta tüm halk binlerce yıldır benliklerinde yaşattıkları Kürt ve Ezidi kimliklerini Begê'nin kimliğinde koruma eğilimine girmiş ve Bege'yi Azizelik mertebesine yükseltmişlerdir. Bu durumu biraz açalım: Sincar ve Ezidi Kürtler Sincar ve Cizre dolaylarında yarı otonom şeklinde örgütlenmişlerdir. Kapitalist ülkelerin malları İran ve Hindistan'a Kürdistan bölgesinden taşınmaktadır. Otonom olan bu Ezidi aşiretler, bu malları taşıyan kabilelere saldırmakta, çoğu kez de onlardan vergi almaktadırlar. Bu durum hem İngilizleri hem de Fransızları rahatsız etmektedir. Osmanlı kendisinin alması gereken vergi ya da haracı Ezidilere kaptırdığı için rahatsızdır. İngiliz ve Fransızlar Osmanlıya bu konuyu önlemesi için baskı yaparlar. Urfa da ipek yolu üzerindedir. Buradaki Ezidilerde zamanla tehlike olarak algılanırlar. Ama en çok Sincar ve Cizre yörelerindeki Ezidiler büyük kıyıma uğrar. Ve Osmanlı bu kıyımı yapması için Tanzimatçı Mustafa Paşayı doğu seferine yollar.

(Yıl 1829-ya da 1820 dir.) Bu seferin nedenleri,

1. Bu bölgelerden asker alamamaktadırlar
2. Vergi Alamadıkları Gibi
3. İttifak Devletlerinin Kervanlarının da Koruyamamaktadırlar. Kapitalist meta dolaşımı gerçekleştirilememektedir.
4. Hristiyan hacıların yol güzergahları buralardan geçmektedir. Bu seferle bu olumsuzlukların giderilmesi amaçlanmıştır.'

'Osmanlı aynı zamanda Pantürkist politikalarını da yaşama geçirme fırsatını bu seferle yakalamış olur. Bu bölgede yaşayan Hristiyan Nasturileri de Ezidi Kürtlerle birlikte katleder. Avrupa Osmanlının Nasturilerin katletmesine kızmış, Kürtlerin özelde de Ezidi Kürtlerin kırımına ses çıkarmamıştır. Avrupa'nın derdi kendi mallarının Bu bölgeden Hindistan ve İrana'a geçmesidir.'

(Diğer taraftan Ömer Vehbi Pasa'nın İstanbul'a çağrılmasıyla sular tamamen durulmamıştı. Paşa'nın ayrılışından çok geçmeden Osmanlılar Sincar'a karşı bir sefer daha düzenlemişlerdir. (54) Bu seferin nedeni Sincar'daki Ezidilerden Köçek Mirza'nın umumi Ezidilerin ruhani ve cismani reisliğini almak fikriyle bazı fesat hareketlerine giristiği öğrenilmiş, Dördüncü Ordu Müsirligi'yle Musul Valiligine icab eden tebligat yapılmıştı. Tarihi Belge 8. _
Tarihi Belge 8. BOA., Y.A.HUS., 277/16.

Bu vaziyet üzerine Yezidiler'in ıslahı için Bekir Paşa kumandasında üç tabur asker ile lüzumu kadar süvari Sincar üzerine hareket etmistir. Tarihi Belge 9
Tarihi Belge 9. BOA., Y..A.HUS., 277/123.

Şimdi de Hisman Baran'ın Berazanların Kurtuluş Savaşında yaşadıklarını nasıl anlattığına bakalım.

Konuşan: Hisman Baran,

Yaş: 56

Doğum Yeri: Urfa-Suruç

1.Görüşme

'Bozan Bey 'Türklerle 1000 yıldır birlikte yaşıyoruz. Omuz omuza savaştığımız.' Demiştir. Yani bozan Bey'in Kürtler olarak ayrılma düşünmesi yoktu. Birlikte yaşamayı düşlüyordu. Mustafa Kemal'in amacı da Kürtlerle Türklerin birlikte yaşamalarıydı. Fransızlar Bozan Bey'e özerklik hatta bağımsız bir Kürt devleti teklifinde bulunuyorlar. Bozan Bey ise " Fransızların dinleri ve dilleri farklı. Bunlardan bize yar olmaz, bizi de yad edemezler" demiş ve Fransızların teklifini kabul etmemiştir. Fransızların **sıcak** teklifine yaklaşmıyor. Fransızlar Bozan Bey'e hayli güçlü silahlar veriyorlar ve bunları milislerine dağıtıyorlar. Bozan Bey bunlara uymuyor. Urfa ve ilçesinde ileri gelen ailelerin büyüklerinden 12 tanesi bir araya gelerek ayaklanmayı örgütlemek için toplanıyorlar. Bunlardan biri Şeddadi aşiretinden Ali Şelli idi. Bu 12'ler aşiret reisi değil, aile büyükleriydi. Benim bildiğim bir de İbrahim Beg Badıllı vardır. **Türkman Kürttü. Türklerle aynı sarnıçtan su içiyorlar. Türkman'ın açılımı,' lı ba tırka man' dır. Yani Badıllılar köken olarak Kürt'tür.** Bozan Bey de bu 12'liler içinde vardır. Bu 12'liler birleşiyor. Urfa'nın kuzeyinden tut, bir kısmı Suruç'a kadar tüm aşiret ve aileler birleşiyor. 'Kendi toprağımıza ve kendi namusumuza sahip çıkalım' diyorlar. Lojistik destek yok, silah yok. Bu durumu Fransızlardan gizli tutuyorlar. Hep birlikte 'Ya bunları (Fransızları) püskürteceğiz ya da öleceğiz' diyorlar. **Türkiye'nin ne bir askeri var ne de bir silahı. (Burada Kürtlüklerinin üzerinde duruyor. Üstelik bu bağımsızlık mücadelesini kendilerinin verdiğini ima ediyor. Biz(Kürtler) ve onlar (Türkler). Bunlar (Kürtler) halk gerilla savaşını yürütüyorlar. Bu 12'lilere halk fırkası diyorlar. 12'lilere organize eden Bozan Bey'dir.** Bozan Bey 'Fransızlar bize söz verdi ama caydılar. ' dedi. Fransızlar çekilince en son Fransız Kuvveti 'Saco' adlı bir Fransız Komutanının emrindeki çok az sayıdaki Fransız askerinden oluşuyordu. Saco Müfrezede komutanıydı. Saco'nun yanında çok silah var. Suruç'lu halk savaşçıları Akabe'nin 15km ilerisindeki Ferit Paşa mağarasının yanında pusuya

yatıyorlar. Orası hayrattır. Suruç'tan gelenler bu vadide pusuya yatıyorlar. Almanların demiryolun güvenliği için yaptıkları bir karakol var. Fransız askerleri çok yorgun olduklarından bu karakolda dinleniyorlar. Küçük bir kuvvet sadece toplu altılısı ve Rus piyade tüfekleriyle karakola hücum ediyorlar. Saldırıdan kurtulan Fransızlar mitralyözlerini mazgallara yerleştiriyorlar. Keskünk köyü (Özlüce)'nden Hême ême'nin babası belinde toplu altılısı, elinde de bir kaması varmış. Muhameden salavat diyerek bağırarak bu karakola doğru koşmaya başlamış. Fransızlar mitralyözünü bir ateşliyorlar, adamın en büyük parçası kopmuş bir kolmuş. Adam paramparça olmuş. Fransızlar oradan Suriye'ye geçiyorlar. İngilizler de Suriye'ye geliyorlar. İngilizler Ketikan aşiret reisi Besrave ile görüşüyorlar. İngilizler bağımsız bir Kürt oluşumu için Besrave'ye destek sözü veriyorlar. İngilizler 'Kamışlıdan Hatay'a kadar olan bölgeyi devlet yapıp hükümdarlığını da size vereceğiz' derler. Besravi yandaş bulamıyor. Güvensizlik içinde duruyor. **(Hişman Bey burada Bozan Bey'in de Besravi'ye destek olmadığını söylemeye çalışıyor.) Bozan Bey'in Kürt sorununa yaklaşımı Türklerle birlikteliktir. Şimdi Yaşar Kemal'inde Kürt sorunu ile söyledikleri yıllar önce Bozan Bey'in yaklaşımıyla örtüşüyor.'**

Zizek'in kapitone noktaları burada da geriye doğru işliyor. Yaşar Kemal'in anlatıları Bozan Bey'in anlattıklarıyla raptiyelendiriliyor.

Konuşan: Hişman Baran

Yaş: 56

Doğum Yeri: Urfa Suruç

2.Görüşme,

'Kurtuluş Savaşında BK reisi Bozan Bey ile Atatürk'ün söyledikleri aslında aynıydı. Ama İttihatçılar onun ölüm fermanını imzaladı. Bir çok Kürt milletvekili öldürüldü. Bozan bey Ankara'dan kaçmayı başardı. Yaveri 'Eğer Sivas ve Malatya üzerinde Suruç'a gidersek yakalanmayız' der. Bozan Bey'in gerçek köyü Mektele köyüdür. Atatürk'ün Bozan Bey'e olan bu iki yüzlü politikasının nedeni Atatürk değildir. Onun çevresinde bulunan İsmet Paşa, Fevzi Çakmak ve Kazım Karabekir tayfasının yaptığı bir tezgahı bu. Atatürk çaresiz kalıyor, yalnız kalıyor. İttihat ve terakkiciler bunu tezgahlıyorlar. BUGÜNKÜ YAŞANILAN KÜRT SORUNU, İTTİHATÇILARIN BU HATASINDAN KAYNAKLANMAKTADIR. Yani isteyerek Bozan Bey'e tavır almadı. **Atatürk kurulan ilk Mecliste 'Hoş geldiniz ey Türk ve Kürdistan mebusları' demişti. Bozan Bey ve diğer Kürt mebuslarına hitaben.**

Eskiden köy odaları vardı. Dini konular, efsaneler ve tarihi konular anlatılırdı. İngilizler Yunan'ın İzmir'i işgal ettiği zaman Urfa'da 'size yardım etmeye geldik diyorlar.' Dostça bir düşmanlık. Sonra Fransızlar geliyor. Adıyaman'da ve Siverek'te Fransız birlikleri var. Her iki birlikte Suruç'a gelemedi. Bunu Bozan Bey engelledi. Siverek'teki Fransızları da Siverek halkı kovmayı başarmıştı. Bozan Bey'in eski TBMM'de hala fotoğrafı var deniliyor.

Suruç'tan Urfa'ya giderken soldaki 2. köydür Yurt çiçeği (Kürtçe adı Masicark) köyü. Bu köydekiler de Dina aşiretindedirler. Kraldan çok kralcı olmuşlardır. Şu an Radikal İslamın merkezidirler. Ezidilikten radikal İslama yönelmelerinin en belirgin nedenlerinin başında Devlete yaranmak, ahaliye sadakatlerini kabul ettirme isteği vardır. O köyde herkes Hacı, Hoca ve sofi'dir. O köye gidip 'Falanca Mehmet'in evi nerde?' diye sorsan hemen 'Ha sen hacı ya da hoca Mehmet'in evi'ni soruyorsun ' diye düzeltirler. 60-70 yıl öncesine kadar hepsi Ezidi idi. Şimdi Hizbullahçı olup çıktılar. ÇOK BAŞARILI BİR ASİMİLASYON. Jandarma Dina aşiretinin yaşadığı

alanları kırmızı ile işaretledi. Devlet bu insanları ötekileştirdi. Etki tepki buna karşı bu aşiret büyük çoğunlukla PKK'ye yaklaştı, politik olmayan çok az sayıdaki Dına aşiret üyesi mafyaya özeni, kabadayılık taslayarak yasa dışı gelir edinme yolunu seçmiştir. Bu coğrafya da PKK'ye katılımın en fazla olduğu aşiret Dına olmuştur. (DEVLETİN DINA'YI ÖTEKİLEŞTİRME NEDENİNİ PEK ANLAYAMADIM) Dına TC ile hiçbir zaman müttefik olmadı. Birecik'teki Ketikan'lar 12.Eylül 'den önce TC ile müttefik değillerdi. 12. Eylül le beraber Ketikan'lar devlete yanaştı, Dına yaklaştı. Masicark köyü Allah-Peygamber-Erbakan diyorlar. Bugün radikal İslam ortaya çıksa onu desteklerler. Hizbullaha sempati duyuyorlar. DINA'nın tek suçları ezidi olma. Didan ve Şedad sınırındaki aşiretlerdir. DINA ötekileştirildi. Çok acı çektiler. Bu yüzden PKK'ye yaklaştılar.'

Konuşan: Hişman Baran

Yaş: 56

Doğum Yeri: Urfa Suruç.

' İzmir'in düşman işgalinden kurtarılması için Urfa ve Urfa Suruç'tan yüzlerce Kürt agit (Savaşçı, yiğit) savaşmak için İzmir'e gitmişti. Bir çoğunun üzerinde Kürtlere özgü aba vardı. İzmir'in halkı ve omuz omuza savaştıkları Türk askerleri Kürt yiğitlerine ' Vurun abalılar vurun, namus günüdür' şeklinde duygusal paylaşım yaratmışlardır. 1940'ların sonlarına doğru ölmüş Bozan Bey. Suruç ve kırsalında o tarihlerde doğan erkek çocuklarına Bozan adı verilmiştir. (SURUÇLU KÜRT HALKININ AİT OLMA DUYGUSUNDA BENLİĞİNDE KÜRT OLMA DUYGUSUNUN TEMEL OLDUĞUNUN GÖSTERGESİDİR.) **Bozan Bey 1940'larda Suruç'lu Kürt halkına ' Kürdistan'ı kurdurabilirdim. Ama ben iki şeyle aldatıldım. Din ve namusla aldatıldım. Türklerle dinimiz aynı. Kız alıp vermişsiz. 1000 yıldır birlikte yaşamışız. Ne yazık ki Kürdistan'ı kurma şansını elimden kaçırdım. Siyaset böyle.'** Demiş. Dikkat edersen 2009 yılında Yaşar Kemal'in söyledikleriyle **Bozan Bey'in söylediği çoğu şey ne kadar da örtüşüyor. 1930'lara kadar Ketikan aşireti TC'ye karşı çok şiddetli gerilla savaşı vermiştir. Ama 1980'dan sonra itirafçı oluyorlar. 1980 sıkı yönetim zamanında Jandarma karakoluna gidiyorum. Suruç haritası 5-6 renkle noktalanarak oluşturulmuş. Dınna aşiretinin mensuplarının oturduğu yerler kırmızı noktalarla işaretlenmişti. (TC'nin Dınna aşireti ile olan bu kan davasının nedeni ne?) Kurtuluş savaşında Bozan Bey'in TC tarafından ihanete uğradığını söylemesi ve BK ait ailelerin zaman içinde PKK'nin doğal tabanı olmaları arasında sosyolojik bir ilişki var.**

Suruç'ta Ezidilikten Müslümanlığı kabul eden en son iki köy Mishacerk (Gölen) ve Müzeybil (Aybastı) köyleridir. Çevredeki tüm köyler Müslüman olunca bu iki köy, yalnızlık, eziklik yaşamaya başlamışlardır. Bu iki köy üzerine aşırı telkinler yapılmaya başlanmıştır. Bu durum yılgınlık yaşamalarına yol açıyordu. Devletin kanalize ettiği çeteler bu köy üzerindeki telkinlerini aşırı derecede yoğunlaştırıyorlardı. BU KADAR YOĞUN, TELKİN, YILGINLIK, YANLIZLIK BU KÖYLERDE ÇÖZÜLMELER YARATMIŞTIR. BUNLARI ORGANİZE EDEN SÖZDE GERÇEK MÜSLÜMAN OLAN BU HOCA VE KİŞİLERİN ASIL AMACI, ERMENİ KATLİAMI İLE RANT ELDE ETMEK, EZİDİLER ÜZERİNDE DE MÜSLÜMANLAŞTIRMA EĞİLİMLERİNE GİDEREK DEVLETE YARANMAK AMACIYLA İSLAM DİNİNİ KULLANIYORLARDI. Bozan Bey sanırım 1945'lerde öldü. Béğı Dınna aşiretinin Rêşeki kolundandır. Hêreme Rêşiyane deyimi Reşiki kolunun Suruç ovasına dağınık bir şekilde yerleşmeleri nedeni ile söylenmiştir. Irak, Kerkük,

Süleymaniye, Erbil ve Şengal'den gelmişlerdir. 400 yıl önce geldiler. 400 yıl önce büyük bir kuraklık olmuş. Zaten göçebe bir yaşamları var. Suruç'a gelmişler ve buraya yerleşmişler. Suruç'ta o zamanlarda insan sayısı oldukça azmış. Bodur kamışlar çokmuş. Bu kamışlardan hasır örerlermiş. İlk zamanlar ev inşa etmemişler. Suruç bataklıkmiş. Yüksek yerlere, höyükler üzerlerine yerleşmişler. Sular çekildikten sonra düzlüklere, ovalara yerleşmişler. '

Konuşan: Mustafa Gök

Tarih:07.09.2009

Yer: Suruç

Yaş: 80

Köken: Bozan Beyin akrabası

'1921 yılında Suruç ve köylerinde bir çok Ermeni kadın, Sünni Kürtler tarafından ikinci eş olarak alındılar. Bozan Bey çete reisi idi. Kürtlük davası yüzünden Atatürk ile muhalif oldu. Bozan Bey'in çok sayıda köyü vardı. Urfa'nın kurtuluşundan sonra Atatürk'ün çevresindeki bir çok güç hiçbir köyü ona vermedi. Bozan Bey Kürt olduğu için Cumhuriyet kurulduktan sonra onu idam edeceklerdi. İlk T.B.M.M.'de milletvekili idi. Atatürk'ün tehditleri sonucunda Suriye'ye sığınmak zorunda kaldı. Suriye'de de milletvekili seçildi. BK reisi idi. Urfa'nın kurtuluşu sırasında çeteler geceleri Zahvan (Alanyurt), Gören ve Burçhamam köylerinde yatıyorlar düşmandan gizleniyorlar, gündüz suruç'a gelip savaşıyorlardı. Dına aşiret reisi Salih Beyle pijan aşiret reisi Galip Beyler Bozan beyin yanında savaştılar. Bozan Bey'in kardeşi Musatafa (Hırço) da milletvekili idi. Hırço'nun oğlu Şahin Bey'de Milletvekili idi. Şahin Bey'in oğlu Hamade de Milletvekili oldu Suriye'de. Hamade hala milletvekilidir. **Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Bozan Bey'in akrabalarının Türkiye'ye gelmeleri 20 yıl yasaklandı. 1955 yılında Bozan Bey'in oğlu Türkiye'ye girdi. İhbarla yasaklandı. Suruç kaymakamlığı ve Halep valiliği araya girdi. Ve Şükrü Bey Suriye'ye geri yolladık.** TC Acemipaşa'nın köyünü Bozan Bey'e verdi. Diğer topraklarını vermediler.

Bozan Bey'in akrabalarını yani bizleri 1943 yılında kaçakçılık yapıyorlar uydurmasıyla Yozgat'a sürdüler. 12 yaşındaydım. Yozgat'ta bizlere devlet arazi dağıttı, 'tarım yapın' dedi. Hiç unutamıyorum bizleri Yozgat ili Sorgun kazası sarıhamza köyüne götürdüler. İskan affı çıkınca geri döndük Suruç'a.

Sürgün için bizleri götürmeye gelen süvari askerleri ayakları ile kapımızı tekmeleyerek açtılar. Zahvan köyünde gerçekleşiyordu bu olaylar. Askerlerin kapımızı tekmeleyerek açma sahnesi hala gözlerimin önünde. Mırra gümgümü salonun ortasındaydı, bir tekmeyle onu dışarıya attılar. Keçeleri de dışarıya attılar. Ortada kahve takımı da vardı, onu da bahçeye fırlattılar. **Tek suçumuz Bozan Bey'in akrabaları olmamızdı.** Zahvan olan köyümüzün adını daha sonra Alanyurt olarak değiştirdiler. O zamanlar resmi nikah yok. Akrabalarımızdan bazı kadınlar evliydi. Sürgüne gönderilecek kişilerin isim listesinde onların da adı vardı. Kocalarından zorla ayırıp onları da Yozgat'a sürgüne yolladılar. Zahvan Köyü Suruç arası 10km. Bizleri bu mesafeyi yürüyerek Suruç'a getirdiler. Tam 1 hafta Suruç jandarma kışlasında kaldık. Şu anki belediye başkanının ailesi de bu kafiledeydi. Biz Bozan Bey'in akrabaları olarak 20-25 kişiydik. Diğerleri kaçakçılıkla suçlananlardı. 1 hafta sonra at arabalarıyla Bilecik'e götürüldük. Orada da 2 gün kaldık. Ardından devlet bizleri trenle Yozgat'a getirdi. Çok çektik. Amcamın oğlu orada ilkokulu bitirdi. Dedelerimden kalan arazilerimizim büyük kısmını mayınlı arazi haline getirdiler. Yaklaşık 200 dönüm arazi.'

Üçüncü Bölümün değerlendirmesini nasıl yapmalıyız? Hisman Bey ve Kadir Ceylan'ın anlatımlarında altını çizdikleri Suruç'taki bir çok Kürt vatandaşın Kurtuluş savaşında yer almalarına rağmen haksızlığa uğradıkları düşünceleri çok belirgin. Bu yaklaşım Suruçlu bir çok bireyde de mevcut. Bu haksızlık Kürt kimliklerinin tanınmamalarına yöneliktir. Yazar olarak ben bu haksızlığa katılmakla birlikte haksızlığın Ezidi Kürtler açısından da ele alınması gerektiği düşüncesindeyim. Ezidiler çiftte haksızlığa uğramış hem etnik hem de dinsel kimliklerinin yok sayılmasıyla karşı karşıya kalmışlardır. Günümüzde tartışılan Kürt sorununun öznesidir aslında bu tartışılanlar. O zamanlarda Kürtlere kültürel özerklik verilmiş olsaydı, Kürt sorunu bu noktaya kadar gelmezdi belki de. Tam bu noktada Marksist-Leninist bir yorum eklemek istersek, Osmanlı'nın emperyalist saldırıları Kürt coğrafyasında hem ekonomik hem de kültürel bir saldırıya yol açmıştır. Bu durum Kürtlerin uluslaşma sürecini de baltalamıştır. Bozan Beyi bu bağlamda ele aldığımızda öncelikle bir Kürt milliyetçisi olmaktan çok ittihatçıların maaşı olmakla değerlendire biliriz kendisini. Bu değerlendirmenin ardından Hisman Bey'in ve Kadir Ceylan'ın anlatımlarına da ne Kürt milliyetçiliğine ihanet etmek ne de devleti karşılarına almak şeklinde de bir yorum getire biliriz.

7. Dına aşiretinden olanların günümüzde Devlet tarafından algılanışı,

Konuşanlar: Süleyman Durusoy ve Mehmet Durusoy

Yer: Urfa Merkez

Tarih: 2009

'Köyümüz 1990'larda boşaltıldı. Köyümüze Jitem yerleştirildi. Köyümüzdeki Dına aşiretinin yarısı Urfaya yerleşti. Çoğu Mersine gitti. Çocuklarımız artık Kürtçe bilmiyor. Mersindeki kolluk kuvvetleri de bize siz Suruçlu değil misiniz deyip bize baskı yapıyorlar. Suruçlu olmak suçmuş gibi. Aşiretimizin Dına olan ismini Kürtçe biraz farklı telafuz edilirse si...ğim anlamına gelir. Kolluk kuvvetleri bizleri ' sizler Denna (Dinna okunuşundaki ilk hecedeki ı kaldırılıp e sesi konuluyor) aşiretinden değil misiniz' şekilde bizleri çağırarak bizleri aşağılıyorlar. Psikolojik baskılarla karşılaşıyoruz. Mersinde bir gece Jandarmalar yolumuzu kesti. Bizleri ıssız bir alana götürdüler. 'Şimdi biz sizlerin üzerine birkaç Kalaşnikof bıraksak ve bizlerle çatıştılar deyip sizleri öldürsek ne yapabilirsiniz ki' dediler. Özellikle Suruç'lu olduğumuzun altını çiziyorlar. **Suruç'lu olduğumuz için baskı görüyoruz.'**

Konuşan: M.P.B

Yaş: 40 Erkek.

Yer: Suruç

'Dinna aşiret adını kasıtlı olarak Tenna ya da Denna şeklinde okuya bilirsin. Tenna S....im, Denna ise S.....ğim anlamına gelir.' Suruçlu olmak suçmuş gibi böyle baskılarla karşılaşıyoruz. Bazen devletin kolluk güçleri bizleri aşağılamak için 'sizler Denna ya da Tenna aşiretindensiniz değil mi' derler. '

Kökenlerinin Suruç olduğunu söyleyerek Kürt olduklarını söylüyorlar. Yeni dönem Kürt Milliyetçiliğinin en önemli göstergesi Bohtan'lı ve Suruç kökenli olmaktır. Yeni dönemde Kürt Milletini yaratmada iki önemli kökenin öne çıkarılmasına karar verilmiştir. Bohtan ve Suruç. Konuşmacılar buraya dikkat çekerek sadece Suruç'lu olmak bile bir kişinin işkence görmesi için yeterlidir demek istiyorlar. Kürt olmak suçtur. Ayrıca Dına aşiretinin dağılmış mensuplarının TC ile birlikte hala acı çektikleri görülüyor. Devlet hala onları güvenilir göremiyor.

8. Günümüzde Urfalı Ezidiler

Tarih: 17.06.2009

Yer: Burç Köyü

Konuşan: Halis Avanaş

Yaş:35

'Çok şükür elhamdülillah yezidiyim.' Şeklinde dua etti. 'Çok yoğun dışlama yaşadık' 'Kitapsızlar' derlerdi. Kitabımız da yok Allah'ımız da yok. İyi ki de yok.'

Tarih: 17.06.2009

Yer: Burç Köyü

Konuşan: Derya Avanaş

Yaş: 14

'Müslüman olmak istemiyorum. Okulda bazen bu konu nedeni ile Müslüman arkadaşlarla gerginlik yaşıyoruz.'

Tarih: 17.06.2009

Yer: Burç Köyü

Konuşanlar: Sedat Avanaş ve Edip Avanaş

Yaşlar: 17-18

'Müslüman Okul arkadaşlarımızla zaman zaman yumruk yumruğa kavga ederiz. Din konusu nedeni ile.'

Tarih: 17.06.2009

Yer: Viranşehir İlçesi Burç Köyü.

Konuşan Kişi: Zine Avanaş

Yaş:50

'Şeyh Musto'nun amcasının oğlu varmış. Bunların da 2 tane öküzü varmış. Musto'nun amcasının oğlu bir ramazan ayında Müslüman olmuş. Ramazan ayının ilk günü Müslüman olmaya karar verir ve dua eder. Sabah Şeyh Musto ile amcasının oğlu uyandıklarında bir bakarlar ki 2 öküz de ölmüş. Musto'nun soyadı adsızmış. Amcasının oğlu Yezidiliğe yeniden dönmüş.' *(İslamlaşmaya karşı geliştirilen bir efsane)*

Tarih: 17.06.2009

Yer: Burç Köyü
Konuşan Kişi: Mustafa Avanaş
Yaş:60

'Musto adlı bir yezidi bir şeyh vardı. Bege zamanında yaşamış. Bir gün akşam bu kişinin evine Müslüman bir hırsız gelir. Musto'nun bahçesinde uzun bir sicim varmış. Sicim kendi kendine hareket etmiş. Gelen hırsız sicimi yılan sanmış çok korkmuş. Yerinden hareket edememiş. Sicim kendi kendine hareket ederek adamı sarmış. Adam bir yere kaçamamış. Sabaha kadar orda kalmış. Sabah Musto adamın bu halini görmüş. Hırsızlık için geldiğini anlamış. Onu sicimden kurtardıktan sonra hırsız evinin içine almış. Evdeki en iyi elbiselerini vermiş ve adamı yollamış.' *Ezidilerin insana çok değer verdiklerinin belirtmek istiyor.*

Tarih: 12.05.2009
Yer: Amed Merkez
Konuşan: İsmi vermek istemiyor.
Yaş: 35

'Son 5-10 yıldır, tamamen Müslüman olan kişiler Almanya'dan oturma izni alabilmek için Ezidi olduklarını iddia etmeye başladılar. '

Konuşan: Kavas Kutlucan
Doğum: 1962
Doğum Yeri: Mishacerk
Yaşadığı Yer: Almanya
Tarih: 6.7.2009

'Ben büyüklerimden köydeki bir çok kişinin Begé'yi sürekli dövdüklerini duymuştum. Uzun yıllardır Almanya'da yaşayan Batman'lı yezidi bir arkadaşım var. Bana ' Türkiye'de yaşarken eşimle Batman çarşısına her inmek zorunda kaldığımızda Sünni Müslümanların eşimi elimden alıp kaçırılmalarının korkularını hep yaşardım.' Diyerek bana içini dökmüştü. Almanya'da bir Mahkeme de çalışan Yezidi bir arkadaşımda 'normalde Almanya'dan siyasi sığınma isteyen Yezidi'lerin bu güne değin 850bin olması gerekirken, 1,5 milyon kişinin Yezidi olduğunu iddia ederek sığınma istediğini söyledi. Oluşan bu farklılığın Müslüman olduğu halde Yezidi olduğunu iddia eden kişilerden oluştuğunu Mahkeme ortaya çıkardı' dedi. Ayrıca artık Almanya'da yaşayan, Urfa Viranşehir ilçesine bağlı Keferbelli köyünden olan İsmet GÜDEN bana ' gel sana vekalet vereyim, Keferbelli köyündeki topraklarımda tarım yap' dedi. Ben Türkiye'ye geldiğimde bu köydeki Yezidilere ait toprakların korucular tarafından paylaşıldığını öğrendim. Tarım alanlarının tapusu Yezidilerin, bu alanlarda tarım yapanlar ise Sünni Müslüman Kürt korucular. Sanırım Mishacerek köyünün adı 1980'den sonra Gölen olarak değiştirildi. Günümüzde ise Sünni Kürt korucuları, yurt dışından korkularından topraklarını ekmeyle gelemeyen Ezidi Kürtlerin topraklarını kendi aralarında bölüşmüşlerdir.'

Konuşan: İbrahim Dur
Tarih: 05.08.2009
Yaş: 51
Yer: Viranşehir Merkez
Meslek: Çiftçi
Dini: Yezidi

'Kimliğimizde 15 yıl önce Yezidi yazardı. Şimdi arka arkaya gelen işareti mevcut. İki yıl önce ise bilinmeyen din yazardı. Niye dinimizi yazmıyorsunuz? Dedem, babam ve ben bu ülke için askerlik yaptık. Niye bizi inkar ediyorlar.'

9. Günümüz Urfasında sosyal yaşamdaki Ezidi Ritüelleri

Konuşan: Mustafa Yıldızoğlu
Yaş: 30
İş: Öğretmen
D.Y: Ömerik Köyü

'Bizler 7-8 yaşlarındayken birine kızdığımızda onun etrafına bir çember çizerdik. Ve biz çocuklar çember silinmeden çemberden çıkmazdık. Küçükken bir çocuğa yapılacak en büyük kötülüklerdendi onu çember içine almaktı.' *Ezidi kültürünün ritüelleri toplum içinde hala varlıklarını koruyor.*

Konuşan: Begê'nin kızkardeşi Bese'nin oğlu

'Köyün hasta çocukları Çarşamba günleri öğleden sonra yanıma gelirler. Onlara dua okurum. İyileşirler.' *Yarı asimile olmuş Ezidiler Begê'nin ve akrabalarının doğaüstü güçlerine hala inandıklarını bu şekilde dışa vuruyorlar.*

Konuşan: Sait Kaya
Yaş: 25
Doğum Yeri:Urfa-Suruç.

'Suruç ilçesinde hatta Urfa başta olmak üzere Ezidilerin bilindiği her yerde Bayé Êzida (Ezidlerin rüzgarı) deyimi vardır. Sünni Kürtlerin inancına göre kol,omuz, sırt ve bacak gibi organlarında ağrı, sızı hissettiklerinde Êzidilere gidip onların ovalamasını isterler. Ayrıca ağrıların nedeni olan ağrıya (romatizmaya) da bayé êzida derler. Ovalama sonucunda iyileşmeler olurmuş.' *Anlatımdan Sünni Müslümanların Romatizma hastalığına Ezidilerin neden olduğunu bu yüzden de ancak onların bu hastalığı iyileştirebileceği inancı mevcut. Her şeye rağmen Müslümanların Ezidilerden medet umuluyor olması da ilginç.*

Konuşan: Murat Sınacı
Yaş:30
Yer:Suruç
Meslek: Öğretmen
D.Y: Suruç

'Suruç'ta fırıncılar, kebabçılar ve ekmek yapan kadınlar ateş közünü ve mangalı söndürürken besmele çekerler. Oysa Adana ve Mersin'deki fırıncılar ve ekmek yapan kadınlarda böyle bir davranış yok. Üstelik bu davranışın İslam'ın içinde yer almadığını ve saçma olduğunu söylüyorlar. Nenem ateşi söndürürken korkardı. Bu davranış nedenleri eski dini inançları olan Ezidiliğin günümüzdeki bazı yansımaları olmalı. 1991 yılında kız kardeşimi nüfusa kaydettirecektik. Adını Sultan olmasını istedik, Nüfus memuru Müjgan hanım, bu ismin yasak olduğunu söyledi. Yasak olan diğer isimlerin listesine baktığımda Bozan ismini de gördüm. Bozan senin anlattıklarına göre Kurtuluş savaşında BKF'nun reisin adı.

Konuşan Kişi, Celal Kılıç Yaş, 38 Doğum Yeri, Şanlıurfa ve Necati Demirel Yaş 38 Doğum Yeri, Gırabreşik köyü.(Doger Aşiretinin yaşadığı köy)

'Yezidilerin Müslüman Kürtlere nazar değdirdiklerine inanılıyor. (Kem Göz) Bu yüzden Müslüman bir Kürt romatizma olduğunda ya da kendisine 'yel girdiğinde'(Baye Reş) bu durumdan Ezidi Kürtleri sorumlu tutmaktadır. Buradaki Reş siyah anlamındadır ve Ezidilerle Şeytan kastedilmektedir. Baye ise yel ya da rüzgar anlamındadır. Kürt köylüleri Baye Reş deyimini kullandıklarında romatizma olduklarını ya da sırtlarını rüzgarın çarptığını ifade etmektedirler. Bu rahatsızlıklarından Ezidi Kürtleri sorumlu tutmaktadırlar. Onların gözü kendilerine değmiştir. Bu durumda Ezidi bir Kürtün kendilerine masaj yapması ya da sırtlarını sıvazlaması durumda iyileşeceklerine inanmaktadırlar. Bu masaj sonrasında romatizmanın ya da sızının Ezidi Kürte geçmesi - Ezidi Kürt Sünni Kürtlere kem gözle bakıp onlara nazar değdirdikleri için bu cezayı hak etmişlerdir- ile kendilerinin bu sorundan kurtulacakları inancı yatmaktadır. Çünkü Urfa ve yöresinde hamam tellakları fazla uzun yaşamamaktadırlar. Yöre halkı bu durumu tellakların insanlara masaj yapmalarına ve omuzlarını ovmalarına bağlıyor. Masaj yapılırken kişideki romatizma ve sızı (yel) tellağa geçmekte ve tellak ne kadar fazla kişiyi ovalarsa o kadar çok sızı ve romatizma ağrılarını vücuduna almaktadır. Böylelikle yaşlanmadan vücudunun taşıyamayacağı kadar hastalığı bedenine almış olmakta ve çok erken ölmektedir. Müslüman Kürt halkı tellaklıkla ilgili bu inancı nedeni ile Ezidi Kürtlere sırtlarını ovalamaktadırlar. Saf olan içlerinde Sünni Müslüman Kürtlerin bir art niyeti olmadan sırtlarını ovalamalarını istediklerine inanan Ezidi Kürtler de tamamen insancıl bir düşünceyle, yardımcı olmak amacıyla Sünni Kürt ırktaşlarının sırtlarını ovalamaktadırlar.'

Konuşan Abdülrezzak Elçi, 'Tellakta kendisine yüklenen negatif elektirikten kurtulmak için ellerini bir tahtaya silkeler. Böylece siyatik ya da romatizmanın kendisine fazla zarar vermesinden kurtulmaya çalışmış.'

Konuşan: Mehmet Binici

Yaş:49

Yer: Mishacerk Köyü

Tarih: 07.08.2009

'Bir gün Siverek'ten 5 kişi geldi. 2 kadın 3 erkek. Kadının biri 3 ydır felçliymiş. Cindo'nun evine getirdiler. Cindo'nun bir sopası vardı. Bu sopayı Ezidi duaları mırıldanarak kadının felçli ayağına sürdü. Ve kadın hemen yürümeye başladı. Yine

15 yıl önceydi. 02 plakalı bir araba geldi köye. İçinde bir Alevi dedesi vardı. Hastaydı. Bakın Ezidi şeyhinden medet uman bir Alevi dedesi. Cindi o zaman Antep'deydi. Alevi dedesi de 'o zaman ben de onun evinden toprak alırım' demiş. Şifa bulmak için.'

Konuşan: Nihat Bülbül

Yer:Suruç

Yaş:25

Tarih: 19.09.2009

'Küçükken ateşe işediğimizde büyüklerimiz bizi döverdi. Ateşi kutsal sayarlardı.'

10. BULGULAR

Bir sözlü tarih ya da halkbilimsel derleme tabanlı bu çalışma, bir efsanenin kaynak kişilerce açıklanması, bilgi verilmesi, tartışılması sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilip yorumlanmasına dayandırılmıştır.

Ezidiliği açık, somut ve yoğun yaşayan son ezidi olan Begê Samur, gizemleştirerek yüceltilip (mystifikasyon) efsaneleştirilmiştir. 1894-1958 tarihleri arasında söz konusu coğrafyada adı geçen efsane ve bu efsaneyi ören kültür yaşamaya çalışmış, günümüzde cılız olsa da bu kültürün izleri görülmektedir.

Mitoslaştırılan Begê Samur'un yaşamının ilk 50 yılını geçirdiği ve adı Türkçeleştirilen, Mishacerk köyü ve bu köyün bağlı olduğu ilçe Seruç'tur. Begê Samur mitosunun yarı Ezidi-yarı Müslüman Kürt halkının toplumsal hafızalarında anonim olarak yazıldığı ve bu mitosa kuşaktan kuşağa aktarımlarda yeni eklemeler yapıldığı kaynak kişilerin aktardıklarından anlaşılmaktadır. Bu mitosun başlangıcı Begê Samur'un yaşamının ilk 55 yılının geçtiği Mishacerk köylülerinin toplumsal hafızalarında, bitişinse öldüğü köy olan Viranşehir Oğlakçı köylülerinin toplumsal hafızalarında yazıldığı/yazılmakta olduğu belirlenmiştir. 'Yazılmakta olduğu' ifadesiyle bu mitosun oluşum sürecinin devam ettiğinin altının çizilmesi amaçlanmıştır. Mitosun bir bütün olarak Kürt halkının toplumsal hafızasında henüz yer edinmemiş olması da dikkat çekici bir başka belirlemedir.

Söylediğini inandırmak isteyen 60 yaş ve üstü Ezidi kökenli yarı Ezdi-yarı Müslüman Kürt köylülerinin 'Bé seré Begê' yani 'Begê'nin başına olsun ki' şeklinde yemin ettikleri belirlenmiştir. Bu insanlar yemin etmek zorunda kaldıklarında 'Bı Seré tırba Begê be. Restidıbejim.' Yani Begê'nin mezarı üzerine yemin ederim ki doğru söylüyorum şeklinde de yemin ettiklerine tanık olunmuştur.

Kaynak kişilerden elde edilen bulgular ile efsanenin karşılaştırılmasından elde edilen ilk ve önemli bulgu; bu mitosun iç işlerinde serbest dış işlerinde Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı Berazan Kürt birliğinin Osmanlı tarafından ortadan kaldırılması, Berazan Birliğinin Hamidiye alayları aracılığıyla yok edilmesi ve TC'nin Ezidi politikalarına koşut geliştiğinin belirlenmesidir

Bir toplumsal, dinsel savunu bir mitos etrafında gerçekleştirilmiştir.

Urfalı Ezidi Halkının binlerce yıllık kırımlar, sürgünler, katletme ve İslamlaştırma politikaları sunucunda yaşadığı travmayla baş edebilmek için geliştirdiği savunma mekanizmalarından birisi de Begê'yi efsaneleştirmektir. Bir çok Kürt aydını hemen burada Urfa'da Ezidi Kürtlerin İslamlaştırılmasında soykırım ya da silahlı bir tehditin olmadığını söyleye bilirler. Unutulmaması gereken Urfa'ya Kerkük ve Şengal'den ve diğer Ezidi coğrafyalarından kaçıp gelen Ezidi Kürtlerin, söz konusu coğrafyada özellikle JönTürtlerin yaptıkları katliamlardan kaçarak gelmeleridir. Bu bağlamda Begê Samur'u mitoslaştıran toplumsal hafızayı Urfa ile sınırlı tutmak büyük bir yanılgıya yol açabilir. Soykırımlardan kaçan Ezidi Kürtler Urfa'da Begê Samur'u mitoslaştırıken Kuzey Irak'ta yaşadıkları acımasızlıkların ve kırımların da etkisindeydiler. Toplumsal Bellek bir bölgede yaşayan insanların o bölgeye gelmeden önce yaşadıkları deneyimleri de içinde taşır. Yani toplumsal bellek statik değildir bir süreçtir. Begê Samur'un yaşadığı Ezidi Kürt coğrafyasındaki yarı İslamlaşmış Ezidi Kürt halkı, gözleri önünde yaşanan Begê Samur trajedisi karşısında çaresiz kalmıştır. Kendileri İslamlaşmış gibi gözükmelerine rağmen Begê'nin inatçı direnişini gururla ama acı çekerek seyretmişlerdir. Begê'ni bu savaşında ona hiçbir şekilde destek olmamaları/olamamaları sonucunda toplumsal suçluluk yaşamışlardır. Bunun sonucunda köylüler Begê'nin ölümü ile yüzleşme ve onu sonsuza kadar kaybetme durumuyla baş etme sorunsalıyla karşı karşıya kalmışlardır. Ardından da bu sorunsala çözümler geliştirmişlerdir. Bu sorunsala karşı ortak toplumsal hafızalarında geliştirdikleri ilkçözüm, anonim olarak yazdıkları Begê efsanesinde, Begê'nin günahsız ve masum olduğunu vurgulamalarıdır. Begê'nin efsanenin sonunda öleceği sabah 'ben bu gün öleceğim gidip banyo yapayım' demesi ve ardından da temiz ve beyaz elbisesini giyerek uyuması ve sonra ölmesi şeklindeki anlatım; bir tür günah çıkarmadır. Özellikle Begê'nin beklenenden çok erken ölmesi bu kaybın acısını Ezidi Kürt halkının bilincinde kat be kat arttırmaktadır. Bu öyküleme de iki odak vardır. İlk odak Günahsızlık- ki beyaz elbise ile ifade edilmektedir- ve ikinci odak bu günahsızlık sonucu artan acıyla başa çıkma çabaları. Bu acıyla başa çıkma gizemleştirerek yüceltmeye (mystifikasyon) başvurmayla gerçekleşmektedir. Acı ve çaresizlikle başa çıkmanın yolu, Begê'nin ölümünün tinsel olarak yüceltilmesi ve kutsallaştırılmasıdır. (Begê'nin mezarına nur yağması, incir ağacı öykülemesi, hasta insanların Begê'nin mezarından toprak alıp içmeleri vb.) Urfalı Ezidi Kürt halkının toplumsal hafızası sorunun bir başka boyutunu da üstüne basa basa vurgulamaktadır. Bu boyut adalet isteğidir. Sünni Kürtlerin mahalle baskıları sonucunda yaşadıkları acıların hesabını sormak istemektedirler. Özellikle Ahmet Binici adlı köylünün tanıklığında Müslüman bir biçercinin Mishacerk köylülerinden alacağını yazdığı borç defterini Begê Samur'un evinin önünde kaybetmesi, bunun üzerine Müslüman bir hocaya gidip yardım istemesi öykülemesi çok önemlidir. (Köylülerden ne kadar para alması gerektiğini belirleyememiş. Köylülerin bu durumda kendisine 'sana şu kadar borcumuz var' diyerek gerçek borçlarının altında bir miktar söyleme olasılıkları varmış.) Birecikteki Müslüman hocanın yarı Ezidi Kürt köylülerinden alacaklı olan biçerciye 'o köy boş değil, cinler periler var' demesinin sosyolojik açıklaması ilahi adaletin gerçekleşiyor olmasıdır. Begê Müslümanlardan öcünü alıyor. İlahi adalet gerçekleşiyor. Köylülerin vicdanlarında Begê suçsuz ve masumdur. Buna rağmen haksızlığa uğramıştır. Toplum Begê konusunda adil bir adalet sağlayamamıştır. Bunun telafisi yoluna gidilmektedir. Ahıska, Vezetti'nin toplumsal hafızayla ilgili iki boyutunu 'Deneyim alanı

ve beklenti ufku' olarak tesbit ettiğini belirtiyor. ' Deneyim, toplumun beklenti ufkunda bir anlam kazandığında politik bir önem taşımaya başlar ve toplumsal hafızada bir yer edinir.' (24) Burada deneyim alanında beklenti ufkunun anlamı iki kısımda toplanmaktadır. Begê'nin masum olduğu ve bu masumiyete rağmen ona yapılan haksızlıkların cezasız kalmamasının istenmesidir. Ahmet Binicinin anlatımlarından, yeni Müslüman eski Ezidilerin ortak hafızalarında ilahi adaletin hala arandığını görmekteyiz. İlhan Samur'un anlatımlarında da bu adalet isteği kendini çok somut dışarıya vurmaktadır. Begê'ni mezarına saygısızlık yapan Müslüman bir çobanın koyunlarının, saygısızlığın yapılmasının hemen ardından bir birleri ardına derede boğulmalarının öykülenmesi adalet isteğinin çığlıdır. Üstelik nehirin derinliği 2 karışı bile bulmamaktadır.

Araştırmada saptanan bir başka bulgu ise bir çok Kürt köylüsünün öteki olmaktan kaçınma, bu eğilimin hemen ardından da daha eski bir hafızayı canlandırma girişimine geçmeleridir. Örneğin Salih Yağmurlu adlı köylünün gazeteci olduğumu öğrenince 'eyvah sen gazetecisin, sen yoluma taş koyarsın' demesi hemen ardından dedesinin ve amcalarının bu vatan için şehit oldukları ifade etmesi sosyolojik olarak büyük değer taşımaktadır. Köylülerin dedelerinin ve babalarının şehit olmasının üzerine basa basa söylemeleri, 'Ben sizdenim' çığıdır aslında. Eski kapitonelelerini bildikleri usulden yeniden kurmaktadırlar. Bu bağlamda Kadir Ceylan'ın anlatımları da sosyolojik olarak çok büyük değer taşımaktadır. Kadir Ceylan, gönderme yaptığı hemen tüm atıflar, 'İsyancı olmamak, başlarda T.C 'ye sadakat' Kürtlerin dürüstlüğünü gösterme isteğidir. Ama sonraları T.C'nin Kürt kimliğini inkarı sonucunda haksızlığa uğrayarak, T.C'nin kendilerine ihanet ettiğini ifade ederek daha eski hafızaları canlandırma girişimlerine geçmiş, özellikle BAA'in İTP ile işbirliği sırasında Kürt Bozan Bey'in sadakatini, aslen Halep Türkmeni olan Haçlıdır'ın ihanetini ifade ederek adalet isteğini haykırmıştır. Bu konuşmalar daha eski geçmişle kapitone noktaları kurmaya yöneliktir. Kürt halkının bir çok konuda haksızlığa uğradığını bu nedenle adalet istediklerini Kadir Bey çok net ortaya koyabilmektedir. Zizek'in, kolektif suçluluk duygusunun gerçeğe bağdaştığı noktada yaşanan keskin sarsılmayı, 'öznenin tam kalbindeki, simgeleştirilemeyen , her türlü anlamlandırma işleminin bir artığı, kalıntısı olarak üretilen bir gerçek noktası' olarak yorumlamaktadır. Bu noktayı bir ideolojik sistem, bir söylem çerçevesi *KAPİTONE Noktası* olarak adlandıran Zizek, 'Gösterenin gösterilenler kümesine bire bir tekabül etmediğini, gösterenin daima yüzergezer olduğunu' belirtmektedir. '*Oysa anlaşılabilir için belli söylemler içinde gösterilenleri , tabiri caizse, raptiyelemek gerekir... belirli çöküntü noktaları, sabitlik alanları oluşturur ki, anlam dediğimiz şey ancak bu noktaları referans olarak oratya çıkara bilir... Bu noktaya points de capiton, kapitone noktaları adı verilir. Kapitone noktaları, dilin yüzeylerinde yaratıkları örüntüyle bir ideolojik sistem, bir söylem çerçevesi oluştururlar.'*(17)

Begê Samur bu coğrafyadaki yarı Ezidi- yarı Müslüman Kürt halkının toplumsal belleğidir. Connerton, tüm totaliter rejimlerin , uyruklarının kafalarını tutsaklaştırmaya, onların belleklerini silerek başladığını söyler. (18) 1.Dünya savaşının hemen öncesi bu coğrafyada 7 gayrimüslümi öldüren cennete gider dedikosunun yanı sıra Kürtçe olarak 'Tu be Şeyh yaşamişnabi' yani şeyhsiz insan yaşayamaz dedikodularının Ezidi Kürtler üzerinde ciddi mahalle baskıları oluşturduğu saptanan başka bir bulgudur. Bu baskılardan kurtulmak için Müslümanlaşmış gibi görünen Mishacerkli Ezidileri aşağılamak için Müslümani Mishacerki deyimini de üretilmiştir. Bu deyim anlamı Mishacerkin Müslümanlığı demektir. Kürtçe dili anlam bilimi açısından aşağılama ve ciddiye alınmama içerikleri de taşımaktadır bu deyim.

Köylü tanıklıklarında İslamlaşmanın acısını ödünlemek için başka efsanelerin de üretildiği belirlenmiştir. (Sakat Adle, Şeyh Cindi vb) Bunun yanı sıra İslamlaşan Ezidilerin başlarına Müslüman olur olmaz oldukça büyük felaketlerin geldiği öykülemelere de tanık olunmuştur. (Oğlakçı Köylüleri ve Burç Köylüleri ile yapılan görüşmeler.) Yeni Müslüman olan bir Ezidi köylüsünün Müslüman olduğu gecenin sabahında ahırındaki tüm koyunlarının ölmesi vb. Bu anlatımları Ezidi halkının İslamlaşmaya karşı geliştirdiği refleksler olarak görebiliriz. Çok azda olsa da bazı köylü tanıklıklarında Müslümanlıkla beraber ahlaki çöküntünün de başladığı vurgulanmıştır. Aslında bunu TC'nin kurulması ile Kürt Feodalizminin yıkılması ve Kapitalist bir toplumun oluşmasına bağlamamız gerekir. İlginç olan Müslümanlığa geçişle kapitalist bir topluma geçişin eş zamanlı gerçekleşmiş olmasıdır. Doğal olarak Feodal toplumda bireyselliğin olmaması ya da çok alt düzeyde olması toplumsal ilişkilerin kapitalist topluma göre daha etik olmasına yol açıyordu.

Mishacerk köyünde İslamlaşmanın yaşandığı ilk yıllarda Ezidi Kürt halkının mizaha başvurarak bu acıyla baş etmeye çalıştığı da belirlenmiştir. Haydar Cengiz adlı köylünün anlatımlarında Müslüman Hocaların komik ve gülünç yanlarının vurgulandığı bir çok ensantane mevcuttur.

Araştırmanın bir başka bulgusu da Ezidi Kürtlere ait mezarlıkların ortadan kaldırılma kaygısının defalarca Kürt köylüleri tarafından dile getirilmiş olmasıdır. Ayrıca ortadan kaldırılan türbe mezarlıkların da toplumun ortak hafızasında ciddi bir yer edindiğidir. Berazanların son Miri öldükten sonra Suruç merkez ve kırsalında belli bir süre yeni doğan kız çocuklarına silt ve sultan erkek çocuklarına da Bozan isminin verilmesinin yasaklanmış olması da elde edilen bulgulardandır.

11. ÖNERİLER

Begê Samur'un yaşadığı yıllar olan 1894-1958 yılları düşünüldüğünde, bu tarihsel süreçte Türkiye'li Ezidlerin hem devlet hem de toplum tarafından inanılmaz baskılarla karşılaştıkları görülecektir. Osmanlı'nın 1.dünya savaşı öncesi ve sonrasında Panislamist politikaları ve TC'nin devir aldığı bu politikaların mirası sonucunda, Ezidlerde karşı bir refleks oluşmuş, Begê Samur'un kimliğinde kendi dinlerine sıkı sıkıya bağlanmışlardır. Burada bu bağlılığın görünürde kolayca fark edilemeyeceğinin altının çizilmesi gerekmektedir. Ama buna rağmen Ezidi Kürtler tarih boyunca getirdikleri mücadelecilik ve direngen yanlarını bu sefer estetiksel olarak ortaya koymakta ve bu savaşta yenilmeye hiç de niyetlerinin olmadıklarını göstermektedirler. Sistemin kendisine dayattığı her zorluk karşısında Ezidi Kürt halkı, kuşkusuz bu mitosa yeni eklentiler yapacaktır. Varoluşunu savunan bir halkla, bu halkı kimliksizleştirmeye çalışan devlet arasında oynanan ölümcül ve o denli gizemli bir satranç oyunudur aslında bu. Devletin Ezidi Kürt kimliğini yok etmeye yönelik her hamlesine karşılık, ezidi kürt halkının var olup olamama sorununa vereceği yanıtı, ortak toplumsal hafızasında yapacağı büyümlü hamle.

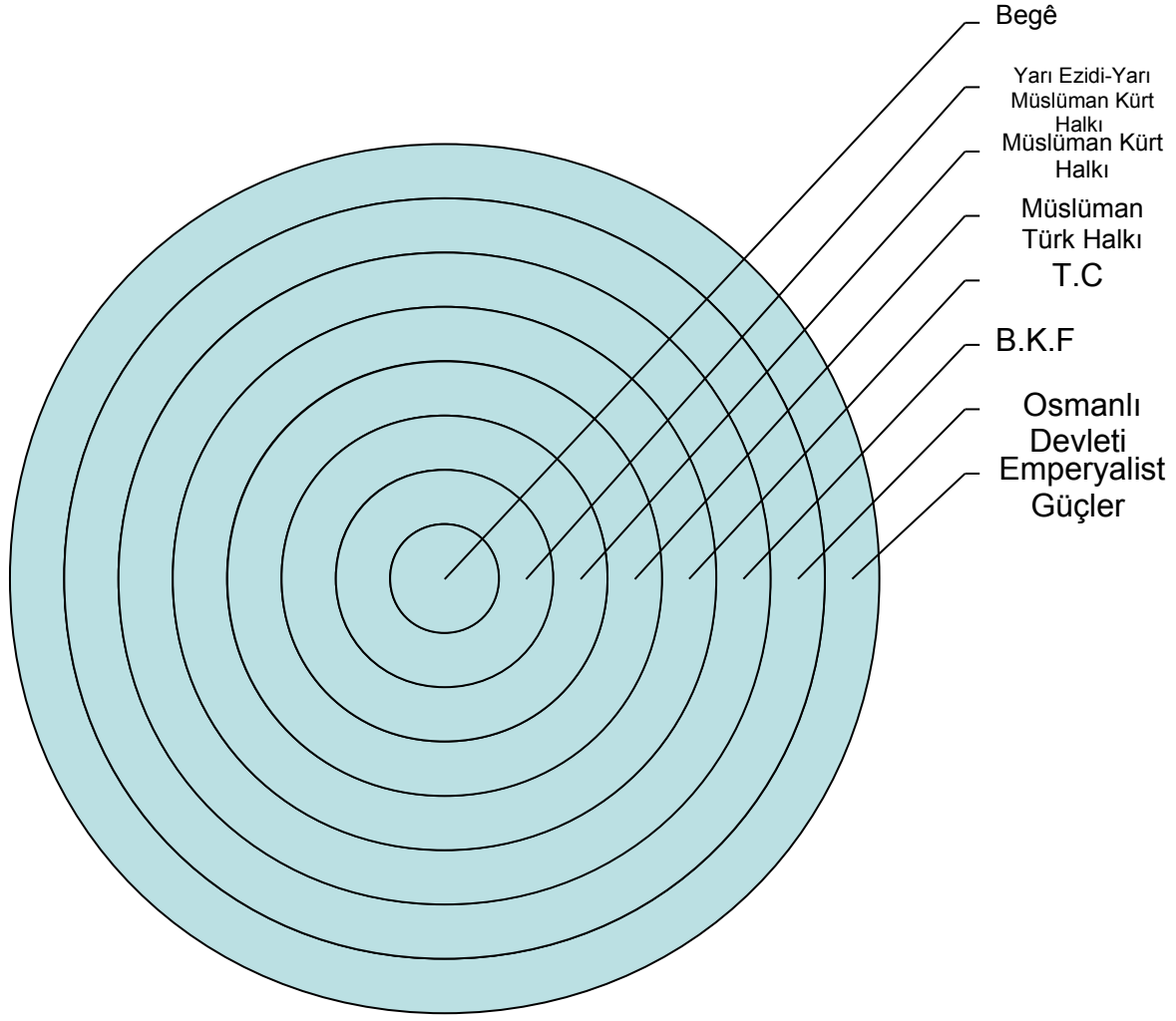
Bu kadar yaşamsal olan bu sorun karşısında bir çözüm geliştirilmesini ilk koşulu devletin kendi geçmişiyle yüzleşmeyi başarabilmesidir. Bunu yanı sıra

Ezidler başta olmak üzere tüm dinsel azınlıklara İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer alan tüm dinsel özgürlükler sağlanmalıdır. Müslüman mahalle baskılarına karşı devletin yasal yaptırımlarla güvence yaratması da önemlidir.

Bu konuda ileride bir çok araştırma yapılmalıdır/yapılacaktır. Burada araştırmacıların daha fazla cesaret göstermeleri azınlıkların acılarının gün yüzeyine çıkması açısından çok önemlidir. Ezidi Kürt halkı başta kendi soydaşı Kürtlerden gerekli desteği bulamamaktadırlar. Müslüman ve demokrat Kürt aydınlarının Ezidiler için bir kamuoyu yaratma girişimlerini acelen başlatmaları gerekmektedir. Burada son birkaç yıldır K.İrakta yaşanan Ezidi katliamlarını kınamak için Türkiye'deki başta Kürt kamuoyu tarafından sadece kısa basın açıklamaları yetinildiğini üzümlere söylemeliyim. Bu durum Ezidilerin içlerine daha da kapanmalarına yol açmaktadır. Ezidi Kürtlere yalnız olmadıkları yapılacak bir çok eylemle hissettirilmelidir. Günümüzde tartışılan Kürt açılımına bir de Ezidiler gözüyle bakılması kaçırılmaması gereken bir fırsattır. Eğer devlet bu açılımda daha nesnel olmaya başarsa Ezidiler de dinsel kimliklerini daha özgür yaşayabileceklerine kavuşabilirler. Burada demokrat Kürt kamuoyuna da büyük sorumluluklar düşmektedir

12. DEĞERLENDİRME VE TARTIŞMA

Bu bölüme kahramanımız Begé'nin yaşamı boyunca mücadele etmek zorunda kaldığı güçleri bir grafikte göstermekle başlamak istiyorum. Grafik aşağıdaki sayfadadır. Bu grafik Kürt arkadaşım Muhsin Ceylan, kızı ve benim ortak emeğimizle oluşturulmuştur.

Grafiktenden de açıkça görüldüğü gibi Begê Samur'un savaşmak zorunda kaldığı güçlerin büyüklüğü ortadadır. Psikolojik olarak yaşadığı zorlanmanın boyutu düşünemeyeceğimiz kadar yüksektir. Bu zorlanma karşısında yaşadığı sorunlar göz önüne getirildiğinde kahramanımız Begê Samur'un kişiliğinin ne kadar güçlü olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Üstüne üstlük Begê bu savaşında yapayalnızdır. Yarı Müslüman- yarı Ezid Kürt halkı Begê'nin bu var olup olamam mücadelesini içi kan ağlayarak seyretmek zorunda kalmış ama ona da gerekli desteği verme cesaretini bir türlü kendinde bulamamıştır. Begê'nin gözleri önünde, göz göre göre aşağılanmalara, saatler boyu süren güneşte kalma işkece seansalarına, köyün ortasında taşlanmasına sadece seyirci kalmışlar, ona bir türlü destek olmamışlar/olamamışlardır. Çünkü Osmanlı Suruç merkezli oluşturduğu Hamidiye alaylarından bir tanesini de Ezidi kökenli Dına aşiretinden oluşturmuş, Dına aşiretinin geleneksel Ezidi boybeyi yerine de köksüz bir aileyi boybeyi olarak atamıştır. Bu gelişme Ezidi Dinaları daha da savunmasız bırakmıştır. Aslında Begê'nin verdiği onur mücadelesi aynı zamanlar kendileri için de verilen bir mücadeledir. Ezdi halkı bir yandan eli kolu bağlı olmakla birlikte oynanan bu ölümcül savaşta bastırılmış bellekleri aracılığıyla Begê'nin yanındadır aslında. Türlü politikalarla tamamen etkisizleştirilen, çaresiz bırakılan, kimliksizleştirilen Ezidi Kürt halkı bu kavgada

yenilmiş görülmektedir. Ama kesin yenilgiye rağmen bu halk teslim olmamış, egemen mitlere karşı kendi toplumsal kimliklerini Begê mitosu ile koruma yoluna başvurmuşlardır. Kendi kültürel kimliklerini korumak için ellerinde kalan tek silahları olan ortak toplumsal hafızalarında, Begê'yi mitleştirmişlerdir. Tam bu noktada Bell'in toplumsal hafıza için söylediklerini okuyucu ile yeniden paylaşmak isterim. *Bell, Hafıza'yı tarihin söylemsel tasavvuru olarak adlandırırken, hatırlamanın tarihi tamamen ikame etmesi olasılığını şöyle açıklıyor,*

*(bu durum), 'sadece anlambilimsel bir karmaşaya yol açmıyor, ayrıca önemli bir politik fenomeni gizlemeye yarıyor- yani kolektif hatırlamanın, ulusun 'yöneten miti' olarak adlandırılana karşı meydan okumada oynadığı rolü'(7) Ezidi Kürt halkı onuru için, kültürel kimliği için hala egemen mitlere karşı meydan okuyor yani. Egemen güçler bu yüzden hafızayı yok etme isteklerinden hiçbir zaman vazgeçmezler. *Fikret Başkaya 'bellek [hafıza] kaybı yaratmakla iktidar sahipleri [büyük gaspçılar ve şürekâsı], sadece ayrıcalıklı konumlarını güvence altına almış olmazlar, işledikleri insanlık suçlarının, katliamların, kıyıcılığın ve zulmün hesabının sorulmasını da engellemeyi amaçlarlar. Hafıza kaybı yaratma amacı gerçekleştiğinde egemen sınıflar masumiyetlerini de kanıtlamış olurlar' demekteydi. Bu açıklamalar ışığında Begê mitosunun siyasi olarak ne kadar değerli olduğu daha net anlaşılacaktır.**

Begê Samur binlerce yıllık Zerdüşi-Ezidi dinini Suruç'taki son temsilcisiydi. Bu kültürün binlerce yıllık süzülüş, damıtılmış tarihinin, kültürünün son sığınağıydı Begê. Kahramanımız halkının binlerce yıllık geçmişini omuzlarında taşımaktaydı bir bakıma, Ezdi-Kürt kimliği yaşatma, koruma görevini üstlenmişti, Begê. **Sırtında tarih boyunca yaşamış tüm Zerdüşi/Ezidi insanların trajedisinin ağırlığı vardı.** *(Efsanelerin o dönemdeki halkın inançlarını yansıtırken dinsel-tarihsel ve toplum-tarihsel bilgi değeri taşıdığını, belli bir konudaki inancı (örneğin dinsel inancı) kuvvetlendirmek ve olabilecek tehlikelere karşı uyararak istenildiğinde anlatıldığını belirtilmektedir. (9))* Taşdığı sorumluluk ve görevinin zorluğu göz önüne alındığında Kürt tarihindeki kadın kahramanlar içindeki yeri çok farklıdır.

Aşağıdaki açıklamaların ilk paragrafının neredeyse tamamı Halil Güçlü'nün pirsus yayınlarından çıkan 'Çığığın Bin Yılı' adlı kitabından yararlanılarak yazılmıştır. Bazı cümleler aynen alınmıştır. Kürt yazar Halil Güçlü'nün çalışmanın neredeyse tamamına katkısı tartışılmaz.

1870'lerde 2.Abdülhamit'in padişahlığı döneminde (1876-1909) İslamcılık anlayışı geliştirilmeye çalışıldı. İslami halkları Osmanlı bünyesinde tutulması anlayışı geliştirildi. Çünkü, 2.Abdülahmitle birlikte Osmanlı, varlığını ancak Panislamist ve Pantürkizm politikaları ile koruyabileceği anlamıştı. Bu durumda kahramanımızın yaşamının ilk 30 yılını geçirdiği Suruç merkezli BKF'nu Osmanlı için bir çıban başıydı. Berazan içindeki Ermenilerin, Süryanilerin ve Ezidilerin varlıkları ulusalcılıkla bağdaşmıyordu. Bu açıdan Berazan Birliğinin yok edilmesi gerekiyordu. Bu ideoloji buradaki tüm Kürt halkının meşru hakkına karşı bir savaş anlamına geliyordu. Özellikle Ermenilerin olası bağımsızlık isteklerini engellemeyi düşünen Osmanlı, Kürtleri Ermenilere karşı silahlandırır. Ermenilerin ortadan kaldırılmasında sağlayacak olan Hamidiye Alayları Suruç'ta da oluşturulur. Bu alaylar BKF içindeki Kürt aşiretleri birbirine kırdırmak içinde kullanılır. Özellikle Sünni Kürtlerden oluşturulan bu alaylar Ermenilerle birlikte Ezidi Kürtlere de acımasız davranır. Kahramanımız Begê Samur'un kaderi de bir bakıma bu ideolojilerle örünmektedir. 1. Dünya savaşı öncesinde Suruç topraklarının değerinin artması, kapitalist meta dolaşımının önemli olmaya başlaması buradaki Ezidilere ait arazilerin değerlendirilmesine de yol açar. BKF

dağıtılıp parçalanırken, Urfa merkezde yaşayan İmparatorluk Memurları ve müstemlekedeki kolonizatörler – Osmanlı hizmetkarı aileler- bu Kürt topraklarına göz dikmişlerdir. Tanzimatla başlayan tapu kanundan yararlanan bu güruh, türlü hileler ve özel politikalarla bu topraklar gasp eder. Bu talan yerel Kürt birliklerinin meşru haklarına karşı bir savaştır da. Ezidi Kürtlerin İpek yolunu gasp edip buradaki haracı toplamaları hem Osmanlının hem de Avrupalı sömürgeci devletlerin gözüne batmaktadır. Bunaların yanı sıra BKF içindeki Kürt aşiretlerinin kendi aralarındaki çıkar kavgaları da durumu içinden çıkılmaz hale getirmektedir. Bunu fırsat bilen Osmanlı, Kürtleri Kürtlere düşürmekle kalmaz, aynı zamanda Kürtleri Ermenilere karşı da kullanır. Bu atmosferde ‘kim devletten yana olursa o kazanır, devlete karşı olan mutlaka ezilir’ düşüncesiyle hareket eden Kürt aşiretleri ekonomik çıkar ve statü elde etmek için birbirine girer. Ezidiler bu kargaşada en altta kalan Kürtlerdendir. Açlık ve sefalet içinde olan Kürtlerin Osmanlı tarafından nerdeyse bir ömür boyu süren zorunlu askerlikleri Kürt aşiretleri üzerindeki en ağır yüklerdendir. Ardından İTP uygulamaları, cumhuriyetin ilk yıllarındaki Kürt ayaklanmaları, kahramanımızın Ezidi halkını tamamen savunmasız bırakacaktır. Tüm bunlara TC’nin ilk yılları ve menderes dönemi ardından 1980 sonrası dönemde kürt halkının çektiği acılar eklenince, Begê mitosu Suruçlu Ezidi halkının kendi benliğini koruma yöntemi olarak halkın ortak hafızasında yaratılacaktır.

Tam bu noktada Halil Güçlü’nün aşağıdaki yorumunu da okuyucu ile paylaşmak isterim.

‘Kürtlerin merkezileşme (sosyolojik) güdüsü ile Osmanlı’nın Tanzimat ile tepeden inme merkezileşmesi çatışıyor aynı dönemde. Böylece imparatorluk merkezi, müstemlekedeki güçleri birer feodal olarak veya feodal gümrükler olarak tasfiye şeklinde okuyor meseleyi, diğerleri de yurdumuz işgal ediliyor ve yerel gücümüz kırılıyor diye başkaldırıyor, bir yurt savunması yapıyorlar. Yani bir işgali daha da sistemleştirmek üzere kırıma giriyor diğeri ona karşı kurtuluş savaşını veya yaşam savaşını veriyor. Sonuç; işgali tamamlanıyor ve derinlemesine bir boyunduruk gerçekleşiyor.’ Halil Bey yazarın incelediği bu insanların yurt birliğinden ve bu birliğin fiili işgalinden ve bu işgal nedeni ile bu insanların (Ezidi Kürtlerin) kırıma ve asimilasyona uğradıklarının altını çizmektedir. Bu açıklamanın ardından, tartışılan **Begê mitosunun Kürt ulusallaşmasının Osmanlı tarafından kırılmasına koşut gelişen bir mitos olduğu daha açık anlaşılmaktadır.** Bu konuda Kürt yazarı Halil Bey’in aydınlatıcı yorumlarına tekrar dönelim. ‘Dedemin dedesinin dedesinin dedesi anne tarafından Devreş é Abdi’nin de dedesi.

Wel, yani Welat, Ayşa’nın babası. Ayşa Welé, agit Abdi é Mulhım ile evleniyor.

Dolayısıyla Os é Welé (yani Welat’ın oğlu Osman) Berezan’ın en kudretli agit ve aynı zamanda Berezan Federasyonu içindeki Dına aşiretinin de boybeyi. Genel olarak da Milan konfederasyonu içinde de atlı zırhlı birliklerinin de komutanı. Yeğeni olarak Devreş’in savaşçı olarak eğitimini o yapmıştır. (bir çalışmamda dolaylı olarak bu geçiyor.) Yerel anlamda Boybeyi olarak Mir ailesine bağlıyken, Federasyon liderliği konusunda mücadelede, diğer Ezidi olan Ketikan aşireti ile birlikte mirlik konusunda Ezidilerin de liderliğini yaparak aynı zamanda mir ailesini de rakibi. Tarihinde Berezan mirliği için Ezidi aşiretleri ile suni aşiretleri arasında mücadele var. Liderlik Ezidi önderliğine geçtiğinde her sefer iş Osmanlı’yı reddine vararak isyana dönüşüyor. Mir ailesi, Şefkat ailesi daha çok Osmanlı hizmetkarına dönüşüyor işlevi. (Çılgığın Bin Yılı, kitapta bu konu işleniyor.)

Ailem olarak, son dönemlerde Berezan birliği parçalandığı için onun çocukları da etkisizleştirilmiştir. Hamidiye kurulduğunda tıpkı Mir ailesi gibi devlet tarafından istenilmiyorlardı. Dedemin babası son dönemde sunileşti, o zamana kadar gayri

resmi Dına boybeyiydi. Dönen ve dönmeyen bütün Ezidilerin de koruyucusuydu. Ama Hamidiye ile birlikte bilindiği gibi Hacıhıdırlar türedi ve onunla birlikte Aligor'deki Kılıç ailesi devlet tarafından öne çıkarıldı. Bu son Dına aşiretin birlik havasının da yıkımıydı. *Altı çizilen anlatım, Berazan Kürt Federasyonu ve sonrasında oluşturulan Berazan birliği içinde Ezidi Kürtlerin asimilasyonlarının siyasi nedenidir. Bu açıklama Begê mitosunun alt yapısının yani ekonomi-politik zemininin dayandığı politikadır da.*

Sözü tekrar Halil Bey'e veriyorum.

'İki babamın amcası da Hamidiyeler tarafından öldürüldü. Böylece aile parçalandı. Son çaba olarak tıpkı mir ailesi gibi eski konumlarını kazanmak yanılığısıyla İTC'ine yanaşmışlar, sonra Fransızlara karşı bölgede liderlik yapmışlar ama bunun arkası gelmemiştir.' (bir çalışmamda bu konular çok detaylı olarak işleniyor)

Bu mitos feodal toplumda doğmuş ama kapitalist toplumda da yeni eklemelerle zenginleşmiştir. Bu bağlamda klasik bir efsane özelliklerini aşan bir efsane niteliğine bürünmektedir ele aldığımız mitoslaştırma. Travmalar sonucunda birey psikolojideki savunma mekanizmalarından olan hayallere sığınmanın toplumsal hafızadaki karşılığı, toplumun toplumsal olarak yaşadığı travmaları ödünlemesi olan efsaneleştirilmiştir. Tartışılan Begê mitosu endemik olarak Suruç-Aligör- Mishacerk ve oğlakçı köyünde yaşayan Ezidi Kürt halkının son 100 yılda yaşadığı travmaları ödünleme biçimidir.

Bu tarihi belgeler çalışmanın başka bir yerinde kullanılmalıydılar. Buraya konulmalarının nedeni Halil Bey in Berazanlarda katliamlar yapılmamıştır tezine farklı bir bakış getirmek içindir.

'1824 Cizre de Kürtler ve özelde de Ezidiler katliamdan geçirilirler. 2.Mahmut döneminde Tanzimatçı Mustafa Reşit Paşa burada 40 bin yezidi erkeği kılıncıtan geçirdi.' (Reşid Paşa Diyarbakır'ın ilerisindeki Kürtlere ve Yezidilere giderek kimini sert bir şekilde cezalandırmak suretiyle kimileriniyse de sulh yoluyla boyun eğdirerek Harput'a gelmişti. (Tarihi Belge 5)

Tarihi Belge 5. BOA., HAT. 376/20475B.

'Bu katliamın nedeni yarı özerk Yezdi aşiretlerinin buradan geçen İngiliz ticari kafilelerine saldırmaları, onları yağmalamalarıydı. Burada artık Osmanlıya vergi vermiyorlardı. Osmanlı buradan askerde alamaz olmuştu. Burada Panislavist akımında etkisi vardı.' (Hafız Paşa Diyarbakır ve Bağdat arasındaki Sincar dağında bulunan Yezidiler'in cezalandırılmaları suretiyle Bağdat'a ulaşımın önündeki engelin de kalkacağını düşünmekteydi. Tarihi Belge 6

Tarihi Belge 6. BOA, HAT. 373/20404.

'Ardında Bedirhanlar orada hakimiyet kurmak amacıyla kırım yaparlar. Yezdiler ikinci kez kırımdan geçirilir. İlk soykırımdan sonra bazı Ezidiler, Urfa ve kırsallarına

yerleşirler.(Karaköy, mishacerk, Aligör.) Bedirhanların kırımlarından sonra Urfaya kaçışlar hızlanır. Bu olayın urfada uzun süre yaşayan Ezidiler üzerinde çok olumsuz etkisi olur. Yezidiler korkar.Tabii ki bu olaylar yaşanmadan önce Ezidilerin belli bir kısmı İslam'a geçmişlerdi. Bu olaylar Ezidilerin büyük bir kısmının daha İslam'a yaklaşmalarına yol açtı. Tamamen Yezidi görülenler oldukça azaldı.' Bu süreçte paralel olarak devlet tarafından Urfa'nın kırsalında yaşayan Ezidilerin bölgelerine ve Cizreden kaçan Ezidilerin yeni kurdukları köylere medrese öğrencileri gönderilmeye başladı.' "Sultanın himayeleri sayesinde bir milyon yüz bin Yezidi'den oluşan mezheplerinin yanlış ve cehalet yolundan ayrılarak, hak yolunu buldukları"belirtiliyordu. (22) Bunun üzerine Musul vilayetinin belli köylerinde sakin yezidiler ile çeşitli din fırkalarına mensup olanların ibadet etmeleri için mescit ve okullar inşa edilerek gerekli kolaylığın gösterilmesi için harekete geçildi. '4 4.BOA., ..DH., 1297/1310S-53.

Bedirhanlar zamanındaki Ezidi katliamları için başka bir kaynakta da '... Cebel Sincar dağlarından farklı olarak, çoğunlukla tarlada çalışan rençberler olan Şeyxan Ezidileri askeri saldırılara karşı savunmasızlardı. Yerle bir edilen köylerin, öldürülen köylülerin, soygunların ve ırza geçilenlerin sayısı anlatımdan anlatıma değişmektedir. İçler acısı bir olayda, buğday tarlalarına giderek askerlerden saklanan bir grup genç kız, askerler ekini ateşe verdiklerinde cayır cayır yanmıştı...' denmektedir. (36)

Bu olaylardan yaklaşık 60 yıl sonra, 1892 yılında Avrupa'da yayınlanan Neus Wiener Abendblatt'ın Yezidiler'in din değiştirmesi hususunda Osmanlı Hükümetinin aldığı tedbirlerle ilgili makalesi hakkında düzeltme yazısı yayınlatılmıştı.Tarihi Belge 7 Tarihi Belge 7. BOA., HR.SYS., 186/34.

Halil Bey'in belirttiği gibi Berazan içindeki Ezidiler her ne kadar katledilmemiş ve kılınç yoluyla da İslam'a zorlanmamış olsalar da - bu ifade Halil beyin bir belirlemesidir, büyük olasılıkla da doğrudur- yukarıda verilen katliamlardan kaçan Ezidilerin belirli bir kısmı Urfa ve kırsalına sığınmışlardır. 1824 yılında Cizre'de 40 bin Ezidi erkek kılınçtan geçirilmiş, hemen ardından Bedirhanlar döneminde Ezidiler ikinci kez katliamdan geçirilmişlerdir. 21.11.2010 günü Mishacerk köyünde Haydar Cengizle yaptığım görüşmede Dina aşireti içindeki Ezidilerin bir kısmının, Bedirhanlar dönemimde yapılan Ezidi katliamlarından kaçan Ezidi ailelerinden oluştuğunu öğrendim. Haydar Bey Bedirhanların katliamından kaçıp Suruç ve kırsalına yerleşen bu ailelere Bedirkiler dendiğini de ekledi. (Şevket binici ya da bir başka köyü Suruç ezidilerini sayarken Muhsinin abisi ola bilir. 2 boydan söz etti. Mendikorlar ve reşikeler. Oysa BEDİRKİLER SONRADAN GELDİ) Yine aynı görüşmede Şengalde Pirkal adlı Ezidi bir kralın, Şengal'de görülen bir kuraklık sonucunda bazı beylerine kendi yakınlarını alıp sulak alanlara gitme emirini verdiğini bu beylerden birinin de adının Bedirhan olduğunu, Bedirhanın ailesi ve oğullarına da Bedirkolar dendiğini, Bedirkoların da Suruç ve kırsalına yerleştiklerini eklemiştir. Bu iki anımsamada büyük olasılıkla doğrudur. Çünkü Bedirhanların -buradaki Bedirhan'ın Pirkal'ın beylerinden olan Bedirhanla aynı kişi olmadığını, sadece isim benzerliği yaşandığını belirtmeliyim- 1824 yılındaki katliamından kaçan Ezidilerin bir kısmının Suruç ve kırsalına yerleştiğine dair başka köylü tanıklıkları da var. Aynı şey Bedirkilerin Şengal'den geldiklerine dair anımsama için de geçerli. Büyük olasılıkla Şengalden gelen Bedirkorlarla 1824 yılında Cizredeki Ezidi katliamından kaçarak

Suruç kırsalına gelen Ezidi aileler birbirleriyle kaynaştılar ve Dına aşireti içindeki Bedirki kolunu oluşturdular.

Varmak istediğim nokta Begê mitosunun oluşmasında; 1. 1824 Cizre Ezidi katliamından kaçan Ezidlerin 2. Bedirhanların yaptığı Ezidi katliamından kaçan Ezidilerin 3. Şengal'den gerek kuraklık gerekse her türlü Ezidi katliamından kaçan Ezidilerin de katkılarının olduğudur. Bu kadar büyük acılar yaşayan insanların çocuklarının ya da torunlarının Begê ile aynı yıllar da yaşadıkları düşünüldüğünde bu insanların tümünün **dönek** olması akla pek uygun görülmemektedir. Peki bu insanlar dönek olmadıysa dinsel kimliklerini nasıl korudular? Bunun yanıtı yüzyıllar boyu Alevi Müslümanların dinsel tapınmalarını Sünni İslam görünerek korumayı başarma yollarıyla aynı olduğu ortadadır. Bu bağlamda Begê mitosunu endemik özelliğini aşmakta daha genel bir mitos olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha doğrusu Begê mitosunu Urfa ve kırsalında yaşayan Ezidi Kürt halkının yaratımı olmakla birlikte Bedirhanların Ezidi katliamından kaçan Ezidilerle, 1824 Cizre Ezidi katliamından kaçan Ezidilerin de yaratımı olmaktadır. Yorumumuzu bir adım daha ileriye götürürsek Begê mitosundaki toplumsal hafızanın başlangıcı Begê'nin doğumuyla başlamamakta çok daha geri tarihlere kadar uzanmaktadır. Tam bu noktada tartışılan Begê mitosunun 1890-1960 yılları arasında Urfa ve kırsalında yaşayan Ezidi Kürtlerin bir savunma mekanizması olmasının yanın da 1824 Cizre Ezidi katliamı, Bedirhanların yaptığı Ezidi katliamları ve Şengal'deki Ezidi katliamlarının da savunma mekanizması olduğunu ileri süre biliriz.

Bunları yazmaktayken değerli Kürt yazarı Halil Güçlü'den bir mail aldım. Mailde bu mitoslu sosyolojik olarak benden çok farklı değerlendirdiğini gördüm. Halil Bey'in bu değerlendirmesini olduğu gibi aşağıda veriyorum.

Konuşan:Halil Güçlü

Yaş: 50

Meslek: Yazar 'Çılgınlığın Bin Yılı ' kitabının yazarı

Aşiret: Dına

Tarih: 19.04.2010

'Yapılması gereken itiraf

Begê için çalışmanın önemi, onun kısa bir süre içinde hiçbir iz bırakmadan sessizliğe gömülen acı dolu Ezidi halkının adına, tarihin şaşkın içinde, trajik yaşamının asıl öne çıkan tarafı aşırı masumiyetiyle mağrur ve mağdurluğunun yürek yakıcı cazibesidir.

Begê de tarihin bu çaresizliği içinde masumiyetini ancak davranışlarına yansıyan kişisel bir deliliğe vardırarak, onunla birlikte yokoluşa gömülen Ezidi halkın gözleri önünde bir serap gibi umarsızca dolanıp durmasıdır. En iyi şekilde onun farkında olmalarına rağmen hem onu yaşamışlar ve hem de din değiştirerek ondan yabancılaşıyorlar, onun şahsına gösterdikleri acıma ile aslında kendilerine acımışlardı. Hiçbir ciddi katliama uğramadan bütün Urfa – Suruç Dına aşiretin Ezidilerinin unutmaya terk edilmiş kendi geçmişlerin karşısında olan bu davranışların, şimdi çok acı veren tarafı, biçimi çok belirsiz bir efsane bile olamamıştır. Bu yüzden Begê'nin dramı belirsizdir. Ve Begê'nin davranışlarında o kendi benliğini koruma çabaları aslında utangaçça kendi geçmişlerini alaya alarak bir nevi o gönülsüz kimlik ve din değiştirme travmasının yoğun şiddetini hafifletmeye dönüktür. Ve dolayısıyla hem geldikleri son durumlarındaki emsalleri ile hem de uyanmış bir bilinç veya bütün bu yokoluş süreciyle birlikte süregelen bilinçaltında hissettikleri kendi özgür ve

özgünlüğüyle derin kimliksel kaynaklarına olan bağlıklarına karşı duydukları iki yönlü bir arsızlıktır.

****Begê gibi onlarca Ezidi kadının ölünceye kadar, din değiştirerek kendi geçmişlerini de küçük düşürmekle (yeni konumlarının meşrulaştırma ve kabul görme ve kendi kendilerini kabullenme süreci içinde) yaklaştıkları akrabalarına karşı tavizsiz direnişlerinden sadece bir tanesine, Begê ile ilgili olana çarpılan araştırmacı da aynı şaşkınlığı geçirmiş görünmektedir. Hem bu nedenle Begê'nin hikayesi ona çok çarpıcı gelmişken, hem de onun cazibesi araştırmacının gerek Begê ve gerekse onun benzerlerinin daha çok detaylı yaşamlarını ve dolayısıyla da o topluluğun yaşayan bir organizma olarak sosyolojik karmaşasının çözme de yetersiz kalmıştır. Ama bu topluluğun üstüne atılmış olan ölü toprağı da silkeleyerek çok müthiş ve sarsıtıcı bir çalışmayı başarmıştır. Böylece o, geçmişleriyle yüzleşmekten çekinen veya bir şekilde karşılaştıklarında ise başlarına gelenleri Begê'nini şahsında alaya alarak işi yüzüzlüğe vuran bütün bu **Dönmeler**'in yüzüne bir tokat gibi vurarak onlara kendilerini önemsetmeleri konusunda tarihi önemlerini göstermiştir. Böylece tarihte yazılmayan ve yazılı bir tarih geleneği olmayan bir halkın belleklerindeki kül yığınının altında belli belirsiz birkaç leke gibi iskeleti dağılan yaşamlarının geriye kalan izlerinin peşine düşen yazar, yine binbir güçlükle ortaya çıkardıklarıyla, bu sonuçların sorumlusu olan rejimin değil en başta yörenin bu tarihsel mağdurlarının üstüne can sıkıcı bir hayalet ortaya çıkarmıştır. Bu hayalet bizi çok rahatsız edecek. Ya Begê'yi bütünüyle reddedeceğiz ya da onun şahsında dönme tarihi içinde Begê'ye gösterilen o acımasız şiddet ve işkencenin mağdurları olarak aslında ondan daha bozuk ve dayanılmaz bir çılgınlık içinde yaşadığımızı kabul edeceğiz. Begê direndikçe daha çok kendilerinden rahatsız olan Dına Ezidileri o sıra, kendi cellatlarına biat ederek, kendi kimliklerini reddederlerken o olağanüstü durum içinde cellatlarına direnen bazı bireylerin davranışlara gösterdikleri bu tepki onlar için nasıl avutucu olabilir? Ve ayrıca bu rejimin sahipleri tarafından farklı davranışlara zorlanan her iki kesim için, kurbanlara kurban, yani bu insan etini insana yedirmekten başka ne olabilir ki?' Halil Bey'in bu görüşlerini saygıyla karşılıyorum. Bununla da yetinmeyip bu görüşlere sonuna kadar katıldığımı da ekliyorum. Bu tutumum kendimle çeliştığım yanılsaması yarata bilir. Oysa gerçek daha farklı, Ezidi Kürt halkının büyük bir kısmı Halil bey'in ifadesi ile **dönme** olarak varlıklarını sürdürüyor olsalar da oldukça az bir sayıda olan kimi Ezidi Kürtler ise kendi dinsel kimliklerini gizleyerek ve asla **dönme** olmadan Ezidiliğe sahip çıktılar/çıkmaktadırlar. Çıktılar demekteki kastım Begê'nin yaşadığı dönemde de Ezidiliğe sahip çıkan Dına aşiretinden Ezidlerin olduğunu da düşünmekteyim. Fakat bu sahip çıkma illegaldi. Yalnız bu insanlar Begê gibi mağrur, saf ve masum değillerdi. Bu yüzden dinsel kimliklerini gizliyerek yaşadılar. Bir yandan kendi benliklerini, kültürel kimliklerini gizliyerek yaşamakta, bir yandan da Begê'nin yaşadığı trajedisini önleyememenin suçluluğu içindeydiler diye düşünmekteyim. Ardından yaşadıkları bu suçluluğu telafi etmenin yoluna gitmişler, Begê'nin ölmünü tinsel olarak yücelterek – mistifikasyon- bir tür günah çıkarma hatta toplumsal bir arınma yaşama yolunu seçtiler, Begê'yi mitleştirerek. Özetle Dına aşiretinin Ezidileri Begê'nin trajedisine birbirine tamamen zıt iki farklı refleks göstermişlerdir. Bu çalışmanın öznesi doğaldır ki dönme olmayı seçmeyen ama dinsel kimliklerini de deşifre etmeyen Ezidi Kürt halkının toplumsal hafızasıdır. Yoksa yazar, Halil Beyin altını çizdiği dönme Ezidilerin toplumsal hafızalarını araştırma eylemine girmemiştir. (Bakınız sayfa 108 son paragraf, sayfa 109 ilk paragraf)**

Son Söz Yerine

"Yezidi'ye Arka Çıkmalıydık" adlı yaşanmış bir öyküyü Altan TAN'ın dilinden sizlerle son söz niyetine paylaşmak **istiyorum...**

"Dedemin dedesinin babası Hacı Hesene Bekro zamanında Midyat dağlarında zalim mi zalim, gaddar mı gaddar bir ağa varmış. Üstüne üstlük bir de Müslüman geçinirmiş şerefsiz. Bu it oğlu it zapt ettiği bunca bağ, bahçe, tarla yetmezmiş gibi komşu köyün, birkaç koyun ve keçisini otlatmak için kullandığı dere kenarındaki merayı da bostan yapmış kendine. Köylüler ne desin, boyun büküp eyvallah etmişler rezile.

Malum Midyat'ta Süryani, Yezidi, Müslümanlar birlikte yaşarlar. Kız alıp verme hariç dostluk, arkadaşlık ve ticaret devam eder aralarında. Sıcak bir yaz günü susuzluktan bunalan biri Müslüman, biri Süryani, biri de Yezidi üç arkadaş dere kenarına inmişler. Ellerini, yüzlerini yıkayıp kana kana su da içince biraz kendilerine gelir gibi olmuşlar. Üçü de güçlü kuvvetli aslan gibi delikanlılarmış.

Gözleri ağanın bostanına takılmış. Sağa sola bakmışlar kimseyi görmemişler. Nasıl olsa dere Allah'ın deresi, bostan da köyün ortak merası, birkaç salatalık, bir iki kavun-karpuz yesek ne olur deyip dalmışlar bostana. Müslüman Hasso kavuna, Süryani Gebri karpuz, Yezidi Carcuro da saldırmış domatese.

Daha ilk lokma ağızlarında iken kara vicdanlı Reşo ağa bitivermiş bostanın başında. Bir nara boğazında düğümlemiş alçağın. Birkaç saniye zarfında birkaç bin tilki dolaşmış kafasında.

Ulan demiş tam yalnız başına gelecek zamanı buldum. Her ne kadar aslan gibiysem de bu üç teres de zebellah gibi. Tek tek olsalar neyse ama üçüyle birden baş etmem zor. Bırakıp gitsem namımız beş paralık olacak, ne yapsam ne etsen diye düşünürken aniden bir şimşek çakmış kafasında.

Atılmış ortaya, dönmüş Yezidi Carcuro'ya, "ulan dinsiz kitapsız" demiş "hele bu Hasso benim Müslüman kardeşim, dinimiz, kitabımız, Allah'ımız Peygamberimiz bir. Malımız, mülkümüz, canımız kanımız ortak. Gebro desen İsa efendimizin ümmetinden bir dürüst Ehli Kitap, hiç olmazsa dini-kitabı belli, kestiği yenilir, sözüne güvenilir. Bunlara değil birkaç kavun-karpuz, bütün bostan helal olsun. Ulan peki sana ne oluyor be hey dört kitabın dördüne de inanmaz, camisiz, kilisesiz, imansız. Sen nasıl benim mülküne destursuz girersin" demiş, girişmiş zavallıya. Hasso ile Gebro derin bir nefes çekip şükretmişler. Azıcık da hoşlarına gitmiş ağanın sözleri. Ağa kafa, göz, ağız, burun demeden Allah ne verdiyse yapıştırmış, komaya sokmuş gariban Carcuro'yu.

Ağa Carcuro'yu halledince dönmüş Gebro'ya "ulan" demiş "biraz önce de söyledim. Hasso benim din kardeşim. Dinimiz, kanımız, malımız, canımız bir. Peki, sen neyin nesi oluyorsun? Doğru düzgün bir adam olsan bir Allah'ı üçe çıkarmaz, İsa efendimizi Allah'ın oğlu yapmazdın. Bir Müslüman'ın malını nasıl yersin? Yedim seni namussuz" demiş patlatmış yumruğu. Eşsek sudan gelinceye kadar dövmüş, dil derman güç takat bırakmamış biçarede.

Hasso iyice rahatlamış; "Hem canım, zalim-malim de olsa, ağa ne de olsa Müslüman, insan kardeşinin kıymetini bilmeli, ötekilerin iflahını kesti, bana bir şey yapmadı" demiş içinden.

Gebro'nun da işini bitirdikten sonra ağa dönmüş Hasso'ya "vay vay vay" demiş. "Seni gidi vicdansız, hele bunlar biri Yezidi, öbürü Hıristiyan. Din, iman, helal, haram bilmezler. Sen sözde Müslüman olacaksın, helali haramı bileceksin, benim malımı mülkümü muhafaza edeceksin. Kendin yetmezmişsin gibi bir de bu gâvurları takmışsın

peşine. Bostanıma girersin ha! Ulan ben seni gebertmeyeyim de kimi geberteyim. Seni telef etmeyeyim de kimi edeyim” demiş çökmüş böğrüne.

Gözünde fer, ağzında diş bırakmamış, kolunu kanadını kırmış, iflahını kesmiş Hasso'nun. Carcuro'dan da Gebro'dan da beter etmiş gariban Hasso'yu. Köylüler ertesi gün per perişan bulmuşlar üç arkadaşı. Yaralarını sarıp, su ekmek vermişler. “Kim yaptı? Nasıl oldu? Ne oldu? Üçünüz birden nasıl böyle dayak yediniz” diye soranlara Hasso; “Yezidi'ye arka çıkacaktık, Yezidi'ye arka çıkacaktık, Yezidi'ye arka çıkacaktık” demiş de başka bir şey dememiş. Bugün bile Midyat'ta Tur-u Abidin köylerinde üç-beş arkadaş birlikte yola çıktıklarında aksakallılar gençlere, “Siz siz olun Yezidi'ye arka çıkın, Yezidi'ye arka çıkın, Yezidi'ye arka çıkın!” diye üç kez seslenirler.”

Sonuç:

Halkın ortak hafızasında yazılmaya devam etmekte olan bu mitosa, hangi eklemelerin yapılacağı devletin Kürt politikasıyla belirlenecektir. Yalnız şurası kesindir ki Ezdi Kürt halkı, hangi gelişme olursa olsun elindeki bu silahtan asla vazgeçmeyecektir.

Begê ve Ben

Bu çalışma, Begê'nin beni dönüştürme süreci olarak da okuna bilir. Gümrük hanında yaşlı Ezidi Kürt köylüleri ile aynı masada oturmamın, yaşamımın yeni baştan kurgulanması olduğunu seziyordum galiba. Tanrının bir ironisi mi, yoksa Begê'nin yaşamla hesaplaşmasının yarım kalan finalini bitirme isteğimiymiş bu rastlantı, bilmiyorum. Gerçek olan tek şey araştırma ilerledikçe Begê'nin tüm ruhumu ele geçirerek kendisini bende yaşamaya başladığıydı. Yavaş yavaş Begê Samur'a dönüşürken, kendi benliğimi de kaybediyordum.

Her köylü anlatımında kendimi Begê'nin hemen yanında, onunla birlikte görüyordum. Onunla korkuyor, onunla ağlıyordum. Köy meydanında Begê'ye Ezidi olduğu için atılan her taş kafamı yarıyordu. **Aslında izlediğim kendi yaşamımdı.** Farkında olmadığım Begê'nin ben olduğumdu. Begê bendim. Doğduğum günden beri aynı şeyleri yaşamıştık onunla. **Sadece yaşam sahnesindeki repliklerimiz farklıydı.** Bu yüzden Begê Samur'u benimsemem onunla karşılaştığım o ilk anda oldu. Onu yalnız bırakmaya kalbim dayanamazdı. Ayrıca onun deneyimleri benden çok fazlaydı. Yaşama direnebilmek için Begê olmak zorundaydım da. Artık ben, ben değil, Begê Samur'dum. Zaman zaman aynı bedende yaşayan 2 insan oluyorduk. Bazen de ben tamamen yok oluyor sadece Begê olarak kalıyorduk. Önemli olan

dostum, yoldaşım, kader arkadaşım, artık benliğimin bir parçası olan Begê'nin, kendisini ölümünden 50 yıl sonra yeniden var etmek istemesi ve bunun için beni seçmiş olmasıydı. Tüm yüreğimi, ruhumu ve bedenimi ona vermekten bir an bile tereddüt etmedim. **Artık Begê Samur'um**. Çalışma ilerledikçe yavaş yavaş Begê'ye dönüşmenin doyumsuz hazzını yaşıyor, bu büyüünün gerçekten insan olabilme sorumluluğu öğrenmenin bir parçası olduğunu anlıyordum. Yaşamın gerçek sırlarından birisinin de kendimiz dışında bir başkası da olabilmek olduğu kanısındayım. Ben bunu başarabildiğimde gerçek anlamda insanlık sorumluluğunu üstlenmenin ne olduğunu anladım. Ben Begê Samur olurken Kürt halkı da oluyordum. Kürtleştikçe Kürt toplumunun acılarını daha iyi anlamaya başladım. Galiba ben Begê'yi var ederken, o da beni var ediyordu. Birbirimize dönüşürken toplumun acımasız, gaddar ve insafsız saldırılarından kendimizi koruyorduk.

Begê'ye çok şey borçlu olduğumu biliyorum. Tek tesellim kendisinin bana verdikleri karşısında benimde ona bir şeyler verebilmiş olduğumdur. Karşılıklı bir dayanışmaydı bu aslında. Ben onu kendi Kürt halkının benliğinde ölümsüzleştirecek, o da bana yalnız bir birey olarak toplumla savaşmanın yollarını öğretecekti. Sanırım her ikimiz de üzerimize düşenin fazlasını yaptık. Bu yüzden kimsenin kimseye diyet borcu yok. Begê ölümünden 50 yıl sonra kendini ifade etmek için benim bedenime ve ruhuma girmeyi istedi. Ben buna izin verdiğçe yaşamından ölümüne değin bir türlü anlatamadıklarını tüm insanlıkla paylaşma olanağı buldu. Ben de 40 yıldır yaşadığım acıları, toplumun acımasızlığını ve saldırganlıklarını anlatmak için bir türlü bulamadığım fırsatı bulmuştum Begê'nin kimliğine saklanarak. (Ben Begê miydim, ya da Begê ben miydi?) Zaman zaman Begê'nin bireyselliğine girerek toplumla konuşma şansını iyi kullanıyordum. Begê ben olarak **kendini**, Ezidi halkını anlatma olanağı bulurken eşzamanlı olarak da ben, Begê olarak Ezidi Kürt halkı olarak **kendimi** var edebilme olanağı buluyordum. Yaşamım boyunca beklediğim bir mucizeydi bu. Kendi payıma yalnız bir birey olarak artık daha güçlüyüm. Begê'den öğrendiğim çok şey var. Bireysel direnişin aslında tüm insanlık adına yapılan bir onur mücadelesi olduğunu çok iyi kavradım. Yalnızlık korkutmuyor artık beni. Ölene kadar Begê kalbimde çünkü. Ona bana verdiği bu güç için ne kadar minnettar olsam az. Üstelik bu çalışma boyunca yaşadığım bir çok anı da benimle. Urfa'da tanıştığım Bedirhan adlı Kürt arkadaşın, bir akşam üstü beni bir kaffeye götürüp, saatlerce sohbet etmesini yaşamım boyunca unutmayacağım. Sözleriyle benliğimi soyarken 'senin en baştan Begê Samur olduğunu biliyordum' demesi, yaşamımın en anlamlı paylaşımlarından biri olarak kalacak. Ya Viranşehir Oğlakçı köyünde 80 yaşındaki Zeliha Yüksel'in Begê'yi anlatırken gözlerindeki insani merhameti unutmam mümkün mü? Görüşmenin sonunda torununun kulağına Kürtçe 'ben bunları anlatıyorum sonra kötü bir şey olmaz değil mi' derken, insan olarak onun bu durumu karşısında yaşadığım çaresizlik ve sızıyı unutmam mümkün mü? Ardından kendisine sarılmama izin vermesini unuta bilir miyim? Yüreğimin bir parçasını kendisinde bıraktım. Araba hareket edip uzaklaşırken bana el sallaması karşısında yaşadığım mutluluğu anlatamam. Bu yaşlı Ezidi Kürt kadınının var oluşuna tanık olmanın getirdiği insani sorumluluğu benliğime kazıdım. Sabri Bilgin'le konuşurken 'hala insanlar köyümüze gelip Begê Samur nerde onu göre bilir miyiz diyorlar. Hala onun yaşadığını zannediyorlar. Ölümü üzerinden 50 yıl geçmiş olmasına rağmen köyümüzün imajını hala 'o' belirliyor' dedikten sonra dakikalarca kahkahalar atıp gülmemiz hala aklımda. Cindi Samur'un hayattaki tek oğlunun yemek yemeden evlerinden ayrılmama izin vermemesini, yan yana yemek yerken birbirimize yoğun bir yakınlık duymamızı nasıl unuta bilirim. Bu Kürt evinin sakinlerinin yemeklerini benimle paylaşmalarını, hafızamın bir kenarına not ettim. Bu sıcak insanlara

sevgilerimi yolluyorum. İslim Binici'nin eşi Halil Binici ile karşılaşp göz göze geldiğimizde, gözlerindeki binlerce yıllık Kürt köylülerinin saflığını gördüğüm 'o' an, o kadar saf, insancıl, sevgi dolu, kötülüğünün ne olduğunu bilmeyen, tamamen insan olan, yalın kişiliği karşısında yaşadığım utancımı unutamam. Eğer Kürt halkının görüntüsü bir insan yüzünde anlatılmak istenseydi, bulunabilecek insanlardan biri de kuşkusuz Halil Bey olurdu. Kürt halkını onun ceylan ürkekliğinde anladım. Onun asil ruhu karşısında yerlere kadar saygıyla eğiliyorum. Bir Kürt arkadaşın her türlü farklılığın bir renk olduğunu söylemesi ve beni Diyarbakır'a davet etmesi yaşamımın en büyük onurlarındandır. Mertliği ve dürüstlüğü öğrendiğim sevgili Kürt dostlarım Hikmet Evin'e, Mehmet Işık'a ve Nureddin Polat'a da buradan selam olsun.

Birbirimiz olmaya cesaretimiz oldukça yaşamı dönüştürme olanağımız o denli fazla oluyor galiba.

Begê ve benim şiirim:

Her çağda toplumun sınırlarında yaşadık
belki
bir
marjinaliz
kimseler duymadı sessiz çığlıklarımızı
çoğunluğa bir türlü benzeyemedik, hep aykırıydık
görünmez duvarlar örüldü yaşamla bizim aramızda
suçlunun kim olduğu kimsenin umurunda değildi
bu yüzden yaşam boyu beraat edemedik

Bunları yazarken günlerdir soğuk ve küçük evimde yapayalnız olduğumun ayırımına varıyorum. Haydar Cengiz gibi gapten gelecek olan Begê'yi beklemeye karar veriyorum. Yatağa uzanıp gözlerimi kapıyorum. Yıllardan 1940. Mishacerk köyünün yarı Ezidi- yarı Müslüman bir Kürt çocuğuyum, yanımda Ömer Kutlucan'ın yengesi Perihan Ercan ve onun çocukluk arkadaşları var. Hepimiz 7 yaşlarındayız. Gökyüzü eflatun bir renge boyalı. Aylardan Temmuz. Sıcak mı sıcak bir Urfa yazı. Güneş yeni batmış olmasın rağmen hava oldukça bunaltıcı, bu yüzden bütün gün evlerden dışarı çıkamamış, hiç oyun oynayamamışız. Can sıkıntısından patlıyoruz. Birden köyün girişinde Begê'nin Ezidi Kürt köyü olan Zeki köyünden dilencilik yapmaktan döndüğünü görüyor, çığlık çığlığa koşarak Begê'nin yanına geliyoruz. Ellerimiz havada ho ha ho ha Begê gelmiş diyerek bağıyor, onun etrafında dönerek dans etmeye başlıyoruz. Üzerimde dizlerimi kapatmayan kısa pantolonum var. Tüm çocuklar yandan bağcıklı naylon yazlık ayakkabılarını giymişler. Benin ki mavi. O kadar mutlu oluyoruzki. Begê kendisine gösterdiğimiz bu sıcaklık karşısında duygulanıyor. Ardından hemen yanibaşında duran Perihan'ın saçlarını okşuyor. İşte o anda Perihan'dan müthiş nefret ediyorum. Perihan'ı itip düşürmek, Begê'nin dikkatini çekmek istiyorum. Hızlıca Perihan'a yaklaşırken çamurdan ayağım kayıyor ve yere düşüyorum. Üstüm başım çamur oluyor. Dizim kanıyor. Kan bacağımdaki çamura karışıyor. Canım acıyor. Öfkemden ağlıyorum. Sonra Begê geliyor. O anda bütün çocuklar donuyor. Köy donuyor. Canlı olarak sadece Begê ve ben kalıyoruz. Begê bana göz kırpmıyor. 'Bak herkese büyü yapıp onları dondurdum. Sadece ikimiz kaldık' diyor. Ardından 'üzülme seni seviyorum' diyor. Elleriyile saçlarımı okşuyor. Sarılıyorum ona. Bırakma beni diyorum. Bırakma... Beni bırakma... Çok korkuyorum diyorum. 'Hep yanında olacağım söz' diyor. Ben de ona hep Perihanı sevdiğini söylüyorum. Kıskançlığımdan bir daha Perihan'ın saçlarını okşama emi

diyorum. 'Üzülme' diyor 'okşamam'. Dizimdeki acıyı unutuyorum. Beni kucağına alıyor. Kimseler görmüyor. Yaşım 7. Bir anne şefkatiyle evime getiriyor. Yatağıma uzatarak üstümü örtüyor. Kulağıma binlerce yıllık bir Kürtçe ninni söylüyor. Sesi benliğimdeki acıyı alıp götürüyor. Uyuyorum....Rüyamda uyuyarak rüya görüyorum. Sünni Kürt imamlar Oğlakçı köyüne kepçelerle geliyorlar. Tüm Ezidi mezarlarını kazıp, sırt üstü yatan Ezidilerin naaşlarını kibleye çeviriyorlar. Ardından bana yaklaşıp 'Begê'nin mezarını bulamadık sen biliyor musun?' diyorlar. Begê'nin mezarı üzerine yemin ederim ki Begê'nin mezarını bilmiyorum (Kürtçesini yaz) diyorum. Zalim imamlar geri dönüp gidiyorlar. Kendimi Derwişi Abdi gibi Ezidi bir kahraman olarak görüyorum. Yaşadığım sürece Begê'nin mezarına hiç kimseler yaklaşamayacak diyorum. Rüyamın içindeki rüyadan uyanıyorum. Odamın penceresinden Begê'yi görüyorum. Dışarıda abisinin Müslüman olan karısı Zeho'yla tartışıyorlar. Zeho Begê'nin saçlarını çekiyor, tüm köylüler seyirde. Herkes Begê'nin dayak yemesinden memnun. Begê'nin yeğeni Ali de annesine yardıma geliyor. Bir iki tekme de o vuruyor Begê'ye. Sırtıma ağırlar giriyor. Son bir çabayla Begê ayağa kalmaya çalışırken Zeho, arkadan yaklaşıp onun boynundan tutup sırt üstü yere düşürüyor. Yerdeki ucu sivri kalas Begê'nin sırtına giriyor. Her yer kan. Köylüler arenada kavga eden iki gladyatörün ölümüne savaşını izleyen Roma'lılar gibi zevkten çığlıklar atıyorlar. Kavganın sonunda Begê'nin yenilmesinin huzuruyla herkes evlerine çekiliyor. Köy meydanında bir tek Begê var. Dışarıya çıkıyorum. Begê kendisine doğru geldiğimi görüyor. Gözlerindeki çaresizliği ve yalnızlığı görüyorum. Önce saçlarını okşuyorum. Ardından yarasını sarıyorum. Begê hiç konuşmuyor. Ağzı burnu kan içinde. Saçları darmadağın. Dakikalar sonra bana yaslanarak benim gibi yalnız yaşadığı evine geliyoruz. Onu yatağına yatırıyorum. Yorganının her köşesinde pirozonlar var. Şekilleri beynime kazıyorum. Begê'ye, 'korkma ben senin yanıdayım' diyorum. Gülümsemeye çalışıyor. Hadi uyu diyorum. Merhametle saçlarını okşuyorum. Ardından anneannemim küçükken bana anlattığı Arapça bir masalı ona Arapça anlatıyorum. Anında uyuyor. Masalın sonunda köylü kadın bir melek olup gökyüzüne uçuyor. Tam bu noktayı anlattığımda yüzünde bir gülümseme beliriyor. Arapça anlıyor mu acaba diyorum. Evet anlıyorum diyor Kürtçe. Ben onun Kürtçe konuşmasını anlamama şaşırıyorum. Gözlerimi açtığımda Bedirhan'ı baş ucumda görüyorum. 'Uyan sana senin öykünü anlatacağım' diyor. Korkuyorum. 'Korkma bunu sadece ben biliyorum' diyor. 'Yaşamla yarım kalmış hesaplaşmanı bitirmek için Begê'yi seçtin' diyor. 'Aslında Begê sensin' diyor. Sus lütfen konuşma bunu kimseye söyleme diyorum. O konuştuğunda tüm benliğim çırıl çıplak ortaya çıkıyor. Bedirhan'a sarılmak istiyorum, kendini geriye çekiyor. 'Günlerce Yaşar Begê'yi bu kadar yoğun nasıl anlaya bildi diye düşündüm. Bu sorunun yanıtını bulmak için Yaşar gibi olmalıyım dedim. Ve ben Yaşar oldum' diyor. 'Ben Yaşar oldukça Begê de oluyordum. Sonunda Begê'yi Yaşar'ın anlattığı gibi anlamayı başardım' diyor. Yalvarmaya başlıyorum. Yeter konuşma diyorum. Ben Begê'yi anlayıp yaşarken Begê oluyordum, Bedirhan da beni anlamaya çalışırken hem Yaşar hem de Begê oluyordu. Ben Begê'yi kapsarken o her ikimizi de kapsıyordu. Benden çok zeki idi. Senden çok korkuyorum dedim. Yaşamımda ilk kez beni aşan biriyle karşı karşıya gelmiştim. Ve tamamen çıplaktım. Bedirhan ruhuma girmişti. Bedirhan ben olmuştu. Bedirhan ben olurken aynı zamanda Begê de olmuştu. Gizemim kalmamıştı. Bedirhan Begê'yi keşfetmenin yolunu öğrenmekle kalmamış, beni de keşfetmişti. İşte o an mutluluktan uçuyordum. Sonunda yalnız değildim. Artık beni de anlayan biri vardı. Sonunda Bedirhan'a sarıldım. Bedirhan sıcacık gülümsüyor. Ben Begê olup Kürtleşirken, Bedirhan da ben olup marjinal oluyor. Artık yalnız değilim. Göz kapaklarım kapanıyor. Bedirhan 'çok yoruldu artık uyu' diyor. Hemen rüyalara

dalıyorum. Begê'yle beraber açık görüşün olduğu gün feribotla adaya geçiyoruz. **Rüyalarındaki şahısların gerçek yaşamla ve gerçek kişilerle ilgisi yoktur ifadesini nereye eklemliyim.** Ellerimizde kırmızı karanfiller. Jandarmalar üzerimizi arıyorlar. Görüşme salonunda sadece 'o' oturuyor. Begê'ye 'tanıdın mı?' diyorum. 'Hayır' diyor. Senin için yıllardır mücadele ediyor diyorum. Ayağa kalkıp, Begê'yi selamlıyor. Birlikte oturuyoruz. Birkaç dakika ölüm sessizliği yaşıyoruz. Sonun da sessizliği 'o' bozuyor. 'Senin 'Kürtlerin anası' olduğu biliyorum. Aramıza hoş geldin. Bundan sonra hiç kimse seni dinin yüzünden aşağılayamayacak, bundan emin ola bilirsin' diyor. Begê büyük bir olgunlukla 'sadece ben değil ezilen hiç kimse aşağılanmasın' diyor. Kalkıyoruz. Dışarıda yağmur.

Yürüken, 14.Ağustos.2009 günü Urfa sokaklarında Kürtçe yazılmış 'hepimiz Ezidiyiz' pankartlarla eylem yapmak için hiçbir Kürt arkadaşı yanımda bulunmadığından söz ediyorum. 'Son 3 yıldır Kuzey Irak Şengal'de Ezidi Kürtlere yönelik intihar saldırılarından haberim var' diyor. 'Seni bu eylemde yalnız bırakmaları tuhaf' diyor. Ben de ona bir çok Kürt arkadaşın 'Kürtlerin onca sorunu varken Ezidi Kürt'lerin sorunlarına mı sıra geldiğini' söylediklerini iletiyorum. Acı çektiğini yüzünden anlıyorum. Uzun süre konuşmuyor. Üzülme diyorum. Sistemim Ezidi kimliğini yok sayma politikalarına karşı Mishacerk'li köylülerinin bastırılmış belleklerinde attıkları şizofrenik çılgınlıkları ben duydum diyorum. İlk önce ben duydum. Duydum ve Zübeyir arkadaşına anlattım diyorum. Biraz rahatlıyor. Yanağımı okşuyor. Yoruldun diyorum bir kafede oturuyoruz. Biliyor musun seni anlayabilmek için İsmail Beşikçi'den de yardım istedim diyorum. Hem şaşırıyor hem de mutlu oluyor. Selam söyle ona diyor. 'İsmail Bey'e selam söyle' der demez ona anlatacaklarım boğazımda düğümleniyor, onun duymayacağı bir şekilde; İsmail Bey'den senin için yardım almaya 4. ve son kez Ankara'ya gittiğimde Beşikçi'nin bana yabancılaştığını hemen anlamıştım. Artık bana yardım etmekten kendini alıkoyuyordu. Urfa'daki bazı Kürt devrimcileri (!) kendisini benim hakkımda bilgilendirmişlerdi, yaşadığım en büyük işkencelerdendi o günkü görüşme. Dışarı çıktığımda Urfa'dan Ankara'ya benimle gelen Viranşehir'li Ezidi arkadaşların suratlarına bakamıyordum. Midemde fırtınalar koparan kasılmalar vardı. İsmail Bey kibarlığını bozmadan bundan sonra yardımcı olamayacağını çok iyi anlatıyordu. Senin elinden tutmasaydım o anda yere düşebilirdim. Arkama baka baka Urfa'ya geri döndüm. Urfa'ya dönünce sendikaya uğramış, orada karşılaştığım devrimci(!) bir Kürt(!) arkadaşın suratında iğrenç bir gülümsemeyle 'ne oldu, Beşikçi sana artık yardım etmiyor, değil mi?' cümleleri ile karşılaşıyordum. İşte tam bu anda seni çok iyi anlıyordum. Mishacerk köyünde 1940'larda her gece ayrı bir evde toplanırdı köylüler. Sohbet etmek, masal anlatmak, kaynaşmak için. Sadece sen bu haklardan yoksundun. 2009'un Urfa'sında sendikada da sadece benim söz hakkım yoktu. Hiç unutmuyorum 2009'da Temmuz ayının bunaltıcı sıcağında çarşıda işimi bitirip biraz soluklanmak için sendika binasına girmiştim. Salondaki klima bozuktu. Örgütlenme sekreterinin odasındaki tek klima çalışıyordu. İçeride 2-3 Kürt öğretmen de klimanın altında serinliyorlardı. Yanlarında durdum. Terler beynimden akıyordu. Beni görür görmez bir telaşla dışarı çıktılar. Hani senin yanında da kimse durmak istemezdi ya, işte öyle. Dehşet bir yönetici sendikada çalışan işçiyi bulduğum odaya yollayarak klimayı kapattırdı. Soluk alamıyordum. Hastaydım. İşçi 'fazla elektrik gidiyor' dedi. Sadece bendim fazlalık sendikada. Bedirhan 'aslında Begê sensin' derken çok haklıydı. Ben sendim. Sadece repliklerimiz farklıydı. İçimden geçenleri anladın değil mi? Diyorum. Gözlerindeki merhameti görüyorum. Biliyor musun beni sadece sen anlıyorsun diyorum. Beni kucaklıyor. Bir tanrının merhameti benliğimi sarıyor. Sana tapıyorum diyorum. 'Yoruldun yeter konuşma' diyor. Gözlerimi açıyorum. Hala yatağımdayım.

Allah kahretsin uyandığında bu sefer Bedirhan yok. Bedirhan yoksa tekrar uyurum diyorum. Gerçek dünyadan Begê'nin nefret ettiği gibi nefret ediyordum. Yeniden uyuyorum. Bu sefer Begê ile birlikte iydi adlı keçisi de yanımda. Hep beraber Aligör'e dilencilik yapmaya gidiyoruz. Begê 'umarım yolda hiçbir Müslümana rastlamayız' diyor. Nedenini anlamıyorum. Aligör'e varıyoruz. Herkes alış veriş derdinde. Bir süre sonra bir köylü Kürtçe 'eyvah kolçiler geliyor' diye Kürtçe bağırıyor. Bütün Kürt kadınlarında bir korku bir telaş. Sağa sola kaçışıp saklanmaya çalışıyorlar. Kolçiler köyün meydanına geldiğinde saklanmayı başaramayan 2 Kürt kadını yakalayıp, başlarındaki Kofileri alıyorlar. Köylüler evlerinin içinden pencerelerden korku dolu gözlerle olanları seyrediyorlar. Saklanmaya gerek duymayan, kaçmayan tek kadın Begê. Onunla müthiş gurur duyuyorum. Kadınların başlarındaki Kofileri ayaklarının altında çiğniyor kolçiler. Birden bir kolçinin gözü Begê'nin başındaki kofiyeye takılıyor. Ben ve iydi korkudan Begê'nin arkasına saklanıyoruz. Kolçi nefret dolu yüzüyle bize yaklaşırken arkadaki kolçilerden biri 'bırak onu delinin teki zaten ' diyor. Kofiyi taşıya bilen tek kadın olma onuru Begê'nin oluyor. Kolçiler Aligör'ü terk edince bütün köylüler evlerinden dışarıya çıkıyorlar. Yaşam kaldığı yerden devam ediyor. Satıcıların sesleri köyün diğer ucundan duyulmaya başlıyor. Saat sabahın 9'zu. Tam o anda **edebiyatçı** Şevket Binici bizi görüyor. Şevket bey 10-11 yaşlarında. Begê çocuk Şevketi görünce korkudan eli ayağı titriyor. Kolçilerden korkmayan Begê'nin küçük bir çocuktan korkmasına anlam veremiyorum. Şevket'in yüzünde sinsi bir sırıtma var. Yavaşça yanımıza yaklaşıyor. Ardından bir hamleyle etrafımıza bir çember çiziyor. Begê'nin hiçbir zaman bu kadar yılgın ve yenik olduğuna tanık olmadığımı kavriyorum. Korkunç bir şey oldu diye içimden geçiriyorum. Etrafımıza çizilen çemberden çıkmaya çalışırken kafamı bir duvara çarpıyorum. Felaketi o an anlıyorum. Şevket etrafımızı görünmez bir duvarla örmüştü. Yaşamımda ilk kez bu kadar çaresiz ve bu kadar zavallı bir duruma düşmüştüm. Şevket iğrenç bir gülümsemeye bize eziyet etmenin zevkini çıkarıyordu. Begê çığlık çığlığa ağlamaya başlamıştı. Aylardan Temmuz olduğundan hava çok sıcaktı. Susmaya başladım. Karşıda gürül gürül akan köyün çeşmesine yöneleyim derken, kafamı görünmez duvara tekrar çarptım. Kahvaltı yapmadığımız için hepimiz aç ve susuzduk. Saatler geçtikçe etrafımızda köylülerin toplanıp bizleri bir sirk hayvanı izler gibi izlediklerini gördüm. Aralarında Kürtçe konuşarak ' Begê bu sığağa dayanamaz birazdan çemberden çıkar' diyorlar. Begê çömelmiş bir vaziyette oturmaya devam ediyor. Ne köylüler Begê'nin çemberden çıkmasına tanıklık etme isteğinden vazgeçiyor ne de Begê çemberden çıkmaya yelteniyor. Korkunç bir sinir harbi. Suruç'un, Aligör'ün, Mishacerk'in bu Ezidi son insanının da Müslümanlaştırılması tüm toplumun ortak isteği. Sünni Kürt toplumu bunu sağlamak için Begê'ye yapmadığını bırakmıyor. Saatler geçiyor. Herkes Begê'nin sığağa, susuzluğa ve açlığa dayanamayıp çemberden çıkmasını sabırsızlıkla bekliyor. Begê sonunda yenilecek, çemberden kendi isteğiyle çıkarak dininden de dönmüş olacak. Böylece Suruç ve kırsalında bir tek Ezidi Kürt kalmamış olacak. Saatime bakıyorum saat 13.00. Güneş tam tepemizde. Meleke Tavusa dua ederek Begê'ye güç vermesini istiyorum. İşte o an Begê birden ayağa kalkıyor. Şevket'in yüzündeki iğrenç gülümseme yerini heyecana bırakıyor. Tüm köylüler pür dikkat. Herkes nefesini tutmuş. Bir ben panikliyorum. Galiba Begê çemberden çıkacak diyorum. Hüngür hüngür ağlamaya başlıyorum. Ama Begê çıkmıyor. Köylülerin yüzünde anında bir üzüntü, bir yenilgi kendini gösteriyor. Ağlamayı bırakıp bu sefer ben iğrenç bir gülümsemeye onlara bakıyorum. Saat 14.20. Begê'nin bu kadar işkenceye dayanma gücünü nerde bulduğunu anlamıyorum. O anda Begê'nin dudaklarından Kürtçe dua dizelerinin döküldüğünü görüyorum. Artık Kürtçeyi bir Kürt kadar iyi konuşup anlıyor olmama rağmen

Begê'nin Ezidi dininde yaptığı dualarda kullandığı Kürtçeden hiçbir şey anlamıyorum. O anda köylülerin arasından tanıdık bir yüz gözüme çarpıyor. Bu sayın Beşikçi'nin ta kendisi. 'Begê'nin Kürtçe dua ederken kullandığı Kürtçe dilini sadece sen değil, doğuştan Kürt olan herhangi bir Kürt'te anlamaz.' Diyor. İsmail Beşikçi'ye peki neden sayın hocam?' diye sorduğumda; 'çünkü Zerdüşi/Ezidi dininde yapılan dualardaki Kürt dili antik Kürtçe'dir. Nerden baksan bu dil en az 7000-8000 yıllıktır.' Diyerek cevap veriyor. İsmail Beşikçi'ye 'şimdi Begê 7000 yıllık Zerdüşi Kürt kimliğinin/kültürünün son temsilcisi mi? Yani diyorum. 'Suruç için diyorsan evet. Ama Suruç dışında bu kültürü yaşatan insanlar da günümüz de hala var' diyor. Derin bir nefes alıyorum. Neyse ki bu kültürü sonsuza değin kaybetmiş değiliz. Ruhumda büyük bir dinginlik. Açlığı da susuzluğu da unutuyorum. Değerli Hocam sizi yordum. İnanın bu bilgileri kendim içim değil insanlık için sizden istedim diyorum. Hocam bu sefer samimiyetimi anlıyor. Hocamın elini öpüyorum. 'Geç kaldım Yaşar, gitmem gerek' diyor. Vedalaşıyoruz. 'Ankara'ya geldiğin de beni ara' diyor. Mutluluktan uçuyorum. Saat: 16.40 Köylüler bu sefer de Begê'nin Kürt inadını yıkamayacaklarını anlıyorlar. Begê tüm köylülere , Gu rî Bavı Wekıro (Babanızın sakalına bok süreyim), Kırre Keré (Eşek oğlu eşek) şeklinde küfür etmeye başlıyor. Köylüler bunun üzerine yavaş yavaş dağılıyorlar. Ardından Begê'nin yeğeni Bekir beliriyor karşımızda. Elleriyle çemberi siliyor. Kurtuluyoruz. Aligör'lü köylüler umduklarını bu sefer de bulamıyorlar. Geç olduğu için birkaç evden dilenip, biraz bulgur biraz da ekme alıyoruz. Biz köyden ayrılmak üzereyken Hamidiye kaymakamı Reşiti Haçhıdır köye giriyor. Bütün köylüler korkudan bir dakika içinde evlerine kapanıyorlar. Çoğu evlerindeki peynirleri, ekmekleri ve buğdayları daha önceden kazdıkları gizli çukurlara gömerek saklıyorlar. Reşiti Haçhıdırın askerleri köylülerin evlerini tek tek arayarak buldukları yiyecekleri topluyorlar. Ardından topladıkları bu yiyecekleri Milli aşireti reisi Brahim paşaya yolluyorlar. Begê ekmeklerin bir kısmının kofisinin içine saklayarak kofiyi başına geçiriyor. Buğdayları da yırtık pırtık olan giysisinin iç kısımlarına saklıyor. Reşiti Haçhıdır yolumuzu kesiyor. Gözleri Begê'nin keçisi İydi'de. Ben ve Begê İydi'yi onlara vermemek için var gücümüzle direniyoruz. Atlı askerlerden bir kaçı ayaklarıyla bizi tekmeliyor..Bir tanesi Begê'nin suratına indiriyor tekme. Yere düşüyoruz. İydi'yi elimizden alıyorlar. İydi acı acı meleyerek bizden yardım bekliyor. Ne ben ne de Begê ayağa kalkamıyoruz. Kan ter içinde uyanıyorum. Bu sefer ablam yanımda. Ona tüm rüyamı anlatıyorum. Begê'nin gün boyu çember içinde kalmasını anlattığım an, benim için getirdiği sıcak ıhlamur bardağını yere düşürüyor. Bardak kırılıyor. Benim o kadar çok etkilendiğimi fark ettiğinde 'üzülme bardağın ne önemi var' diyor. 'Korkma ben yanımdayım. Hem Begê kendisini koruya bilir' diyerek ekliyor. Hayır diyerek karşı çıkıyorum. Ben olmazsam o yalnız kalır. Ne olur olmaz onun yanında olmalıyım, diyorum. Ablam 'kalk artık işe geç kalacaksın' diyor. Kahvaltımı yapıp Harran Üniversitesi Osmanbey kampüsüne gitmek için memur servisine biniyorum. Yanına oturduğum arkadaş bana 'Üniversite de herkes senin deli olduğunu söylüyor ama ben senin gerçekler karşısında bu kadar çok etkilendiğini biliyorum. Onların görmediğini gördüğün için onlar senin deli olduğunu düşünüyorlar' diyor. Ardından 'sistem kendi aleyhine olabilecek düşünceleri ortaya çıkaran herkese deli der' diyor. Sovyet Rusya'da rejim muhalifleri hep akıl hastanelerinde tutulmuştur. İsrail kendi gizli servisinin neler yaptığını anlatan bir gazeteciye akıl hastanesine tıkmıştır' diyor. Eğer sen de sistem aleyhine bu kadar çok fazla gerçeği araştırırsan, gayri resmi tarihi ortaya çıkarırsan seni de akıl hastanesine yollarlar' diyor. Servisten iniyorum.

Eve döndüğümde ablamın İskenderun'a gitmek için hazırlıklar yaptığını görüyorum. Vedalaşıyoruz. Ablam otogara gitmek için taksiye biniyor. Taksi birkaç

dakika içinde gözden kayboluyor. Ardından Bedirhan'ı arıyorum. Cebi sürekli kapalı. Ona ulaşamıyorum. Yorgunluktan kendimi yatağa atıp, yeniden uykuya dalıyorum. 2008 yılının Ağustos ayında Kuzey Irak Şengalde Ezidi bir Kürt köyündeyim. Gözüme bir düğün alayı geliyor. Damat Ezidi Kerhxin, eşi ise Ezidi Şaré. Birkaç saat önce evlenmişler. Evlerine giriyorlar. Yatak odasında göz göze geliyorlar. Kerhxin dünyanın en güzel kadınıyla evlendiğinin farkında. Her ikisi de sabırsız. Şaré biraz çekingen. Ne yapacağını bilmiyor. Zaman kazanmak için 'biraz yiyecek hazırlayayım' diyor. Kerhxin hiç konuşmuyor. Sadece gözleriyle karısının her devinimini dikkatlice izliyor. Gözleri bir an karısının dolgun kalçalarına geliyor. Şaré'nin her adımında vücudunun her salınımından çılgınca tahrik oluyor. Karısının saçları kalçasına kadar uzun. Dakikalar geçiyor. Şaré'nin saçları terden yanaklarına ve boynuna yapışıyor. Bu görüntüsü bir erkeği ölümüne tahrik edebilir. Yoruldukça dolgun göğüsleri bir inip bir kalkıyor. Kerhxin beklemekten çılgına dönmek üzere. Bir kaplanın avını yakalamak için sabırla beklediği o son anı bekliyor. Şaré son kez yanından geçerken arkadan ona sıkı sıkı sarıyor. Bir ceylanın korkudan kalbi nasıl atarsa Şaré'nin kalbi de öyle atıyor. Korku ve heyecandan boğazı kuruyor. Kerhxin, Şaré'nin gelinliğini elleriyle yırtıyor. Bir çırpıda karısını soyuyor. Şaré'nin korkudan dili tutulmuş. Sırtında kocasının göğsünü hissediyor. Sırtı kor bir ateşle dağlanıyor. Kerhxin'nin elleri dolgun göğüslerinde. Göğüsleri bir ateş parçasıyla yanmakta. Kerhxin bir çırpıda karısını kendine çeviriyor. Dudaklarına yapışıyor. Şaré yaşamında ilk kez öpüşmenin verdiği sarsıntı ve hazla bayılmak üzere. Dakikalarca nefes alamıyor. Yaşamında ilk kez cinselliği keşfetmenin korku ve hazzını aynı anda yaşıyor. Göz açıp kapayana kadar Kerhxin de çırılçıplak kalıyor. Şaré'yi yatağa yatırıyor. Gözleri önünde Afroditi bile kıskandıracak bir güzellik yatıyor. Karısının üzerine yavaşça uzanıyor. Şaré'nin bacakları arasında demirden sert, güneşten sıcak Kerhxin'nin erkekliği. Erkek bedeninin dayanılmaz büyüüne tanık olan Şaré'nin kalbi, yerinden çıktı çıkacak. Doğanın kendisine verdiği kadınlığın ne olduğunu yavaş yavaş yaşıyor. İşte o an Kerhxin Şaré'nin içine giriyor. Şaré, insanlık tarihi boyunca tüm kadınların yaşadığı o korkunç acıyı çok büyük yaşıyor. Gözlerinden yaşlar sessizce yanaklarından göğüslerine iniyor. Şaré Kerhxin'ni tamamen içinde hissediyor. Hissettiği korkunç acı bir süre sonra yerini zevk ve acıya bırakıyor. Kocasının tonlarca ağırlığı altında kalıyor. Ardından Kerhxin Şaré'nin içine hızlı hızlı girip çıkmaya başlıyor. Şaré bu sefer de aldığı zevkten bayılmak üzere. Bir süre sonra Kerhxin binlerce yıllık Zerdüşî/Ezidi ulusunun tohumlarını Şaré'nin içine boşaltıyor. O an güneş bu iki insanı kutsuyor. Her ikisi de böyle iç içe girmiş olarak, sonsuza değin kalmayı aynı anda istiyorlar. Hem Kerhxin hem Şaré yaşamlarının en doyumsuz zevkini yaşamaktalar. İşte o an köyün meydanına 4 kamyon dolusu bombayla Ezidi Kürt halkının düşmanları giriyor. Ve kamyonlar Kerhxin'in evinin yanında havaya uçuruluyor. Bombaların bir kısmı yeni evlilerin yatak odasına düşüyor. Birkaç saniye içinde Kerhxin ve Şaré yanarak ölüyor. Şaré'nin saçları Kerhxin'in boynunda. İki insanın bedeni iç içe geçmiş şekilde yanıyor... Ezidi halkının dölleniş yeni bireyi, dölleniş olarak sadece 2 saniye varlığını sürdürüyor.....

13. Kaynaklar:

1. Jaspers, K.(2000), Felsefe Nedir?. Say Yay.

2. Özgen.H.N., (2003), 'Van-Özalp ve 33Kurşun olayı. Toplumsal Hafızanın Hatırlama ve Unutma Biçimleri.'
3. Adorno. T. , (1999) 'Geçmişin İşlenmesi Ne Demektir?', Defter, Sayı 38, s.121
4. Walter. Benjamin. (1993) Pasajlar, çev. Ahmet Cemal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.35
5. Carr, E.H ve J.Fontana (1992) Tarih Yazımında Nesnellik ve Yalınlık, çev. Özer Ozankaya, İmge Kitapevi, Ankara.
6. Ritckie, Donald A. (1995) Doing Oral History, New York, Twayne Publishers.
7. Bell, D. , (2003) 'Mit Alanlar: Hafıza, Mitolojik ve Ulusal Kimlik', Humanite, 3
8. İstanbul. (6)
9. Hançerlioğlu, O. , (2000) 'Dünya inançları Sözlüğü', Remzi Yayınları, İstanbul.
10. Yıldırım,M.(2009) Yazınsal Türler, Çizgi Kitapevi, Konya.
11. Spivak,C.G., (1988) " Can the Subaltern Speak?" (içinde) Marxism and the Interpretation of Culture,(der) C.Nelson & L. Grossberg, University of Illinois Pres.
12. Dündar, Fuat (2001) İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskan Politikası (1913-1918), İletişim Yayınlar, İstanbul. ____
13. Danacıoğlu, E., (2001) 'Geçmişin İzleri Yanı Başımızdaki Tarih İçin Bir Klavuz'
14. Aydın,Z., (2002) ' Uncompromising Nationalism: The Kurdish Question in Turkey', (içinde) S.Sarvan ve N.Balkan (der.), The Politics of Permanent Crisis:Class, Ideology and State .n Turkey, Nova Science Publsh., New York, s:94 _
15. Behlülgil, M. (1992), İmparatorluk ve Cumhuriyet Dönemlerinde İllerimiz, Kendi Basımı.
16. Xemgin, Etem, (2005). 'Kürdistan'da Mitoloji ve Dini İnançlar (İslamiyet Öncesi), Doz Yayınları, İstanbul.
17. Wörterbuch der Literaturwissenschaft
18. Brockhaus: Literatur Brockhaus
19. Metzler Literatur Lexikon
20. Kleines Literarisches Lexikon
21. Shaw, J.S & E.K Shaw (2000)Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye-İkinci Cilt. İstanbul: E Yayınları.
22. Güngör, Önder (2000) Gelasius'un Kılıçları-Dünden Bugüne Din-İktidar-Siyaset Çatışması, İstanbul: Sarmal Yayınları.
23. Guest,J.S., (2001) Yezidilerin Tarihi, Avesta Yayınları, İstanbul.
24. Averianov, P.İ.(1990), 19.yy'da Rus, İran ve Osmanlı Savaşları Sırasında Kürtler. Tiflis.
25. Ahıska,M. (2002), 'Depresif Politika: Hınzırlar ve Kaybedenler', Defter, sayı 45.
26. Augé,M., (2000) Unutma Biçimleri, Om Yayınları

27. Shayegan, G., (1991) Yaralı Bilinç: Geleneksel Topumlarda Kültürel Şizofreni
28. Röhlich,Lutz (1966) Sage (2.Auflage), Stuttgart: J.B. Meetzlersche Verlagbuchhandlung.
29. Moltke,H. Von, Türkiye Mektupları, Remzi Kitapevi, İstanbul.
30. Nikitin,B. (1986) Kürtler, Özgürlük Yolu Yayınları, İstanbul.
31. Zizek,S., (2002), İdeolojinin Yüce Nesnesi, Metis Yayınları.
32. Xemgin, Etem, (2005). 'Kürdistan'da Mitoloji ve Dini İnançlar (İslamiyet Öncesi), Doz Yayınları, İstanbul.
33. Fikret Başkaya (2009) Resmi tarih tartışmaları-7-, Ankara, Maki Basın Yayın.
34. Bruinessen, Martin van. (2003), Ağa, Şeyh, Devlet, İletişim Yayınları
35. Lazarev, Kürt Sorunu 1891-1917
36. Başkaya F. Çetinoğlu S (2007) Resmi Tarih Tartışmaları 3. Özgür üniversite yayınları.
37. Rayes, E. (1898), 'The Yezidis', Qala d'srara, Urmiye,c.2,.
38. McDowell,David.(1996) A.Modern History of the Kurds. Londra,Tauris,
39. Kemal,Y.(1998), Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana. Adam Yayınları.
40. (www.kurdistantime.com)
41. (www.karakocan.info)
42. www.tarihtopluluğu.com)
43. le genocide des Armeniens,Fuat Dünder ile söyleşi(Nisan,2009) L'Histoire Dergisi.
44. (www.geldik.com)
45. www.suruc.bel.tr
46. Burkay, K., (1992), Geçmişten Bugüne Kürtler Ve Kürdistan, Deng yayınları, Stokholm.
47. kurdkulturu.blogspot.com
48. Gaunt,D.(2007) Katliamlar,Direnış, Koruyucular: 1. Dünya Savaşında Doğu Anadolu'da Müslüman-Hıristiyan İlişkileri, Belge Yayınları, İstanbul.
49. Duguid, S (1973) 'The Politics of unity: Hamidian policy in Iraqi Kurdistan facing modernization' Krakow.
50. Bozaslan,M.E Mem-u Zin
51. www.egitmenim.com/sayfa/osmanli/34.jpg
52. (www.afyon-bld.gov.tr/images/custom/sarhosoglu)
53. (<http://www.egitimboard.com>)
54. Rich,C.J.(1836) Narrative of Residence in Koordistan.2.cilt. Londra:James Duncan
55. Lescot, R. (2001) Yezidiler, Avesta Yayınları, İstanbul.

14. ARŞİV LİSTESİ

- 1 : BOA., MKT. MHM., 499/2 (Halep ve Musul'daki Yezidiler'in Askere Alınması)
- 2 : BOA., Y. PRK. BSK., 22/57 (Yezidiler'in Askerlikten Muaf Tutulamayacakları)
- 3 : BOA., Y. MTV., 74/33 (Seyhan ahalisinden 20 kadar Yezidi'nin Ömer Pasa'nın Oğlu ile Seyhan Eski Müdürü Tarafından Öldürülen 7 Kisinin Kafasını Getirerek Musul Heyet-i Tahkikiyesine Basvurdukları.)
- 4 : BOA., _ DH., 1297/1310S-53 (Musul Vilayetinin Belli Köylerinde Sakin Yezidiler ile Çesitli Din Fırkalarına Mensub Olanların ibadet Etmeleri için Mescid ve Okullar

insa Edilerek Gerekli Kolaylığın Gösterilmesi.)

5 : BOA, HAT., 376/20475 (Resid Pasa'nın Diyarbakır'ın ilerisindeki Kürtlere ve Yezidiler'e Gidip Kimini Te'dib Kimini de Taltif ile Harput'a Geldiği.)

6 : BOA., HAT., 373/20404 Diyarbakır ve Bagdat Arasındaki Sincar Dagı'nda Bulunan Yezidiler Vurulduğu Taktirde Bagdat'a Güvenlik içinde Asker Sevk Edileceği Hakkında.

7 : BOA., HR.SYS., 186/34. (Hariciye Siyasi Evrakı, 186/34)

8 : BOA., Y. A. HUS., 277/16 Sincar'daki Yezidiler'den Köçek Mirza'nın Yezidiler'in Ruhani ve Yapılması. Dünyevi Reislğini Almak Maksudıyla Giristigi Fesat Hareketlerinin Haber Alınması Üzerine 4. Ordu Müsirligi ile Musul Valiline icab Eden Tebligatın.

9: BOA., Y. A. HUS., 277/123 (Yezidiler'in Islahı için Bekir Pasa Komutasında 3 Tabur Asker ile Lüzumu Kadar Süvarinin Sincar'a Gittiği.)

15. Ek:1

Tarih :1306.Ca.13 (15.1.1889 Salı)

Bâb-ı Âlî

Meclis-i Mahsûs

Fî 7 Ca sene [1]306 târihlü zabıt-nâme sûretidir.

Yezîdî tâ'ifesi simdiye kadar kur'âları isâbet idenler için an-ı cemâ'ata bedel-i nakdî i'tâ itmek olup ba'demâ ahz-ı asker kânûn-nâme-i hümâyûn hükmüne tevfiken bedel-i nakdî virmiş olsalar bile bes mâh bi_z-zat hidmet-i askeriyede bulunmaları lâzım gelerek hâlbuki hidmet-i fi'liyye-i askeriye hilâf-ı âyînleri idüğünden ve Mahallî Redîf Kumândânlığı_nca tâ'ife-i merkûme haklarında hükm-i kânûnun tamamen icrâsı taleb olunmakda olması hasebiyle rihlete basladıklarından bahisle üç yüz senesine kadar bekâyâda bulunan ahâlinin ve bu meyânda Yezîdîlerin afvı ahâli-i sâ'ire ile berâber bunların dahî teskîn-i melce'ini mûcib olacağı gibi üç yüz bir senesinden i'tibâren ahâli-i sâ'ire misüllü ahz-ı asker mu'âmelesine muvâfakat itmeleri me'mûl olduğına dâ'ir vilâyet-i müsârü_nileyhâdan alınan muharrerât üzerine taraf-ı ser-askeriyeye gönderilen tezkire tâkımıyla kırâ'et olundu.

Ser-asker-i müsârü_n-ileyhin hülâsa-i cevâbı zikr olunan kânûn-nâme-i hümâyûn târih-i Tesrin-i Evvel isimlerine kur'a isâbetle bekâyâda bulunan efrâdın

sûret-i istihdâmları meclis-i askeriyece der-dest-i tezkire olduğına Yezîdî tâ'ifesinin seniye-i sâbıkâ kur'a bekâyâsı hakkında virilecek karâra göre mu'âmele olunacağı bedîhî isede ahz-ı asker kânûn hükmünce bedel-i nakdî virmek isteyenlerin mutlakâ nizâmiye tâbûrlarında bes mâh bi_z-zât hizmet-i askeriyede bulunması lâzimedden olup bunlar hakkında bir mu'âmele-i istisnâyen gösterilmesi dahî câ'iz olamayacağına binâ'en ol-bâbda icrâsı iktizâ iden mu'âmelenin istifsârından ibâret olup vâkı'an tâ'ife-i merkûme hakkında bir mu'âmele-i istisnâyen icrâsı câ'iz olmamakla berâber sû-i sirâyet mahzûrını dahî müntiç olacağına ve Haleb vilâyeti 189

Ek 1/1

dâhilinde bulunan Yezîdî tâ'ifesi hakkında ahz-ı asker kânûn-nâme-i hümâyûn ahkâmına tevfiik mu'âmele olunmakta idüğü dahî Haleb vilâyeti_nden cevâben alınıp mezkûr tezkire ile birlesdirilen telgrâf-nâmeden müstebân olmasına nazaran tâ'ife-i mezbûreden Musul_da bulunanlar hakkında dahî kânûn-nâme-i mezkûrun tamamen ceryânı lâzım geleceğinin cevâben taraf-ı askeriye is'ârına karâr virildi. Aslına mutâbıkdır
Amedî Divân-ı Hümâyûn

Ek: 1

